

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 60

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΑΘ'—ΡΜΣΤ'

Κείμενον: R. de Montfaucon

Μετάφρασις—Σχόλια

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΤΣΑΚΩΝΑ

Υφ'αγγητού τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΑΘ'	9 (127)*
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜ'	28 (141)
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΑ'	58 (170)
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΒ'	62 (179)
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΓ'	81 (198)
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΔ'	96 (212)
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΕ'	112 (229)
Ὁμιλία εἰς τὸν φαλμὸν ΡΜΣΤ'	118 (235)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	127

* Οἱ ἐντὸς περιλήσαντες ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς σελίδας τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΑΘ' (139) ΨΑΛΜΟΝ

«Σὼσέ με, Κύριε, ἀπὸ κακῶν ἀνθρώπων·
λύτρωσέ με ἀπὸ ἀδίκων ἀνθρώπων» (στίχ. 2).

Ποῦ εἶναι αὐτοί, ποῦ λέγουσι: διὰτὶ ὀπάρχουν θηρίων; διὰτὶ σκορπιοί; διὰτὶ ἐχίδναι; Διότι, νῦν, ἔχει εὐρεθῆ ζῶον, τὸ ὁποῖον ἐκδηλώνει μεγαλύτερον κακίαν, ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἰδικῆς του θελήσεως καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον εἶναι ὁ ἀνθρώπος. Ὁ Διὰ τοῦτο θεοβίως καὶ ὁ προφήτης, ἀφοῦ ἀφήνει κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα, ζητεῖ νὰ σωθῇ ἀπὸ αὐτοῦ. Εἰπέ μου, λοιπόν, ἐπειδὴ εἶναι τέτοιος ὁ ἀνθρώπος δὲν ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῶν οἱ ἄνθρωποι; Τὸ νὰ λέγῃ αὐτὸ κανεὶς, ἀποτελεῖ ἔκφρασιν ἐσχάτης ἀνοησίας: διότι τίποτε ἄλλο δὲν θλάπτει τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ μόνον ἡ ἁμαρτία καὶ ἀφοῦ ἐξολειφθῇ αὐτή, τότε τὰ πάντα εἶναι εὐκόλως δυνατὰ καὶ ἥρεμα. Ὁ πῶς ἀκριβῶς, ὅταν αὐτὴ ἐπικρατῇ, τότε ὅλα εἶναι ἐμπόδια, δυσχέρειαι καὶ συντρίμματα. Κανεὶς ὅς μὴ μᾶς κατηγορεῖ, διότι εἰπομεν, ὅτι ὁ ὑπὸ κακίας κατεχόμενος ἀνθρώπος εἶναι πῶς χειρότερος καὶ ἀπὸ τὸ θηρίον διότι τὸ μὲν θηρίον, ὅν καὶ δὲν εἶναι ἥρεμον ἐκ φύσεως, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔσχατος καὶ ἀπαιτηθῇ καὶ νὰ φανῇ, τί εἶναι. Ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον διὰ τὸ πῶς μελετᾷ τὴν κακίαν καὶ χρησιμοποιοῖ πολλὰ προσώκεια, δυσκολώτερας ἢ ποτε νὰ κρυφθῇ κανεὶς παρὰ ἀπὸ τὸ θηρίον, διότι παρουσιάζεται πολλάς φορές σὺν πρόδοτον, ἐνῶ μέσα τοῦ κρύβει λόκον. Δι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι πίπτουν ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τοὺς προδοτασχήμους λύκους χωρὶς προφύλαξιν. Ἐπειδὴ λοιπόν τὰ τοιαῦτα θηρία εἶναι δύσκολον νὰ ἀνιληφθῇ κανεὶς, ὁ προφήτης προσεύχεται καὶ ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν παγίδα. Διότι, πολλὰς φορές αὐτοὺς ὑποδύεται ὁ ἴδιος ὁ

διάβολος καὶ ἐπιτίθεται διὰ μέσου αὐτῶν. **Ε** Πολλοὶ λοιπὸν εἶναι αἱ ἐπιθέσεις ἀπὸ ὅλων τὰ μέρη. Διότι καὶ ὁ κακὸς ἄνθρωπος πράττει αὐτὸ καὶ ὁ ἀγριὸς δαίμων παρενοχλεῖ. Δι' αὐτὸ καὶ διδασκόμεθα, ὅταν προσευχώμεθα, νὰ λέγωμεν «μὴ μᾶς εἰσαγάγῃς εἰς πειρασμόν (δοκιμασίαν), ἀλλὰ λύτρωσέ μας ἀπὸ τοῦ κακοῦ».¹ Εἶναι πολλοὶ αἱ μάχαι καὶ πολυπλευρεῖς αἱ παρατάξεις καὶ πρέπει νὰ εἰμεθα ἑτοιμοὶ διὰ ὅλα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ποῦ πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ σὲ πέλαιος καὶ σὲ ρεῦμα ἀτάκτων ὑδάτων καὶ εἰς τὴν περίοχιν ἀγρίων ἀνέμων καὶ νεφῶν καὶ σὲ πέτρας καὶ σκοπέλους, ποῦ εἶναι κρυμμένοι κάτω ἀπὸ τὴν θάλασσαν, **419 Α** καὶ νὰ ἀντιμετωπίζῃ ἐπιθεσὶν θηρίων καὶ πειραστῶν καὶ πείνων καὶ δίψαν καὶ θάλασσαν καὶ ἀφυλόξεον λιμῶν καὶ τὴν διαμόχην τῶν ναυτῶν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐφοδίων, πρέπει νὰ προέλεπή διὰ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίζῃ ὅλα ἑταί ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνος, ποῦ ἦλθεν εἰς τὸν ροὺν τῆς παρούσης ζωῆς, θὰ δικαιούται νὰ προετοιμασθῇ διὰ τὰ πόθη τοῦ σώματος καὶ τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς, διὰ τὰς συκοφαντίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν ἐχθρῶν, διὰ τὰς διολογκίας τῶν ὑποδύων φίλων καὶ διὰ τὴν πτωχείαν καὶ διὰ τὰ θάνατα καὶ διὰ τὸν πειρασμόν καὶ διὰ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων καὶ διὰ τὴν μανίαν τοῦ διαδόλου, **Β** ἐὰν θεοαίως πρόκειται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν βασιλίαν παλίν καὶ νὰ προσεγγίσῃ τὸ λιμῶνι γεμῆτος μὲ τὰ φορτία τῶν ἔμπορευμάτων. Ἐδῶ λοιπὸν καλεῖ αὐτὸν πονηρὸν ἄνθρωπον· ὅταν ὅμως ὁμιλῇ περὶ τοῦ διαδόλου, ἀπλῶς τὸν ὀνομάζει πονηρὸν. Διὰ τὴν ὁμιλίαν; Διότι ὁ διάβολος ἐγίνετο ὁ γενάρχης τῆς πονηρίας δι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται ὁ κατ' ἐξοχὴν πονηρὸς καὶ ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἦτο ἀρκετὸν τὸ ἐπιθετὸν πρὸς παράστασιν τοῦ μεγέθους τῆς κακίας ἢ ὅποια δὲν ἦτο ἕμμετος ἀλλὰ ἐπικτητῆς (τοῦ ἐδόθη ἐξ ὑστέρων). Ἐὰν βὰ θέλῃς νὰ μάθῃς πόθεν προέρχεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἰδίας τῆς πονηρίας, **Γ** τότε θὰ ὠφεληθῇ χάρα πολὺ καὶ ἀπὸ αὐτοῦ. Διότι ἡ πονηρία προέρχεται ἐκ τοῦ πόνου καὶ τοῦ μόχθου, ποῦ δίδει εἰς αὐτόν, ποῦ τὴν κατέχει. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ζητῶν νὰ ὑποδηλώσῃ αὐτὸ λέγει· «Ἐὰν εἴσαι κακός, σὺ μόνος θὰ βρεῖς τὰ κακὰ ἐὰν ὅμως

1. Ματθ. 6, 13.

εἴσαι καλός, θὰ ὠφεληθῇς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τοὺς γείτονάς σου».² Καὶ διατὶ λέγει, ὅτι ὁ κακὸς ἀπολαμβάνει μόνος τοῦ τὰ κακὰ; Θεοαίως ἐπιδρα εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ὅμως εἶναι ἀποχαυνωμένοι καὶ ἀνημποί. Καὶ ἂν θέλῃς, ὡς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὸν κακὸν ἄνθρωπον καὶ ὡς ἀσχοληθῶμεν μὲ αὐτὸν τὸν πονηρὸν δαίμονα. Πῆς μου λοιπὸν ὁ δαίμων δὲν ἔχουσεν ὅλην τοὺν κακίαν; **Δ** Μήπως ὅμως ἐθέλωμεν ἑστῶ καὶ κατὰ τὸν Ἰώβ; Τούναντιον, δὲν ἔκανεν αὐτὸν καθαρώτερον (ἡθικῶς), ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ δαίμων κατεδικάσθη χειρότερα; (ἢ ἔγινε πῶς ἀσκολυπτόν πτώμα;). Τί δὲ ἔκανε ὁ ΚΑΙΝ; Αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἀπῆλause τῶν κακῶν; «Οχι, λέγει, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀδελ (ἐτιμωρήθη)». Πῶς ὅμως καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Μήπως ἐπειδὴ πρῶτα ἐστάλη εἰς τὸ γαλήνιον λιμῶνι; Ἀλλ' αὐτὸ ἦτο ἀποδείξις μεγίστης εὐεργεσίας, διότι μετὰ ἀπὸ κατάρθωμα ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ μὲ αὐτὸ ἀντήλλαξε τὸ κοινὸν χάρις τῆς φύσεως, ἦτοι τὸν θάνατον. Καὶ διότι αὐτὸ, τὸ ὅποιον ἦτο κοινὸν δι' ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ θὰ συνέβαινε ἀναγκασίως, ἦτοι ὁ θάνατος, αὐτὸ συνέβη εἰς αὐτὸν μὲ ἀντάλλαγμα. **Ε** Δὲν ἦτο δὲ κακὸν νὰ ὑποφέρῃ αὐτὰ, ἀλλὰ (θὰ ἦτο δύσκολον) νὰ θεσθί ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ λαμπρότερου στεφάνου. Εἰς τί δὲ ἐβλάπταν τὸν Ἰωσήφ τὰ ἀδέλφια του; Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δὲν ἀπῆλause τῶν κακῶν; Ἰωσὴφ εἶπε κάποιος, ὅτι ἔγινε ὀνηρέτης (ὁ Ἰωσήφ). Καὶ τί εἶναι αὐτὰ; Ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐφυλακίσθη ἐπὶ πλεόν. Ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει, ἐὰν ἔγινεν ὀνηρέτης ἢ ἐὰν ἐφυλακίσθη, ἀλλ' ἐὰν ἀπὸ αὐτοῦ ἔπαθε κάποιος βλάβην. Διότι, τούναντιον, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἀπεκόμισε μέγιστα κέρδη, ἀπέκτησε μεγαλύτερον θάρρος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ μέσου ἐκείνων, ποῦ ἐθεωροῦντο ἐχθροὶ του, ἀπέκτησε τὴν παρούσαν εὐτυχίαν. **420 Α** «Ἀς μὴ λοιπὸν φοβούμεθα τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ νὰ τοὺς βοηθοῦμε. Διότι τότε μόνον εὐλόγως ἦσαν τρομεροί, ὅταν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνοξίη ἡ ὑψηλὴ ὁδός, ἢ ὅποια ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν· τῶρα ὅμως δὲν εἶναι πλέον φοβεροί, ὅτε ἔχουν ἀνοξίη πρὸς χάριν μας οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν γίνεαι ἄγγελοι. Διότι καὶ τὸ θηρίον, ποῦ πίπτει μὲ πολλὴν ὀρμὴν εἰς τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατος, νομίζει ὅτι ἀντιμετωπίζει ἐκείνον, ποῦ κρατᾷ τὸ δόρυ, ἐνῶ προεβλεῖ μεγαλύτεραν πλη-

2. Πρωτ. 9, 12.

γῆν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ. Ἔτσι καὶ αὐτός, τοῦ κλωτσᾷ ἐπάνω σὲ καρφιά, ματώνει τὰ πόδια του.

Ἡ ἀρετὴ εἶναι κάτι τι ἀνάλογον πρὸς τὰ καρφιά καὶ τὸ ξίφος, ποὺ εἶναι ἀκονισμένα. Β' οἱ δὲ κακοὶ εἶναι ὅλοι χειρότεροι καὶ περισσότερον ἀνόητοι ἀπὸ τὰ θηρία. Ὅταν λοιπὸν αὐτοὶ ἐπιτίθενται κατὰ τὸν ἀγαθὸν ἀνθρώπων προξενοῦν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των χειρότερα κακὰ διότι οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολλὰς φορές ὑφίστανται χρηματικὰς ζημίας ἢ θάλαπρονται εἰς τὰ σώματα, αὐτοὶ δὲ οἱ κακοὶ ὑφίστανται ζημίαν εἰς τὴν ψυχὴν των, ἢ ὅποια ζημία εἶναι κατ' ἐξοχὴν θάλαθ. Διότι ἐάν ἡ χρηματικὴ ζημία εἴναι κατ' ἐξοχὴν θάλαθ, διότι ἐάν ἡ χρηματικὴ ζημία μᾶς προκαλοῦσε θάλαθ εἰς τὴν ἀρετὴν μας, δὲν θὰ μᾶς προέτρεπεν ὁ Παῦλος νὰ ἀδικούμεθα καὶ νὰ μὴ ἀδικούμεν. Διότι, ἐάν ἦτο κακὸν πρᾶγμα τὸ νὰ ἀδικούμεθα, ὁ νομοθέτης τῶν ἀγαθῶν δὲν θὰ διέτασσε κακὰ πρᾶγματα. Πλὴν ὅμως, ἐν καὶ ἔτσι ἔχουν τὰ πρᾶγματα, δὲν πρέπει νὰ πλῆτται ἐπάνω εἰς τοὺς κακοὺς, οὔτε νὰ τοὺς ἐπιτιθέμεθα, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποφεύγουμε καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὰς συναναστροφὰς των· ὅταν δὲ μᾶς ἐπιτίθενται, νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζωμε μὲ γενναιότητα. Γ' Διότι δι' αὐτὸ προτρέπομεθα νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴ εἰσερχώμεθα εἰς τὸν πειρασμόν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἀφοῦ εἶπε «ὦσέ με, Κύριε, ἀπὸ κακῶν ἀνθρώπων» προσθέτει καὶ τὸ «λύτρωσέ με ἀπὸ ἀδίκου ἀνθρώπου» καὶ ἔτσι προσέθετε πάλι γενικὸν ὄνομα εἰς τὴν κακίαν. Διότι ἐδῶ δὲν ἀναφέρει ἀπλῶς τὸν ἀνθρώπον, ποὺ ἀδικεῖ εἰς τὰς χρηματικὰς συναλλαγὰς, ἀλλ' ὁμιλεῖ περὶ ἐκείνου, ὁ ὅποιος εἶναι ἀδικὸς εἰς ὅλας τὰς σχέσεις του. Παρακαλεῖ δὲ νὰ σωθῇ, ὥστε οὔτε νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς αὐτόν, οὔτε πρὸς τὸ μέρος του νὰ ἔλθῃ. Καὶ δὲν παρακαλεῖ ἀπλῶς, ἀλλὰ (παρακαλεῖ) ἀφοῦ ἀνέφερε τὰς ἰδικὰς του προσπαθείας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἰς τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου ψαλμοῦ, ἀφοῦ διέφυγον αὐτοὺς τοὺς κακοὺς, ἐδῶ ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖ ἀνέφερε τὰς προσπάθειας του λέγων Δ' «Φύγετε ἀπὸ κοντὰ μου οἱς, οἱ ὅποιοι εἰσθε ἀνθρώποι, ζητοῦντες νὰ πιῇτε αἷμα, διότι ἀγαπᾶτε τὰς φιλονικίας καὶ αὐτὸς σκέπτεσθε». Ἐδῶ ὅμως παρακαλεῖ τὸν Θεόν, διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν κακίαν των. Διότι δὲν εἶναι μικρὸν καὶ ἄσχημον πρᾶγμα διὰ τὴν

9. Α' Χερ. 6, 7.
4. Ψαλμ. 138, 19-20.

ἀσφάλειαν, τὴν ἀφοδίαν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι' ἄλλην τὴν ἀπολαύσιν τὸ νὰ σωθῇ (ὁ ἀνθρώπος) ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ συλλόγου καὶ νὰ μὲν ὅσον τὸ δυνατόν πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ οὕτῃ ἢ λύτρωσις εἶναι ἡ πὸ μεγάλη εὐτυχία. Κατόπιν, ἀφοῦ ὑπογραμμίζει τὴν κακίαν των, προσθέτει καὶ λέγει «αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἐσκέφθησαν τὴν κακίαν εἰς τὴν καρδίαν των» καθήμερινῶς προκαλοῦσαν μάχας (στίχ. 3). Βλέπεις, πόσον δύσκολον εἶναι νὰ φυλαχθῇ κανεὶς ἀπὸ τὰ θηρία, ἦτοι τοὺς κακοὺς, οἱ ὅποιοι κρύβουν τὰ κακὰ εἰς τὸν νοῦν των καὶ ἀποκρύπτουν εἰς μυστικὰ μέρη τὰς πλεονάσας των! «Διότι ἐσκέφθησαν», λέγει, «μέσα εἰς τὴν καρδίαν των», ἦτοι δὲν ἐξωτερικεύσαν τὰς σκέψεις των, ἀλλ' ἐστράφησαν πρὸς τὰ μέσα καὶ γεννοῦσαν τὴν πονηρίαν, καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον, δὲν παρεύρθησαν, οὔτε παρεπλανήθησαν, ἀλλὰ προσεκτικὰ κατέστρωναν τὰ σχέδιά των. 41 Α' Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐλογίσαντο», ἦτοι μετὰ προσοχῆς καὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας (ἐσχεδιάζον). «Ἡμέρα προκάλωσαν μάχας». Διὰ τῆς ἐκφράσεως ταύτης ὑποδηλοῖ ὁλόκληρον τὸν βίον. Διὰ δὲ τοῦ «πολέμου» δὲν ἐννοεῖ ἐνταῦθα τοὺς πολέμους τῶν παρατεταγμένων ἐγερῶν, οἱ ὅποιοι διεξάγονται μὲ θύλα, ἀλλὰ τὰς διὰ τῶν συκοφαντιῶν ἐπιθέσεις, τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι κάνουν καὶ εἰς τὰς ἀγοράς καὶ εἰς τὰ σπῆτια, χωρὶς νὰ φοροῦν θώρακα, οὔτε νὰ προβάλλουν ἀσπίδα, ἀλλ' ἀπὸ οἰουδὴποτε θύλα χρησιμοποιοῦν τὴν κακίαν καὶ ἀκονίζουσιν τὰ λόγια των, ὥστε νὰ εἶναι πὸ ὀδυνηρὰ καὶ ἀπὸ τὰ θέλη. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως χαρακτηριστικὸν τῆς κακίας των δὲν εἶναι ὅτι αὐτοὶ εἶναι μόνον γεμάτοι ἀπὸ δολιότητα, οὔτε ὅτι εἶναι ὑπουλοί, οὔτε ὅτι εἶναι ἔτοιμοι διὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ μάχωνται. Β' τὸ σπουδαιότερον γνώρισμα τῆς κακίας των εἶναι, ὅτι αὐτοὶ πολεμοῦν καθ' ἄλλην τὴν διαρκείαν τῆς ζωῆς των καὶ ποτὲ δὲν κάνουν ἀνακωχὴν καὶ δὲν παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν μισητὴν αὐτὴν παράταξιν. Διότι ἐμβαλεῖς, ἐάν ἤθελον νὰ πολεμοῦν, θὰ εἶχον ἄλλην δικαιολογημένην αἰτίαν. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ πολεμοῦν ἐναντίον τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ ἔρχονται ἀντιμέτωποι εἰς τὸν διάβολον καὶ νὰ μάχωνται ἐναντίον τῶν ἀσθενειῶν τῆς ψυχῆς καὶ ἐναντίον τῶν δαιμόνων νὰ ἀκονίζουσιν τὰ βέλη των. Αὐτῇ ὅμως δὲν πληροῦνται οὕτῃ τὴν παράταξιν (τοῦ κακοῦ), ἀλλὰ ἐξακονίζουσιν τὰ βέλη των ἀνα-

μεταξύ των. «Ἐπρόχισαν τὴν γλώσσάν των, ὥστε νὰ εἶναι σὰν γλώσσα φιδιᾶ· τὸ δὲ δηλητήριον τῶν ἐχιδνῶν φωλιάζει πάντοτε κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των» (στῖχ. 4). Βλέπεις τὴν ἀσχημὸν καταγωγὴν τῆς κακίας; Ἐκ τῆς ἀνθρώπου δὴμαρτυρεῖ θηρία, ἐχιδνας καὶ φιδία καὶ μεταβάλλει τὴν γλώσσαν τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐκείνην τοῦ θηρίου. Ἐκεῖνο δὲ, ποῦ προηγουμένως κατηγορήσε, αὐτὸ πάλι καὶ ἐδῶ κατηγορεῖ. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; «Δηλητήριον ἐχιδνῶν», λέγει, «εἶναι κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των πάντοτε», ἦτοι συνεχῶς. Καὶ ὅπως προηγουμένως ἀνέφερεν, ὅτι «κάθε ἡμέραν προκαλοῦσαν μάχας», ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι «ἐπρόχισαν τὴν γλώσσάν των, ὥστε νὰ εἶναι σὰν γλώσσα φιδιᾶ» δηλητήριον δὲ ἐχιδνῶν φωλιάζει κάτω ἀπὸ τὰ χεῖλη των διαρκῶς. Αὐτὸ δὲ δηλοῖ πάντοτε ἡ λέξις διάφθασμα. Τὸ δὲ διάφθασμα ἐβραϊστὶ λέγεται Σέλ, τὸ ὅποιον σημαίνει «πάντοτε». Δ Καί, ἐάν θεοβαίως ἡ κακία εἶναι ἐνοχλητικὸν πρᾶγμα ἔστω καὶ διὰ βραχὺ χρονικὸν διάστημα, ποῖας συγγνώμης θὰ τύχουν ἐκεῖνοι, ποῦ τὴν μετέρχονται συνεχῶς καὶ ποτε δὲν χορταίναν ἀπὸ αὐτῆς; Τί θὰ ἀπολογηθοῦν αὐτοί.

«Φύλαξε με, Κύριε, ἀπὸ γέρι ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου. Λύτρωσέ με ἀπὸ ἀδίκων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐσκέφθησαν νὰ μοῦ θέλουν τρικλοποδιά, ὥστε νὰ πέσω. Οἱ ἐγνώσταί ἐχθροί μου μοῦ ἐστήσαν κρυφὴν παγίδα καὶ σὰν σκηνὴ ἀπλώσαν τὴν παγίδα εἰς τοὺς πόδας μου· κοντὰ δὲ εἰς τὸν δρόμον, ποῦ θὰ περπατοῦσα, μοῦ ἔβαλαν ἐμπόδια (διὰ νὰ σκοτώσω)» (στῖχ. 5-6). Τίποτε δὲν εἶναι πρὸς ἀδικον ἀπὸ αὐτοῦ, ποῦ ἐξασκοῦν τὴν κακίαν, οἱ ὅποιοι ὅμως πρὶν ἀπὸ θεοῦ τοὺς ἄλλους διαπράττουν ἀδικίαν ἐκαιτίαν τῶν ἰδικῶν των ψυχῶν. Διότι τί θὰ ἦταν μεγαλύτερη ἀδικία καὶ ἀχαριστία ἀπὸ αὐτό, ποῦ κάνουν αὐτοὶ, ὅταν γίνονται αἰτίαι νὰ σκοταδίζονται οἱ ἄλλοι καὶ συντελοῦν, ὥστε νὰ ἐμπαίζεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς ἀσέβους καὶ ὅταν, ἀντὶ νὰ ἀποδίδουν τὴν ὀφειλὴν των, ἔ ἀλλά, ἂν καὶ ἔλαθον καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν φιλοφρόνουν Θεοῦ, εἶναι ἀχάριστοι, καὶ, ἂν καὶ ἀπολαύθουν ἐνὸς τόπου μεγάλου καὶ ἀγαθοῦ κόσμου, ἀποδίδουν τὴν ἀνταμοιβὴν εἰς τὸν εὐεργέτην με κακίαν; Καὶ τὸ σπουδαιότερον καὶ τὸ μεγαλύτερον μέγεθος τῆς κακίας των εἶναι, ὅτι προσπαθοῦν νὰ ἐπηρεάσουν καὶ τοὺς ἄλλους. «Διότι», λέγει, «ἐσκέφθησαν νὰ μοῦ θέλουν τρικλοποδιά, ὥστε νὰ πέσω». 422 Α Γὰρ ὅτι ὅμως ἡ σκέ-

ψις των δὲν ἔγινε πραγματικότης, αὐτὸ εἶναι ἔργον τοῦ φιλοφρόνου Θεοῦ. Διότι αὐτὸς ἀνέτρεψε τὰς ποιηράς των σκέψεις.

Καὶ κύτταζε, πόσον σχεδιασμένη ἦτο ἡ κακία. Καὶ με ποῖαν προσοχὴν ἐκτοξεύεται ἡ ἐνέδρα των. Διότι κατέστρωσαν τὰ σχέδια των κρυφά καὶ ἐκτεταμένα καὶ κοντὰ εἰς τὸν δρόμον των ἀγαθῶν, ὥστε νὰ τοὺς καταλάβουν καὶ νὰ τοὺς ὑποτάξουν μετὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν μυστικότητά καὶ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πηλοῖαν, τοποθέτησιν τῆς παγίδος. Διότι ἔγιναν τεχνίται τῆς κακίας, ἀπλώνοντες τὰς παγίδας ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καὶ ἔχοντες ὡς σκοπὸν ἓνα μόνον ἔργον, τὸ νὰ κρημνίσουν. Ἐλέγεις δὲ νὰ μάθης, κατὰ ποῖον τρόπον καὶ ὁ διάβολος τοποθετεῖ τέτοιαις πλεκτάνας; Κύτταζε πάλιν, πῶς συμβαίνουν τὰ πράγματα εἰς τὸν Ἰώβ. Β Διότι ποῖα πράγματα εἶναι πρὸ πλατύτερα καὶ πρὸ μακρύτερα καὶ πρὸ πλησιέστερα ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν Ἰώβ, ὅπου ἔχει μόνον εἰς τοὺς συγγενεῖς του καὶ εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἴδιον του τὸ σῶμα τοῦ ἔβαλε (ὁ διάβολος) τὴν παγίδα. «Εἶπα εἰς τὸν Κύριον· εἴσαι ὁ Θεός μου· ἀκούσε, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου. Κύριε, Κύριε, εἴσαι ἡ δύναμις, ἡ ὁποία ἡμπορεῖ νὰ με σώσῃ» (στῖχ. 7-8). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Εἴσαι ἡ ἰσχύς, τὸ κράτος, ποῦ ἡμπορεῖ νὰ με σώσῃ». Ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν πόλεμον καὶ τὰς ἐνέδρας καὶ ἀφοῦ ἔδειξε πόσον ἀνυπόφορα εἶναι τὰ κρᾶκα, καταφεύγει τώρα εἰς τὴν ἀδιάσπαστον συμπαράστασιν, προσκαλὼν τὸν βοηθὸν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὅποιος βοηθὸς ἡμπορεῖ νὰ διαλύσῃ ὅλα αὐτὰ τὰ τεχνήματα. Γ Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις γενικαίφρονος ψυχῆς καὶ φιλοφροῦ σκέψεως, τὸ ὅτι δταν ὅλα τὰ κακὰ περικυκλῶνεν τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, νὰ μὴ καταφεύγῃ αὐτὸς σὲ ἀνθρώπινην συμπαράστασιν οὔτε σὲ σκέψεις θνητῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ νὰ βλέπῃ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ προσκαλῇ τὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ νὰ μὴ περιπέτῃ εἰς λιποψυχίαν καὶ νὰ μὴ θορυβῇται καὶ νὰ μὴ ταράσσεται. Καὶ κύτταζε, πῶς ἐκφράζεται, κατὰ τρόπον δηλαδὴ, ποῦ νὰ ταιριάζῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι κατώρθωσα αὐτὸ καὶ αὐτὸ καὶ ὅτι ἔκανα αὐτὴν τὴν δικαίαν πράξιν· ἀλλὰ τί εἶπε· «Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου» προβάλλων ἔτσι ὡς τὸ μεγαλύτερον δικαίωμα, διὰ νὰ ἐπαύρῃ τὴν συμπαράστασιν τοῦ Θεοῦ, τὴν προσφυγὴν του εἰς τὸν Δεσπότην

καὶ δημιουργὸν καὶ βασιλέα. «Ἄκουσε, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, Κύριε, Σὺ ποὺ εἶσαι ἡ δύναμις, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ μὲ σώσῃ». **Δ** Εἶπε δὲ «δύναμις τῆς σωτηρίας» δεικνύων αὐτὸς, ὅτι ὑπάρχει καὶ δύναμις, ἡ ὁποία καλᾷζει καὶ τιμᾷ. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ, εἶπε, ἔδωσες τὴν δύναμιν, ποὺ σώζει. Διότι ἡμπορεῖς καὶ νὰ τιμώρῃς καὶ νὰ φονεύῃς· ἀλλὰ πάντοτε τὴν δύναμιν Σου ἐρηξῇ καὶ νὰ φανεύῃς διὰ τὴν σωτηρίαν μου. Καὶ κύτταξε τὸν πόθον τοῦ ψαλμωδοῦ. Διότι διὰ τῆς ἐπαναλήψεως (τοῦ «Κύριε») καὶ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ «τῆς σωτηρίας μου» φανερώσει τὴν μεγάλην δικάσειν. «Ἐκάθησες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ὡς σκία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης». Εἰδες τὴν εὐγνωμόνα ψυχὴν; Ὑπευθυμίζει εἰς τὸν δαυτὸν τοῦ τὰ προηγούμενα ἔργα τοῦ Θεοῦ, διότι τὸν κατέστησεν ἀσφαλῆ. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐπεσκέασας». Καὶ κύτταξε ἐπίσης πῶς φανερώσει, ὅτι αὐτὸ ἦτο εὐκόλῳ νὰ τὸ πράξῃ ὁ Θεός. Διότι δὲν εἶπε «ἐκρίν» ἀλλὰ λέγει «κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν» ὅταν τὰ κακὰ ἐνεφανίζοντο, ὅτε ἡ παράταξις τῶν ἐχθρῶν ἦτο ἔτοιμη, ὅτε διέτρεχα τὸν ἔσχατον κίνδυνον, τότε μὲ κατέστησες ἀσφαλῆ. Βεβαίως ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ προετοιμασίαν καὶ ἰκεσίαν, ἀφοῦ τὰ πάντα γινώσκει, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ σκεπτόμενα πάντοτε κινεῖται εἰς τὸν ἔτοιμον διὰ βοήθειαν. ²⁵ **Α** Ἐπειτα, ἐπισημαινὼν τὸ μέγεθος τῆς νίκης καὶ τῆς ἀσφαλείας, δὲν εἶπε «μὲ ἐσώσας», ἀλλὰ τί λέγει; «Ἐπεσκέασας», ἥτοι δὲν ἐπέτρεψες νὰ πάθω οὔτε τὸ παραμικρὸν κακόν, οὔτε αὐτὸ, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν καύσωνα καὶ τὴν ἔσπην. Ἀλλὰ μοῦ ἐξασφάλισες τέτοιαν ἀσφαλῆ θέσιν καὶ, μαζί μὲ τὴν ἀσφάλειαν, μοῦ ἐχάρισες τέτοια εὐχαρίστησιν καὶ ἀνεσίν, ὥστε νὰ μὴ τυχῇ τῆς παραμικρᾶς θερμότητος, ἡ ὁποία προκαλεῖ λύπην, ἀλλὰ νὰ ἐντριφῇ σὲ σκία, ἥτοι ἀπηλλαγμένος καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ δεινοπαθήματα. Δι' αὐτὸ προσέβασε τὸ «ἐπεσκέασας», ζητῶν νὰ δηλώσῃ καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἥς ἐτυχεν, καὶ συγχρόνως νὰ δείξῃ τὴν μετ' εὐκολίας παρεχομένην θέσιν βοήθειαν διὰ τῆς μνείας τοῦ δυνάματος τῆς σκιάς, ὡς νὰ εἴλεγε, ὅτι ἀρκεῖ ἡ παρουσία σου μόνη καὶ ὅλα διασκορπεῖν. «Μὴ μὲ παραδώσῃς, Κύριε, εἰς τὰ χέρια τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας σου δι' ἐμὲ» (στῖχ. 9). **Β** Ἄλλως ἐρμηνευτὴς λέγει· «Μὴ ἱκανοποίησῃς, Κύριε, τὰς ἐπιθυ-

μίας τοῦ παρανόμου ἀνθρώπου». Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς: Μὴ ἱκανοποιήσῃς τὴν ἐναντίον μου ἐπιθυμίαν (τοῦ παρανόμου), ἥτοι μὴ ἐπατρέψῃς αὐτὸν νὰ ἱκανοποιήσῃ ὁ ἁμαρτωλός, διὰ τοῦ ποθεῖ εἰς θάλας μου. Καὶ δὲν εἶπεν «ἐκεῖνα, ποὺ ἐπιθυμῶ» ἀλλὰ «οὔτε μέρος ἀπὸ διὰ ἐπιθυμῶ ἀπὸ ἐμὲ, θέλων νὰ ὑποδηλώσῃ κατὰ τὴν τὸ σχετικὸν πρὸς τὸ ἐξῆς· «οὔτε τὸ παραμικρὸν ἀπὸ ὅσα ἐπιθυμῶ νὰ μὴ τοῦ δώσῃς». Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ κακοί. Σχεδιάζουν μὲ πολλὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἐνέδραν ἐναντίον τῶν συνανθρώπων τῶν, ὅπως καὶ ὁ διάβολος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ἡ Γραφή, ὅτι «περιφέρεται ὡς θρυγώμενος λύκος, ζητῶν νὰ ἴδῃ ποῖον θὰ καταπίῃ». ²⁶ **Γ** Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἰωβ κατὰ τὸν ἴδιον δὲ τρόπον ἐσκέπτετο ἐναντίον τοῦ Πέτρου· δι' αὐτὸ καὶ εἶλεγε (ὁ Κύριος) «Πόσες φορές δὲν σὲ ἀνέζητησεν ὁ σατανᾶς, διὰ νὰ σὲ λειώσῃ ὡς τὸ αἰτάρι». ²⁷ **Δ** Ἐλέπεις, πόσῃ ἐπιθυμίαν εἶχε; Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄνθρωποι, ποὺ ζηλεύουν τὴν κακίαν τοῦ καταλαμβανόμενου ἀπὸ δασκανία καὶ φθόνον καὶ κακεντρέχειαν. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀπελθεῖ ἡ Γραφή λέγουσα· «Ἀλλοιμονον σὲ σᾶς, ποὺ χαίρεσθε γιὰ τὰ κακὰ (οἱ χαίρεκακοί), σὲ σᾶς, ποὺ χαίρεσθε διὰ τὴν διαστροφήν τῶν κακῶν». Καὶ πολὺ φανεῖται αὐτὸ ἡ Γραφή, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ κακεντρέχεια καὶ χαίρεκακία εἶναι ἰδίαν διεστραμμένον νοῦ. Διότι, ἐάν πρέπει νὰ στενοχωρῆται κανεὶς καὶ νὰ στενάξῃ καὶ νὰ θρηγῇ δι' αὐτοὺς, ποὺ χάνονται, ποῖας συγγνώμης θὰ ἐτύγχανον καὶ τί θὰ ἀπελογονθῶν ἐκεῖνοι, ποὺ οὐ μόνον δὲν στενάξουν, ἀλλὰ τούναντιον χαίρουνται; **Ε** Δὲν εἶδεν, ὅτι καὶ ὁ μέλλων νὰ τιμωρῇ Χριστὸς χύνει δάκρυα πρὸς χάριν τῆς καταστρεφόμενης Ἱερουσαλὴμ; Δὲν ἐλέπεις καὶ τὸν Παῦλον, ποὺ στενάζει καὶ θρηγεῖ καὶ πένθει διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀλλων; Ὑπάρχουν ὁμοῦ μερικοὶ, ποὺ εἶναι τόσοι διεστραμμένοι, ὥστε νὰ θεωροῦν τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων ὡς παρηγορία διὰ τὰ ἰδικὰ τῶν κακῶν. ²⁸ Ἐσκέψῃσιν κακὰ ἐναντίον μου, μὴ μὲ ἀφήσῃς μόνον, μὴ τυχόν καὶ ὑπερηφανευθῶν, πάντοτε». Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ διάφορον. Ἄλλως δὲ λέγει «μὴ ὀποχωρῇς, μὴ τυχόν καὶ ὑπερηφανευθῶν ποτέ». Αὐτὸ εἰ-

5. Α' Πέτρ. 5, 8.
6. Αποκ. 22, 31.
7. Παροιμ. 2, 14.

ναί ἴδιον τῆς μισητῆς καὶ διεστραμμένης σκέψεως, ὅταν διὰ τὰ κάνουν τὸ κακὸν σκέπτονται καὶ μελετοῦν καὶ ζητοῦν τὴν κατὸ ἀλλήλων σιγγμὴν. Ἐ Διότι δὲν εἶναι ἀρετὰ αὐτὰ, ποῦ γίνονται ἀποτόμως καὶ διευπραμενέτης, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ μᾶς καταστρέψουν θιαίως καὶ ἀποτόμως, ἀλλὰ διὰ τὴν διάπραξιν τῆς κακίας σου χρειάζεται καὶ θέλησις καὶ χρόνος καὶ σκέψις.

424 Α. Τί λοιπὸν θὰ ἀπολογηθῇς διὰ τὰς πράξεις σου, ὅταν ἀσχολῇσαι σθεαρῶς μετὰ τὴν κακίαν καὶ σκέπτεσαι, πῶς νὰ κάνῃς τὸ κακὸν καὶ ζητῇς ἀναιργάτως εἰς τὸ ἔργον σου; Κύτταξε ἡμῶς τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ φαλμωδοῦ. Αὐτὸς δὲν εἶπε: «μὴ μὲ ἀγκαταλείψῃς, διότι ἐγώ μὴ ἄξιός τῆς βοηθείας σου· μὴ μὲ ἀγκαταλείψῃς λόγῳ τοῦ ἑναρέτου βίου μου». Ἀλλὰ τί εἶπε; «Μὴ τυχὼν καὶ ὑπερηφανευθῶν οἱ ἐχθροί μου καὶ γίνωνται ἐπὶ τοῦ ἀλαζονικοῦ καὶ ἀποθρασυνοῦν καὶ γίνωνται κατ' ἐξαχὴν ἀνόητοι λόγῳ τῆς ὑπὸ σοῦ ἀγκαταλείψεώς μου».

«Ἄς μὴ σηκώσων ψηλά τὸ κεφάλι τὸν αὐτοί, ποῦ μὲ περιτριγυρίζουν καὶ ἡ μετὰ κόπου σχεδισθείσα κακία τῶν χειλέων των ὡς πύλη καὶ αἱ τοὺς σκεπάζει» (στῆ. 10). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἡ πικρία τῶν λόγων αὐτῶν, ποῦ μὲ περικυκλώνουν, ὁ κόπος τῶν χειλέων των ὡς τοὺς σκεπάζει». «Κύκλωμα» ἐδὼ νομᾶται τὴν σπείραν, τὸ ἀνέδριον, ἢ τὸ ἐργαστήρι τῆς κακίας, τὰς διεστραμμένους ἀποφάσεις. «Ὅτι θέλει νὰ εἴτῃ ἐδὼ ὁ φαλμωδὸς εἶναι τὸ ἐξῆς αὐτοὶ αἱ πονηραὶ ἀποφάσεις καὶ τὸ σύνολον τῆς κακίας καὶ τῆς διεστραμμένης γνώμης, αὐτὰ δὲ αἱ τοὺς ἐξαφανίσουν καὶ αἱ τοὺς καταστρέψουν. «Ὁ κόπος τῶν χειλέων των». Ἐδὼ κόπον καλεῖ τὴν κακίαν. Καὶ τοῦτο, διότι κόπος εἶναι ἡ κακία· αὕτη γίνεται καταστροφή δι' ἐκείνον, ποῦ τὴν κατέχει, τὸν ἴδιον καὶ τὸν ὑποσκάπτει. Αὐτὸ συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβὶδ. Διότι οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἐξήγησαν νὰ τὸν περικυκλώσουν μετὰ μυριάδας κινδύνων· αὐτὸς ὅμως ἐφάνη ἰσχυρότερος αὐτῶν. Βεβαίως, λέγει, ἀλλὰ δὲν ζήτω αὐτὸς, ἀλλὰ βαίξω μου, πῶς αὐτοὶ περιέπεσαν εἰς τὴν ἴδιον τὴν παγίδα, ποῦ ἐσκέφθησαν, καὶ καταστρέφωσαν. καὶ εἶπε μοι, ποῦ αὐτὸ συνέβη. C. Αὐτὸ συνέβη εἰς τὰς ἀδελφίας τοῦ Ἰωσήφ. Διότι, ἐνῶ αὐτοὶ ἤθελον νὰ τὸν κάνουν δοῦλον καὶ νὰ τὸν ἐξαφανίσουν, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι διέτρεξαν τὸν ἑσχατον κίνδυνον. Καὶ ἔτσι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι περιέπεσαν εἰς τὴν δουλείαν καὶ εἰς τὸν θάνατον. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀβραάμ, θέλων

νὰ καταστρέψῃ τὸν πατέρα του μετὰ τὴν θίαν, αὐτὸς ὁ ἱδιος συνελήφθη εἰς τὰ δίκτυα τῆς.

«Θὰ πέσουν ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων πυρός μετὰ φωτὶς δὲ θὰ τοὺς ἐξοντώσῃς» (στῆ. 11). Ἡ σημασία τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς: Ἡ κακία εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταστρέψῃ καὶ αὐτοὺς, ποῦ τὴν περικυκλώνουν μαζί μετὰ τὴν κακίαν, οἱ κακοὶ θὰ ὑποστοῦν καὶ τὴν θεοστολὴν ἀργῇ. Ἀνθρώπους δὲ πυρός καὶ φωτὶς ἐδὼ νομᾶται τὴν ἀπ' οὐρανοῦ στελλομένην τιμωρίαν. D. Πολλοὶ δὲ ἐτιμωρήθησαν καὶ μετὰ τὴν φωτίαν τὴν πραγματικὴν, ὅπως συνέβη τὴν ἐποχὴν τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Κορέ καὶ τοῦ Ἀθεϊρῶν καὶ μετὰ ἐκείνους, ποῦ εὗρισκοντο γύρω ἀπὸ τὴν κάμινον εἰς τὴν Βαβυλῶνα.

Καὶ λέγει ἐν συνεχείᾳ ὁ στίχος: «Θὰ ταλαπωροθοῦν καὶ δὲν θὰ ὑπάρξουν πιά». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Θὰ πέσουν εἰς λάσκους, διὰ τὰ μὴ σηκώσων ποτέ». Ἄλλος λέγει: «Ἄς χαθοῦν γρήγορα καὶ αἱ μὴ ἀναστηθοῦν». Κατὰ μὲν λοιπὸν τὸν πρῶτον ἐρμηνευτὴν ἡ ἐννοία τοῦ στίχου εἶναι: Νὰ τοὺς καταστρέψῃς κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἐξαφανισοῦν πιά· κατὰ δὲ τὸν δεύτερον ἐρμηνευτὴν ὁ στίχος ἐρμηνεύεται (Νὰ τοὺς καταστρέψῃς) ταχύτατα, ὡς ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ «ἐσπευσμένως». E. Ὁ συκοφάντης καὶ ὑβριστὴς ἄνθρωπος δὲν θὰ εὕρῃ τόπον νὰ σταθῇ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν» (στῆ. 12). Ἀποὺ ὀμίλησαν ὁ φαλμωδὸς περὶ τῆς ἀργῆς τοῦ Θεοῦ, πάλιν τὸνίζει τὸ γεγονός, ἢ ὅτι ἡ κακία μόνη τῆς εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστρέψῃ αὐτοὺς, ποῦ τὴν ἔχουν. Δὲν εἶναι δὲ μικρὰς σημασίας αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς κακίας, δηλαδὴ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀπερίσκεπτος καὶ νὰ μὴ συγκρατῇ τὴν γλῶσσάν του. Διότι «γλωσσώδη» νομᾶται ἐδὼ τὸν ὑβριστὴν, τὸν φλύαρον, τὸν ἐμπαίζοντα, τὸν συνεχῶς ἐκφέροντα ἀναισχύντους λόγους, αὐτὸν, ποῦ δὲν συμπεριφέρεται καλλίτερα καὶ εὐπρεπέστερα ἀπὸ τὸν σκύλον. Εἰπέ λοιπὸν, καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλειά του; Λέγει ὁ φαλμωδὸς, ὅτι «δὲν θὰ προκάρῃ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «δὲν θὰ στερεώσῃ», ἤτοι θὰ γκρεμισθῇ, θὰ κατακυλισθῇ, θὰ χαθῇ. Αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ὑβριστοῦ. Αὐτὸς εἶναι ἐχθρὸς ἄλλων, ἐνοχλητικὸς εἰς ἄλλους, δυσάρεστος καὶ θαρραλός. 425 Α. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀνεκτικός, ὁ ἐπαικὴς καὶ πρῶτος καὶ αὐτὸς ποῦ γνωρίζει νὰ σωπᾷ, εἶναι ἀσφαλὴς καὶ θολικός καὶ εὐχάριστος σὲ ἄλλους, ἔτσι καὶ αὐτός, ποῦ ζῇ ἐπικίν-

δυναί, ἀποκτῶ μυριάδας ἐχθρῶν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν ἐν ἡμέρῃς σου πνεύματι σου πρῶτα ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῶν ἄλλων καὶ δὲν ἡσυχάζει ποτέ, ἀλλὰ ἐνῷ κανεὶς δὲν τὸν ἐνοχλεῖ, αὐτὸς προκαλεῖ μόνος του μυριάδας πολέμων καὶ θορόθων. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ψαλμωδὸς λέγει· «συμφορὰ καὶ εὐροὺν τὸν ἀδικὸν ἀνθρώπον, μέχρι σημείου, πού νά τὸν καταστρέψουν ὅλοσχερῶς» (στίχ. 12). Ὁμοίως καὶ ἄλλος σοφὸς ἄνθρωπος λέγει· «Αἱ ἀδικίαι στήνουν παγίδας εἰς τὸν ἄνθρωπον, πού τὰς διαπράττει».⁸ Κύτταζε πάλιν, πῶς ἡ κακία εἶναι ἱκανὴ νά καταστρέψῃ αὐτόν, πού τὴν ἔχει. Β' Ἀλλὰ διατί προσέθεσε τὸ ὄνομα «θήρας»; Διὰ νά μάθῃς τὸ ἀναπόφευκτον τῆς τιμωρίας καὶ διὰ νά μὴ ἀποκτῇς θάρρος, ἐάν μὲ τὰς ἀδικίας σου δὲν πέσης ἀμέσως εἰς τὴν παγίδα. Διότι αὕτη εἶναι ἡ φύσις τῆς συλλήψεως τοῦ θηρώματος. Δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε, οὐτε ἀμέσως· ἀλλ' ὅμως καί, ὅταν δὲν συλλαμβάνονται τὰ ἄγρια ζῷα καὶ αὐτὰ, πού κυνηγοῦνται, αὐτὸ δὲν σημαίνει, ὅτι εἶναι ἀσφαλῆ, ἔστω καὶ ἂν δὲν πέσουν κάποτε μέσα εἰς τὰ δίκτυα. Ἔτσι λοιπόν, ὡς μὴ παραθαρρύνεται ὁ ἄνθρωπος, πού διαπράττει ἀδικίας, ἔστω καὶ ἐν ποτὶ δὲν συνελήφθῃ εἰς τὴν παγίδα, διότι κάποτε θὰ συλληφθῇ. Ἐάν θέλῃς νά ζῇς ἐν ἀσφαλείᾳ, παῦσε νά κινήσῃς τὸ κακὸν καὶ δὲν θὰ φοβηθῇς ποτέ. Διατί δὲ προσέθεσε τὸ «εἰς διασφορὰν»; Διότι πολλοὶ συνελήφθησαν εἰς τὰ δίκτυα, τὰ ὅποια τοὺς ἐξησφαλίζουν τὴν σωτηρίαν, ὥπως αὐτοί, πού συνελήφθησαν εἰς τὰ δίκτυα τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων ἀνθρώπων. Γ' Αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει μὲ τοὺς κακοὺς, ὅταν συλλαμβάνονται εἰς τὰ δίκτυα τῆς κακίας. Αὐτοὶ τότε συλλαμβάνονται, διὰ νά καταστραφῶν καὶ νά ἐξαφανισθῶν. Καὶ διατί δὲν ἀκολουθεῖ ἡ τιμωρία ἀμέσως μετὰ τὴν διείσπραξιν τῆς κακίας; Τοῦτο συμβαίνει λόγῳ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐάν (ὁ Κύριος) ἤθελε νά τιμωρῇ ἀμέσως καθένα ἀπὸ τοὺς ἁμαρτάνοντας, τότε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους θὰ συνελαμβάνετο ἐκ τῶν προτέρων.

Ἐγνώρισαι, ὅτι ὁ Κύριος θὰ κινή κρίσιν καὶ θὰ δικαιοσύνη τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς περιφρονημένους. Καὶ ἔτσι οἱ δίκαιοι θὰ ὑμνήσουν τὸ ὄνομα σου καὶ θὰ κατοικήσῃ οἱ εὐθεῖς ἄνθρωποι μαζὶ μὲ τὸ πρόσωπόν σου

8. Περικ. δ. 22.

(κοντὰ σου)» (στίχ. 13-14). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «πλήσιον τοῦ προσώπου σου». Ἄλλος δὲ ἀντὶ τοῦ «θὰ κατοικήσῃ» λέγει· «θὰ παραμεινῶν» καὶ ἄλλος «θὰ καθήσῃ κοντὰ σου». Δ' Ἀντὶ δὲ τοῦ «ἐγνώρισαι» ὑπάρχει ἡ γραφή «γνώριζω». Διότι ἐπειδὴ εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς ὅτι θὰ τοὺς παγιδεύσῃ καὶ ὅτι θὰ καταστραφῶν, καὶ ὅμως δὲν μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ τιμωρία εἶναι ἀμέσως, διὰ νά μὴ ἀδιαφορήσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πιά ὀκνηροὺς, ἀνέφερε τὸ «γνώριζω» δηλῶν ἔτσι ὅτι ὅπωςδήποτε ἡ τιμωρία θὰ λάβῃ χώραν. Διότι δὲν θὰ μένουν ἀτιμώρητοι αἱ ἀδικίαι ἐναντίον αὐτῶν, πού ἀδικοῦνται. Ἰταχούς· δὲ ἔδω δὲν ὀνομάζει ἀπλῶς τοὺς ἐνδοεῖς, ἀλλὰ τοὺς κατ' ἐξοχὴν ταπεινοὺς καὶ τοὺς συντετριμμένους. Αὐτὰ δὲ λέγει, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νά παρηγορήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, πού ἀδικοῦνται, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νά φρονηματίσῃ αὐτοὺς, πού ἀδικοῦν, ὥστε νά μὴ καταληφθῶν ἀπὸ ἀπηνειανσίν οἱ μὲν ἐξ αἰτίας τῆς ἀναβολῆς τῆς τιμωρίας, καὶ νά μὴ γίνων ὀκνηρότεροι οἱ δὲ λόγῳ τῆς θρασύτητος τῆς ἐκδικήσεως. Ε' Διότι ἡ μὲν ἀναβολὴ τῆς τιμωρίας σκοπὸν ἔχει νά προκαλέσῃ τὴν μετάνοιαν καὶ νά τιμωρήσῃ χειρότερα αὐτῶν, πού ἐπιμένει εἰς τὸ κακόν καὶ πολὺ σιωπᾷ. Διατί ὅμως; Διότι, ἐν καὶ ἐδοκίμασαν αὐτὴν τὴν μεγάλην ἀγαθότητα (τοῦ Θεοῦ) δὲν ἐγίναν καλλίτεροι. Προσπάθησε νά καταλάβῃς, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀνέχεται νά πάσχουν αὐτοί, οἱ ὅποιοι τὸν πληροῦζουν.⁴²⁴ Α καὶ δὲν ἔρχεται ὡς τιμωρὸς ἐναντίον τῶν κακῶν, θέλων νά σὲ κινή τελειότερον διὰ τῆς μετανόιας. Ἐπὶ τὴν ὁμοίαν οἱ δίκαιοι θὰ ὑμνήσουν τὸ ὄνομα σου. Τί σημαίνουν τὰ λόγια αὐτά; Ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ ἂν συμβῇ, ἐκείνοι (οἱ δίκαιοι) θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἔστω καὶ ἂν τοὺς ταπεινώσῃς. Ἰδοὺ νά δακρύμαζονται καὶ τοὺς κακοὺς νά ὑπερηφανεύονται, δὲν θὰ τοὺς ζητήσῃ εὐθύνας δι' ὅσα συμβαίνουν. Αὐτὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν κατ' ἐξοχὴν δικαίων ἀνθρώπων, τὸ νά εὐχαριστοῦν (τὸν Θεόν) συνεχῶς καὶ διὰ ὅ,τι συμβαίνει. «Καὶ θὰ κατοικήσῃ οἱ εὐθεῖς ἄνθρωποι πλήσιον τῆς παρουσίας σου» ἦτοι, ἀφ' ἀπῆλθον τῆς βοηθείας σου, θὰ σκέπτονται διαρκῶς ἐσένα καὶ θὰ εἶναι πάντοτε μαζὶ σου καὶ ποτὶ δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶν ἀπὸ σέως ὅπωςδήποτε καὶ ἂν συμβῇ, ποτὶ δὲν θὰ δυσανασχετήσῃ, οὔτε θὰ σὲ κατηγορήσῃ δι' ὅ,τι γίνεται. Β' Αὐτὸ εἶναι γνώρισμα τῆς σταθερᾶς ψυχῆς καὶ

τῆς ἀμετακινήτου γνώμης, τὸ νὰ μὴ ζητῇ δηλαδὴ εὐθύναν ἀπὸ τὸν Δεσπότην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ὁ ἄνθρωπε, λοιπὸν ποῖος εἶσαι σὺ, ποῦ ἀπαντᾷς εἰς τὸν Θεόν; Μήπως ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ τὸ δημιουργημα εἰς τὸν δημιουργόν του "διὰ τί με ἔφτιαξες ἐστὶ";» Αὐτὴν, λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς τὴν εὐγνωμοσύνην ὡς ἀναγνωρίζομεν, εὐχαριστοῦντες τὸν Θεὸν δι' ὅλα διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ προσκύνησις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜ' (140) ΨΑΛΜΟΝ

Ε «Κύριε, ἐφώναξα δυνατὰ σὲ σένα· ἀκουσέ με· πρόσσεξες τὴν φωνήν τῆς προσευχῆς μου» (στίχ. 1).

Τὰς μὲν λέξεις αὐτοῦ τοῦ ψαλμοῦ ὅλοι σχεδὸν γνωρίζομεν καὶ σὲ καθὲ μας ἡλικίᾳ διαρκῶς ψάλλομεν· ὁ μὲν δὲν γνωρίζομεν τὴν ἐννοίαν τῶν λεγομένων. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἀξιοκατάκριτον ἐν προκειμένῳ, τὸ ὅτι, ἐνῶ καθεὶς ἡμέραν ψάλλομε τὸν ψαλμὸν καὶ μὲ τὸ στόμα μας προφέρομε τὰ λόγια, δὲν ζητήσαμε νὰ μάθωμε τὴν δύναμιν τῶν ἐννοιών, αἱ ὁποῖαι κρύπτονται κάτω ἀπὸ τὰ λόγια. Β "Ὅταν ὁμῶς κάποιος ἴδῃ καθαρόν καὶ κρυστάλλινον ὄψαρ, τίποτε δὲν θὰ τὸν ἡμπούδιζε νὰ ἐλθῇ πρὸς αὐτό, νὰ τὸ πιάσῃ καὶ νὰ τὸ πιῇ. Καὶ ὅταν κάποιος ἡμπούδῃ συνεχῶς σὲ περιθόλι, δὲν θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ αὐτό, χωρὶς νὰ μαζέψῃ μερικὰ λουλούδια. Σεῖς δέ, ἐνῶ διαρκῶς μελετᾶτε αὐτὸν τὸν ψαλμὸν ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μέχρι τὰ θαθεῖα γηρατεῖα, μόνον τὰ λόγια γνωρίζετε, καὶ κάθεσθε πλησίον εἰς ἀκετασμένον θησαυρὸν καὶ τριγυρίζετε εἰς σφραγισμένον χρηματοφυλάκιον καὶ κανεὶς δὲν περικινῆθῃ. Ἐστὼ καὶ ἀπὸ περιέργειας, νὰ μάθῃ ποῖα ἡ σημασία τῶν λόγων τοῦ ψαλμοῦ· αὐτὸ ἐζήτησε (νὰ μάθῃ), οὕτε ἐξήτησε, "Ἄν καὶ θεοβαίως δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ καὶ ἐκεῖνο, Ε ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ καὶ εἶναι ἕνας σαφὴς ψαλμὸς ἔφερε τοὺς πάντας εἰς κατὰστασιν ὕπνου καὶ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἐρευνήσουν τὸ κείμενον, ποῦ εἶχον εἰς χεῖρας τῶν. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ ψαλμὸς εἶναι σφαῖρας καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προκαλέσῃ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν κοιμᾶται θαθεῖα, μάλλον δὲ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ποῦ κοιμᾶται. Διότι ποῖα εἶναι ἡ ἐννοία τοῦ "Μὴ ἐπιτρέψῃς τὴν καρδίαν μου νὰ στραφῇ εἰς πονηρά λόγια"; (στίχ. 4). "Ἡ ποῖα ἡ ἐννοία τοῦ" «Ὁ δίκαιος θεὸς μὲ διαπαύδαγωγῆσόν με εὐσπλαγχνικὴν διδασίαν καὶ θὰ μὲ ἐπιπλήξῃ»; (στίχ. 5α).

Εἰπέ μου ὁμοῦς, αὐτὸ τὸ δοῖον ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ τοῦ στίχου αὐτοῦ, δὲν εἶναι πρὸ σκοτεινῶν καὶ ἀπὸ τοῦ σκοτάδι· «Διότι ἀκόμη καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς προσευχῆς μου θά ἦτο πρὸς τὰς πράξεις τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων· ἀκόμη ὀλίγον καὶ θά με εἶχον παραπλανήσει οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἀμαρτωλῶν» (στῖχ. 58· βα).¹ 427 Α· Ὁμοῦς, δὲ καὶ ὑπάρχουν ἐνταῦθα πολλὰ ἀσαφῆ σημεῖα, πολλοὶ ἄνθρωποι παραβλέπουν τὸν ψαλμὸν αὐτὸν, ἐκλαμβάνοντες τούτον ὡς μίαν ἀπλὴν ὁδὸν. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ κἀνομιε τὴν δουλίαν κουραστικὴν, μετὰ τὸ νὰ τοῖς ὡμεν περισσότερον τὰς κατηγορίας κατὰ τῶν ἀμαλούντων διὰ τὴν κατανόησιν τῶν στίχων, ὡς προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν λεγόντων, Ὁμοῦς προσέχετε μετὰ ἀκριβοῦσαν διότι δὲν νομίζω, ὅτι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ὠρίσθη ἀπὸ τοῦ πατέρος τυχαῶς νὰ ψάλλεται κάθε ἀπόγευμα, οὔτε μόνον διὰ τὴν μίαν λέξιν, ποὺ ἀναφέρει ὁ ψαλμὸς, ἥτοι τὸ «ἡ ὕψους τῶν χειρῶν μου ὡς εἶναι ὡς ἑ σ π ε ρ ι ν ῆ προσφορά».² Διότι καὶ ἄλλοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἰδίαν λέξιν, ὅπως π.χ. αὐτὸς, ποὺ λέγει· «Τὸ ἐσπέρας καὶ τὸ πρωὶ καὶ τὸ μεσημέρι θά λέγω καὶ θά ἀπαγγέλλω».³ Β· Ἐπίσης αὐτός, ποὺ λέγει· «Ἰδική σου εἶναι ἡ ἡμέρα καὶ ἰδική σου εἶναι ἡ νύκτα».⁴ Ἐπίσης αὐτός, ποὺ λέγει· «Τὸ ἐσπέρας ὁ θρήνος θά μᾶς συντροφεύῃ, τὸ πρωὶ ὁμοῦς θά ἀνοικτεῖ ἡ ἀγαλλίασις».⁵ Καὶ ἄλλους πολλοὺς ψαλμοὺς θά ἡμπορούσε κανεὶς νὰ εὕρῃ, οἱ ὁποῖοι νὰ ἦσαν κατάλληλοι διὰ τὸ ἐσπέρας. Ὁμοῦς δὲν ὥρισαν οἱ πατέρες τὸν ψαλμὸν αὐτὸν διὰ τὸ ἀπόγευμα, λόγῳ τῆς λέξεως «εσπερινή» (στῖχ. 2), ἀλλὰ σὰν οὐκ ἐπιβόητος φάρμακον καὶ σὰν μέσον καθαρισμοῦ τῶν ἀμαρτιῶν ἐθεώσαν αὐτοὶ νὰ λέγεται ὁ ψαλμὸς οὕτως ὥστε μετὰ τὴν πνευματικὴν αὐτῆν ἐπιφάνειαν νὰ ἀποβάλλωμεν ὅλα μας τὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια ἤθελον τυχόν συμβῆ εἰς ἡμᾶς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, εἴτε εἰς τὴν ἀγανάκ, εἴτε εἰς τὸ σπῆν, εἴτε ὅπουδήποτε ἄλλο· εἴχαμε εὐρεθῇ, ἀφοῦ ἐλθῇ τὸ ἀπόγευμα. C

1. Οἱ στίχοι αὗτοι εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀσαφεῖς, γὰρ τὸ ἐπεὶ ἀναγνωρίζεται καὶ αὐτὸς ὁμοῦς ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος. Εἰς τὴν μετέφρασιν αὐτῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν τὴν ἐκ τῆς Β, Βέλγικα ἐπέθεσαν αὐτὸν, πρὸς τὴν ὁποίαν συμπεριέλαβον τὸ πρὸς τὸν ἱεροσολύμου ἐκτεθέμενον ἐν συνεχείᾳ.

2. Ψαλμ. 140, 2.

3. Ψαλμ. 84, 18.

4. Ψαλμ. 78, 10.

5. Ψαλμ. 99, 6.

Ὁ ψαλμὸς αὐτός εἶναι φάρμακον, ποὺ θεραπεύει ὅλας αὐτάς τὰς ἀμαρτίας. Παρόμοιος εἶναι καὶ ὁ πρωϊνὸς ψαλμὸς, τὸν ὁποῖον δὲν μᾶς ἐμποδίζει τίποτε νὰ θυμηθοῦμε δι' ὀλίγον. Διότι ἀνάγει τὸν θεῖον ἔρωτα καὶ ἀνασταίνει τὴν ψυχὴν καὶ ἀφοῦ μᾶς θερμάνῃ πάρα πολὺ καὶ μᾶς γεμίσῃ μετὰ πολλὴν ἀναστροφή καὶ ἀγάπην, μᾶς ἐπιτρέπει, μετὰ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, νὰ πλησιάζωμεν. Ἀς ἴδωμεν δέ, πῶς ἀρχίζει καὶ τί μᾶς διδάσκει. «Θεέ μου, θεέ μου, σὲ σένα προσεύχομαι ἀπὸ πρωὶ - πρωὶ. Σὲ ἐπόθησεν ἡ ψυχὴ μου».⁶ Βλέπετε, πῶς φανερώνει τὰ λόγια τῆς ψυχῆς, ποὺ καλεῖ ἀπὸ τὸν θεῖον ἔρωτα; Ἐκεῖ, ὅπου φωλιάζει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, δίδαι αἱ κακίαι δὲν ἔχουν θέσιν, ἀλλὰ φυγαδεύονται ἀπὸ ἐκεῖ. Β· Ὅταν κανεὶς θυμᾶται τὸν Θεόν, τότε λησιμονεῖ τὰς ἀμαρτίας καὶ ἐξαφανίζει τὰ κακὰ πράγματα· «Μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ θεοῦ ἔρωτος παρουσιάσθηκα εἰς τὸν ἅγιόν σου τόπον, διὰ νὰ ἴδω καὶ υἰώσω τὴν δυνάμιν σου καὶ τὸ μεγαλεῖόν σου».⁷ Μὲ αὐτὸν τὸν πόθον καὶ μετὰ αὐτὴν τὴν ἀγάπην, λέγει, (ἐρχομαι) διὰ νὰ ἴδω τὸ μεγαλεῖόν σου, τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς. Ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ λησιμονήσωμεν τὸ κείμενον, ποὺ ἔχομεν εἰς χεῖρας μας, διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν δευτερευόντων θεμάτων, ἀφοῦ παραπέμψωμεν τὸν ἀκροατὴν εἰς ὅτι ἔχει λεχθῇ δι' ἐκεῖνον τὸν ψαλμὸν, (δηλαδὴ τὸν 62ον), ὡς ἀσχοληθῶμεν τώρα μετὰ τὸν ὑπὸ μελέτην ψαλμὸν. Τί δὲ λέγει ὁ ψαλμὸς αὐτός; «Κύριε, ἐφώνησα δυνατὰ σὲ σένα, ἀκούσέ με». Τί ἐνωσις; Πές μου· ἐπειδὴ ἐφώνησας δυνατὰ, ἔχεις τὴν αἰτίαν νὰ εἰσακουσθῇς B καὶ προβάλλεις αὐτὴν τὴν αἰτίαν ὡς δικαιολογίαν διὰ νὰ εἰσακουσθῇς; Ἐχομεν, λοιπόν, τώρα ἀνάγκην ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ φωνάζουν δυνατὰ καὶ ποὺ παύουν σιγῶν; Δὲν λέγει ὁμοῦς αὐτὸ ὁ ψαλμὸς; Διότι μήπως διέπραξεν ἀμαρτίαν αὐτός, ποὺ ἔχει μικρὰ καὶ ἀσθενικὴν φωνὴν καὶ ποὺ εἶναι θραδύγλωσσος; Μήπως τέτοιος δὲν ἦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁμοῦς ὁ Θεὸς τὸν ἤκουε περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους; μήπως περισσότερον ἀπὸ ὅλους δὲν ἐφώνηζαν οἱ Ἰσραεῖται καὶ ὁμοῦς ὁ Θεὸς δὲν ἤκουε τὰς προσευχὰς τῶν; Τὸ νὰ φωνάζῃ κανεὶς δυνατὰ ἢ σιγὰ εἶναι πλεονέκτημα ἢ μειονέκτημα τῆς φύσεως. 428 Α· Αὐτὰ δὲ αἱ ἰδι-

6. Ψαλμ. 62, 2.

7. Ψαλμ. 68, 1.

τοὺς ἀποστόλους. Δὲν ἐκείνοι ἀν καὶ ἔπαθον μωριάδας κακῶν καὶ ἀφου κατόπιν ἐρήπιοντο εἰς φυλακὰς καὶ ἀφου διέτρεχον καὶ ὑπεύθυνον τὸν ἑαυτοὶ κίνδυνον καὶ τρέφοντο εἰς τὴν προσευχὴν καὶ ἔλεγον «Λάβε ὅπ' ἔμιν σοὶ τὰς ἐναντίας μας ἀπειλὰς τῶν». ¹³ Καὶ τί ἔλεγον καὶ τόποι. Β. Μήπως ἔλεγον αὐτοὶ ποὺ λέγουσι πολλοὶ πολλὰς φορὰς, ὅταν προσευχῶνται, «Δηλαδή «Θεοὶ τοὺς ἡ φάνευσέ τους», «Ὅχι Ἄλλὰ τ. ἔλεγον ἔἰα χάρσε εἰς τοὺς δούλους σου τὴν δυνάμειν νὰ κηρύττουν τὰ λόγους σου με θάρρος». ¹⁴ Πῶς ἡμῶς καὶ με ποῖον τρόπον νὰ βοηθῇ τοὺς δούλους τοῦ. Μὲ τὸ νὰ φοιᾷ αὐτοὺς, ποὺ συναμαρτωλοῦσαν εἰς ὁρὸς τῶν με τὸ νὰ ἐξαφανίζῃ καὶ νὰ ἐξολοθρευῇ αὐτοὺς. «Ὅχι Ἄλλὰ πῶς νὰ τοὺς βοηθῇ. «Μὲ τὸ νὰ ἐπιτελῇ ἐξαιτίας σημεῖα καὶ θαυματουργικὰς πράξεις με τὴν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Πατρὸς τοῦ. «Ἡ σοῦ». ¹⁵ Ἐἶδες προσευχὴν ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ φιλοσοφίας, δάσους καὶ ἡ ὅποια δὲν ζητεῖ οὐδὲ μὴν τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν, ποῦ τὰ τόσα δεινὰ ἐπισημασμένα ποὺ ὑπέφερον οἱ ἀπόστολοι, Ἄλλ' αὐτοὶ ἔτο. ἔκαναν, ἐνθ' ἀκούῃ ζουσαν καὶ ἀνέπνεον. Ὁ Στέφανος ἡμῶς. Ὁ καὶ ὅταν ἐπροκεῖτο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, ὅχι μόνον δὲν ἐζήτει κανένα κακὸν εἰς ὁρὸς τῶν ἐχθρῶν τοῦ, ἀλλὰ φροντίζει με τὴν προσευχὴν νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ὁργὴν (τοῦ Θεοῦ), ὅταν τὴν ἀμαρτίαν τῶν αὐτῶν αὐτοὺς ποὺ τὸν λ. βοήθοιαν καὶ τὸν ἐφόνευον καὶ λέγει «Μὴ λογαριάζεις εἰς ὁρὸς τῶν αὐτῶν τὴν ἀμαρτίαν». ¹⁶ Πο. ας, λοιπὸν αὐτῶν νύμφης θὰ εἶχον τὴν ἀξίαν νὰ τύχουν καὶ τι θὰ ἀπελογούντο αὐτοὶ ποὺ προσευχόνται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, Πῶς εἶναι δυνατόν μ. α. πέτο α. προσευχὴ νὰ εἰσακουσθῇ ὅταν εἶναι ἀντιθετὸς πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Ἄς μὴ λέγωμεν λοιπὸν κατὰ τέτοιον Δότ. ὅχι, μὲν δὲν πρέπει νὰ προσε. γωμεθα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ πινώμεν τὴν ἐναντίον αὐτῶν ὁργὴν μας, ὅπως εἴπωμεν. Δ' αὐτὸ καὶ λέγει. Ὁ «Θέλω αἱ ἀνδρες νὰ προσεύχωνται εἰς κάθε ποῖον, ὡφώνοντες δὲ α. χέρια, γωρίς ὁργὴν καὶ ἀπρεπεῖς σκέψεις». ¹⁷ Ἦτοι. καὶ ἀν ἔχῃς εἰς ἐχθρὸν νὰ σὴνῃς τὴν ἐναντίον τῶν ὁργὴν σου, καὶ

13. Πρὸς 4. 99
14. Πρὸς 4. 99
15. Πρὸς 4. 50
16. Πρὸς 1. 59
17. Α. Τ. 2. 8.

ὅπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις νὰ πλησιάσῃς τὸν Δεσπότην καὶ ὅχι μόνον νὰ μὴ λέγῃς τίποτε ἐναντίον τοῦ με τὸ στόμα σου, ἀλλὰ καὶ τὴν σκέψιν σου νὰ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὸ δηλητήριον τῆς ὁργῆς. Ἄν τέτοια εἶναι ἡ προσευχή σου καὶ με θεομὴν ἐπ' καλῶσαι τὸν Θεόν, αὐτὸς θὰ σε ἀκούσῃ καὶ πρὶν ἀκούῃ τελειώσῃς τὴν προσευχὴν σου. Αὐτὸ ζητεῖ καὶ ὁ ψαλμωδὸς, ὅταν λέγῃ «Ὅταν φωνάζω σε σένα, ἀκούσε καὶ δώσε προσοχὴν εἰς τὴν φωνὴν τῆς προσευχῆς μου». Δὲν καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ὑποσχεται καὶ λέγει. Ε. Ὅταν ἀκούῃ σου θὰ λαλῇς, ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω «νὰ εἴμαι πλησὺν σου».

«Ἄς ἀναδῇ καὶ ἄς φθάσῃ ἐμπρὸς σου ἡ προσευχή μου, σὺν εὐδοκίᾳ θυμίσαι» (στ. 2). Ἄλλος ἐρημηνεύτης λέγει «ὡς τεθῇ ἡ προσευχή μου, σὺν θυμίσαι εὐδοκίᾳ ἐμπρὸς σου». Ἄλλος λέγει. «Ἄς ἐτοιμασθῇ». Καὶ συνεχίζει ὁ ψαλμωδὸς «Ἡ ἀνύμνησις τῶν χειρῶν μου εἶναι ὡς περὶ τὴν θυσίαν» (στ. 2). Ἄλλος ἐρημηνεύτης λέγει. «Δώρον ἐσπερινόν». Καὶ ἄλλος λέγει. «Προσφορά ἐσπερινή». Τ' θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ προφήτης, ὁ μὲν περὶ ἐσπερινῆς θυσίας. ⁴⁹ Α. Παλαιὰ ὑπῆρχον δύο θυσιαστήρια, ἕνα κατεσκευασμένον ἀπὸ χαλκῶν καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ χρυσοῦ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἦτο σχεδὸν δ' ὅλον τὸν λαὸν χρησιμοποιοῦμενον δ' α. τὰ σφάνγια ποὺ προσέφεραν ὅλον τὸ πλῆθος, τὸ δεύτερον ἦτο τοποθετημένον εἰς τὰ ὄψα μέρη, μέσα εἰς τὸ καταπέτασμα. Μάλιστα ἡμῶς διὰ νὰ καταστήσωμεν π. δ. σαφὴ αὐτὰ ποὺ λέγομεν, θὰ προσπαθῶμεν νὰ μεταφέρωμε τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν. Ὑπῆρχε δηλαδή Νόος εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ὅποιοι τὸ μῆκος ἦτο σαράντα πήχεις τὸ δὲ πλάτος εἴκοσι πήχεις. Ἀπὸ τὸ μᾶκρος αὐτὸ δέκα πήχεις εἶχον ξεχωρσθῇ καὶ περὶ ἐλάμβανον τὸ ἐσωτερικὸν μέρος, ἦτο τὸ γνωστὸν ὡς καταπέτασμα αὐτὸ δὲ τὸ χωρισμένον μέρος ὀνομαζέτο ἄγια ἀγία. Τὸ δὲ ἐξωτερικὸν μέρος, ἦτο τὸ ὑπόλοιπον. ὀνομαζέτο ἀπλῶς ἄγια. Β. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἔλαμπον ἀπὸ χρυσοῦ. Μερικοὶ δὲ ἔλεγον, ὅτι καὶ ἡ ὁροφὴ ἀκούῃ ἦτο ἀπὸ χρυσοῦ. Ἐκεῖ δὲ ὅπου μόνον ὁ Ἀρχιερεὺς εἰσῆρχετο, μ. α. φεραν τὸν χρόνον ὑπῆρχε καὶ ἡ κιβωτὸς καὶ τὰ Χερουβὶμ ἕκαστον ἦτο στήμενον καὶ τὸ χρυσοῦ θυσιαστήριον ὅπου τὸ θυμιατὸν προσεφέρετο αὐτὸ προωρίζετο μόνον δ. α. τὴν προσ-

φορὰν τοῦ θυμιάματος. Ἡ προσφορά δὲ αὕτη ἐλάμβανε χωρὶς μὴ φορὰ τὸν χρόνον. Εἰς τὸν ἐξωτερικὸν ναὸν ἦτο τὸ χάλκινον θυσιαστήριον εἰς τὸ ὅποιοι καθήμεροι καὶ κατὰ τὸ ἀπαγεύμα προσεφέρετο ἕνα ἄρνι καὶ ἐκαίετο ὀλόκληρον (θυσία δλοκαυτώματος). Αὕτη ἡ προσφορά ἀνοιάζετο ἔσπεριν θυσία διότι ὑπῆρχε καὶ πρωινή καὶ ἔπρεπε νὰ καίεται τὸ θυσιαστήριον εἰς τὸν ναὸν δυο φορές τὴν ἡμέραν. **Β** ἔκτος ἀπὸ τὰ ἄλλα σφάγια τὰ ὅποια προσφέροντο ἀπὸ τοῦ λαοῦ. Αὕτη ἡ σὺνήθεια ἀπέτελε, διαταγὴν καὶ νόμον διὰ τοὺς ἱερεῖς ὥστε αὐτοὶ ἐξ ἰδίων καὶ μόνων τῶν ὅταν δὲν προσέφερε καὶ νεῖς, νὰ θυσιάζουν καὶ νὰ καίουν ἐντελὸς ἕνα ἄρνι τὸ πρῶν καὶ ἕνα τὸ ἀπογεύμα. Καὶ ἡ πρώτη ἐκαλεῖτο πρωινή θυσία ἡ δὲ δευτέρα ἔσπεριν θυσία. Αὕτη δὲ ἡ πρώτη εἶχε νομοθετηθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ ὅποιος διὰ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων λατρείας (πεδηλοῦν ὅτι συνεχῶς πρέπει νὰ λατρεύεται, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας. Αὕτη λοιπὸν ἡ θυσία ἦτο πάντοτε δεκτή μετ' ἐμμένειαν καθὼς καὶ τὸ σφάγιον. Ἡ προσφορά ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἄλλοτε μὲν ἦτο εὐπρόσδεκτη ἄλλοτε δὲ ὄχι. **Β** Αὐτὸ ἐξηγῆται ὡς ἑξῆς ἡ εὐπρόσδεκτη ἡ μὴ θυσία— ἀπὸ τῆς πρὸς ἀρετὴν ἢ τῆς κακίας ὁ ἀθέσιν αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἔκαναν τὴν προσφοράν. Ἐκεῖνο δὲ ποῦ προσεφέρετο ὄχι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἄλλων, ἀλλὰ ἀποτελοῦσε θεομὸν ἱεροτελεστίας καὶ τρόπον λατρείας αὐτοῦ ὅπως ὅποτε ἦτο πάντοτε εὐπρόσδεκτον. Ζητεῖ λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς νὰ γίνῃ τέτοια ἡ προσευχή του (εὐπρόσδεκτη) ὡς ἐγένετο δεκτὸν ἐκεῖνο τὸ σφάγιον τὸ ὁποῖον δὲν ἐμολυνετο ἀπὸ καμμῶν ρυπαροτήτων αὐτοῦ τὸ προσέφερε, καὶ ὡς ἐγένετο δεκτὸν τὸ θυμιαμα ἐκεῖνο τὸ καθαρὸν καὶ ἁγνόν. Μετὰ τὴν αἰτήσιν αὐτοῦ δὲ αὐτὸ, ὁ ψαλμωδὸς μᾶς ὁ δάσκει, νὰ καθιστῶμεν τὰς προσευχὰς μᾶς καθαρὰς καὶ εὐδοχεῖς. **Δ** ὅτι, εὐδοχὴ εἶναι καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐκὼς ἡ ἁμαρτία εἶναι. Ὁρωμερὰ **Ε** Αὕτη δὲ τὴν δυσσαμίαν τῆς ἁμαρτίας περιγράφει ὁ ἴδιος ψαλμωδὸς ἐλεγε· «Ὅτι αἱ ἁμαρτίαι μοι ὤμωθησαν πᾶνω ἀπὸ τὸ κεφάλαιόν μου ὡς κύματα καὶ ὡς βαρὺ φορτίον ἔπεσαν ἐπ' αὐτὸν μου καὶ ὡς αἶμα μου με συντριβοῦν. Γὰρ τὰ ἁμαρτίαι μοι ἕνεκα τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐβρώμην καὶ ἐσάπισα» ¹⁸ Ὅπως, λοιπὸν, ἀκριβῶς τὸ θυμιαμα που εἰ

καὶ ὅπως αὐτοῦ καλὸν καὶ εὐδοκίαν ἀποκαλύπτει, τὴν μυστηρίαν τοῦ κυρίου, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὴν φωτιάν, ἔτσι καὶ ἡ προσευχή εἶναι καλὴ ἀπὸ μόνῃ γίνεσθαι ὁμῶς καλλιτέρα καὶ πρὸ εὐδοκίας, ὅταν λέγεται μετὰ θερμῆς καὶ φλογόμενης ψυχῆς, **431** **Α** ἡ ὅποια γίνεσθαι θυμιατῆρι καὶ ἀνάθει δυνατὴ φαίνεται. Διότι οὕτε τὸ λιβανὶ ἐποθετεῖτο ἐπάνω εἰς τὴν ἐσχάραν, ἢ αὕτη δὲ ἀνάθει ἐποθετομένης ἢ ἂν τὰ κάρθουνα δὲν εἶχον καὶ καλῶς. Αὐτὸ δὲ καίμε καὶ εἰς τὴν σκέψιν σου προηγουμένως δηλαδὴ νὰ τὴν θερμαίνῃς μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ ἀγαθὴν δώθῃς, καὶ κατόπιν νὰ προσεύχῃς. Ὁ ψαλμωδὸς λοιπὸν παρακαλεῖ ἡ μὲν προσευχή του νὰ γίνῃ σάν θυμιαμα ἡ δὲ ἀνύμωσις τῶν χειρῶν του σάν ἔσπεριν θυσία. Καὶ τοῦτο ὅτι, καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι εὐπρόσδεκτα. Πῶς δὲ ἤθελε συμβῇ τοῦτο. Μόνον εἴαν καὶ τὰ δύο ἤθελον εἶναι καθαρὰ καὶ ἁμώματα, δηλαδὴ καὶ ἡ γλώσσα καὶ τὰ χέρια τὰ μὲν χέρια **Β** καθαρῶς ἀπὸ τῆς περὶ ἐξέσας καὶ τῆς ἀρπαγῆς, ἡ δὲ γλώσσα ἀπληλαγμένη ἀπὸ πονηρῶν λόγων. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸ θυμιατῆρι πρέπει νὰ μὴ περιέχῃ κατὰ τὸ ἀκάθαρτον, ἔκτος ἀπὸ τὴν φωτὶν καὶ τὸ λιβανὶ. ἔτσι καὶ ἡ γλώσσα νὰ μὴ προσφέρῃ ρυπαρὰ λόγια, ἀλλὰ μόνον ἀγίασιν καὶ ἐγκώμα. Ὅμοιος καὶ τὰ χέρια νὰ εἶναι σάν τὸ θυμιατῆρι. Ὅπως εἶναι, λοιπὸν τὸ στόμα σου θυμιατῆρι καὶ φρονεῖς νὰ μὴ τὸ γεμίσῃς μετὰ κακίας. Τέτοιοι ἄνθρωποι (δηλαδὴ ρυπαροὶ) εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι λέγουσι αἰσχροὶ καὶ θρωμερὰ λόγια. Καὶ ὅσα ποιοῦν λόγον δει εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς «πρωινή» ἀλλ' εἶπεν «ἔσπερινήν». Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι αὐτὸ ἐλέγχῃ ἀνεῖ, ὁ ἀνθρώπος διότι, εἴαν ἐλεγεῖ ὁ ψαλμωδὸς «πρωινήν», ὁ περιεργὸς ἄνθρωπος θὰ ἐρωτᾷ, **Γ** διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπεν «ἔσπερινήν». Ἐάν δὲ κάποιος ἀνεῖ περιεργίας, ἤθελε νὰ ἀκούσῃ (λέγω) διότι ἡ μὲν πρωινή θυσία περιέμενε τὴν ἔσπερινήν ἡ δὲ ἔσπερινήν ἀφ' οὗ νύκτῃς, σιμωθῶν τὴν ἱεροτελεσίαν καὶ ἔτσι δὲ εἶναι ὁ τελεστέρος ἡ λατρεία ἐφ' ὅσον υπολείπεται ἀκόμη μέρος τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ συντελεσθῇ καὶ ὁλοκληρωθῇ. Ὅμως διατὶ χρειάζεται καὶ ἡ ἔκτασις τῶν χειρῶν εἰς τὴν προσευχὴν. Ἐπειδὴ τὰ χέρια ἐπιτελοῦν πολλὰς κακίας, ὡς πλῆγας, φόνους, κλοπὰς, πλεονεξίας δι' αὐτὸ λοιπὸν προτρεπάμεθα νὰ ὡμώμεν αὐτά, διὰ νὰ γίνεσθαι ἡ μετὰ τῶν χειρῶν προσευχή δεοῦς δι' αὐτὰ ἐννοεῖ τῆς κακίας **Δ** καὶ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῆς το-

ντηρίας, ώστε, όπως πρόκειται να κληφής ἡ ζητῆς ὑπέρρογκα πράγματα ἢ να κτυπήσῃς ἄλλον ἀπὸς θυμῆς, δὲ αὐτὰ τὰ χεῖρα πρόκειται να ἀποστελέῃς εἰς τὸν Θεόν, ὡς ὑπερασπιστάς, καὶ μὲ αὐτὰ να ἀντεπληρῇς, ἐκείνην τὴν πνευματικὴν θυσίαν να μὴ τα ντροπιάσῃς καὶ δὲν ἔχῃς τὸ θόρος να τὰ πορευομένης ὡς σιληγόρους, εἰς τὸν Θεόν, ἐξ αἵτιας τῆς ἐπιτελέσεως ποιηρίας ἐργασίας. Να καθαρῶν, λοιπὸν αὐτὰ τὰ χεῖρα μὲ τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν φιλανθρωπίαν, μὲ τὸ να προστατεύῃς αὐτοὺς, που ἔχουν ἀνάγκη, καὶ ἔτσι, κατόπιν να τὰ χρησιμοποῖς ἡς διὰ τὴν προσευχήν. Διότι, ἐάν δὲν ἐπιτρέπεται, να τὰ σηκώῃς διὰ τὴν προσευχήν, ἐάν προηγουμένως δὲν τὰ ἔχῃς πλύνει. Ἐπομένως περισσότερον δὲν θὰ εἴσαι, δ. καὶ οὕτως, ἐάν τὰ λερῶν μὲ ἁμαρτίας. Ἐάν φοβῆσαι τὸ μικρότερον, πολλὴν περισσότερον πρέπει να τρέμῃς διὰ τὸ μεγαλύτερον. Διότι τὸ να προσερχεσθαι μὲ ἅπαντα χεῖρα, δὲν εἶναι τόσοι παράλογον τὸ να χρησιμοποιοῖς δι' αὐτὰ διὰ τὴν προσευχήν, ἀφοῦ προηγουμένως τὰ ἔχῃς λερῶσαι μὲ ἁμαρτήματα, οὗτο τὸ πρᾶγμα προκαλεῖ μεγίστην ὀργὴν τοῦ Θεοῦ).

432 Α. Τὸ ἴδιον πρέπει, να σκεπτομεθα καὶ διὰ τὸ στόμα καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀφοῦ τὰ φυλάμμεν προσευχήν, διότι, ἐὰν καποὶς, που ἔχει ἕνα χρυσὸν ἀντικείμενον, δὲν θὰ προτιμᾷ να τὸ χρησιμοποιοῖ οὕς διὰ ταπεινὸς σκοποῦς, λόγῳ τοῦ πολυτίμου ὕλικου, πολλὴν περισσότερον ἡμεῖς, που ἔχομεν στόματα πολυτιμότερα ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ τὸν μαργαριττὴν δὲν θὰ ἦτο δίκαιον, να τὰ λερῶν μὲ ἀδιδαντοῦς αἰσχρολογίας καὶ κατηγορίας καὶ ὕβρεως. Δὲν προσφέρεται τὸ θυμωθῆναι εἰς χάλκινον θῶρον, οὔτε εἰς χρυσόν, ἀλλ' εἰς τὸν πνευματικὸν ναόν, τοῦ εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ αὐτὸ. Β. Εἰς ἐκείνους δὲ τὸν θῶρον δηλαδὴ ἡ ἑλὴ εἶναι ἀφύκη σὲ σῶμα δὲ κατὰ κεῖ ὁ Θεὸς καὶ εἶσαι μέλος καὶ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. «Τοποθέτησε, Κύριε, φρουράν εἰς τὸ στόμα μου» (στίχ. 3). Αφοῦ ὁ ψαλμῶδης παρεκάλεσε τὸν Δεσπότην, ἀκούσθῃ ἡ προσευχὴ του καὶ να γινῇ δεκτὴ μὲ εὐμένειαν κυττάξῃ τῶρα ποῖον αἵτημα καὶ ποῖαν παράκλησιν ἀναφέρει πρῶτα. Δηλαδὴ δὲν εἶπε «δῶσε μοι χρήματα καὶ τὸς ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἐσθήσῃ με να νικήσω τοὺς ἐχθρούς μου, οὔτε δώσῃ μοι πατρίδα». Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ζήτη. ἀλλ' ἀφοῦ τὰ ἀφήνει ὅλα να

πέσουν εἰς τὴν γῆν, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν ἐκεῖνα, που εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον να ζητῇ κανεὶς ἀπὸ τὸν Θεόν. Γ. Τί, λοιπὸν, ζητεῖ. Δὲν πρέπει, λέγει, να ζητοῦμε αἰσθητὰ πράγματα. Πρέπει, θεοθίως, να ζητοῦμε, ἀλλὰ μὲ τὸ μέτρον, ὅπως ὁ Ἰακώβ, τοῦ εἰλεγε. «Ἐὰν μοι δώσῃ ὁ Κύριος ψαμὶ να φαίω καὶ ἐνδύμα να ἐνδυθῶ»²⁰ ἡ δὲ πρὸς ὁ Χριστὸς μὲς διέταξε να προσευχώμεθα λέγοντες: «δῶσε μοι σημεῖον τὸ ψαμὶ μὲς τὸ οὐσιώδες»²¹ Πρὶν δὲ ἀπὸ ὅλα (δῶσε μὲς) τὰ πνευματὰ καὶ ἀγαθὰ. Αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμῶδης πράττει λέγων: «Βάλε, Κύριε, φρουράν εἰς τὸ στόμα μου». Βλέπεις πόσον φρόνιμος εἶναι, πόσοι φιλοσοφεῖ, Ἀπὸ τοῦ ἀρχίζει τὴν παράκλησιν, Ἀπὸ τὸ μεγαλυτέρον τῶν κατορθωμάτων τὸ ποῖον εἶναι καὶ ἡ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, ὅταν παραμελήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἀγαθῶν, ὅταν παραμελήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον τῶν κακῶν ἀπεργάζεται, ἡ ἀπρΟΣΟΧΙΑ τῆς γλώσσης. Π. ὅπως ἀκρῶς ἡ ἀσφαλὴς τήρησις αὐτῆς ἀπεργάζεται τὰ ἀγαθὰ. Ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν ἀφελεί, τὸ σπινθὴρ τῆς πόλεως, τὰ τείχη, αἱ πύλαι, αἱ πόρται, ἐάν δὲν ὑπάρχουν οἱ φύλακες καὶ αὐτοὶ που γνωρίζουν, τότε μὲν πρέπει να τὰς κλείνουν καὶ τότε δε να τὰς ἀνοίγουν, ἔτσι εἰς τίποτε δὲν ἀφελεί ἡ γλῶσσα οὔτε τὸ στόμα οὐδὲν ὑπάρχει ἡ σκέψις, ἡ ὅποια να ἐπιτρέπῃ τὸ κλεῖσιμον καὶ τὸ ἀνοῖγμα μὲ πολλὴν ἀκριβεῖα καὶ πολλὴν σύνεσιν καὶ ἡ ὅποια να γνωρίζῃ τί πρέπει, να λέγῃ καὶ τί πρέπει, να μὴ λέγῃ. Διότι, λέγει, ὅτι «ἀπὸ μαχαίρῃ δὲν ἔχουν πέσει τόσοι, ὅσοι ἔχουν, γλωσσοῦνται ἀπὸ τὴν γλῶσσαν»²² Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς λέγει: «Δὲν εἶναι ἐκεῖναι τὰ εἰσπερχόμενα εἰς τὸ στόμα, αὐτὰ που μολυνοὺν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὅσα ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ στόμα»²³ Β. Καὶ πάλιν ἄλλος λέγει: «Βάλε εἰς τὸ στόμα σου θύραν καὶ κλειθρόν»²⁴ Ὁ ψαλμῶδης δὲ, ἐπεὶ δὲ γνωρίζει, ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν δυσκόλον, καὶ προσευχὰς κάλει καὶ τὸν Θεόν καλεῖ ὡς συμπαροστάτην. Μαλλὸν δὲ καὶ ἐκεῖνος (ὁ σοφὸς) τὸ ἴδιον ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ: «Ποῖός θὰ ἐσθῇ εἰς τὰ χεῖρά μου σοφὴν σφραγίδα»²⁵

²⁰ Γεν. 28, 20.

²¹ Ματθ. 8, 11.

²² Σαμ. 26, 28, 16.

²³ Ματθ. 15, 11.

²⁴ Σαμ. 26, 28, 25.

²⁵ Σαμ. 26, 28, 27.

Διότι πρέπει να κάνωμεν και ἡμεῖς τὴν εἰσφορὰν μας δι' αὐτὸ καὶ σὺν διαταγὴν ἔθεσεν αὐτὸ, ὅταν ἔλεγε «ἵκανε θυρὰν καὶ κλειθρὸν» Πρέπε θυμὰς νὰ ζητοῦμε καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ οὕτως ὥστε καὶ ἡ ἰδιότης μας φροντίζα νὰ καρποφορῇ. ²⁶ Αὐτοὶ δὲ φυλάκισαν τὸ στόμα συνεχῶς, θεωτοῦντες ὡς κλειδί εἰς αὐτὴν σκέψιν· ὅχι διὰ νὰ εἶναι συνεχῶς κλεισμένοι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνοιγῇ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Διότι πολλὰς φορές ἡ σιωπὴ ὠφελεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴν αἰσθητὴν πολλὰκις. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ σαφωτάτος ἐκείνους ἔλεγε «Ὑπάρχει σιγὴ πού πρέπει, νὰ σιωπῇς καὶ σιγῇ, ποὶ πρέπει, νὰ ὁμιλῇς». ²⁷ Διότι, εἰάν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνοικτὸν πάντοτε, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐτοιμοθετοῦντο θυρὰι, εἰὰ δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ μένῃ κλειστὸν πάντοτε, δὲν θὰ εἶχε ἀνάγκη φρουράς. Διότι αὐτοὶ ποὶ μένε, πάντοτε κλειστὸν δὲ αὐτοὶ λόγον θὰ ἔπρεπε κανεὶς νὰ τὸ φρουρῇ. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀναφέρονται ἡ θυρὰ καὶ ἡ φρουρά ὥστε νὰ χρησιμοποιοῦνται, καὶ τὸ οὗτο εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. ²⁸ Β' Ἄλλος δὲ σοφὸς λέγε «Ζυγὰριαν καὶ μέτρον ποσοσκεύασε δὲ τὴν γλώσσάν σου». ²⁹ Ἀπαιτῶν οὕτω περισσότερο ἀκριβεῖαν, ὥστε νὰ μὴ λέγωμεν μόνον τὰ λόγια, ποὶ πρέπει νὰ λεγώμεν, ἀλλὰ νὰ τὰ λέγωμεν σταβυλίζοντες αὐτὰ μετὰ τὴν ἀπαιτούμενην ἀκριβεῖαν, ὅπως θὰ ἔλεγε κανεὶς καὶ ἐρευνῶντες αὐτὰ λεπτομερῶς. Διότι, εἰς τὴν κἀκὼμεν αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὸ χρυσόφι καὶ πρὸς τὴν ποὶ κατασπρεφεται πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ κἀκώμεν αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὰ λόγια ὥστε σὲ τὸτε νὰ μὴ ὑστεροῦμε ἢ τὸτε περὶ τὸν νὰ μὴ λέγωμεν. Δ' αὐτὸ καὶ κάποιος λέγε «Μὴ ἀπαφίγῃς νὰ εἴπῃς κάτι, ὅταν πρόκειται νὰ σώσῃς κάποιον». ³⁰ Εἶδες κατάλληλον στιγμήν διὰ νὰ εἴπῃς λόγον. Ἄλλος δὲ ὁμολῶν περὶ τοῦ χρόνου τῆς σιωπῆς λέγε «Εἰάν ἔχῃς κάτι, νὰ εἴπῃς, εἴτ' ἐπὶ τὸ ἄλλωστε θαλὲ τὸ χέρ σου εἰς τὸ στόμα σου». ³¹ Ε' καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγε «Αὐτὸς ποὶ λέγει περὶ λόγου, θὰ γίνῃ μισητός». ³² Καὶ πάλιν λέγει «Εἶναι καλλίτερος ὁ ἄνθρωπος, ποὶ κρυβεὶ τὴν ὁλοκλήρην

²⁶ Ψαλμ. 8, 7.
²⁷ Σοφ. 26, 28, 29.
²⁸ Σοφ. 24, 25, 26.
²⁹ Σοφ. 26, 27, 28.
³⁰ Σοφ. 26, 27, 28.

αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ποὶ κρυβεὶ τὴν σοφίαν τοῦ». ³³ Καὶ πάλιν «Ἀκούεις κάποιον λόγον. Ἀς πεθάνῃ αὐτὸς μέσα σου. Νὰ ἔχῃς πεποθήσῃ, διὸ δὲν πρόκειται νὰ σὲ ἐκθέσῃ». ³⁴ Καὶ πάλιν λέγει «Ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ θὰ τολήσῃ ὁ ἀνέστης, ὅπως πονεῖ ἡ γυναῖκα, ποὶ γεννᾷ τὸ θρόνος». ³⁵ Κατόπιν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μέτρο, λέγων εἰς τὴν ὁμιλίαν νὰ εἶναι μόνον δύο φορές, εἰς τὴν ἐρωτήσῃ, νὰ συνοψίσῃς πολλὰ πράγματα μετὰ λίγα λόγια. ³⁶ Διότι ἀπαιτεῖται πολλὴ προσοχὴ εἰς τὰς σκέψεις, ὥστε νὰ χρησιμοποιοῦνται τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν τῆς γλώσσας μετὰ μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ προσοχὴν. Δ' αὐτοὶ καὶ ὁ ἴδιος σοφὸς ἔλεγε πάλιν «Ὑπάρχει κρισις καὶ ἔλεγχος, ποὶ δὲν λέγεται εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν καὶ ὑπάρχει ἄνθρωπος, ποὶ σιωπᾷ καὶ αὐτὸς ἀποθελκύνεται, σοφός». ³⁷ Δ' αὐτοὶ δὲν πρέπει, κανεὶς νὰ σώπῃ μόνον ἢ νὰ ὁμιλῇ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, ἀλλὰ νὰ πράττῃ αὐτὸ μετὰ πολλὴν χάριν. Δ' αὐτοὶ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε «Ὁ λόγος σας νὰ εἶναι πάντοτε χρηστός, ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀγάπη, καὶ νὰ γινώσκετε καλῶς, τί πρέπει, νὰ ἀπαντᾷτε εἰς τὸν καθένα». ³⁸ Πρέπει νὰ καταποιοῦνται, διὸ αὐτὸ εἶναι τὸ μέλος μετὰ τοῦ οποίου συνομιλοῦμεν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τοῦ οποίου ἀνταπεμπομε τὴν δοξολογίαν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μέλος, μετὰ τοῦ οποίου καμῖνομεν τὴν φρικτὴν θυσίαν, ἥτοι τὴν θέλει εὐχαρίστησι. Οἱ πιστοὶ γινώσκουν καλῶς τί ἐννοῶν Δ' αὐτὸ αὐτὸ τὸ μέλος πρέπει νὰ εἶναι, καθαρὸν ἀπὸ κάθε κατηγορίας καὶ ὕβριος καὶ αἰσχρολογίας καὶ συκοφαντίας καὶ δι' ἀκόμη κάποια θρωμερὰ σκέψιν θέλῃ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ μέσα μας μετὰ τὴν θέαν. Ε' αὐτὴν πρέπει, νὰ τὴν πνίγωμεν μέσα μας καὶ νὰ μὴ τὴν ἀφήνωμεν νὰ ἐκφράζεται μετὰ λόγον καὶ φῶς, κατόπιν μὴ κρυφύσῃς σὲ κἀνὴ νὰ ἀποθεορρηχθῇ καὶ αὐτὴν τὴν ρίζαν πρέπει, νὰ ἀποξηραίνῃς. ³⁹ Α' καὶ νὰ ἀποκαλύψῃς τὴν θυρὰν, δηλαδὴ τὸ στόμα καὶ νὰ διατηρῇς ἀγρυπνίαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν φρουράν καὶ τὰς ποιητὰς σκέψεις νὰ μὴ ἀφῇνης νὰ γεννῶν.

³³ Σοφ. 26, 28, 29.
³⁴ Σοφ. 26, 28, 29.
³⁵ Σοφ. 26, 28, 29.
³⁶ Σοφ. 26, 28, 29.
³⁷ Σοφ. 26, 28, 29.
³⁸ Σοφ. 26, 28, 29.
³⁹ Σοφ. 26, 28, 29.

ται νά τās ἀποπνιγῆς μέσα σου καὶ νά ξηραίνῃς τὴν ρίζαν τῶν

Τοιαύτην σκοπιάν εἰς τὸ στόμα τοῦ εἶχεν ὁ Ἰωθ διὰ αὐτὸ δὲν ἐβγάλε ποτε καλένα ἀπρεπὴ λόγον, ἀλλὰ τούτωντιον ἐσιώπων ὅταν δὲ ἔπρεπε νὰ ἀμύλῃ εἰς τὴν γυναῖκά του ἔλεγε λόγια γερότα ἀπὸ σοφίαν. Διότι τότε μόνον πρέπε νὰ ἀμύλῃ κανεὶς, ὅταν τὰ λόγια εἶναι πῶς χρησιμαὶ ἀπὸ τὴν σιωπῇ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «οἱ ἄνθρωποι θὰ λογοδοτήσῃ διὰ καθὲ λόνον ἀχρηστον, που ἤθελον εἶπαι».³⁷ Ἐ Καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «ἀπὸ τὸ στόμα σας νὰ μὴ θγαίνῃ κανένας θρωμερός λόγος».³⁸ Τώρα ἀκουσε τί λέγει. Ἄλλος, διὰ τὸ πὼς νὰ κἀνῃς αὐτὴν τὴν θύραν ἀσφαλῇ καὶ τὴν φρουρὰν ἀκροθῇ· «Κάθε ἀμύλα σου νὰ στηρίζεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Ὑψίστου».³⁹ Διότι, ἐάν διαπαυδαγωγῇθῃς νὰ μὴ λέγῃς κάτι, τι τὸ ἀχρηστον. Ἀλλὰ πάντοτε νὰ περ φρουρῇς καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὸ στόμα σοι με λόγια τῶν Θεῶν Γραφῶν τότε ἡ φρουρά τῆς γλώσσης σου) θὰ εἶναι π ὁ ἀσφαλῆς καὶ ἀπὸ τὸ διακάνῃ. Καὶ πράγματι ὑπάρχουσι πολλοὶ τρόποι καταστροφῆς ἐξ αἰτίας τοῦ στόματος, ὅπως ὅταν κανεὶς λέγῃ τὰς ἀσφαλῆς, ὅταν λέγῃ ἀσφαλῆς, ὅταν ἔχῃ κενοδοξίαν, ὅταν ὅπε ρησανεύεται καὶ κομπερρημονῇ, ὅταν τὸν Φαρισαῖον, ὁ ὁποῖος, ἐπεὶ δὲν εἶχε φραγμὸν εἰς τὸ στόμα τοῦ, ἔλα ὅσα εἶχε μέσα τοῦ τὰ ἐβγάλεν με ἅ γὰρ λόγια. Δι' αὐτὸ, καὶ σὰ οἷα χαρὶς θύραν, δὲν κατάρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ἐντός τοῦ εὐρισκομένου θησαυροῦ καὶ ἀλματωδῶς ἐγ νε πτωχός.

Κύτταξε, ἐπίσης, καὶ ἄλλον, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς καυχῆσεως τοῦ κατεστράφη διωκῶς. Διότι, εἶπεν αὐτός, λέγει ὁ προφήτης· «Ἐκείνα ἀπὸ τὰ ἀστρά τοῦ οὐρανοῦ, θὰ τοποθετήσω τὸν θρόνον μου».⁴⁰ Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἐχαίρουν διὰ τὰ κακὰ τῶν γεγνημένων τῶν τῶρα ἀκούει· «Μηρόδο, δι' ὅτι εἶπες, ὁ Ἰσραὴλ ἐγένεν ὅπως ἔλα τὰ ἄλλα ἔθνη».⁴¹ Τώρα δμως ἐμπαιζόντα, ὅσοι ἔχουν χάσει τὰ θάρρος τῶν καὶ λέγουσι· «Καθεναί, που πράττει τὸ κακόν, φανερεὰ καλὸς εἰς τὰ ὅσκια τοῦ Κυρίου Ἰ καὶ με αὐτοὺς τοὺς ἄνθρωπους αὐτὸς (ὁ Κύριος) εἶναι, εὐχαρι-

37. Ματθ 12, 36.
38. Ἐφεσ 4, 29.
39. Σιφ. Σειφά 8, 15.
40. Ἠσ 14, 13.
41. Ματθ 23, 31 καὶ 31.

στημένος. Καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν τοὺς ξένους εὐτυχεῖ, καὶ προκόπτου αὐτοί, που κάνουν ἀνομιὰς. Ἡ δὲ αὐτὰ δὲν ἔχουν γραφὴ εἰς τὴν Βιβλίον».⁴² Ἄλλοι δὲ (ἐμπαιζόντα) διὰ τὸν γονγυσμὸν καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· «Οὔτε νὰ γονγυζώμεν, ὅπως ἐγόνγυσαν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ἐξαλοθρευτοῦ».⁴³ Καὶ πότε ἐγόνγυσαν, «Ὅταν ἔλεγον· «Μας ἐβγάλες διὰ νὰ μᾶς φανεύσῃς εἰς τὴν ἐρημίαν, ὥσαν νὰ μὴ ὑπῆρχον ταφαι νὰ ταφώμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον».⁴⁴ Ἄλλοι δὲ δι' ἄσπε ὀνητας, ὅπως ἀκριθῶς λέγει (ἡ Γραφή)· «Ἐφαγον καὶ ἔπιον καὶ ἐσηκώθησαν νὰ ἀσταευσθοῦν».⁴⁵ Ἄλλοι δὲ διὰ κακολογίας· Ἐ «Ὅποιοσδήποτε θέλει εἶπαι τὸν ἀδελφόν τοῦ, ἡλ.θ.ν θὰ εἶναι ἐνοχος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου».⁴⁶ Καὶ ἄλλοι, πολὺ περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς κατεστράφησαν ἀπὸ ἄλλας αἰτίας, ὅτι, δὲν ἐπρόσεξαν τὰ στοματὰ τῶν. Ἐάν δὲ θέλῃς νὰ πληροφορηθῇς, ὅτι μερικοὶ κατεστράφησαν ἐξ αἰτίας τῆς σιωπῆς τῶν εἰς ἀκατάλληλον στιγμήν, ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω. Λέγει (λοιπὸν ἡ Γραφή, «Διότι ἐάν δὲν συστήσῃς εἰς τὸν λαόν (νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀμαρτίαν), ἐκεῖνος μὲν ὁ λαός, θὰ πεθάνῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας τοῦ, τὴν εὐθύνην δμως τοῦ θανάτου τοῦ θὰ ζητήσω ἀπὸ σένα».⁴⁷ Ἄλλος δὲ (κατεστράφη), διότι συζητοῦσεν ἀδιακριτῶς με διαφόρους ἀνθρώπους καὶ ὁ ἐδίδεν, ὅτι, τοῦ εἶχαν ἐμπιστευθῇ ἄλλοι. Διότι, λέγει· «Μὴ διώσετε τὰ ἱερα πράγματα εἰς τοὺς σκύλους, οὔτε νὰ ρίξετε τὰ πολεμικά μαργαριτάρια σας ἐμμεπρος εἰς τοὺς χοίρους».⁴⁸ Ἄλλος (κατεστράφη), διότι ἐγελοῦσε δι' αὐτὸ λέγει (ἡ Γραφή)· «Ἄλλοι μὲν εἰς ὅς, αἱ ὁποῖοι, ἔλατε ὁπωσδήποτε θὰ κλαύσετε».⁴⁹ Εἶδες, λοιπὸν πὼς τὸ στόμα καταστρέφει. Κύτταξε δμως καὶ πὼς τὸ στόμα σώζει ἀπὸ τὴν ἀντίθετον συμπεριφορὰν. Εἶδες τὸν Φαρισαῖον νὰ καταστρέφεται ἀπὸ αὐτὸ (τὸ στόμα). Κύτταξε τὸν τελώνην, τοῦ ἐσώθη ἀπὸ αὐτοῦ. Εἶδες τὸν ὑπερήφανον βαρβαρὸν νὰ τιμωρῇται. Κύτταξε τὸν δι

42. Ματθ 23, 31 καὶ 31.
43. Α. Κορ 10, 10.
44. Ἠσ 45, 11.
45. Ἠσ 45, 32, 3.
46. Ἠσ 45, 3, 22.
47. Γε 3, 20.
48. Ματθ 7, 6.
49. Λουκ 11, 20.

καὶ ὁν ἄνθρωπον νὰ μετρησάτῃ καὶ νὰ λέγῃ «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ σπῆχη»³⁰ Εἶδες αὐτόν, ποῦ χαίρει με τὰ κακά τῶν ἄλλων, νὰ κατηγορήτῃ καὶ νὰ τιμωρήτῃ; Κυττάξτε αὐτόν, ποῦ συμπαροῦσθαι με τοὺς ἄλλους, πῶς σφίγγεται Διότι λέγει «Σημειώσαί εἰς τὰ μέτωπα τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ποῦ στεναχίζου καὶ κλαίουσιν»³¹ Ὁ Δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε «Νὰ χαίρετε με αὐτοὺς ποὺ χαίρουνται καὶ νὰ κλαίτε με αὐτοὺς ποὺ κλαίουσιν»³² Καὶ ἀνὰ ἀκόμῃ δὲν ἠμποροῦν λέγει, νὰ καίηται τίποτε ἄλλο, θὰ προσφέρῃς πόρα πολλὰ εἰς αὐτόν ποὺ πονοῖ με τὸ νὰ συμπονᾷς μαζί του Εἶδες, πῶς αὐτός, ποὺ γελοῦ παραδίδεται, εἰς τὸν θῆνον, Κυττάξτε δὲ αὐτόν, ποὺ πενθεῖ, διὰ ἀπολαύσεως παρηγορίας Διότι λέγει (ἡ Γραφή) «Εὐτυχεῖς εἶναι αὐτοὶ, ποὺ πενθοῦν δι' ὅτι αὐτοὶ θὰ παρηγορηθοῦν»³³ Εἶδες, δι' αὐτοὶ ποὺ διὰ σὺ ἀσχετοῦν καὶ ἀποθαρρύνονται, τιμωροῦνται. Κυττάξτε δὲ, δι' ὅτι σμύρονται αὐτοὶ, ποὺ εὐχαριστοῦν (τὸν Θεόν), «Κύριε εἰσα εὐλογητός καὶ τὸ ὄνομά σοι εἶναι δοξαζόμενον, διότι, εἰσα, δι' αὐτοὺς εἰς ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὅποια ἔκανες εἰς ἡμᾶς»³⁴

Καὶ ἐν συνεχείᾳ λέγει «Ὅλα ὅσα μας ἔκανες, τὰ ἔκανες μετὰ καὶ ἀποφασίαν»³⁵ Ὁ Ἐκεῖνος (οἱ Ἰουδαῖοι) ἔλεγον· «Ὅποιονδήποτε κάνε τὸ κακόν, εἶναι ἀρεστός εἰς τὸν Κύριον»³⁶ Αὐτοὶ τοῦναντίον (ἔλεγον) «Τὸ μάτ σου, Κύριε, εἶναι καθάρσι ώστε νὰ μὴ θλέπῃ κακά πράγματα»³⁷ Ἐκεῖνοι θεωροῦσαν εὐτυχεῖς τοὺς ξένους δι' ὅτι προκόπτον ἀν καὶ διαπράττουν ἀμαρτίας. Αὐτοὺς δὲ μὴ (θεωρεῖ εὐτυχεῖς) αὐτοὺς ποὺ ἀπολαμβάνουν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ «Εὐτυχής» λέγει «εἶναι ὁ λαός, τοῦ ὁποίου κυριαρχὸς εἶναι ὁ Θεός σου»³⁸ Καὶ πάλιν λέγει «Νὰ μὴ ζηλεύῃς αὐτοὺς ποὺ κἀνοῖν πονηρὰ πράγματα, οὔτε αὐτοὺς, ποὺ διαπράττουν ἀνομίας»³⁹ Εἶδες πῶς οἱ ἄγιοι ἄνθρωποι καὶ τοὺς ἄλλους συμβουλεύουν ἄλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι μένουσι ἀμετακίνητοι εἰς τὴν πσιν τῶν κατὰ τὴν

30 1ον 18, 27
31 1α 4, 4
32 1ον 12, 13
33 Ματθ. 5, 5
34 2ον 3, 26, 27
35 2ον 8, 28
36 Ματθ. 2, 17
37 2ον 1, 13
38 2ον 148, 13
39 1ον 26, 1

ῶρον τῶν πειρασμῶν, Ἀκούσε λοιπὸν τι λέγει ὁ Ἰακώβ «Ἐάν ὁ Κύριος μοῦ δώσῃ φῶμα νὰ φάγω καὶ ἐνδυμα νὰ ἐνδυθῶ»⁴⁰ Ὁ Ἐπίσης ὁ Ἀβραάμ «Δεν θὰ πάρω ἀπὸ σένα τίποτε ἀπὸ νῆμα μέχρι κορδόνι, ὑποδήματος»⁴¹ καὶ ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ δαφθαρή ἡ γυναῖκα καὶ ἡρᾷ τοῦ ἡ πείνα, δὲν ἐθγάλην ἀπὸ τοῦ στόμα τοῦ κανένα ἀπρεπὴ λόγον καὶ ὅταν τὸ παδί του εἶπε «Πατέρα, νὰ τὰ ἐμῶ καὶ ἡ φῶτα ποὺ εἶναι τὸ ἄρνι»⁴² Κότταξ με πρὸς τὴν ἐπὶ εἰκείαν καὶ σφίην σκέψιν ἀπαντᾷ καὶ λέγει «Παδί μου ὁ Θεός θὰ φροντίσῃ ὁ Ἰβὼς διὰ τὸ ἄρνι»⁴³ χωρὶς νὰ μεταστραφῇ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ παδὸς εἶπε ἐκ τῆς φύσεως εἶπε ἐκ τῆς συμπαθείας, γνωρίζων μόνος αὐτὸς τὰ σι ντελούμενα, ὅταν μάλιστ' αὐτοὺς ἦτο νὰ ἀνέστη ἀφοδρότερα ὁ πόθος τοῦ παδὸς τοῦ Δα νὰ μὴ εἴπῃ δὲ κανεὶς δι' αὐτὸν ἐλπίθῃ, ἐπειδὴ ἐσέβετο ἀλλήλους Ἐ ἀποῦ ἐχωρισθῇ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἦτο μόνος του, ἔδεξε τὴν ἐντάσιν τῆς σφίης τοῦ σκέψους

Εἶδες αὐτοὺς, ποὺ τιμωροῦνται διὰ γελοῦν, Κυττάξτε τώρα αὐτοὺς ποὺ σώζονται μετὰ θρήνων καὶ νηστειῶν ἀποῦ λάθῃς ὅτι ὅψιν σου τοὺς Νινευίτας⁴⁴ Εἶδες αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται διὰ τὰς κακολογίας, Κυττάξτε αὐτοὺς ποὺ ἀμειβοῦνται διὰ τὰ καλὰ τῶν λογίων «Εὐλογημένος ὁς εἶναι αὐτός, ποὺ σὲ εὐλογεῖ»⁴⁵ Ἀ καὶ καταραμένος αὐτός, ποὺ σὲ καταριέται»⁴⁶ Ἡ δὲ εὐλογητὴ αὐτοὺς, ποὺ σὰς καταδικάζουν νὰ προσεύχεσθε δι' αὐτοὺς ποὺ σὰς ὀφρύνουν καὶ σὰς προκαλοῦν, διὰ νὰ ὁμοιάσῃτε πρὸς τὸν Πατέρα σας τὸν ὁράντων»⁴⁷

Βλέπετε, δι' (τὸ σῶμα) δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς κλεισμένοι οὔτε πάντοτε ἀσκήτον, ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃ πότε πρέπει νὰ κλείνῃ καὶ πότε νὰ ἀνοίγῃ Αὐτὰ γνωρίζων καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε «Βάλε ἰμυρε φρουράν εἰς τὸ στόμα μου καὶ θύραν, ποὺ νὰ σὺ κρατῇ τὰ χεῖρά μου» (στ. 3) Πῶς θὰ ἦτο φρουρά ἄλλῃ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σκέψιν ἢ ὅποιον με ἀσχηρότητα νὰ ἀσχηρότη ἐχρυσά ὅπ' ὅψιν τῆς τῆν φῶσιν, ἢ ὅποιον πρὸς ταὶ νὰ κα

40 1ον 28, 29
41 1ον 14, 29
42 1ον 22, 2
43 1ον 23, 8
44 1ον 8
45 2ον 21, 9
46 2ον 24, 40

τακούση αὐτοὺς, ποὶ χρησιμοποιοῦν τὸ στόμα ἀσκόπως. Αὐτὴν τὴν σκέψιν θέλει θυρωρὸν καὶ φρουρὸν, νὰ ἀπειλῇ τὴν συνείδησιν ὡς καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἀνοίξῃ αὐτὴν τὴν θύραν εἰς ἀκατάλληλον καιρὸν, ἀλλ' εἰς τὴν κατάλληλὸν στιγμήν καὶ θὰ ἔχῃ ὡς συνέπεια τὴν ὠφέλειαν καὶ μυριάδας ἀγαθῶν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἔλεγε «Νὰ θυμώσῃ πάντοτε τὰ γήρατά σου καὶ ποτὲ δὲν θὰ διαπράξῃς ἁμαρτίαν».⁶⁷ Εἶδες πῶς καὶ αὐτὸς (ὁ σοφός) αὐτὴν τὴν σκέψιν ἐπιποθέτησεν εἰς τὴν πρώτην θεσπιν. Ἐγὼ δὲ τὴν ἐβεβώρησα ἀκόμῃ φοβερώτερον τοποθετήσας αὐτὴν ὅγ, μόνον μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον. ἀφοῦ εἶπα νὰ τὴν ἔχωμεν μαζί μας, Ἄν δὲ αὐτὸ συμβαίῃ κανένα κακὸν δὲν θὰ γεννηθῇ εἰς τὴν σκέψιν. Μαζὶ δὲ με' αὐτὸ καὶ ἄλλου σοφὸν φέρε εἰς ἐπιθεωρήσας αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος (σοφός) λέγει, ὅτι θὰ λογοδοτήσῃς διὰ καθεὶν θραμμερὸν λόγον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.⁶⁸ Λάθε δὲ ὅτι ὅταν σὲ καὶ ὁ θάνατος διὰ τοῦ στόματος εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅς ἐστιν ἐν δὲ συζητοῦσεν ἡ γυνὴ καὶ με' τὸν ὄψιν γόρου ἀπὸ ἐκείνου, ποὺ ἐσυζητήθησαν καὶ ἐκεῖ δὲν ἐδέχετο τὰ λόγια, δὲ ὄψιν στατο τὴν φθόρον καὶ δὲν θὰ εἶδεν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ ὁ ἄνδρας δὲν θὰ ἐπύκωνε. Καὶ λεγὼν αὐτὰ δὲν κατηγοροῦ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ στόμα. Πρὸς Θεοῦ. Ὅτι κατηγορῶ, εἶναι ἡ ἀκακὴ χρησιμὴ αὐτῶν ἢ ὁποῖα λαμβάνει γάραν ἀπὸ τῆς ἀκνηρίαν τῆς σκεψέως. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλος τρόπος καταστροφῆς, ποὺ συμβαίνει με' τὸ στόμα, ὅταν δηλαδὴ διδόντα φιλήματα μιᾶς καὶ ἀσάβαρας δόλου καὶ ὀπουλα. Καὶ εἰς αὐτὰ νὰ θέτῃς φραγμὸν. Τέτοιο ἦτο τὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα γεμῆτο δουλοπότητος. Τὸ φίλημα τοῦ Παύλου ὅμως δὲν εἶναι τέτοιο ὅταν μᾶς προσέτρεφε νὰ φιλοκμεν, ὁ ἑνὶς τὸν ἄλλον, λέγων «Νὰ ἀσπάζεσθε ὁ ἑνὶς τὸν ἄλλον με' τὸ φίλιν τῆς ἀγαπῆς».⁶⁹ ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἦτο φίλιν προσδοσίας καὶ τὸ φίλιν τοῦ Δαυὶδ πρὸς τὸν Ἰωανῆαν. Ὁ ἄλλος ἦτο ὅγιν καὶ σεμνὸν καὶ γεμῆτο ἀπὸ εὐακρινῆς ἀγάπης.⁷⁰ Ἰεῖται δὲ ἦτο καὶ τὸ φίλιν αὐτῶν ποὺ ἐπείσαν εἰς τὸν λαμὸν τοῦ Παύλου καὶ τὸν καταφλάουσιν.⁷¹ Δ' αὐτὸ λέγει «Κυρίε θαλα

67 Σοφ. Σερτύ 7 40
68 Ματθ. 19 26
69 Β. Κορ. 13 19
70 Α. Βετ. 20 41
71 Πριε 20 3

φρουρά εἰς τὸ στόμα μου καὶ θύραν» καὶ ὅγ, ἀπλῶς «θύμαι» ἀλλὰ προσέθεσε «περιοχῆς», ὥστε νὰ ἐγκλείῃ τὰ πάντα καὶ νὰ τὰ διασφαλίξῃ. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλος τρόπος καταστροφῆς με' τὴν γλῶσσαν ἥτοι βίαν λέγει καὶ νὰ συμβαίνει αὐτὸ, πρὸς τὸ αὐτὸ ἔγινε, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ἐπιθεμενὸς ἐναντίον αὐτῶν ποὺ ὁμιλοῦν τόσον ἀπερίσκεπτα λέγει «Λοιπὸν, ἄνθρωπε, ποῖος Ἰσα. σ., ποὺ ἀποκινῆς καὶ ἀντιλέγεις εἰς τὸν Θεόν».⁷² Ἐκεῖ δὲν πρέπει νὰ φιλοκμεν μόνον τὸ στόμα, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὸ στόμα τὴν σκέψιν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἔλεγε «Ποῖος θὰ μαστιγώσῃ τὴν σκέψιν μου, ὅς νὰ μὴ λυπηθῇ αἱ μάστιγες διὰ τὰ σφάλματά μου».⁷³ Δ' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ νὰ πύξῃ μεσσοὺς μᾶς αὐτοὺς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς λέγων «Αὐτὸς ποὺ βλέπει με' ἐπιθυμίαν μίαν μινάικα ἤδη δ' ἐπρόσθε μο' χε'σιν με' αὐτὴν».⁷⁴ Βλέπεις πῶς δὲν ἐπιτρέπε (ὁ Χριστὸς) αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς νὰ φυτρώσων, οὔτε νὰ ἐμφανισθῶν οὔτε ἡ ἐπιθυμία, οὔτε ἡ ὀργή, ⁴³⁷ Α. Δ. ὅτι, λέγει «ὅτι καὶ αὐτὸς, ποὺ θυμῶνε, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ, θὰ εἶναι καταδικασμένος διὰ τὴν γέννηαν τοῦ πυρός».⁷⁵ Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν πρῶγμα τὸ νὰ μὴ λέγῃ πολλὰ καὶ νὰ ἔσφαλες ὡς αὐτὸ λέγει. Ἀπὸ τὰ πολλὰ λόγια δὲν θὰ ἀποφυγῇς τὴν ἁμαρτίαν αὐτοὺς δὲ ποὺ συγκρατεῖ τὰ χεῖλη τοῦ, θὰ ἀποδεδεχθῇ σωφρωνίαν».⁷⁶

Ἐν τῇ ἐπιτρέψει εἰς τὴν καρδίαν σου νὰ στρέφεται εἰς πονηρὰ λόγια, ὥστε κατὰ τὴν νὰ προβάλλῃ προφάσεις καὶ ὁ καιολογῇς πονηρὰς (στίχ. 4). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Μὴ στρέψῃς τὴν καρδίαν σου εἰς πονηρὰ λόγια, ὥστε νὰ συλλαμβάνῃ παρανομοὺς σκέψεις» διὰ τοῖον λόγοι ὁ ψαλμωδὸς ἀντ' ἐστὶν τὴν πᾶσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀφοῦ προσηγορευμένως ὁμιλοῖς περὶ τοῦ στόματος, τώρα ὁμιλεῖ περὶ τῆς καρδίας. Οὔτε ἀσκόπος, οὔτε τυχαίως κάνει αὐτὸ. Ἐνταῦθα συμβαίνει, ὅτι ἀκριβῶς καὶ με' τοὺς φιλικὸς ἀμεινους ποὺ θέλουν νὰ δραπέτωσιν οἱ ἔχοντες ὡς ἔργον τὴν ἐπιθέλει τὸν θεωροῦν ὡς πρῶτον ἔργον τῶν νὰ καταλάβουν ἐκ τῶν προτέρων τὰς πόρτας τῆς φυλακῆς καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν

72 Κορ. 9, 36.
73 Σοφ. Σερτύ 23, 2.
74 Ματθ. 5 28.
75 Ματθ. 1, 22.
76 Κορ. 10 9.

κατεύθυνον ὅλοι στρέφουν τὴν προσοχὴν των καὶ ὅταν ἐπιτύχουν αὐτὸ τότε τὰ ὑπόλοιπα εὐκόλως διορθωνονται. "Ετσι καὶ ὁ ψαλμωδὸς κἀνε ἐδῶ καὶ με ὅσα συμβαλεῖται εἶναι ὡς νὰ λέγῃ νὰ διαφυλαττωμένοι κλειστέα αἱ θυραὶ καὶ αἱ πονηραὶ σκέψεις ῥήγορας θὰ ὑποταχθῶν Δ' αὐτὸ οὐτε ἐξ ἀρχῆς ἐπιτρέπε, αὐτοὺς ἵτους λογισμοὺς) νὰ εἰσέλθουν ἀπὸ ἐξῶ καὶ ξερρζῶνε, τὴν πονηρὰν ρίζαν λέγων. «Μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν καρδίαν μου νὰ στραφῇ εἰς πονηρὰ λόγῳ α' Γ' "Ὅχι ὅτι ὁ Θεὸς παρεκκλίνει ἀλλοιμονῶν ἄλλ' ἢ ἔννοια τοῦ στήθους εἶναι ἡ ἐξῆς μὴ ἀφῆσης τὴν καρδίαν) νὰ στραφῇ οὔτε νὰ ἐπιτρέψῃς νὰ ἐκτραπῇ εἰς πονηρὰς σκέψεις. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ δηλαδὴ ἀπὸ τῆς καρδίας, πηγάζει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία.

Ποῖα εἶναι ὅμως τὰ λόγια τὰ πονηρά, Πολλὰ καὶ διάφορα. Διότι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπινοοῦν τὰς δ' αἰσχίας καὶ ἐκείνοι ποὺ συκοφαντοῦν τὸν Θεὸν καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀποστρέφονται τὴν ἀρετὴν καὶ ἐπιδίδωκουν τὴν κακίαν καὶ τὰ λόγια ποὺ εὐχαριστίας λέγονται γύρω ἀπὸ διεστραμμένους διδασκαλίας καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ἑκκληστῶν καὶ ἀνηθικῶν θ.οὶ καὶ τὰ παρόμοια, ὅλα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ μεγάλην κακίαν ὅπως δὲ ἀκρὸς ἵπάρχουν σκέψεις καὶ λόγια πονηρὰ ἔτσι ὑπάρχουν καὶ σκέψεις καὶ λόγια ποὺ χαρίζουν ζωὴν Δι' αὐτὸ καὶ νὰ μαθηταὶ ἔλεγον εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ εἰς τοὺς ἁγίους νὰ πῶμε, "Β λέγοντες δὲ καὶ λόγια ζωῆς αὐτὰ ποὺ προσφέρουν ζωὴν λέγοντες δὲ καὶ λόγια σωτηρίας αὐτὰ ποὺ ἐξασφαλίζουν σωτηρίαν Δ' αὐτὰ καὶ κόσμος σοφὸς λέγει. «Μὴ ἀποφυγῇς νὰ εἴπῃς λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ σωθῇς κάποιον»⁷⁷ Λόγια δὲ πονηρὰς εἶναι αὐτὰ ποὺ καθιστοῦν πονηροὺς καὶ κακοὺς αὐτοὺς ποὺ τὰ λέγουσι. "Ὅπως δὲ ἀκρὸς ὑπάρχουν ἀνεμοὶ πολλοὶ σμένιοι καὶ φορεῖς ἀσθενειῶν, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ παρομοίᾳ λόγον. Καὶ ὅτι πρᾶξεν οὖν εἰς τὸ σώμα οἱ ἀνεμοὶ αὗτοι, τὸ ἴδιον προξενοῦν καὶ τὰ λόγια εἰς τὴν ψυχὴν, ποὺ τὰ δέχεται. Με ὅσα λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς ἀπέφερε τοῦτο εὐχεται καὶ λέγει. μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν καρδίαν μου νὰ δεχθῇ τέτοιοι λόγον καὶ ἢ μὴ ἀφῆσης νὰ στραφῇ πρὸς αὐτὰ. Εἴδες, πῶς ὁ ψαλμωδὸς τοῦ

⁷⁷ 1.οὶν 6, 69.
⁷⁸ 2.ος Σαράχ 1, 28.

ζε τὸ αὐτεξεοῦσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι πονηρὰ ἀπ' ἐαυτῆς, ἀλλὰ δέχεται τὴν πονηρίαν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ὁκνηρίας.

«Διὰ νὰ προφασίζεσαι πονηρὰς δικαιολογίας» Αὐτὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ ὁδὸς τῆς καταστροφῆς.⁷⁸ Αὐτὴν ἡ Ἰβ α' ἡ ἀμαρτωλὴ ψυχὴ ἀποβάλλει τὸν φόβον καὶ ἐπινοῇ δικαιολογίας τῆς ὁκνηρίας ἢ καὶ ὅταν, ἀφοῦ κάποιος ἀμαρτήσῃ εἰς τῆς μακρῆς, κάποιος ἄλλος θέλῃ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν συνείδησιν, τῆς ἐσχάτης του καὶ τὴν μετανοοῖαι καὶ τοῦ λεγῇ «μήπως σὺ εἶσαι ὁ αἵτιος αὐτὰ εἴα ἢ ἐπιθυμία» Εἶναι πράγματι κακὸν πρᾶγμα ἡ ἀμαρτία, διότι ὁμῶς τὴν καθιστᾷ χειρότερα εἶναι τὸ νὰ ἀρνῆται κανεὶς τὴν ἀμαρτίαν ὅταν πᾶσι τὴν ἑκὴν διαπράξῃ. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀρνήσις τῆς ἀμαρτίας εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄπλον τοῦ διαβόλου. Αὐτὰ σκενὴ καὶ μετὰς πρωτοπλάστους⁷⁹ Διότι, ἐνῶ ὁ Ἀδάμ ἔπρεπε νὰ ὁμολογήσῃ τὰ σφάλματά του, αὐτὸς μεταφέρει, τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἄλλην (τὴν Εὔαν) καὶ αὐτὴ πάλιν εἰς τὸν ὁ διαβόλου. Αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ εἴπουν «ἀμαρτήσαμε, ὁ ἐπράξαμεν ἀνομίαν» αὐτοὶ ὅμως οὐ μόνον δὲν ὁμολογοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐτινοοῦν ἀπολογία. Β Δὲ ὅτι ὁ διαβόλος γινώσκων, ὅτι ἡ ὁμολογία τῆς ἀμαρτίας ἀποτελεῖ συγχώρησιν αὐτῆς, πειθεῖ τὴν ψυχὴν νὰ ἐντρέπεται. Σὺ ὅμως, ἀναπτή ὅταν ἀμαρτήσῃς, εἰπέ, «ἀμαρτήσας» ἀπὸ αὐτῆς, δὲ τὴν ἀπολογία δὲν ὑπάρχει, τίποτε πρὸς ὁ καὶ οὐκ. "Ετσι κἀνεὶς τὸν Θεὸν εὐσπλαγχνῶς ἀπέναντι σου' καὶ συγχρόνως κἀνεὶς τὸν ἑαυτὸν σοὶ πρὸς ἀνθρώπων νὰ πῇ πάλιν εἰς τὰ ὅσα σφάλματα. "Ὅσοι ὅμως πρόκειται νὰ ζητῇς ἀνυπάρχοντες δικαιολογίας καὶ νὰ ἀπαλλάσσης τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ τοῦ φόβου, τότε κἀνεὶς αὐτὴν περισσύτερον πρόθυμοι εἰς τὸ νὰ πῇ πάλιν εἰς τὰ ἴδια σφάλματα καὶ συγχρόνως προκαλεῖς ζωηρότεραι τὴν ἀρετὴν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ ἀδυσπίατος δικαιολογία δὲν ἀποσπᾷ, ἀπὸ κανένα ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλοὺς. Καὶ πράγματι ὁ φωνεὺς ρυχνεὶ τὴν εὐθύνην εἰς τὸν θυμὸν Γ' ὁ κλέπτης εἰς τὴν πτώχεαν, ὁ μοχλὸς εἰς τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἄλλος εἰς τὴν ἐξουσίαν. ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶναι παράλογον δικαιολογία αἱ ὅποια καμνίσαν λογικὴν ἀπολογία δὲν προσφέρουν. Διότι δὲν εἶναι αὐτὰ ποὺ κάσιν τὰς ἀμαρτίας, ἀλλὰ αἱ διαθέσεις καὶ γινώμια αὐτῶν. ποὺ ἀμαρτᾷ

⁷⁹ Γεν. Κεφ. 3.

νουν. "Ὅτ' δὲ αὐτοὶ αἱ διαθέσεις ἐπιτελοῦν τὰς ἀμαρτίας, θὰ προσκαθῶν νὰ σοῦ φανερώσω δια τῶν ἐπιμέ-
νων. "Ὅταν δηλαδὴ παρουσιάζεται ὁ ἄλλος ἄνθρωπος, ὁ
ὁποῖος ἀν καὶ ζῇ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ ἔχῃ ἐπιθυμίας καὶ
υποκείται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως, ὅμως δὲν κάνει
αὐτὸς τὰς ἀμαρτίας, αὐτοὶ ποὺ ἀμαρτάνουν ποιοὶ ἀπο-
λογοῦν θὰ προσβάλουν. Δ' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ὁρ-
θῶς εἶπε τὰ ἐξῆς. «Ποῖος θὰ μαστιγώσῃ τὴν σκέψιν μου,
ἵνα μὴ λυπηθῶν αἱ μαστιγῆς τὰ σφάλματά μου».⁸⁰
Κύπτει τοὺς Δαβὶδ, ποὺ δὲν ὁ καὶ οἰολεῖται ὅταν ἡμαρ-
τήσῃ, ἀλλ' εἶπεν. «Ἡμαρτήσα εἰς τὸν κύριον».⁸¹ "Αἱ καὶ
οὗτος ἠδυνάτο νὰ εἴπῃ «Διατὶ ἐγυνώθῃ ἡ γυναικα δια-
τὶ ἐλυσθῇ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτα μου». Ἐγνώριζεν δικαίως
ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἀνόητος δικαιολογία καὶ ὁ αὐτὸ ἀπελο-
γῆται κατὰ τρόπον σαφῆ, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Ἡμαρτήσα». Ὁ
Σαουλ ὁ μὲν δὲν ἔκανε τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἐνδὶ κατηγόρειτο
διὰ τὴν ἐγγαστριμυθίαν. ἔλεγεν. «Ἐγὼ θλιβόμα καὶ οἱ
ἐλλοθεῖντες πολέμου ἐναντίον μου».⁸² Δ' αὐτὸ κυρίως
καὶ κατ' ἐσχῆν ἐτιμωρεῖτο. Δὲν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ «Ἡ-
μαρτήσα καὶ ἔπραξα ἀνομίαν» αὐτὸς θμως δὲν εἶπεν
αὐτὸ, ἀλλὰ περιεφέρετο ζητῶν παραλόγους ὁ καὶ οἰο-
γίας.

Ε. «Μαζὶ μὲ ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι διαπράττουν τὴν
ἀνομίαν». Αὐτὸ προσέθεσε διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τῶν ἀνθρώ-
πων αὐτῶν, τῶν ἀνόμων, εἶναι ἴδιοι τὸ νὰ ὁ καὶ οἰο-
γῶνται καὶ νὰ ὦναι σγυνοῦν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Δαβὶδ
ἀντι νὰ τὸνίσῃ τὴν ἀρετὴν προσβάλλει αὐτὸ δηλαδὴ τὸ
νὰ ἀποφευχῇ καὶ εἰς τὰς τοιαύτας σκέψεις, μάλλον δὲ
καὶ ἐξ αὐτῶν τοῦ σημείου ἀρχίζει ὅσον τὸ θῶλον τῶν
ψαλμῶν λέγων.⁸³ Α. «Εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ
δὲν ἐπῆγε εἰς συμβουλίαν ἀσεβῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἐ-
βάδισε εἰς ὄραμον» ποὺ θαδίζουσι οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ δὲν
παρευρεθῇ εἰς τοποῖν, ὅπου συγκεντρώνονται οἱ φθορο-
ποιοί».⁸⁴ Δ' αὐτὸ δὲ τὸ γεγονὸς βλέπει αὐτὸν πᾶν
τοτε νὰ ἔχῃ ὀρθὴν κρίσιν διὰ τὰ ἀμαρτήματα. "Ὅταν δὲ
ἀριθμῇ τὸν λαὸν ἔλεγεν. «Ἐγὼ ἡμαρτήσα καὶ ἐγὼ ὁ
ποιμὴν ἔκανα τὸ κακόν».⁸⁵ Δεῖ εἶπε «Τὶ σημαίνει, εἰάν

80. Σοφ. Σαυρὸς 88, 9.
81. Β. Βασιλ. 18, 10.
82. Α. Νεο 96. 16 καὶ 7.
83. Ψαλμ. 1, 1.
84. Β. Βασιλ. 24, 17.

ἀριθμῇ τὸν λαόν»), ἀλλὰ τὸν αὐτὸν καταδικάζει τὸν
ἑαυτὸν τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ συγγνώρεται. Δότι τίποτε δὲν
καὶ καὶ τὰς εὐσεβείας τῶν θεῶν. ὅσον τὸ νὰ δηλώσῃ
καὶ παραδέχεται καὶ εἰς τὰς ἀμαρτίας του. Αὐτὸ δὲ ἡ
θελε συμῆθῃ, ὅταν καὶ εἰς ἀπομαρτυρίαν ἀπὸ τὰς συνα-
θροίσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποβάλλουν τὸν φόβον, ποὺ προσέρ-
χεται ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας καὶ ρητῶν [τοῦ ἀνθρώπου]
εἰς ὁκνηρίαν. Δ' αὐτὸ τόσον ὁ Παῦλος ὅσον καὶ ὁ ε-
ρεμίας, ὁμοῦν ἐκτενῶς περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. Ἡ
ὅταν καὶ οἱ δυο προτρέπουν νὰ ἀποφευγῶμεν τὰς συνα-
ναστράφας μὲ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ὁκνη-
ροὺς. Καὶ ὁ Ἰωὴ δὲ εἰς τὰς 18 ὁτίτας τῆς ἀρετῆς προσ-
θέτει καὶ αὐτὸ λέγων. «Ἐάν ἐθαδίζῃ μαζὶ μὲ ἀνθρώ-
πους ἀπατείνους».⁸⁶ Αὐτὸς δὲ τὸνίζει τὸ γεγονὸς, ὅτι οὐ-
τε ἐκάθισεν μὲ παρομοίους ἀνθρώπους λέγων. «Δὲν πα-
ρευρεθῇ εἰς συνάθροισιν ἀνθρώπων, ποὺ παίζου καὶ ἀ-
πεινεύονται».⁸⁷ Δ' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐπιτρέπει νὰ
συντρῶγῃ κανεὶς μαζὶ μὲ πονηροὺς ἀνθρώπους, οὔτε καὶ
ἀπλῶς νὰ συναναστρέφεται, λέγων. «Ἐὰν κάποιος δὲν
συμμορφωνεταί μὲ τὰς ἐν τῇ ἐπιστολῇ συστάσεις μας,
αὐτοὶ νὰ τοὺς σημεῖ αὐτε καὶ νὰ μὴ τὸν συναναστρέφε-
ται».⁸⁸ «Καὶ δὲ, θὰ συναναστράφω μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς
τῶν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει. «Οὔτε θὰ φάγω μαζὶ
τῶν τὰ εὐγενεστά φανητὰ τῶν». Ε. Καὶ ἄλλος λέγει. «Οὐ-
τε νὰ συγκατοικήσῃ εἰς τὰς εὐχάριστους ὁ αἰσῶς τῶν».
Ὁ φαλμαφθὸς ἐνταῦθα ὑπειθυμίζει τὴν ἀποστολικὴν ἐν-
τολὴν, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀποφευχῇ κανεὶς καὶ τὰς
ἀπολαύσεις καὶ τὰ φαγητὰ ὅπου μάλιστα αὐξάνουν αἱ
ἀμαρτωλὰ συνήθειαι, ἐκεῖ γίνεται μεγαλυτέρη ἡ ἔλευ-
θερία καὶ ἡ ἀσυνείδητος.

Δὲν εἶναι δὲ μικρὰ ἀπόδειξις τῆς ἀρετῆς καὶ οὔτε
μικρὸς τρόπος ὁ ὁρθώσεως τὸ νὰ ἀποφευγῶμεν τὰ τοιαῦ-
τα συμπόσια καὶ τὰς συγκεντρώσεις καὶ οὔτε τὴν φ-
λίαν νὰ ἐντραπώμεθα (ὁπαλοῖζωμεν), οὔτε ὑποτασσό-
μενοι εἰς τὰς ὁρέξεις τῆς κοιλίας, νὰ παραλύωμεν τὸν
ζῆλον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ θαρραλέον φρόνημα τῆς φιλοσό-
φου σκέψεως. Ἐτοί πολλοὶ ποὺ ἐσεδόθησαν (ὁπελόγι-
σαν) τὴν φιλίαν καταρακλῆσαν εἰς τὸ ναυάγιον τῆς μέ-

86. 1αδ 31, 6.
87. Ψαλμ. 25, 4.
88. Β. Βασιλ. 3, 13.

θη, έγιναν σιγηφόροι, τῆς πορνείας καὶ ἀναψαν τὴν φωτὶ ἀν τῆς ἡδονῆς. **Δ** μὲ τὸ νὰ ἐπιδιώξουν συμπόσια καὶ θεατρὰ που ἦσαν γεμάτα ἀπὸ παρανομίαν. Αὐτὸ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ ψαλμωδὸς δεκνύει ὅτ' ἔκανε ὁ ἴδιος ὥστε οὐτὸ νὰ συμμετάσχη εἰς μίαν τοιαύτην τραπέζην.

Ὁ δὲ καὶ οὗτος θὰ μὲ τιμωρήσῃ μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ θὰ μὲ ἐλέγῃ ὅπως τὸ λαοὶ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου ἄς μὴ λυποῖ τὸ κεφάλι μου» (στῆχ 5). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἄς μὲ ἐλεῇ ὁ δὲ καὶ οὗτος μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ ἄς μὲ ἐλέγῃ». Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μὲρὰ μορφή ἀρετῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν προσηγορίαν ἡτοὶ τὸ νὰ μὴ ἀποφευχῇ καὶ νὰ τὰς ἐπιπλήξεις, οὐτὲ τὰς ἐπιτιμίας, ποὺ γίνονται ἀπὸ δικαίους ἀνθρώπους. Ἡ ἔννοια τοῦ στιχοῦ εἶναι ἡ ἐξῆς ὁ ψαλμωδὸς λέγει· «Ἄς μὴ μετεχω ποτὲ τῶν συναθροίσεων ἐκεῖνων, καὶ ὅποια συζητοῦν εὐχάριστα πράγματα μὲ σκοπὸν νὰ θλάσῃν θὰ προτρεῖ μὲς ὅπως ἐκείνους, ποὺ εἶναι αὐστηροὶ καὶ ζητοῦν νὰ ἐπαρθώσουν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, αὐτοὺς ποὺ ἐλέγχουν. καὶ φέρουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰ σφάλματα καὶ θέτουν ἐπ' ἑμὲ μίαν μὲ σκοπὸν τὴν μετανοίαν. Δὲ αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ γνώρισμα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἡ προσπάθεια τῆς νὰ διορθωθῇ τὰς πληγὰς τῆς ἀμαρτίας. «Λαοὶ δὲ», λέγει, «ἀμαρτωλοὶ ἀνθρώπου, ἄς μὴ λυποῖ τὸ κεφάλι μου». Εἶδες ἀνθρώποι ποὺ εἶναι συγκροτημένοι καὶ ὁλοκληρωμένοι μὲ τὴν ἀρετὴν. Αὐτοὺς διέχετα κατ' ἐξουσίαν ὡς ἀκόμη καὶ τὰς ἐπιπλήξεις τῶν δικαίων ἀνθρώπων, ἐνῶ ἀποστρέφεται ἀκόμη καὶ τὰ χαριτόβρυτα λόγια τῶν παρανομῶν. Διὰ τὸ μὴ, διότι ἐκεῖνοι (οἱ παρανομοὶ) ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν πολλὰς φορὰς κατέστρεψαν αὐτοὶ ὁ μὲς (οἱ δικαίοι) μὲ τὰς ἐπιπλήξεις τοῦ καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν διωκτῶν (τοὺς ἀνθρώπους). 440 **Α** Καὶ μὲ τὴν ἐπιπλήξιν τῶν δικαίων συνιπάρχει καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν ὁμῶς τῶν παρανομῶν (φωλιάζει) ὁ θάνατος. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος εἶπεν· «Εἶναι πρὸς ἀντιφάσμα τὰ ἐκ τῶν φῶν προκαλούμενα τραύματα ἀπὸ τὰ πρόθυμα φληγμένα τῶν ἐχθρῶν». καὶ κύταξε πῶς ἐδῶ ὑπεννόησε τὴν ἀποσταλτικὴν ῥοσιν· «Νὰ ἐλέγῃς, νὰ ἐπιτιμῇς νὰ προτρέψῃς». 441 Τέτοιοι λαοὶ

88. 1.22. 27. 6
89. B 1. 2. 2

εἶναι ὁ ἐλεγχὸς τῶν ἀγίων. Τοῖς ἴδιοι πράγματα κάνουν καὶ οἱ λαοὶ. Δὲν κάνουν μὲς ἐγκλήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπουλώνουν τὰ τραύματα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χρὸς τὸς, ζητῶν νὰ γινετῇ ὁ ἐλεγχὸς εὐπρόσδεκτος, δὲν ἐπιτρέπει νὰ λαμβάνῃ δημοσιότητα ἐκ τῶν προτέρων ὁ ἐλεγχὸς, καὶ λέγει· «Πήγαμε, νὰ ἐλέγῃς αὐτὸν (τὸν ἀδελφόν) κρυφὰ δηλαδή νὰ εἰσθε μόνον αὐ καὶ αὐτὸς». 442 Ἡ ἰδία ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος, ἀσκῶν τὸν ἐλεγχὸν μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ ἄλλοτε μὲν ἔλεγε· «Ἐξουσίαν. Γαλάται». 443 ἄλλοτε δὲ «Παῖδιά μου, διὰ τὰ ὅποια πάλιν ποιεῖ». 444 Δι' αὐτὸς τοῦ ἐλέγχει, πρέπει νὰ ἐπινοῇ πολλὰ μέσα ὥστε ὁ ἐλεγχὸς νὰ γινετῇ εὐπρόσδεκτος, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι πολὺ συνετὸς αὐτός, ποὺ προτείνει τὰ φάρμακα τῆς θεραπείας. θὰ ἔλεγα, βε. αὐτός, ποὺ ἐλέγχει πρέπει νὰ εἶναι περισσότερο συνετὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ χειρουργεῖ τὸ σῶμα. Δι' αὐτὸ, εἰς τὴν περιπτώσει τοῦ ἐλεγχῆς ἄλλος εἶναι ὁ ἐνοχλῶν τὴν πληγὴν καὶ ἄλλος ὁ ὑποφέρων τὸν πόνον· εἰς τὴν περιπτώσει ὁμῶς τοῦ αμαρτῆς εἶναι τὸ ἴδιον πρόσωπον ποὺ χειρουργεῖται καὶ ποὺ ποφέρει τὸν πόνον. «Λαοὶ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ἄς μὴ λυποῖ τὸ κεφάλι μου». Πι σημαίνει αὐτὸ, ὅτι ἐκεῖνος, λέγει, ποὺ λέγει εὐχάριστα λόγια, δὲν ζητεῖ τὸ ὠφέλιμον δι' αὐτὸν ποὺ ἀκούει, ἀλλὰ τὸ δικόν του, ὥστε νὰ εἶναι, εὐχάριστος καὶ ἀγαπητός αὐτὸς δε, ποὺ ἐλέγχει, ἀντὶ τοῦ ἰδίου τοῦ συμφέροντος, ἀποδέχεται εἰς τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου. Ὡστε διαφέρουν μετὰ τῶν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον κυρίως. Ἐάν δὲ πρέπει νὰ ἀποστρέψω μετὰ τοὺς πονηροὺς, ἔστω καὶ ἔστω μὲς ἐλεῶν, τότε πρέπει νὰ τοὺς πληροῦμαι. Ποτέ, ὥστε, ἔστω καὶ ἐν προσφύρῳ χρήματα καὶ ὑπόσχονται ἀπολαύσεις καὶ τιμὰς, νὰ τοὺς ἀποκρούωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀποφευγώμεν τοῦναντίον νὰ ζητοῦμεν τὸν δικαίον. ἔστω καὶ ἂν μὲς ἐπιτιμῇς καὶ λόγοι καὶ ἂν μὲς ἐπιτιμῇς διότι αὐτοὺς εἶναι ἐκείνους, ποὺ ἀγαπᾷ.

Διότι ἀκόμη καὶ ἡ προσευχὴ μοι ἦτο ἡ ἐπιθυμία μου, θὰ ἦτο πρὸς τὰς πράξεις, εἰς τὰς ὅποια οὗτος ἀρέσκειται. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἀκόμη καὶ ἡ προσευχὴ μοι εἶναι μέσα εἰς τὰς κακὰς τοῦ». **Δ** καὶ ἄλλος

90. Μα 4 12, 15
91. α. 2, 1
92. Ρα. 4, 12

λέγει: «Δὲν ἀκόμη καὶ ἡ προσευχή μου εἶναι εἰς τὰς πονηρίας πρόξενος τῶν». Ὁ ψαλμωδὸς ἔλλα μὲν ἐζητήσε, ὅλλαι δὲ προσφέρει ἀφ' αὐτοῦ δὲ φανερώνα, ὅτι δὲν πρέπει. καὶ ἔχουν αὐτοὶ πεπονημένον μόνον εἰς τὴν προσευχὴν καὶ νὰ πίπτουν καὶ νὰ κοιμῶνται. Ἀλλὰ νὰ προσφέρουν καὶ τὴν ἰδικὴν τῶν συμβολῶν. Τὶ λοιπὸν αὐτὸς ἀφ' αὐτοῦ προσφέρει. Δὲν δίδει πρόσφατα καὶ θόδια καὶ χορμίσματα, ὅλλαι προσφέρει. τὴν ἐπ' εἰκείαν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τὸ νὰ ἀποστρέφεται. μεθ' ὅντων πολλὴν τὴν πονήσαν αὐτῶν. Ὁχι μόνον, λέγει, θὰ ἀποφύγω, ὅτι εἰ νὰ εὐχάριστον εἰς ἐκείνους. Ἀλλὰ θαυμάσιον εἰς ἐμὲ, οὐτὲ θὰ προτιμῶ τὴν ἐπιπλήξιν αὐτῶν, ἔ. ὅλλαι καὶ θὰ ἀντιστῶ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶν τῶσόν δὲ θὰ ἀπέχω ἀπὸ τὸ νὰ προτιμῶ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐκείνων, ὥστε θὰ προσεύχωμαι καὶ κατ' ἐκείνους τῶν πραγμάτων, ποῦ αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν. Αὕτη λοιπὴν εἶναι ἡ ἐννοία τοῦ «ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν».

«Οἱ κριταὶ τῶν, οἱ ἰσχυροὶ τῶν κατεστράφησαν καὶ ἦσαν ὀνησαν σάν τὴν πέτρα εἰς τὴν θάλασσαν» (στῆχ 6). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Θὰ σπᾶσαι» ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. Ἐδὼ φανερώνα, ὁ ψαλμωδὸς τὸ εὐδωκίαν τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸ ἀποκηρυσσόμενον ἔδαφος τῆς κακίας. 441 Αὐτοὶ λέγει, σὺ δύνασαι οἱ ἄγοντες καὶ φέροντες τὰ πάντα, κατεστράφησαν. Καὶ δὲν εἶπεν «κατεστράφησαν» ὅλλαι «κατεβροχθίσθησαν» δηλῶν, ὅτι εἶται κατεστράφησαν, ὥστε οὐτὲ τὰ ἴχνη τῶν δὲν ἐφάνησαν, πρᾶγμα ποῦ ὁ ψαλμωδὸς λέγει, καὶ διὰ τὸν ἀσέβη, ὅτι δηλαδὴ «Ἐπὶ ρασαὶ νὰ τὸν ἴδω καὶ ἰδοῦ δὲν ὑπῆρχε» καὶ τὸν ἐζητήσα καὶ δὲν εὐρέθη ὁ τόπος τοῦ. 442 Τὶ σημαίνει, τὸ «ἐχόμενα», Πλησίον. Ἡ ἐννοία τῶν λόγων τοῦ εἶναι ἡ ἐξῆς ὅπως ἀκριβῶς κάποια πέτρα, ποῦ ρίπεται εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἤθελε πᾶς φανῇ. ἔτσι ἀκριβῶς καὶ τὰ εὐήμερα πράγματα τῶν θυσιζόμενων ἀφανίζονται. καὶ καὶ ὁφίστανται ὁλοκαυτωτικὴν καταστροφὴν. Ἡ λοιπὴ σημαίνει, τὴν ἀνευ ἴχνους, τὴν ριζικὴν καταστροφὴν ἢ τὴν σχυρὰ καὶ δυνατὴν καὶ μετὰ πατάγου τοῦ αὐτοῦ. Δὲν αὐτὸ δηλοῖ τὸ «θα σπᾶσαι ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν».

Β. «Θὰ ἀκούσῃς τὰ λόγια μου, διότι εἶναι γλυκά». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει, «δὲν ἐπιλασιώθησαν (ὅτι γεγονότων)». Καὶ ἄλλος λέγει, «Διότι ἐπαρρουσάθησαν»

κατὰ τρόπον εὐχάριστον. Ἦτο ἐκ τῆς περας τῶν πραγμάτων θὰ ἀντληθθοῦν τὴν ὠφελιμότητα τῆς παραινέσεως καὶ συμβουλῆς μου. Καὶ πῶς θὰ συμῇ αὐτό, αὐτὸ θὰ συμῇ, διότι ὁ ἐλεγχος τῶν δικαίων ἔχει αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν προκαλεῖ μεγάλῃν εὐχάριστον. Διότι τοιαύτης ὕψους εἶναι ἡ ἀρετὴ ἔχει, προσωρύνει μὲν τὸν πόνον, δ' ἀρκεῖ δὲ τὴν χαρὰν.

«Ὡς παχεῖς θῶλον τῆς γῆς, ποῦ σπάζουν καὶ κομματίζονται ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆς, ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὀστέα τῶν κοντὰ εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἀδῆ» (στῆχ 7). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει, «Ὅπως ἀκριβῶς ὁ γενωργός, ὅταν σκαπτῇ τὴν γῆν. ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὀστέα τῶν εἰς τὰ στόματα τοῦ Ἀδῆ». Ἄλλος πάλιν λέγει, «Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει, ὅταν καπνὸς σπάζῃ καὶ τρυπῇ τὴν γῆν, ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὀστέα μας εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀδῆ». Ἄλλος δὲ λέγει, «Σάν τὴν κολλήρα γινώσκαι καὶ τὸ σκάμμο τῆς γῆς μετὰς συνεπειᾶς τοῦ, ἔτσι διεσκορπίσθησαν τὰ ὀστέα μας εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἀδῆ». Ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι τὰ λόγια τοῦ προκολοῦν γεννῶν εὐχάριστον, τώρα ἀναφέρει καὶ τὰς κοιλίας ταλαιπωρίας. Ὅτι δηλαδὴ ἂν καὶ ὑπέστημεν τὸν ἔσχατον κῆρυον καὶ σάν τὴν γῆν ποῦ ἀνοίγει καὶ κολλήρα γινώσκει καὶ ἀνασκοπεύεται, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅλοι διεσκορπίσθημεν καὶ κατεστράφημεν καὶ ἐφθάσαμεν μέχρι τῶν πύλων τοῦ θανάτου, ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρισκόμενοι. Δ. θὰ προτιμώσαμε μᾶλλον τὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τὴν διορθώσιν, ἐκ μέρους τῶν δικαίων, παρά τὴν εὐσπλαγχνίαν τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Διότι, ὅτι δὴ ποτε, καὶ ἐν ἐμῇ, θὰ ἐκρεμώμεθα ἀπὸ τὴν πρὸς σὲ ἐλπίδα καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἐπαύσμε νὰ προσθλέπωμε μετ' ἐπιθέσῃν σὲ σένα Δ. αὐτὸ καὶ προσέθεσε λέγων, «Δὲν. Ἡμεῖς Κύριε σὲ σένα εἶναι στραμμένον τὰ μάτια μου. Σὲ σένα ἔχω τὴν ἐλπίδα μου καὶ καταστροφῆς τῆς ψυχῆς μου» (στῆχ 8). Ἐστῶ καὶ ἂν ἐλθῇ, λέγει ἐκείνους, καὶ μὴ κακὰ ἢ πόλεμοι ἢ μάχα ἢ κινδυνὸν θανάτου, ἢ πύλα. Ἀδῶ, διὼς δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶμε ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀγκυραν ἄλλὰ θὰ κρατῶμεν γερά τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἰσχυρὰν συμπαράστασιν καὶ ἀφοῦ ἐνκαταλείψωμε, τὰ ὅπλα καὶ τὰς πολεμικὰς παρατάξεις θὰ περιμένωμε τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλων τὰ κακὰ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς σου βοήθειας καὶ χάριτος. Ε. «Σὲ σένα ἔχω τὴν ἐλπίδα μου καὶ καταστροφῆς»

τὴν ψυχὴν μου» Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Μὴ φυγῆς καὶ ἐρήμωσῃ ἡ ψυχὴ μου» Ἦτοι μὴ μὲ ἀφίσχῃς νὰ ἀπέλθω ἀπὸ τοῦ κόσμου.

«Θελοῦντάς με ἀπὸ τὴν παγίδα, τὴν ὅποιαν μοὶ ἔστησαν ὅλοι πρὸς ἐξόντωσίν μου, καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα ποὺ ἐπιποιοῦν οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας» στίχ. 9. Ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς δὲν ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ σκωφαντῶν ἀλλὰ περὶ λῃθρῶν τοιούτων καὶ μυστικῶν καὶ ἀποκρύφων, αἱ ὁποῖαι δυσκόλως φαίνονται καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας κανεὶς δυσκόλως προφυλάσσεται δι' αὐτὸ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν αὐτῶν τῶν διασκαλῶν ἔχει κανεὶς ἀνάγκη τῆς ἀπὸ Θεοῦ βοηθείας. 442 Α Δι' αὐτὸ λαλοῦν τελεῶναι τὸν λόγον μετὰ τὴν εὐχὴν ἀπὸ τῶν ὁποίων ὡς ἐκ προαιμίου, ἤρξατο καὶ εἰς τὴν ὅποιαν κατέληξε ἔτσι μετὰ αὐτῶν τὸν τρόπον φανερῶν, ὅτι τὰ ἰδικὰ τοῦ ἐφ' ᾧ εἶναι τὰ ἐξῆς ἢ ἀπειθαρχεῖς εἰς τὸν Θεόν ἢ διαρκεῖς ἐνοτανομίας τοῦ πρὸς τὸν Θεόν ἢ ἀποφυγὴ τῶν σιναναστροφῶν μετὰ τοὺς κακοὺς καὶ τὸ ζῶηρον τοῦ μίσους ἐναντίον τῶν ποιητῶν ἐπιθυμῶντων. Ἡ συνδρομὴ δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ βοηθεία τοῦ ἢ συμπαραστάσεως τοῦ καὶ ἢ ἐνίσχυσός τοι, ὥστε ὁ πιστός νὰ ἀναθεκνύεται νικητὴς καὶ ἀνωτερός ὅλων τῶν δυσχερεῶν. Δ ὅτι, ἔτσι ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀρετὴ διὰ τῆς συνεισφοράς τῆς ἰδικῆς μας προσπαθείας καὶ μετὰ τὴν συμπαραστάσιν τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

«Ὁ ἀμαρτωλὸς θὰ πέσῃ εἰς τὰς κτ. τοῦ ἐγὼ θὰ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ αὐτοῦ, μέχρις ὅτου φύγῃ ἀπὸ τὰς διασκαλὰς τῶν» στίχ. 10. Β Εἰς ποιοὺς τὸ δίκτυον θὰ πέσῃ. Τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ ἢ ἴπτο θὰ πιαστῶν καὶ θὰ δεθῇ. Δ ὅτι, αἱ μὲν δοκιμασίαι τῶν δικαίων ἀποβλέπουσι εἰς τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν νὰ διεγερῶν τὴν φιλοσοφίαν δόξασιν αὐτῶν πρὸς σωτηρίαν τὰ παθήματα ὁμῶς τῶν ἀμαρτωλῶν. αἱ ὁποῖαι πάσχουσιν ἀβεράπειτα, καταλήγουσι εἰς τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν. Ἐγὼ θὰ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ αὐτοῦ, μέχρις ὅτου διαφύγῃ σωτὴρ τὰς παγίδας τῶν» Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Μὰ εἰ θὰ εἶμαι ἐγὼ, μέχρις ὅτου φύγῃ» Ἄλλος δὲ λέγει· «Μὴ νος» Ἦτοι ἐνωμένος καὶ μαζευμένος καὶ ὅχι δισκορπισμένος.

94. Η Γ Ε. α. ὅτι στίχ. 10 ἔχουσιν τὴν γραφὴν «ἐν ἀμαρτωλοῖς αὐτῶν» ὅπου ἐρμηνεύει· ὅτι ὁ ἀμαρτωλὸς θὰ πέσῃ εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν λεκάνων καὶ θὰ πρυγνῶσθῃ. Ἡ παρρησία τοῦ Ἰωαννοῦ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν ἔχει· ὅτι· ὅταν καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Α. Ruhlfs ἐκδοκῇ τῶν ὁ καὶ μετὰ τὴν συμπνοὴν καὶ τὸν ἐφ' ᾧ καίμεται.

κος ἢ, σύμφωνα μετὰ τὸ κεῖμενον τῶν ὁ θὰ εἶμαι. ἐγὼ ἀπηλλαγμένος τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων καὶ καθαρὸς ἀπὸ τὰς φθοροποιῶν συνεπειῶν τῆς μετ' αὐτῶν συνουσιαστροφῆς καὶ πᾶν νὰ κατοικῶς ἐλθομένοσος αὐτῇ δὲ ἡ ἀπομόνωσις ἀποτελεῖ τὴν καλλίτερον μορφήν τῆς ἀρετῆς. Καὶ θὰ κάνω αὐτὸ λέγει, ὅχι ὡς, δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας. Γ ἀλλὰ καθ' ὅσον τοι θίσι. Αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἀσφάλειαν, αὐτὸ τοῦ τοῦ, αὐτὸ προκοπὴν εἰς τὴν ἀρετὴν, τὸ νὰ ἀποφεύγῃ κανεὶς τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ αὐτοσυγκεντρωθεῖ καὶ νὰ περιφρουρηθῇ ἀπὸ αὐτοῦ καθ' ὅσον τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς τοῦ καὶ νὰ μένῃ μακρὰ τῶν διεσθαρμένων ἀνθρώπων. Διότι, δὲν κάμνει, ἢ δ' αἰωνίῃ εἰς τὴν ἐρημίαν τὸν ἀνθρώπου νὰ εἶναι, μόνος τοῦ, ἀλλὰ ἡ συνεισφορά σκέψης. Ἐτσι λοιπὸν καὶ οἱ ἄνθρωποι, ποὺ μένουσι μέσα εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τοὺς θορύβους καὶ εἰς τὰς ἀγοράς, θὰ ἡμποροῦσαν νὰ ζοῦν ἀπομονωμένοι, ὅταν ἀποφεύγουν τὰς σιναναστροφὰς μετὰ διεσθαρμένους ἀνθρώπους καὶ συμμετέχουσιν μόνον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν δικαίων ἀνθρώπων. Αὐτὴ δὲ εἶναι ἡ μόνη ἀσφαλὴς ὁδὸς Αὐτοῦ, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ δ' ὁρθώσῃ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους εἰς σιναναστροφὴν αὐτοῦ, ποὺ πρόκειται, νὰ δεχθῶν τὴν θεραπείαν, καὶ εἰς τοὺς καὶ καλλίτερος αὐτὸς δ' ὡς, ποὺ δὲ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πράξῃ αὐτό, εἰς ἀποφεύγῃ τοὺς κακοὺς. Δ ὥστε νὰ μὴ φθορῇ ἀπὸ αὐτοῦ. Καὶ ἔτσι καὶ τὴν παρουσίαν ζωῆς θὰ ζῇ μετὰ ἀσφάλειαν καὶ θὰ τύχῃ καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὅλοι εἶναι νὰ ἀπολαύσωμεν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέκει· ἡ δοῦσα καὶ ἡ δυναμὶς, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε Σ ΤΟΝ ΡΜΑ (14) ΨΑΛΜΟΝ

«Μέ τήν φωνήν μου ἐκράξα πρὸς τὸν Κύριον μέ τήν φωνήν μου παρ-
ρεκάλεσα τὸν Κύριον» (στῖχ 2)

Β. Βλέπεις, ὅτι παντοῦ κάνει αὐτὸ ὁ ψαλμῶδης καὶ μέ τὸ ἴδιον προσκ.ον ἀρχίζει καὶ δύο φορές λέγει. ἐδῶ τὸ «φωνήν καὶ φωνή». Κάνει δὲ αὐτὸ ὅχι τυχαίως ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ διὰ τῆς διπλῆς χρήσεως τοῦ «φωνήν» δυο πράγματα ἴται τὴν ζωηράν καὶ ἔντονον δ αθεσίαν καὶ τὴν προσεκτικὴν σκέψιν καὶ ἐπὶ πλείον νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι ἡ φωνὴ εἶναι ἰδική τοῦ. Δ ὅτι δὲν φωνάζου. ὅλοι μὲ τὴν φωνήν, οὔτε εἰς τὸν Θεόν οὔτε μέ τὴν ἰδ κήν τῶν φωνήν Πρέπει. δὲ θλα αὐτὰ νὰ συνυπάρχουν. 443 Α. Αὐτός, τοῦ φωνάζει. ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, δὲν προσημα τὴν φωνήν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τοῦ θηρίου καὶ τοῦ φιδου. Ὁ ἀκτι-
ρός, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκούει αὐτὰ, ποι λέγει, δὲν φωνάζει πρὸς τὸν Θεόν ἀλλ' ἀπλῶς καὶ τυχαίως ὁμιλεῖ. Ἐκεῖνος δέ, ποῦ δὲν διεγείρει τὸν νοῦν τοῦ, ἔστω καὶ ἀν φωνάζῃ δυνατὰ, πάλι καὶ αὐτός δὲν κρᾶζει. Διότι ἡ φωνὴ ὅπως πολλές φορές προσημαμένως εἶπα δὲν δηλώνει τὸν το-
νισμόν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὴν προσεκτικὴν σκέψιν. Ὁ ψαλμῶδης ἕως δὲν προσευχεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀλλὰ συγκεντρώνει καὶ τὰ τρία αὐτὰ καὶ δὲ κινεῖ ὅτι καὶ μέ τὴν φυλὴν φωνάζει καὶ πρὸς τὸν Θεόν κρᾶζει καὶ κάνει αὐτὸ μέ τὴν ἰδ κήν τοῦ φωνήν. Διὰ τοῦτο λέγε δυο φορές «Φωνήν μου καὶ φωνήν μου».

«Θὰ ἐκχύσω τὴν παροργισίή μου ἐνωπία τα κα.
θα ἀπαγγείλω τὴν θλίψιν ἐμπρός σου» (στῖχ 3) Β. Εἰ-
δες ψυχὴν, ποῦ ἔχει ἀπολαγῇ ἀπο τὰς θωτ κὰς μερ-
μινὰς, Δ ὅτι οὔτε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατέφυγεν οὔ-
τε τὰς συμμαχίας τῶν ἐξήγησεν, ἀλλὰ κατέφυγε πρὸς
τὴν ἀδ ἀψευστον ἐσθθε αν καὶ τὴν ἀνάθει δυναμιν Βλέ-

πεις τὴν προσεκτικὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ
ψαλμῶδου θερμότητα τὴν ὅποιαν, θέλων νὰ φανερώσῃ
μέ αὐτὰς τὰς λέξεις, λέγει «Θὰ ἐκχύσω» μέ πολλὴν ἀ-
φθονίαν. Ὁποῦ ἐδῶ μαθαίνουμεν, ὅτι καὶ αἱ θλίψεις συμ-
βάλλουν μεγάλως εἰς τὴν δημιουργικὴν φλοσσοφου σκέ-
ψεως αὐτὴ δὲ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θλίψεως καὶ οὐκ
λοιπὸν ἀς μὴ τὴν ἀποφύγῃ. Διότι ἔχει διπλοῦν κέρδος
ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὅτι μᾶς κάνει πρὸ προσεκτικούς καὶ πρὸ
ἐπιμελείς. Ἐ ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι μᾶς παρέχει μέγα ὁ καί-
ωμα διὰ νὰ ἀκουσθῶμεν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμῶδης δὲν
εἶπε «τὴν δικαιοσύνην μου» οὔτε «τὰ κατάρθωμάτά
μου», ἀλλὰ «τὴν θλίψιν μου», διότι αὐτὴ δὲ εἶναι ἀσῆ-
μαντος συνήγορος δι' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας
λέγει. «Ἱερεῖς ἐνισχύετε τὸν λαόν μου λαλήσατε εἰς τὴν
καρδίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὅτι ἐδέχθη ἀπο τὸ χερ. τοῦ
Κυρίου διπλὴν τιμωρίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας της». Καὶ ὁ
Παῦλος λέγει «Νὰ παραβῶσατε αὐτόν, ποῦ ἡμάρτησε,
εἰς τὸν σατανάν, διὰ νὰ καταστραφῇ τὸ σῶμα τοῦ ὥστε
νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμά του». Καὶ παροργιστὶν δι' ἐπιστο-
λῆς τοῦ εἰς τοὺς Κορινθίους, λέγει. «Δι' αὐτὸ ἀνήμεσά
σας ὑπάρχουν πολλοὶ ἀρρώστα καὶ ἀδυνατοὶ καὶ ἀρκε-
τοὶ ἔχουν ἀποθάνει. Διὰ ὅτι ἐάν ἐκρίναμεν τοὺς ἑαυτοὺς
μας, δὲν θὰ κατεδικαζόμεθα. Ὅταν ὁμοῦς δικαζώμεθα
ἀπὸ τὸν Κύριον, διαποιδουαυγούμεθα μέ τὸν σκοπὸν νὰ
μὴ καταδικασθῶμεν μαζὶ μέ τὸν κόσμον». Καὶ ὁ Α-
βραάμ. ἔλεγε εἰς τὸν πλάσσαν «Εἰς τὴν ζωὴν σου ἀπέ-
λασθες τὰ ἀγαθὰ σου καὶ ὁ Αἰζάρας τὰ κακά σου καὶ
τώρα αὐτός μὲν παρηγορεῖται, σὺ δὲ πάσχεις καὶ ὑπο-
φέρεῖς». Καὶ ὁ Δαβὶδ, ὅταν τὸν κατηράτο ὁ Σεμει, ἔλε-
γεν «Ἄφησέ τον νὰ με καταρασθῇ, διότι ὁ Κύριος τοῦ
διέταξε νὰ κἀν αὐτό, ὥστε νὰ ἴδῃ τὴν ταπεινώσιν μου». Καὶ
παντοῦ εἰς τὰς Γραφὰς θὰ ἴδωμεν, ὅτι αὐτοὶ ποῦ
ὑποφέρου τὰς θλίψεις μέ εὐχαρίστησιν, ὅχι μόνον ἐξα-
λείφου πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας τῶν β ἀλλὰ καὶ δυ-
νάμε τῶν θλίψεων ἀποκτοῦν πολλὴν παρηγορίαν πρὸς
τοὺς Θεόν.

«Ὅταν ἀρχίσῃ νὰ με ἐγκαταλείπῃ τὸ πνεῦμά μου,

1. No 40. 1. 2
2. A. Xp. v. 5.
3. A. Xp. v. 1. 90. 92
4. Xp. v. 1. 90. 92
5. B. Xp. v. 1. 90. 92

καὶ Σὺ ἐγνώσας πῶς θά εἶναι ἡ τύχη μου, τὰ θήματα μου» (στ. 4). Ὅταν μάλιστα οἱ μικροὶ καὶ ἀνθρώποι ἀποκόμουν καὶ πολλοὶ διὲ λέγουσι καὶ κακὸν λόγον τότε κυρίως ὁ ψαλμωδὸς σκέπτεται συνετά, χρησιμοποιοῦν ὡς διδάσκαλον τῆς φρονήσεως τοῦ τῆς θλίψεως. Ὅταν, λοιπόν, ἴδῃς κόποιον νὰ περιέρχεται εἰς ἀπώγωνα ἀπὸ τὴν θλίψιν ἢ νὰ ἐκτομίζῃ καποῖον τι κρὸν λόγον, νὰ μὴ θεωρῇς τὴν θλίψιν ὡς αἰτίαν τούτων, ἀλλὰ τὴν αἰγισμῶν αὐτοῦ ποῦ λέγει, αὐτὰ. 444 Α. Διότι ἡ φωνὴ τῆς θλίψεως συνήθειε νὰ προκαλῇ τὰ ἀντιθέτα ἢ τοὺς τῆς προσοχῆς, τὴν συντριβὴν τῆς ἀνοίας, τὴν προσεκτικὴν σκέψιν καὶ τὴν ἀσέτησιν τῆς εὐλασσεως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ἡ θλίψις παράγει ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ (γεννᾷ) δοκιμασμένον χαρακτῆρα». 445 Ἐὰν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐστενάζον, ὅταν ἐβλίσκοντο, αὐτὸς ὁ στεναγμὸς δὲν ἦτο καρπὸς τῆς θλίψεως, ἀλλὰ τῆς ἀνοήσιας τῶν, ὅτι οἱ ἀγιοὶ, ὅταν ἐδοκιμαζοῖν θλίψεις, ἐγίνοντο τελεῶντες καὶ σοφώτεροι. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ὁ ἴδιος ἔλεγε: «Κωρίε, εἶνα κολὸν τὸ γένονός, ὅτι με ἐτάπει ὡσεὶ ὥστε νὰ μάθω τὰς ἐκκαταστάσεις σου». 446 Καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Καὶ ὁ νὰ μὴ ὑπερφημιεύωμαι ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν εἰς ἐμὲ ἀποκαλύψει, μοῦ ἐδόθη ἕνα ἀγαθὸν εἰς τὸ σώμα, ἕνα ἀγγελὸς τοῦ Σατανᾶ, ὁ νὰ με κτυπήσῃ. Τρεῖς φορές πορεύσαί με τὸν Κύριον, ὁ αὐτὸ (ὥστε νὰ φυγῇ ἀπὸ ἐπὶ μου) καὶ μοῦ εἶπε: Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου. Διότι ἡ δύναμις μου φανεράνεται τελεῶν ἐκεῖ, ποῦ ὑπάρχει ἀδυναμία. Δι' αὐτὸ εἶμαι εὐχαριστήμενος μετὰς θλίψεως, μετὰς ἀδυναμίας, μετὰς τῶν διωγμῶν. Διότι ὅταν εἶμαι ἀδύνατος, τότε εἶμαι δυνατός». 447 Βλέπετε δὲ καὶ τὸν Παῦλον εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως νὰ ἀνυψώσῃ νὰ περισσώτερον καὶ νὰ καταφεύγῃ πρὸς τὸν Θεόν καὶ νὰ προσκολληταί περισσώτερον εἰς αὐτὸν μετὰ πολλὴν ὁρμήν ἀκούει καὶ εἰς τὸν πυθμένα τῶν κακῶν εὖρ σκόπευος (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐπὶ με ἐγκοιταλέπη τοῦ πνεύματος μου», καὶ τότε ἀκριβῶς γίνεται περισσώτερον σπουδαῖος). 448 Ὡς πρὸς δὲ τὸ «Σὺ ἐγνώρισας τὰ θήματά μου» ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε: «Διότι, Σὺ γινώριζεις».

«Εἰς τὸν δρόμον μου αὐτὸν ποῦ ἐδόξα αὐτοῖς μοῦ»

444 Ρωμ. 5, 3.
445 Φίλιπ. 1, 118-71.
446 Β. Ρωμ. 12, 7-10.

ἔστησαν κρυφὴν παγίδα (στ. 48). «Κυτταζὸν δεξιὰ καὶ ἔρρηπα τὸ βλέμμα μοι παντοῦ καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς, ποῦ νὰ με προσέχει (φίλος καὶ...)» (στ. 5). Ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς τονίζει τὴν ἔντασιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῶν κακῶν καὶ τὰς πελεκτάσας τῶν ἐχθρῶν. Ὡς εἶπε, ἔλα αὐτὰς, ἐπληροῦσαν ὁλοῦν καὶ περισσώτεροι καὶ ἐξήτουν νὰ τὸν καταθάλλουν καὶ τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι οὐκ ἔχοντες δὲν ὑπῆρχαν μερικοὶ βοηθοὶ, τοὶ ἡ συμπαροῦχοι τοὶ ἀλλὰ οὐτε καὶ τὸν ἐπρόσεχαν.

Αὐτὸ ἀποτέλεσε αἰσθησὶν τῆς ἐρημίας καὶ μεγαλύνει ἐπερβολικὰ τὴν ἀπομόνωσιν. 449 Εἶναι ἴδιον ὁλοῦν ἀνθρώπων τὸ νὰ παρερισκάνται εἰς τὰς συμφορὰς καὶ νὰ βοηθῶν καὶ ἰδῶν τέρως ὅταν αἱ συμφορὰς ἐγὼ μόνου κινδύνους. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀπομόνωσις τοῦ ὅχι μόνου δὲν τὴν ἐξημῶσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλιμος παραπομπὴ διότι τὸν ἔφερε πλησίον εἰς τὸν Θεόν. Καὶ αἱ λοιποὶ ἀγαθὴ τέ, ὅταν ἴδῃς νὰ πολλαπλασιαζόντων τὰ κακά, μὴ δειλιάσῃς, ἀλλὰ νὰ ἀγρυπνῇς ζωοῦ. Διότι αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ παρουσιάζονται αὐτὰ δια νὰ σοὶ ἀποθάλῃ τὴν δικηρίαν καὶ νὰ σὲ ἐξυπνήσῃ ἀπὸ τῶν ὑπνῶν. Διότι, τότε ὅλα τὰ ἀρνητικὰ πράγματα ἀποβάλλονται, τότε ὅλα αἱ σικτὶ καὶ φροντὶς ἐξαιεμίζονται, τότε γίνονται πρὸς ἐπιμελὴς εἰς τὴν προσοχὴν καὶ πρὸς πρὸς εἰς τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἰς τὸ νὰ παροβλεπῇς τὴν κοιλίαν. 450 Καὶ καθὲς πάθος νικᾷται ἐνκοιταλέπη ἀφ' ὁ κατὰ μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς θλίψεως. Διότι καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς μᾶς ὑπέσθηκε εἰς λύτρωσιν καὶ πόνοις. ὅχι ὅτι ἤθελε νὰ μᾶς τιμωρήσῃ - ἀν καὶ ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασιν τοῦ ὑπὸ μορφῇ τιμωρᾶς - ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς συνεισέσῃ καὶ νὰ μᾶς κἀν καλλιτέρας. Διότι, ἀν καὶ ἡ λύπη ὑπάρχει εἰς καθὲς θῆμα μᾶς καὶ ὁ θῆς εἶναι τὸσον ἐπὶ πόνος, ἐπὶ κράτει τὸσον κακία. 451 Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἀπὸ αὐτὰ (λύπη, μόχθος) φονταζοῖται ποῦ θὰ ἐφθάνεν ἡ ἐπὶ κράτησις τῆς κακίας. 452 Α. Καὶ διὰ τὴν ἀπορρίψιν ἐπὶ τὴν θλίψιν εἶναι κατὰ τὸ ἀγαθὸν δια τὴν ψυχὴν. ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ σώματα, διότι τὸ νὰ ἐκθετῇ κανεὶς τὸ σῶμα τοῦ εἰς τὰς ὑπερβολὰς ἀπολαύσεως εἶναι ἐπιζήμιον, ἀλλ' ὅταν τὸ νὰ ὡς περιζώνον αἱ ἐνέβριον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, αὐτὸ μᾶς κἀν, νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ ἀν προσεγγόμεν οὐδὲν ὅπως ὁλοπτόμεθα δια τοῦ το καὶ κάποιας λέγει: «Νὰ γνωρίζῃς καλῶς ὅτι περὶ τὰς μέσας ἀπὸ παγίδας καὶ περπατεῖς ἐπὶ τὰς ἐπὶ τὰς

ἐξ ἐς τῶν πόλεων»⁹ καὶ ὁ ψαλμωδὸς μας λέγει, το ἴδιον «Εἰς τὸν δρόμον που περπατοῦσα μοι ἔστησαν κρυφὴν πανίδα»¹⁰ Ἐάν δὲ κάποιος ἤθελε ἐξηγήσῃ αὐτὰ τὰ λόγια ἀλληγορικῶς θα ἴδῃ τὸν διάβολον νὰ κἀνῃ αὐτὸ τὸ πρῶτο, διὰ τοῦ μακρὰ, ἀλλὰ κοντὰ νὰ θέτῃ κρυφτὰς ἐνέδρας Β. Δ. αὐτὸ καὶ μᾶς χρειάζεται πολλὴ ἀγρύπνησις. Διότι θέτει κρυφὴν πανίδα τὴν ματαιοδοξίαν. ὅταν κάναμεν ἐλεημοσύνην, τὴν ὑπερήφανε αὐ, ὅταν νηστεύωμεν, ἔρχι εἰς ἄλλους δρόμους, ἀλλὰ εἰς αὐτοὺς ποὶ θα διζομε πρῶτο καὶ εἶναι καὶ ποὶ δυσκόλιν.

Ἡ ἐχάθη κάθε τρόπος βαρυγῆς μου ἐκ τοῦ κινδυνου»¹¹ Κώτταξε πάλιν ἄλλῃ προσθήκῃ τῶν κακῶν Διότι, δεκνύσε ὅτι ἔχ, μόνον αἱ ἐνέδραι εἶναι εἰς τὸν δρόμον, καὶ δὲν ὑπάρχει κάποιος νὰ τὸν βοηθήσῃ ἢ καὶ τὸν προσέξῃ ἐπὶ πλέον τοῦ ζῆναι ὅτι τίποτε δὲν ἀπομένει εἰς αὐτὸν δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ οὕτε ἦτο εὐκόλιν καὶ δυνατὸν δὲ αὐτὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ διὰ τῆς φιγῆς Ἐπει εὐρίσκετο εἰς τὸ μέσον τῶν κακῶν ἐγκαταλειμμένος ἔ καὶ ἔζη μέσα εἰς ἀναπόφευκτον συμφορὰν παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρισκόμενος δὲ ἀπεγοητεύετο «Καὶ δὲν ὕπαρχει κάποιος ποὺ νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ζωὴν μου»¹² ἦτοι κάποιος, ποὺ νὰ μὲ ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ μὲ βοηθήσῃ Τί κάλε λούτον αὐτὸς Ἄρα γε ἠσθάνθη ἀπογοητεύεσθαι δὲ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπεδῆ εὐρίσκετο εἰς τόσους ἀδελφοδὸν καὶ ἀδελφάνων, καθόλου ἄλλα τούναντιον ἀνέως καταφεύγε πρὸς τὸν Θεόν καὶ λέγει «Κύριε, σὲ Σὺ νὰ ἐφώνασαι καὶ εἴπω»¹³ «Σὺ εἶσαι ἡ μὲν, μου ἐλπίδα καὶ ἡ κληρονομία μου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων»¹⁴ (στ. χ. 6). Βλέπετε ἐξηγήσιν μετῆς. Τὰ κακὰ δὲν τὸν ἐξουθύνουν ἀλλὰ μάλλον τοῦ ἀνεπιδιώκον τὸ φρονῆμα καὶ ἐνῶ ἦτο εἰς ἀδελφοδὸν, ὁ ἀνεγνώρισε τὸ ἀκαταγνώριστον χερὶ καὶ τὴν πανίσχυρον δύναμιν καὶ τὴν ὁ ἐξοδὸν εἰς τὰς δυσκολίας «Εἶπα Σὺ εἶσαι ἡ ἐλπίδα μου»¹⁵ «Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέσα λέγει, ἔχουν ἐξαφανισθῇ καὶ ἡ κακὰ χίρα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ κάθε παρομοιοποιήθεια, ὥστε μὲ κανένα μέσον καὶ τέχνησιν δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διαφυγῇ τὸ ναυάγιον Ὅμως, αἱ καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀδυνατὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅλοι μας ἀπεγοητεύθημεν, ἐν τούτοις εἰς Σὲ ὅλα εἶναι εὐκόλα δι' αὐτὸ καὶ

⁹ Σστ Στράγγ 9 18.

¹⁰ 7

δὲν ἀποκρίνομεν ἐλπίζοντες εἰς Σὲ. «Σὺ εἶσαι ἡ πολυτιμὸς μερίδα μου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Ἦτοι ἡ κληρονομία μου, ὁ θησαυρὸς μου ὁ παῖτός μου, τὰ πάντα εἶσαι Σὺ «Ἐν γῇ ζώντων»¹⁶ Ἐλπίδα ζώντων ὀνομάζε, ὁ ψαλμωδὸς ἐδῶ τὴν πατρίδα τοῦ. Διότι γνωρίζει πολλάκις νὰ ὀνομάζῃ ἀδὴν καὶ θάνατον τὴν εἰς Βαβυλῶνα ἀχθισμένην Ἐπειτα, ἐπειδὴ, εὐρισκόμενος εἰς ἐξέστην χώραν, καίμην ἀπὸ τὰς συνηθισμένας λατρευτῶν πράξεων δὲν ἐκτελοῦσε, ἐνῶ ἐκεῖ (εἰς τὴν χώραν τοῦ) ἐκτελοῦσε ὅλας τὰς ἱερὰς τελετὰς καὶ λατρείας, δι' αὐτὸ λέγει «Σὺ εἶσαι ἡ μερίδα μου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων» Πάντοτε, λέγει μοῦ συμπαρεστάτης καὶ μὲ ἔκανες δικόν σου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων καὶ ἡ μετὰ σοῦ ἐπικοινωνία μου ἦτο μεγάλη

«Στρέψε τὴν προσοχὴν σου εἰς τὴν προσευχήν μου, ὅσοι ἐκ τῶν δοκιμασιῶν ἔταπε νύσθην ἀφανταστον» (στ. χ. 7) Κώτταξε πῶς, ἐκεῖνο, ποὺ ἔλεγε προηγουμένως,¹⁷ αὐτὸ λέγει καὶ ἐδῶ ἀντὶ ὑπερασπίσεως, ἐνῶ αὐτὸ ἔταπε νύσθην, τὸ ὅτι ἐτιμωρήθη δὲ τὰ σφάλματά του ὁ περὶ ὅλα τὰ ἀσφάλματα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν μομφὴν καὶ κατηγορίαν δὲ ὅσα ἔγιναν ἀλλὰ περιγράφει τὴν λύπην καὶ τὴν ἀβήνησιν τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου Διότι ἐν μὲ προσέλειψεν εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ἀμαρτιῶν, δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ ταπεινώσις ἐν ὅσῃς ἔβη τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ὑποφέρει τὴν ταπεινώσιν τότε ἡ ταπεινώσις εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλη Διότι οὐ δόλως ὁ Θεὸς ζητεῖ τιμωρίαν ἀξίαν τῶν σφοδριῶν Ἐὰν δὲ ἡ τιμωρία φαίνεται ἀνυπόφορος εἰς τοὺς πάσχοντας, αὐτὴ δὲ εἶναι ὑπεράνω τῆς φύσεως τῶν γενναίων, ἀλλὰ φαίνεται τοιαύτη λόγω τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν τοῦτον ὑποφέρειν.

«Πλύτωσέ με ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ μὲ καταδύκουν, ὅσοι αὐτοὶ εἶναι πολὺ πλεονέκτη ἀπὸ ἐμένα»¹⁸ Β Πά καὶ ἄλλη αἰτία ἀναφέρεται παρ' ἐν, ἦτο ἡ ἀδυναμία ἐνέδρα αὐτῶν, ποὺ τοῦ ἐπιτίθενται καὶ τὸ ὅτι αὐτοὶ εἶναι πολὺ ἀδυνατοὶ «Βγάλε τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ αὐτῆς τῆς φυλακῆς, ὥστε νὰ ἡμπορέσω νὰ δοξολογήσω τὸ ὄνομα Σου» (στ. χ. 8) Τὸ «ἐξαμολογησάσθαι» ἐδῶ χρησμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ «εὐχαριστήσθαι» Ἡ ἐννοία τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξέτης Ἀπαλλάξέ με ἀπὸ τὰς δοκιμασίας Διὰ τοῦ «φυλακῆς» δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ τὰς ὑπερβολικὰς συμφορὰς

«Ὅστε νὰ εὐχαριστήσω τὸ ὄνομα Σου»¹⁹ Καὶ αὐτὸ

δεν είναι μικρόν πράγμα, τὸ νὰ μὴ ξεχνᾶμε τὴν εὐεργεσίαν. ὅταν εὐήμεροῦμε Δὲν πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς στιγμήας θλίψεως εἶναι φρονιμώτερο, C εἰς στιγμὰς θείας εὐτυχίας γίνονται δικηρότεροι ἄλλοι. πάλιν τοὺς εἰς στιγμὰς εὐημερίας εἶναι δικηροὶ ἀφοῦ καταληφθῶν ἀπὸ ἀπογνώσεων καὶ ἀπογοήτευσιν εἰς στιγμὰς θλίψεως γίνονται ἀκόμη πρὸ δικηροί. Ὁ ψαλμωδὸς θῶς εἰς καθέμιν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς διαφορτικὰς περιστάσεως μενε δ' ἴσως καὶ διατηρεῖ τὴν ἰδίαν εὐλάβειαν διότι οὔτε ἡ θλίψις τὸν ἔκανε νὰ ἀπαγορευθῇ ἀλλὰ τὸν ναι τὸν παρεκίνησεν εἰς παρορμήσιν καὶ προσευχὴν οὔτε πάλιν ἡ εὐτυχία τὸν ἔκανε χαλαρόν ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸν παρὰ κινῶσε πρὸς εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεόν «Θὰ μὲ περμενοὺς αἱ δικαιοὶ ἄνθρωποι, μέχρις ὅταν μὲ ἀνταμείψῃ» Ἄλλος ἐρμηνεύτης λέγει «Οἱ δικαιοὶ θὰ φορέσουν στέφανον, ὅταν θὰ μὲ εὐεργετήσῃς» Τὸ σημαίνει τὰ λόγια αὐτά, Αὕτη ἡ ἐκθεσις τῶν πραγμάτων μοι, λέγει, θὰ ὠφελήσῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς δικαίους D Δὲ καὶ ἔκεῖνοι θὰ χαροῦν καὶ θὰ εὐφρανθῶν καὶ θὰ ἀκριτήσων ἀπὸ χαρὸν ὅταν μὲ ἴδωσι νὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ κακά Δὲ τοιοῦτοι εἶναι οἱ ψυχαὶ τῶν ἀγίων καὶ πονεῖν μὰς, μὲ αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν καὶ δὲν ζηλευνοῦσι τοὺς ποιεῖ μήμεροῦν ἀλλὰ τὸν αὐτὸν χαίρουν καὶ αὐνευφραννται καὶ αὐθάνοντα. ἦδον ἡ μὰς, μὲ αὐτοὺς ποὺ εὐεργετῶνται Αὐτοὶ καὶ ὁ Παῦλος προσέτρεπε τοὺς πιστοὺς λέγων «Νὰ χαίρετε μὲ αὐτοὺς ποὺ χαίρουν καὶ νὰ κλαῖτε μὲ αὐτοὺς ποὺ κλαῖνε» Ὁ Αὐτὴ δὲ ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι μὲ κρὰ διότι πολλοὶ ἄνθρωποι ἀσθάνονται εὐχαρίστησι, δὲ ἐκεῖνοι ποὺ πάσχουν, E καὶ ζηλευνοῦσι δι' ἐκεῖνους ποὺ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ κακά καὶ οὕτως τὰς δύο πάθη γινόνται εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ θαρσύνου καὶ πολλῆς ἀπολαύσεως. Οἱ δικαιοὶ ἡμῶς δὲν αἰσθάνονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπαλαύσων ἀπὸ κάθε μιν ἀπὸ αὐτὰς τὰς δύο κακίας καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἐλεήμονες καὶ φιλόφρονες προσπαθοῦν νὰ ἀποκτήσων αὐτὰς τὰς ἀρετάς. Ὅπως ἀκριθὼς ἐκεῖνο (οἱ κακοὶ) ἀποκοτῶν αὐτὰς τὰς δύο πάθη ἀπὸ θαρσύνου καὶ οὕτως καὶ οὗτοι οἱ δικαιοὶ ἀπὸ φιλόφρονος λυποῦνται μὲ τὸ καὶ συμπάσχουν μὲ τοὺς ἄλλους καὶ θεωροῦν εὐεργεσίαν τῶν τὸ νὰ ἀγαθίζονται μὲ τοὺς ἄλ-

λους 447 A Διατι, δὲ εἶπεν «Θὰ μοὶ ἀνταποδώσῃς;» Ἄλλος ἐρμηνεύτης λέγει «Ὅταν μὲ εὐεργετήσῃς» Ἄλλοι δὲ «Θὰ μοὶ ἀνταποδώσῃς καὶ θὰ μὲ ἀνταμείψῃς» Βεβαίως προηγουμένως ὁ ψαλμωδὸς ὠμίλησε περὶ θλίψεως καὶ ταπεινώσεως καὶ ὅχι περὶ κατορθωμάτων καὶ παρησιαστικῶν καὶ προέρχεται ἀπὸ ἀγαθὰ ἔργα. Διὰ τοῦτον πρῶτον τῶρα ζητεῖ ἀνταπόδοσιν, διὰ τὰς ἡμέρας ποὺ ἔταπεν. Ὡς δὲ εἶναι μικρὸν κατορθώμα καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ὑποφέρῃ δηλαδὴ κανεὶς τὴν θλίψιν μὲ εὐχαρίστησιν Δ' αὐτὸ καὶ ἀνταπόδοσιν ὀνομάζει τὴν μετὰ τὰς θλίψεως ἀμοιβήν. Ἄς μὴ λοιπὸν τρεχόμεν μὲ ἀγκυρὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς θλίψεις, ἀλλὰ νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴ εἰσελθῶμεν εἰς δοκιμασίαν. Ὅταν ὅμως αὕτη ἐρχεται ἄς τὴν δεχώμεθα διότι καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀμαρτημάτων μὲς ἀποβάλλομεν B καὶ, ἐάν ἐγώμει καμῶν δὲ καίαν κρᾶσιν, καὶ αὐτὴν κάνομε λογιωτέραν. Καὶ αὐτὸ δὲ κινεῖ ὁ Ιωβ, ὁ ὁποῖος τότε εἰς τὴν θλίψιν ἔλαμψε περισσώτερον. Αὐτὸ δὲ εἶναι καλὸν καὶ διὰ τὰ ὥματα καὶ ὅχι μόνον διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἄλλα ζῷα καὶ ὅχι μόνον διὰ τὰ ἔσθια ὡς ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ φυτὰ. Διὰ τοῦτο ἀκριθὼς οἱ γεωπόνοι δὲν ἐπιτρέπουν οὔτε τὰ ἀμπέλια νὰ ἔχουν φύλλωκα περισσώτερον ἀπὸ δόσι πρέπει, οὔτε ἄλλα δένδρα, ἀλλ' ἐμποδίζον τὴν πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνάπτυξιν (εἰς φύλλον, περισσώτερον) μετὰ τὸ δρεπάνι δὴν τὴν δύναμιν τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ρίζαν τοῦ δένδρου. οὕτως ὥστε αὐτὴ ἡ δύναμις νὰ μὴ καταναλωθῇ εἰς τὰ φύλλα καὶ (τὰ δένδρα) παραγάγουν ἀχρηστοὶ καρπὸν. Αὐτὸ δὲ ἀκριθὼς συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν δηλαδὴ ἡ ἐπιμέλεια καὶ τὸ ἐνδυσφύρον τῶν καταναλώνονται εἰς ἀχρηστοὶ πράγματα C τότε ἡ ψυχὴ γίνετα περισσώτερον ἀπὸνος εἰς τὸ νὰ παραγάγῃ καρπὸς τῆς εὐσεβείας, ὡρίματος καὶ ἀκμαίους. Αὐτὸ ἤθελεν ἰδοὺ κανεὶς νὰ οὐραίνῃ καὶ μὲ τὰ νερά. Διότι τὸ μὲν στάσιμον καὶ λευγαλὸν νερὸ εἶναι ἐπὶ ἀλάβης τὸ δὲ κινούμενον καὶ ἀνακυρμένον καὶ μετὰ βιβάζομενον νερόν, ἦτοι τὸ τρεχούμενον, ὅχι μόνον εἶναι ὡς γόνιμὸν ἀλλὰ εἶναι καὶ εὐχάριστον νὰ τὸ θλέπῃ κανεὶς καὶ νὰ τὸ ἀγγεῖν καὶ νὰ τὸ πίνῃ. Πολλὰς δὲ φορὰς ἡ θλίψις κατέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν. Αὐτὸ δηλαδὴ (τὸ νερὸ) ποὺ πηγαίνει πρὸς τὰ κάτω καὶ ρέει, δὲν πιεσθῇ, ἐξακοντίζεται πρὸς τὰ ἔσθια. Αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτοὶ δηλαδὴ τοῦ ὑποφέρουν

τάς θλίψεις με εύκολον, γίνονται θαυμασιώτερον ἔστω καὶ ἂν εἶναι κατ' ἐξοχὴν χαίμερτες καὶ πολὺ σαρκολάτρες καὶ ἀσσημοί, ἀπὸ τὰς θλίψεως ἀποσποῦν μεγάλα ὀφέλη. Ἐν αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἔχοντες ὅτι ὄψιν καλῶς, ὥς ὑποφέρωμεν μετ' εὐχαρίστησιν τὰς ἐκαστοτὲ ἐπερχομένας δοκιμασίας, ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ δοκιμασίαι νὰ γίνωνται πρὸς εὐκόλῳ εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ τυχώμεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τῶν ὁποίων εἶπε ὁλοι ἡμεῖς νὰ ἀποδειχθώμεν βέβαιοι μετὰ τὴν χάριν καὶ φιλονεικῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέκει· ἡ δύξις καὶ ἡ δύναμις εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜ. ΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΒ' (142) ΨΑΛΜΟΝ

«Κύριε, ἐκώσῃς τὴν προσευχὴν μου» (στίχ 1)

Εἶναι μὲν προσευχὴ καὶ ἡ παράκλησις διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ ὑπόσχεσις. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς συμβουλεύει λέγων· «Μὴ εἴπῃς δύο φορές τὸν ἴδιον λόγον εἰς τὴν προσευχὴν σου»¹. Δεῖ λέγει, ἀπὸ τοῦ σοφοῦ καὶ δὲν συμβουλεύει νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ λέμε δύο φορές τὰ ἴδια πράγματα, παρακαλοῦντες καὶ ἱκετεύοντες τὸν Θεόν. Ἀπαγγε 448 Α' Ἀλλ' ὥστε προτρέπομεθα νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὰς προσευχὰς μας. Μὰς συμβουλεύει ὁμῶς αὐτὸ ὁ σοφός, διὰ τὰ μὴ ἀνασφάλωμεν ὅταν ὅτε σφέθῃμεν κατὰ εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τούνοσται νὰ διαζώμεθα νὰ τὸ ἐκπληρώσωμεν. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ σοφὸς λέγει· «Μὴ θροῦνης νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν προσευχὴν»² καὶ τοῦτο ἐπειδὴ εἶναι ἀθέβαιον τὸ μέλλον. Διότι ἡ ἀσθένεια ἢ ἀπροσδόκητοι δυσκολαὶ τῶν πραγμάτων, αἱ ὁποῖαι συνέθῃσαν, ἡμποδίσαν αὐτὴν τὴν ἐκπλήρωσιν. Ἐὰν δὲ καὶ ὁ ἐπελθὼν θάνατος ἤθελε διακόψῃ τὴν ζωὴν σου, τότε δεῖ θὰ ἔχῃς δικαιολογίαν.

Ἐδὼ ὁμῶς ὁ ψαλμῶδὸς προσευχὴν ὀνομάζει τὴν παράκλησιν καὶ τὴν δεήσει. Δ' αὐτὸ καὶ προσέθεσε, ὅτι ἀκούουθε, ζητῶν νὰ φανερῶσιν τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς προσευχῆς. Ἐ2 τρέψε τὸ αὐτὶ Σοὺ μετὰ προσοχὴν εἰς τὴν παράκλησίν μου, ἐν τῇ ἀληθείᾳ Σοῦ. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει· «διότι εἶσαι πιστός». Καὶ ἄλλος λέγει· «Διότι εἶσαι σταθερός». Ἦτοι ἀκούσε τὴν παράκλησίν μου, Β καὶ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃς, θεοαίωνων ἔτσι τὴν ἀλήθειαν σου, χρησιμοποίησε τὴν δύναμιν Σοῦ, ὅς νὰ ἱκανοποιήσῃς τὰ αἰτήματά μου.

Ἀλλ' ὥς ἴδωμεν, τί εἶδους δέησις εἶναι αὐτὴ. Μεταδὲ

1 Σοφ 8ε στίχ 7 14.

2 Βλαστο 5. 8.

τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κάποιος ὑποβάλλῃ μὴν παράκλησιν αὐτοί, που τὴν δέχονται, ἐξεταζοῦν, εἰ καὶ κατὰ πόσον αὐτὴ εἶναι δίκαια καὶ νόμιμος καὶ τότε γίνεται δεκτὴ Ἄλλα μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἡ παράκλησις γίνεται δι' ἀξιώματα καὶ χρήματα καὶ πολλές φορές δια νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἀδικία μερικοὶ δὲ ἄνθρωποι ἀξιώνου διὰ τῆς παρακλήσεως καὶ δικαιοσύνης ὑπερβάσεις ἡμεῖς δὲ παρακαλοῦμεν διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τότε καταφεύγομεν εἰς τὴν παράκλησιν, ὅς ὅταν ὁ ἐσωτερικὸς μας δικαστὴς ἐννοῇ ἢ ἐν ἡμῖν ἐδρευούσα συνεπίσης δὲν μᾶς συγχωρῇ Διότι δὲν ἔχει τὸ δίκαιον μὴ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ καὶ ὅπως ἀκριβοῦς κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ πλησιάσῃ τὸν βασιλεῖα καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ κάποιο ἔνδιμνον, τὸ ὅποῖον ἐσχίσθη, οὔτε διὰ δέκα δολοῦς, που τοῦ ἐκλεψαν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ μᾶλλον δὲ πολὺ περισσότερον οὐδόμενος, μὴ πλησιασῇς νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεὸν διὰ ἀσχημάντα πρῶγματα καὶ μηδαμινά, ὅπως π.χ. εἰάν κάποιος σὲ ἀδικήσῃ σὲ χρήματα ἢ καὶ σὲ ἐξουσίαν, ἀλλὰ νὰ παρακαλῇς τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀδικίας που σοῦ προέβη, ὁ δὲ δολοῦς διὰ τὰς ἀπορίας καὶ κατ' ἐσχῆν χρειάζεται νὰ ἀπὸ Θεοῦ βοηθῆται καὶ δύναμει. Δὲν ἔχεις θυμὸν αὐτῶν, ποὺ φροντίζει καὶ προσφέρει τὴν βεβαίαν σου Ὅταν ὁ βασιλεὺς περὶνὰ φώναξῃ **Δ** καὶ ζητήσῃ κατὰλλήλου εὐκαιρίαν **Π**ότε, λοιπόν, περὶ νῦν, ὁ βασιλεὺς Παντοκράτορ ἀνεγκλῶς Πότε δὲ εἶναι ὁ κατὰλλήλος καιρὸς Ὅταν σὺ τὸ βέλγησις καὶ ὅταν καταστήσῃς τὸν ἐαυτὸν σου ἀξιόν, οἱ μὲν αὐτὰρ διετάσσονται νὰ σταθῶν εἰς τὸ ἄρκον, ὅταν παρουσιάζονται εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἔχουν τὰ ἐνδύματα ἄσπρα καὶ νὰ μὴ ἐρχονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ γυναικῶν σὺ δὲ ἀντὶ τῶν ἐνδυμάτων νὰ καθαρῇς τὴν ψυχὴν καὶ μετὰ σφαιροῦν καὶ ταπεινώσῃ νὰ πλησιάσῃς καὶ μετὰ πολλὴν προσοχὴν νὰ πᾶς πρὸς τὸν βασιλεῖα εἰάν θέλῃς νὰ ἐπιτυχῇς αὐτὸ που ζητᾷς Ἡ μετὰβασις αὐτὴ πρὸς τὸν βασιλεῖα δὲ ἀπαιτεῖ πολλὰς δαπανὰς, ὡς ἐφ' ὅσον τὴν ἀρετὴν **Β** καὶ ποῦ μένει αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Πλήσιον εἰς αὐτοὺς, τῶν ὁποίων ἡ καρδία τῶν εἶναι ταπεινὴ καὶ συντετριμμένη Αὐτὴν τὴν ὁδὸν νὰ ἀκολουθήσῃς Ὁ Κύριος λέγει, εἶναι πλησίον εἰς ὅλους ἐκείνους, ποὺ τὸν ἐπικαλοῦνται ἐν ἀλη-

3. Ἐξομ. 19, 12, 14, 15.

θείᾳ * Ἐκεῖ θὰ τὸν εὕρῃς ἐκεῖ θὰ τὸν συναντήσῃς καὶ θὰ συνομιλήσῃς μαζί του Αὐτὸς εἶναι πλησίον εἰς ἐκείνους, ποὺ μοιράζονται ψαῖμα εἰς τοὺς πεινασμένους καὶ ἀσχοῦν τὴν ἐλεημοσύνην ⁴⁴⁹ **Α** Εἰάν σὺ τὸν δρόμον ἀκολουθήσῃς, θὰ τὸν εὕρῃς νὰ περιμένῃ καὶ νὰ δέχεται τὴν παράκλησιν σου καὶ τὸ αἴτημά σου Ἐνῶ σὺ ἀκόμη θὰ ἐμυλῇς, ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω Ἴδου εἰμὶ κοντὰ σοῦ * καὶ δὲν θὰ χρεασθῇς μερίτην, ἀλλὰ μόνος σου θὰ βῶσῃς τὴν παράκλησιν σου

* Ἀκούσέ με ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης Σου **Τ**ὶ κάνεις ἄνθρωπε Πέρα κάτω πρόκειται νὰ εἴπῃς Ἐμὴ βέλγησις νὰ κρινῇς ὁ καιρὸς τὸν δοῦλόν σου, ὅς ὅταν πρόκειται νὰ δικαιοσῇ ἐμπρός σου κανεὶς ἄνθρωπος (στίχ. 2) καὶ ἐδῶ ζητεῖς νὰ εἰσακουσθῇς σιμῶνας μετὰ τὴν δικαιοσύνην, ἡ σημαίνει τα λόγια αὐτά Εδῶ ὁ ψαλμωδὸς ἐνομοῶναι δικαιοσύνην τὴν φιλανθρωπίαν καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα εἰς τὴν Γραφὴν ἡμπορεῖ νὰ βῇ κανεὶς τὴν δικαιοσύνην νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν σημασίαν Καὶ πολὺ ὀρθὰ βιότ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ δικαιοσύνη στερεῖται τῆς εὐσιλογητικῆς **Β** εἰς τὸν Θεὸν ἐμὸς δὲν σιμῶναι αὐτό, ἀλλὰ μετὰ τὴν δικαιοσύνην ἀναμειγνύεται καὶ ἡ εὐσιλογητικὴ καὶ μάλιστα εἰς τοιαῦτα θαυμάσια ὡστε αὐτὴ αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη νὰ ἐνομοῶναι φιανθρώπων **Π**α. Κυττάξτε π.χ. τὴν συνέθεσιν εἰς τὸν κατακλυσιζόμενον πόση εὐσιλογητικὴ ὑπῆρχε καὶ πόση δικαιοσύνη Διότι ἐν καὶ ἐτιμωρήθησαν οἱ ἄνθρωποι τότε, διότι ἡμάρτησαν ὡς δὲν ἐτιμωρήθησαν ἐπαξίως Διότι μὴ ἴδῃς, σὲ παρακαλῶ, τοὶ θυγόν τῶν ὀδατῶν, οὔτε τὸ πλήθος τῶν ἡμερῶν κατὰ τὰς ὁποίας ἐκείνο τὸ ναυάγιον ὁ ἀκριβοῦς, οὔτε τὴν οἰκουμένην, ποὺ ἐγένετο σὺν ἀβυσσος Διότι τί ἔχει νὰ κάνη αὐτὸς μετὰ τοὺς καταστραφέντας, Ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ θὰ ἡμπορούσαν νὰ ἐμπέσουν τρομερὸν φόβον, ὅμως καμμίαν τιμωρίαν δὲν ἐπιφέρει, εἰς τοὺς ἀποθανόντας **Γ** Διότι αὐτοὶ, που δὲν εἶχον αἴσθησιν αὐτῶν, που συλῆθαι νὰν πᾶς ἐτιμωροῦντο αὐτὰ ποὺ καταστράφησαν εἰς συντομοὶ χρονικὸν διάστημα καὶ ὑπέστησαν συντομοὶ καὶ ἐλαφρότατον θάνατον καὶ ἀπεθανον κατὰ τρόπον ἐυκολωτερον καὶ ὀλιγώτερον ὀδυνηρὸν ἀπὸ ὅτι διὰ ἀπεθανον ἀπὸ φωτῶν ἢ ζ.φ.ος ἢ ἀγγέλων, ὡστε αὐτὰ, που συ-

4. Ψαλμ. 144, 13.

5. Ψαλμ. 68, 9.

νέθαναν, είχαν την μορφήν μάλλον τῆς τιμωρίας παρά τὴν αίσθησιν αὐτῆς. Ἄφου, λοιπόν, διεπραξαν παρανομίας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των μέχρι τῶν ἐσχάτων γηρατειῶν, ἐτιμωρήθησαν ἐντὸς θρασυῆος χρονικοῦ διαστήματος, ἐπὶ θεάματι πρέπῃ τῇ ἀνομίᾳ καὶ νεῖς τιμωρίας τὸ κοινὸν τοῦ θέναι χρέος, ἦτοι τὸν θάνατον.

Δὲ τὶς πόσοι μενάλῃ εἶναι ἡ φιλανθρωπία. Θέλεις νὰ τὴν ἴδῃς καὶ ἀπὸ ἄλλῃν πλευρῶν, Δὲν τὴν ἐξεδήλωσεν ἀμέσως, ἀλλὰ τὴν προσηγγέλει καὶ μὴ καὶ δύο καὶ πολλὰς φορές. Ἀκόμη δηλαδὴ καὶ δ.α τῆς καθωτοῦ ἀμύλουσε μὲν τὸν αὐτὸ ὁμῶς οὔτε καὶ τότε ὑπεχώρησα ἂν καὶ ἡ παρανομία δὲν χρεάζεται εὐδοκίαν. Ὅμως οὔτε ἡ φύσις δὲν τοὺς ἐδιδάξε' αὐτοὶ δὲ σὰν χοῖροι, μάλλον καὶ χειρότεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς χοίρους διεφθέρουντο μετὰ τῶν καὶ, ἀφ' ὧν ἀνέτρεψαν ἐκ θάθρων τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ εἰς κακίαν προτροπὴν ἢ συμβουλὴν δὲν ὑπήκουσαν καὶ δὲν ὠφελήθησαν οὔτε ἀπὸ τῆς συνανοστροφῆς καὶ ἐτιμωρήθησαν. Ἐμάλλον δὲ ἀπηλλογύοντο ἀπὸ τῆς περαιτέρω φθορᾶς καὶ ἀπέφυνον τὴν τιμωρίαν καὶ πωρὴν. Διότι ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸν ποὶ ὑπέστησαν ἦτο πολὺ φοθερώτερον τὸ νὰ κακοῦν τέτοια πράγματα. Εἶπε μου λοιπὸν, εἶναι τιμωρία τὸ νὰ ἀπαλλογούντο ἀπὸ τῶν τέτοιων φθορῶν ὅταν ἐφθεύρουντο ἀπὸ τῆς κακίας καὶ συνανοστροφῆς μετὰ τῶν καὶ γινώσκοντες τὴν παρανομίαν καὶ κατεντρόπιαζον καὶ κατεντρόπιαζοντο, "Ἐπεὶ τὰ ἐνὶ λατρὶν, ποὶ κόβει, τὰ σε πια μέρη ποτὲ δὲν θὰ τὸν θεωρήσωμεν, ὅτι τιμωρεῖ τὸ σῶμα ὅλα θὰ τὸν ἐκλάβωμεν ὡς φιλόανθρωπον. 459 Α' Ἐάν αὐτὸ συμβῇ μετὰ τὸν λατρίν, δὲν θὰ ἐκπλαγώμεν πολὺ περισσότερον μὲ τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος μετὰ τὴν σφάν καὶ φιλανθρωπίαν τιμωρεῖ τὰ πλάσματά σου. Πάντοτε, λοιπὸν, πρέπει νὰ τὸν θαυμάζωμεν, καὶ νὰ τὸν τιμώμεν. Ἐνεκα δὲ αὐτῆς τῆς υποθέσεως, ποτὲ αἱ μὴ σὶα κατήσωμεν νὰ δοκιμάζωμεν ἐκκληζίν δια τῆς φροντίδας τοῦ καὶ οὔτε νὰ παύσωμεν νὰ τὸν δεξιολογῶμε δι' αὐτὰ τοῦ τὰ ἔργα δ' ὅτι καὶ τὴν ἐγγείρησιν ἔκανε σύντομα καὶ τὰ κακὸν ἀπέκοψε καὶ ἀνῴδον θεραπεύει ἐφήρμοσε. Ἀς μὴ, λοιπὸν, σὲ ἀνησυγῇ αὐτὸ, ὅτι δηλαδὴ διὰ μικρὰς βλοὶ ἐπὶ γινώσκοντες ἀπὸ τὰ περὶ Δ' ὅτι ποῖα ἡ διαφορὰ μετὰ τὸν αὐτὸ τοῦ ἀκαρτοῦ θανάτου καὶ τοῦ θανάτου, ποὺ ἐπερχετα, δαίνον κατ' ὅλῃν. Β' Τὶ ὠφελεῖ αὐτὸν.

ποὺ πεθαίνει, νὰ πεθαίνῃ μόνος τοῦ ἡ τὶ τὸν θλάττε, τὸ νὰ πεθαίνῃ μὲ δόλως,

« Ἀκουσέ με κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου, ἦτοι, σύμφωνα μετὰ τὴν φιλανθρωπίαν σου. Δ' αὐτὸ δὲ ἐπὶ αὐτὸ θέλει νὰ εἴπῃ, προσέθεσε. «Καὶ μὴ παραχωρήσῃς εἰς κρίσιν με τὸν δούλον σου». Αὐτὸ ζητεῖ καὶ, ὁ ἰωβ, ὁ ὅποιος ἦτο ἄνθρωπος, «τόσον δ' καὶ καὶ ἀληθινός, καὶ θεοσεβής καὶ ἀπείχετο ἀπὸ κάθε κακοῦ πράγματος», ὥστε ἔλεγε. «Εἶθε νὰ ὑπῆρχε κάποιος, ὁ ὅποιος νὰ ἤμπορούσε νὰ δακρίνῃ τὸ δικαίον καὶ τὸ ἀδίκον καὶ ἐλέγξῃ μετὰ τῶν δύο ἡμῶν» ὅταν ὁμῶς ἐφανερῶθῃ ὁ Θεὸς ἔλεγε (ὁ ἰωβ) «Θὰ θέλω τὸ χερί μου εἰς τὸ στόμα μου» αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τὸν προκαλοῦσε καὶ τοῦ ἔλεγε «Ὅχι (μὴ φύγῃς) ἀλλὰ ζῶσε, σὺν ἀνδράσι, τὴν μέσσην σου». Καὶ τοὺς Ἰουδαίους κατηγορεῖ ὁ Θεὸς διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα λέγων C «Π' σφάλμα εὗρον οἱ πατέρες σας σὲ μένα, ὥστε οἱ ἄρχοντές σας νὰ διαπράξουν ἀνομίας ἀπέναντί μου», ὁ Κάει δὲ αὐτὸ ὁ Θεός, ὅχι διότι θέλει νὰ κόμῃ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ φοβερωτέρου, ἀλλὰ ὅτι, θέλει νὰ τοὺς φέρῃ εἰς συνεισθήσιν καὶ νὰ ὁμολογήσονται τὰς ἁμαρτίας των καὶ κατόπιν αὐτὸς νὰ δώσῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ὥστε δ' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ ἀντιληφθῶν αὐτὸ τὸ μέγεθος τῆς θεῆς εὐεργεσίας Δ' αὐτὸ λέγει. «Ἐπὶ σοῦ, πρῶτος τὰς ἀδικίας σου ὅχι, διὰ νὰ καταδικασθῇς, ἀλλὰ διὰ νὰ δικαιοῦσῃς». Δ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν λέγει, αὐτὸς αὐτὰς τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ προσημαίνει, ἐκείνων (νὰ τὰς εἴπῃ). Διότι ἐάν ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ (ὁ Θεός), αὐτὸς θὰ ἤρχιζε τὴν κατηγορίαν τῶρα ὁμῶς, ἐπεὶ δὲ θέλει νὰ ἐλέησῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν (νὰ ὁμολογήσῃ), ὥστε αὐτὸς νὰ λάβῃ τὸ στεφάνι τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ μετὰ τὴν ἰδίαν τὴν ὁμολογίαν τοῦ νὰ ἀποσιγήσῃ τὴν ἐδοσιλογίαν τοῦ Θεοῦ. Δ' Ποῖον πρᾶγμα θὰ ἦτο ἰσάζον πρὸς αὐτὴν τὴν φιλανθρωπίαν. Κανένα. Εἶπε λέγει, (ὁ Θεός), καὶ τιποτε περισσότερον δὲν ζητῶ ὁμολογήσῃς τὰς ἁμαρτίας σου καὶ εἶναι ἀρκετὸν αὐτὸ σὲ μένα ε' π

- 6 ἰωβ 1 1
- 7 ἰωβ 9 33
- 8 ἰωβ 39 34.
- 9 ἰωβ 40, 2
- 10 ἰωβ 2 3.
- 11 ἰωβ 43 26.

αὐτὸς καὶ ἀμεσῶς ὑποχώρῳ «Μὴ θελήσης νὰ ἐλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τὸν δοῦλον σου». Αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα εἶχον ἐπιτύχει πολλοὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα διότι ὁ Θεὸς ἐπρόκειτο νὰ κρίνῃ καὶ δικάσῃ. Διότι αὐτοὶ, ποὺ ἀνογνωρίζουν τὴν εὐγνωμοσύνην γινώσκουν αὐτὸ καὶ πρὶν νὰ ἀμείβῃ οἱ ἀχάρστοι ὅμως (ἐχρὸν ἐπιτύχει αὐτὸ) ἀπὸ τὴν διαρκῶς τοιζομένην διδασκαλίαν τῶν προφητῶν, ποὺ λέγουσιν «Ὁ Κύριος θὰ ἔχῃ κρίσιν μετὰ τὸν λαόν του καὶ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ εἰς δίκην θὰ καθήσῃ».¹² Καὶ πάλιν «Ἀκούσατε, φάρυγγα καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς».¹³ Καὶ «Ἀκούε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ».¹⁴ Ἐκ τῆς συνεχῆς ἐπανάληψιν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ δικάσῃ τὸν Ἰσραὴλ, ἀκομῇ καὶ οἱ ἀνασθητοὶ ἀνθρώποι συνετίζοντο. Διότι ἔλεγον μερικοὶ ἀπὸ τούτων Ἰουδαίους «Ἰ. ἀξίαν ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι ἐνηστευσάμε καὶ σὺ δὲν μὲς εἶδες».¹⁵ Καὶ πάλιν ἔλεγον «Καθεὶς ἀνθρώπος, ποὺ κάνει τὰ κακὰ, εἶναι ἀρεστὸς εἰς τὸν Κύριον».¹⁶ καὶ «εὐημεροῦν αὐτοὶ, ποὺ διαπράττουν ἀνομίας, καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν εὐτυχεῖς τοὺς ξένους».¹⁷ καὶ «ἡ οδὸς τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι σωστὴ».¹⁸ Καὶ ὁ μακάριος δὲ «ὡς ὅταν ἔπεσε εἰς ἐκείνην τὴν δοκιμασίαν».¹⁹ Διότι ἐξ αἰτίας τῆς ἰδίας βιωτέως, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐδοκίμαζοντο, οὐτε ἀπὸ τὰ παρόμοια πράγματα, μὴ γένοιτο ἔλεγεν ὅμως «Εἶθε νὰ ὑπάρχεν ὁ μεστῆς, ὁ ὁποῖος νὰ ἔκανε τὴν διάκρισιν μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ καὶ νὰ ἔκρινε μεταξὺ τῶν δυοῦ μας. Ἄς μὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὰ ραβδὶ τῶν αἰμορρῶν καὶ ὁ φόθος τοῦ δις μὴ μὲ ταρασσῇ καὶ δις μὴ μὲ γυρίζῃ ἀπὸ οὐδύρως».²⁰ Διότι αὐτὸ καὶ τοῦ λέγει «Ἐγὼ θὰ σ' ἐρετήσω καὶ σὺ θὰ μοῦ ἀπαντήσης».²¹ Ἐπειτα, ἀποδοὺ ἐνωίωσε κατὰ πλῆξιν καὶ ἔλεγε «Διότι ἐγὼ ἀκομῇ τώρα, ἀπὸ νουθετοῦμαι ποιοπονοῦμαι καὶ κρίνω καὶ ἐλέγχω τὸν Κύριον».²² Καὶ πάλιν «Μὲ τὰ αὐτὰ μου σὲ ἤκουα προηγουμένως, τώρα ὅμως σὲ ἔχω ἰδεῖ μετὰ τὰ μέτωπόν μου διότι αὐτὸ

- 12 Mt 3, 2
13 Mt 2, 6
14 Ps 1, 1
15 Lc 24, 2
16 Mt 2, 17
17 Mt 2, 15
18 Mt 2, 17
19 Mt 2, 15
20 Mt 2, 15
21 Mt 2, 15

ἔλεγον ὅτι ἐαυτὸν μοι καὶ συνετρέχον θεωρῶ δὲ τὸν ἐαυτὸν μοι χῶμα καὶ στάχτη. Ἐὰν θέλω τὸ χέρι μοι εἰς τὸ στόμα μου».²³ Ὡς ὁ Θεὸς τοῦ λέγει «Μὴ φύγῃς ἀλλὰ ζῶσε σὰν ἄνθρωπος, τὴν μέσσην σου».²⁴ με αὐτὰ δὲ τὰ λόγια ὁ Θεὸς τοῦ ὑπενωθῆναι τὰ λόγια του καὶ τοῦ ἔλεγε «Ἐπεὶ δὲ ἤθελες νὰ κριθῇς μαζί μου, νὰ ἐγὼ εἶμαι κοντὰ σοι διὰ νὰ ἀπαργασθῇ καὶ κριθῇ μαζί μου».²⁵ Ἐπὶ τὴν ἀπεριγραπτὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν εἶδες τὴν ἀγαθότητά του ποὺ δὲν ἔχει ἄρκα, διότι αὐτὸ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἔλεγον «Ἡμεροτήσαμε, διεπραξαμε ἀνομίας καὶ ἀδικίας».²⁶ Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ ἀναίσθητοι ἄνθρωποι ρίπτουν τὰς ἀμαρτίας των εἰς τὸν Θεόν, κατὰ προτροπὴν τοῦ διαβόλου, ὁ Θεὸς ὁ ζῶν νὰ κόψῃ αὐτὴν τὴν συνηθειάν των ἀπὸ τὴν ρίζαν συνεχῶς λέγει ὅτι θὰ κριθῇ μαζί των.

Τέτοια ἀκρῶς ἦτο καὶ ἡ ἀμαρτία τοῦ πρωτοπλάστου διότι αὐτὸ καὶ ἔλεγεν «Ἡ γυναῖκά μου μοὶ ἐδώκε, αὐτὴ μοι ἐδῶκε καὶ ἐφαγον».²⁷ Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι διεπραξαν πολλὰς τοιαύτας ἀμαρτίας «Διότι δὲν θὰ δικαιώσῃ ἡμπερὸς σου κανεὶς ἄνθρωπος».²⁸ Διότι λοιπόν, λέγω καὶ ἀναφέρω τοὺς ἐαυτοὺς μοι καὶ τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε λέγει ὁ ψαλμωδὸς Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν, ὁ ὁποῖος νὰ ἡμπορῇ νὰ δικαιώσῃ ὅταν κριθῇ σύμφωνα μετὰς ὑποσχέσεως καὶ παραγγελίας σου. ἔτσι λοιπὸν εἰς σὲ ἀνήκει ἡ πληρὴς νίκη.

Διότι ὁ ἐχθρὸς κατεδίωξε τὴν ζωὴν μου» (στὶχ 3). Διότι εἶναι ἁμαρτὶν δὲ νὰ ἐνηνοσησῶμεν ἐδῶ διότι αὐτὸ λέγεται διὰ τὸν Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐχθρὸς καὶ κατεδίωκε τότε αὐτόν (τὸν Δαυὶδ). Εἶναι δὲ δυνατὸν ἀλλήλορικῶς νὰ ἐκλάθωμεν ἐδῶ ὡς ἐχθροὶ τὸν διέβολον διότι αὐτὸς δὲν σταματᾷ νὰ καταδιώκῃ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀνέγκου εἰς τὸν Θεόν. Πῶς ὅμως θὰ ἀπηλλασσόμεθα ἀπὸ τὴν καταδίωξιν αὐτῇ. Μόνον, εἰ θροῦμε τόπον εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἡμπορεῖ ὁ διάβολος νὰ εἰσέλθῃ. Καὶ πῶς λέγει εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος. Πῶς ἄλλως ἀπὸ τὸν οὐρανόν, Πῶς δὲ ἡμποροῦμε νὰ ἀνασῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν, Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει καὶ ὑποδεικνύει, ὅτι, ὅτι

- 22 1ωδ 42, 5 καὶ 40, 4
23 1ωδ 88, 3 καὶ 40, 5
24 Δαν 3, 29
25 Γεν 3, 12

και ζώμεν μέσα εις τὸ σῶμα ἡμποροῦμε νὰ πάμε ἐκεῖ καὶ νὰ μείνωμεν. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος «Νὰ ἔχετε τὴν σκέψιν σας εἰς τὸν οὐρανόν, Ἐσπου ὁ Χριστὸς καθέσται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ». Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει. «Ἡ παρτίδα καὶ ἡ πολιτεία μας εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν»²⁷ «Ἐρρίψεν ταπεινωμένην εἰς τὴν γῆν τὴν ζωὴν μου». Ἡ λέξις «ταπεινώσεις» ἔχει πολλὰς σημασίας. Δὲν ὑπάρχει ταπεινώσις, ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἐρετὴν, ὅπως ὅταν λέγῃ ὁ ψαλμωδὸς «Καρδίαν, ποὺ εἶναι συντετριμμένη καὶ ταπεινή, ὁ Θεὸς δὲν θα παραβλέψῃ»²⁸ Ὑπάρχει δὲ ταπεινώσις, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ ταπεινώσεις, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας. Ἐδῶ ὅμως ὁ ψαλμωδὸς ἐννοεῖ τὴν ταπεινώσιν ἀπὸ τὰς συμφορὰς. Αὐτὸ καὶ προσέθεσε διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸ «Ἐρρίψε ταπεινωμένην εἰς τὴν γῆν τὴν ζωὴν μου»²⁹ Δὲ ὑπάρχει, ὅμως ταπεινώσις, ποὺ εἶναι καρπὸς τῆς ἀνοησίας, ὅπως ὅταν λέγῃ «Αὐτὸς, ποὺ ὑπερηφονεύεται, θὰ ταπεινωθῇ»³⁰ Τέλος δὲ ὑπάρχει καὶ ἄλλη ταπεινώσις αὐτῇ που εἶναι καρπὸς τῆς πλεονεξίας. Δὲν εἶναι ταπεινότερον ἀπὸ αὐτὸς, ποὺ εἰσέρχονται μέσα εἰς τοὺς λαίκοις τοῦ πλοῦτου, τῶν ἐξουσιῶν καὶ τῶν τιμῶν. Διότι αὐτοὶ οἱ ἡθιρωτοὶ εἶναι δύο φορὰς ταπεινοὶ πρῶτον διότι σερνόνται χάρω καὶ δεῦτερον, διότι νομίζουν αὐτὰ τὰ πράγματα ἀξιόλογα, ὅπως τὰ μικρὰ παιδιὰ, ποὺ νομίζουν μεγάλα καὶ ἀξιόλογα πράγματα τοὺς κυθούς, τίς μπάλλας καὶ τὰ παρόμοια παιχνίδια. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπὸδὲ ἐ.ε. δι. ἐκεῖνα εἶναι ἀξιόλογα καὶ σπουδαῖα πράγματα, ἀλλὰ εἶναι ἀπόβειξ δι. ὁ νοὺς αὐτῶν ποὺ θαυμάζουν αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι ἀτελής καὶ ταπεινός. Β' Ἀλλ' ἡ γνώμη αὐτῇ τῶν παιδιῶν εἶναι ἐλαττώμα, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν καὶ τὴν φύσιν τῶν ἡ γνώμη ὁμως αὐτῶν ποὺ νομίζουν σπουδαῖα πράγματα τὸν πλοῦτον κ.λ. εἶναι ἐγκλημα, ποὺ τὸ διακρίπτουν μὲ τὴν θελήσιν των. Καὶ τοῦτο, διότι ἐνῶ εἶναι ἄνδρες καὶ εὐρίσκονται εἰς ὥριμον ἡλικίαν νομίζουν, ὅτι εἶναι σπουδαῖα πράγματα τὰ φαγητὰ καὶ αἱ πόρνα καὶ ἡ ἀπόλαυσις. Ἀπὸ αὐτῆς τὴν μαρτίαν τί θὰ ἡμπορούσε νὰ γίνῃ εὐτί-

26. Ματθ. 3, 1
27. Φίλιπ. 3, 20
28. Ψαλμ. 90, 19
29. Δαν. 12, 14

λεστεροι πράγματα. Ἀν καὶ πολλοὶ ὅμως ὀνομάζουν αὐτοὺς τοὺς ἄνθρώπους μεγαλοφύχους ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ τοὺς ὀνομάζουν μεγαλοφύχους εἶναι εὐτελέστεροι αὐτῶν κατὰ πολὺ ἐπίσης. Ἀς μάθωμεν λοιπὸν ποῖον εἶναι τὸ πραγματικὸν μεγάλο πρᾶγμα καὶ ποῖον πρᾶγμα δημιουργεῖ τὴν εὐτέλειαν καὶ μὴδαιμνότητα. Διότι, τιποτε δὲν εἶναι τόσο ἀνώτερον ἀπὸ τὸ νὰ παραβλέπη κανεὶς αὐτὰ τὰ μηδαιμνα πράγματα. Ἐδῶ, λοιπὸν, ὁ προφήτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς ταπεινωσεως ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὰς συμφορὰς.

«Ὁ ἐχθρὸς μου με ἔβαλε νὰ καθίσω εἰς τὰ σκοτεινὰ τομεία τοῦ Ἀδὲ σου αὐτοῦ, ποὺ εἶναι νεκροὶ ἀπὸ πολλὸν χρόνον» Ἐδῶ ὁμιλεῖ περὶ τῆς πλῆθους ἀμαρτίας, ὅτι δηλαδὴ εἴρσκειται εἰς τὰ σκοτεινὰ μέρη τοῦ Ἀδὲ C καὶ ὅτι εἶναι, ὅταν τοὺς νεκροὺς ποὺ ἔχουν πρὸ πολλοῦ πεθάνει, καὶ με τὰς δύο αὐτὰς εἰκόνας ὑπανίσταται τὴν τότε ἀρχιμαγίσταν. Ἐπεὶ δὴ δηλαδὴ εἶναι δυνατοί, καὶ ὅταν κανεὶς εἶναι εἰς τὰ σκοτεινὰ, νὰ κάμῃ κάτι νὰ ἀναψῇ ἕνα λυχνάρι, ὁ ψαλμωδὸς θέλων νὰ δείξῃ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῶν κακῶν, παρέστησε τὴν ὑπερμεγεθὴ τραγωδίαν μὲ τὴν μνησιν τῶν νεκρῶν. Τέτοιοι εἶναι καὶ αὐτοὶ, ποὺ ζοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Ὅπως, δηλαδὴ, εἶναι οἱ νεκροὶ εἰς τὸ σκοτάδι, ἔτσι εἶναι καὶ αὐτοὶ. Καὶ ἐν, λοιπὸν κρατοῦν καὶ περφεροῦν μαριάδας λαμπάδων καὶ ἀνθλέπουν εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἀνθόκητὴν γίνονται χαρῶν, με τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς ἀλλὰς περιποιήσεις. Δὲν εἶναι εἰς καλλιτέραν μοῖραν ἀπὸ αὐτοῦ ποὺ ἀπέθανον ἀπᾶς διὰ παντός καὶ εὐρσκοῦνται εἰς τὸ σκοτάδι, ἀλλὰ οἱ ἁμαρτωλοὶ, εἶναι εἰς χειροτέραν θέαν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καθ' ὅσον ἡ κατάστασις τῶν νεκρῶν εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα, ἡ κατάστασις ὅμως τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι ἀσφάλμα δικῶν των Ὑπάρχει θεοῦ καὶ τὸ σκοτάδι τῆς μελλούσης ζωῆς περὶ τοῦ ὁποῖου λέγει (ἡ Γραφή) «Πάρτε τον καὶ θάψτε τον εἰς τὸ σκοτάδι. ἔξω»³¹ Ὑπάρχει καὶ τὸ σκοτάδι τῆς κακίας. Δι' αὐτὸ λέγει «Αὐτοὶ ποὺ ἀποθνήσκουν εἰς τὸ σκοτάδι καὶ εἰς τὴν περιτομήν τοῦ θανάτου»³² Καὶ ὁ Παῦλος λέγει. «Δὲν ἐμμεθα παιδιὰ τοῦ σκοτοῦ»³³ καὶ πόλλιν ὁ ἴδιος λέγει «Με τὰς σκέψεις των ἐξετράπη-

30. Ματθ. 29, 18
31. Λουκ. 1, 79
32. Α. #220

σαν σὲ μάτα α' πράγματα καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀνότης οὐκέτις τῶν»⁵³

Ἐ Διὰ ταῦτα, λοιπόν, ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποιεῖ ζοῦν εἰς τὸ σκοτάδι, δὲν γνωρίζουν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἔτσι ἀκριβῶς καὶ αὐτοί, που ζοῦν εἰς τὴν ἀμαρτίαν εἶναι τυφλωμένοι καὶ δὲν ἀναγνωρίζουν τὰ φαινόμενα ἀλλὰ τρέχουν εἰς τὰς σκοτίας, ὡς πρὸς ἀλήθινά πράγματα καὶ ἐπιδιώκουν τὸν τελευτῶν, τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ ἀγνοοῦν ποιοὶ εἶναι ἐχθροὶ καὶ ποιοὶ εἶναι φίλοι καὶ τοὺς μὲν ἐχθροὺς θεωροῦν σοὶ φίλους καὶ τοὺς φίλους δὲ, σὺν μὲ ἐχθροὺς, μαλώνουν καὶ συγκρούονται. Δὲν βλέπεις τοὺς πτωχοὺς, ποὺ φωνάζουν καὶ στεναρίζουν καθημερινῶς καὶ ὁμῶς κανεὶς δὲν τοὺς ἀκούει. Διὰ τὴν, λοιπόν, δὲν ἀκούει, Δὲν ὁ δ. αὐτοῦ τοῦ ἐξουσιάζοντος καὶ καθίσταται εἰς τὰ σκοτάδια α' 453 Α' σοὶ τοὺς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου νεκροὺς, Δὲν ὁ δ. τ. εἶναι δ' ἄλλους τὸ σκοτάδι καὶ ἡ νέκρωσις, εἶναι δ. αὐτοὺς (τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἀδυσφόρους) ἡ ἀπανθρωπία. Χαρακτηριστικὸν δὲ αὐτῶν που ζοῦν μέσα εἰς τὸ σκοτάδι εἶναι τὸ ὅτι δὲν βλέπουν τὰς ἐπερχομένης συμφορας. Αὐτοὶ δὲ ὑποφέρουν καὶ αὐτοὶ που δὲν βλέπουν τὰς συμφορας καὶ εἶναι πλησίον τῶν, καὶ ὁδηγοῦνται εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν καταστροφήν. Ἰδὼν δὲ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ζοῦν εἰς τὸ σκοτάδι εἶναι, νὰ τολμοῦν καὶ πράττουν τὰ αἰσχροὶ πράγματα χωρὶς κανένα φόβον. Αὐτὸ δὲ κάνουν καὶ αὐτοὶ που ζοῦν μέσα εἰς τὴν κακίαν, σὺν νὰ ζοῦν μέσα εἰς τὸ σκοτάδι, καὶ ἐνῶ κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν βλέπει τὰς πράξεις τῶν αὐτοὶ κάνουν τὰ πάντα ἀφοῦς εἰς τὸ μέσον τῶν πλάτων, σὺν νὰ παρανοοῦν εἰς τὴν ἐρημίαν.

Β Αὐτοὶ κίμως, που ζοῦν εἰς τὸ σκοτάδι, ζοῦν εἰς διαρκὴ φόβον. Τὸ ἴδιον παθαίνουν καὶ αὐτοὶ (οἱ κακοὶ) διὰ ὅτι κανεὶς πλεονέκτης ἢ κλέπτης δὲν ζῇ χωρὶς φόβον, ἔστω καὶ ἂν κομπορημονῇ ὅτε ῥως καὶ ἔστω καὶ ἂν ἐξωτερικὰ φαίνεται χαρούμενος Δὲν ὁ δ. τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεως. Καὶ πρὸ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ αὐτοὶ εἶχον στερηθῇ τῆς συγγνώμης ἐξ ἐλοκλήρου, πολὺ δὲ περισσότερον, τώρα, ὅτι, ἐν ὧ ἀνέτελε, ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, αὐτοὶ ἀκόμη ζοῦν εἰς τὸ σκοτάδι. Ἢς πῶς συμβαίνει, νὰ ζοῦν εἰς τὸ σκοτάδι ἀκομή, ἀφ' ὧς ἀνέτελεν ὁ ἥλιος. Λόγω τῆς ἀσθενείας τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Διότι

κρύπτουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τὰς κρύπτας καὶ τὰς φωλεάς καὶ τὰ σπήλαια τῆς πονηρίας καὶ δὲν ἔμπορουν νὰ ἴδουν καὶ ἀπεικασθῶν πρὸς τὴν ἀκτίνα, λόγω θλάσεως τῶν ὀφθαλμῶν.

Γ Ἐκαὶ ἀτόνησε μέσα μου τὸ πνεῦμά μου ἐντός μου δὲ ἡ καρδιά μου, κατελήθη ἀπὸ ταραχῆν καὶ ἀρρυθμίαν, στίχ 4) Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει, «καὶ στρωγοῦριζε μέσα μοι ἡ ψυχὴ μου». Ὁ ψαλμῶδης μὲ τὴν ταραχὴν τοῦ νοῦ θέλει, νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν θλίψιν. Τί σημαίνει, δὲ τὸ «ἐν ἐμοί» Δὲν ἔμπορουν λέγει, νὰ ἀνακοινώσω (τὴν ἀγωνίαν μου) εἰς ἄλλους καὶ νὰ λάβω κάποιαν παρηγορίαν ἀπὸ αὐτοὺς. Το αὐτὰ εἶναι, αἱ ψυχὰς τῶν ποιητῶν ἀνθρώπων παντοῦ εἶναι ταραγμένα, οὐκ ἔχοντες ὅτι εἶναι, παρόντα τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰ περιμένουν. Ποτε δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς ἡρεσία, οὐτε ἀφοδία ψυχῆς, ἀλλὰ ταρασσόντα περισσύτερον καὶ ἀπὸ ὅποιονδήποτε πέναντος οὐτε τὴν νύκτα οὐτε τὴν ἡμέραν ἀπαλλασσονται ἀπὸ τὰ δεινά. Δὲν ἀλλά κινεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἔστω καὶ ἂν δὲν τοὺς ἐνοχλεῖ κανεὶς, ζῶντες διαρκῶς μὲ τὸν φόβον τοῦ πολέμου, καὶ οὐδὲν ἄλλως ἀπαλαμβάνονται αὐτὰ, τὰ ὅποια ἔχουν ἴσθι ἀπακτησε, κατατρέχονται ἀπὸ τὰς φροντίδας αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια ποτε δὲν συνέθεσαν ἴτε σκισμαχοῦν, ταρασσονται, ἀδημονοῦν διὰ τὰ πράγματα δαίνων τῶν ἀνθρώπων, ἀσφαλτοῦνται μὲ τὰς περιουσίας δαίνων σκέπτονται, πῶς νὰ πείσων τὸν ἑαυτὸν πῶς νὰ ἐκφοβῶν τοὺς ἀλλοι, πῶς νὰ κολακεύσων ἄλλων, πῶς νὰ ἐκδοῦσιν ἄλλοι, πῶς νὰ ὑπηρετήσων ἄλλων καὶ ἐπὶ πλεόν σκέπτονται τὰς ἀγοραπωλησίας, τὰς συμφωνίας, τὰ ἐλέγχα, τοὺς τόκους τὰ κεφάλαια καὶ ὅλα αὐτὸ τὸ ἔχον τῶν κακῶν αὐτῶν διαρκῶς ἀνοηγοῦνται εἰς τὸν νοῦν τῶν καὶ ὅτι αὐτοὶ αἱ ὑποθέσεις τοὺς ἔλθουν κατ' εὐχὴν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν. Ἐ τότε φοβοῦνται καὶ ἀνησυχοῦν ἀκόμη περισσότερον. Κυνταγε, λοιπόν, πῶς ἀταράσσετο ἐκεῖνος ὁ πλουσιος, δταν ἡμολοῖεν ἡ χώρα ταὶ καὶ ἀποροῦσε καὶ ἐβρίσκετο εἰς ἀβ' ἐξοδὸν καὶ ἐλεγε «Τὴν θάλασσαν, θάλασσαν τὰς ἀποθήκας μου καὶ θάλασσαν μεγαλυτέρας»⁵⁴ Τὸν πτωχὸν ὁμῶς τίποτε παρόμοιον δὲν τὸν ἀνησυχε.

⁵⁴ Α' «Εὐθυμήθητι τὰς παλαιὰς ἡμέρας ἐβουσία

τὴν σκέψιν μου καὶ ἐμελέτησα ὅλα σου ἔργα ἐς Σιν (στῆχ 5) Δὲν εἶναι μικρὴ παρηγορία αὕτη, τὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς καλὰ καὶ τὰ παρελθόντα καὶ τὰ παρόντα. Καὶ τοῦτο διότι, ὡς εἴπωμεν ἅπας δια παντός, ὁ Θεὸς δὲ εὐβουεῖ με τοὺς ἰδίους νόμους καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ παρελθόντα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ μεγίστην παρηγορίαν δια τὰ παρόντα ἡ ἀνέκμησις τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος. Δὲ αὐτὸ καὶ λέγει ὁ ψαλμωδὸς εἰς ἄλλον ψαλμὸν «Μήπως διαρκῶς καὶ αἰωνίως θὰ μᾶς ἀπαθῇ ὁ Κύριος ἡ μήπως ἐντελὺς θὰ παύσῃ νὰ μᾶς ἐλεῇ».⁹⁵ Καὶ ἄλλος λέγει «Ἐντὶ τὰς τὰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδε τὰ ποῖος ἐσθίρει τὴν ἐλπίδα τοῦ εἰς τοὺς Κύριον καὶ ἐγκατελεφθῇ».⁹⁶ Καὶ ὁ Παῦλος λέγει «Αὐτὰ δὲ ὅλα συνέβαινον εἰς ἐκείνους ὡς προφητικαὶ ἀπεικονίσεις ἔγραψαν δὲ διὰ προτροπὴν καὶ νουθεσίαν ἡμῶν εἰς τοὺς ὁποῖους ἐφθάσε τὸ τέλος τῶν αἰώνων».⁹⁷ Κερδίζομεν δὲ πολλὰ ὅταν ἐνθυμούμεθα ὅχι μόνον τὰ ξένα ἀλλὰ καὶ τὰ ἰδικὰ μας περὶ αὐτὰ καὶ Β. Καὶ αὐτὸ δείκνυει ὁ ἀποστολὸς λέγων «Νὰ ἐνθυμῆσθε τὰς παρελθούσας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἀφοῦ ἐφωτίσθητε, ὑπομεινότε εἰς μεγάλον ἀγῶνα παθησάτων».⁹⁸ Καὶ τὸ ἀντίκειται «Τὶ κέρδος λοιπὸν εἴχατε τότε ἀπὸ τῶν ἔργων σας, ὅτε τὰ ὁποῖα τώρα ἐντρέπεσθε».⁹⁹ Καὶ ἄλλος σοφὸς λέγει «Νὰ ἐνθυμῆσαι τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου καὶ ποτὲ δὲν θὰ ἀμαρτήσῃς».¹⁰⁰ Διὸ αὐτὸ, δηλαδὴ ὁ κοινὸς θάνατος, ὃν καὶ εἶναι κάτι ποῦ θὰ συμβῇ εἰς τοὺς μέλλοντας ὅλους τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τοὺς παρελθόντας. Αὐτὸ το πρῶτον κάναε καὶ ὁ Παῦλος καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ μέλλοντα καὶ ἀπὸ τὰ περασμένα, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ παρηγορήσῃ καὶ ὅταν θέλῃ νὰ σκωφρῶσιν τοὺς πιστοὺς «Δὲν θέλω» λέγει, «νὰ ὑπομεινῆτε ἀδελφοί μου ὅτι οἱ πατέρες μας ὅλοι ἦσαν κάτω ἀπὸ τὴν νεφέλῃν Ἰ καὶ ὅλοι ἐπέρασον μέσα ἀπὸ τὴν θαλάσσαν καὶ ὅλοι ἐφαγον τὴν ἰδίαν πνευματικὴν τροφήν καὶ ὅμως ὁ Θεὸς δὲν ἦτο εὐχαρστημένος με τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ αὐτοὺς».¹⁰¹ Ἀλλοτε πάλιν ὁ Παῦ-

95. Ψαλ. 78. 8. 9.
96. Ψαλ. 26. στῆχ 2. 10.
97. Α. Κορ. 10. 11.
98. Εβρ. 10. 32.
99. Κορ. 5. 21.
100. Σαλ. 26. στῆχ 1. 35.
101. Α. Κορ. 10. 1. 3. 4. 5.

λος ἐνθυμῆται τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶν καὶ λέγει «Ὅ ὅποιοι θὰ τιμωρηθῶν με αἰωνίαν καταστροφήν ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς δυνάμεώς του».¹⁰² Καὶ πάλιν λέγει «Ἦλθε ἐπὶ τὸν δόξαν τῆς δυνάμεώς σου ἡ ὁργή».¹⁰³ Διὸ ἡ ἡμέρα θὰ το φανερώσῃ, διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη θὰ ἀποκαλυφθῇ με φῶτις».¹⁰⁴ Καὶ πάλιν λέγει «Διὸ δι' ὅλα αὐτὰ ἐρχεται ἡ ὁργὴ τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ὁσίων, ποὺ δὲν ὑπακούουν ἀλλ' ἀπειθοῦν».¹⁰⁵ Τὰ ἀνωτέρω ὅμως λέγει ὁ Παῦλος, ὅταν θέλῃ νὰ σκωφρῶσιν «Ὅταν ὅμως θέλῃ νὰ παρηγορήσῃ, τότε παρηγορεῖ καὶ με ἀφορμὴν τὰ περασμένα γεγονότα, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα. Ἀπὸ δὲ τὰ περασμένα ἀρχίζων λέγει τὰ ἐξ ἡς Ὁ Εὐλογητὸς εἰς εἶνα ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐσεβιστὴς Θεὸς καὶ ὁ πατὴρ κάθε παρηγορίας, ὁ ὁποῖος μᾶς παρηγορεῖ καὶ μᾶς ἐνισχύει εἰς κάθε θλίψιν μας, με τὴν παρηγορίαν με τὴν ὁποῖαν παρηγορούμεθα καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῶν Θεῶν».¹⁰⁶ Ὅταν ὅμως ὁ Παῦλος παρηγορεῖ με ἀφορμὴν τὰ μέλλοντα γεγονότα λέγει «Τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν συγκρινόμενα πρὸς τὴν δόξαν τοῦ πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς».¹⁰⁷ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς λέγει «Ἐνθυμῆσθιν τὰς περασμένας ἡμέρας καὶ ἐβούσασ τὴν σκέψιν μου καὶ ἐμελέτησα ὅλα σου τὰ ἔργα».¹⁰⁸ Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἐνθυμῆσθιν», ἀλλὰ «ἐμελέτησα» δηλαδὴ ἔκανα ἔργον μου καὶ πολλὴν σκέψιν καὶ μελέτην διέθεσα ἀνάλογον ζόμενος αὐτά, ποὺ συνέθεσαν εἰς τὰ περασμένα χρόνια. Ἐ διὸ ἀποκτοῦμε μεγάλην παρηγορίαν καὶ ἀληθινὴν σοφίαν μελετώντες τὴν ἱστορίαν τῶν Γραφῶν καὶ γνωρίζοντες αὐτήν. Δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει «Με τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν παρηγορίαν ποὺ μᾶς δίδουν αἱ ἀγνῆτοι Γραφαὶ, διατηροῦμεν τὴν ἐλπίδα».¹⁰⁹ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει «Ὅλη ἡ Γραφὴ εἶναι ἐμπνευσμένη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι χρήσιμος διὰ τὸν δασκαλὸν διὰ τὸν ἐλεγκτὸν διὰ τὸν διορθωτὸν».¹¹⁰ Καὶ αὐτὸς ὁ

102. Β. Θεο. 1. 9.
103. Α' Θεο. 2. 16.
104. Α. Κορ. 5. 13.
105. Εβρ. 1. 6.
106. Β. Κορ. 1. 3. 4.
107. Εβρ. 8. 18.
108. Γαλ. 1. 13.
109. Β. Τη. 5. 16.

ψαλμωδός, εὐρισκόμενος εἰς τὴσιν θλίψιν καὶ ταραχῇ παρηγορήσῃ ἡδὴ ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν περασμένων ἢ μερῶν, τὰς ὁποίας ἐσκέπτετο.⁶⁰ Δὲ καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν ποικίλων γεγονότων, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς εἶχεν ἐπιτελέσει εἰς διαφόρους περιστάσεις. "Ἄλλος θυμὸς ἐρμηνευτὴς λέγει «ἰκαί ἐμελέτησα θαλάσας πρᾶξεις σου. Εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐστρεψα τὴν σκέψιν μου». "Ἄλλος λέγει «Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐμελετοῦσα». Με αὐτὸ δὲ φανερώνει, ὅτι κἀμὴν αὐτὸς ὁ ψαλμωδὸς ἀποκτοῦσε μεγάλην παρηγορίαν καὶ ἐπλήσσει περὶ σοφότερον εἰς τὸν Θεόν. Καὶ διὰ τὰ φανερῶσι αὐτὸ προσέθεσε «Ἀπλώσα πρὸς Σὲ τὰς χεῖρας μου» (στῖχ. 6). Δεῖ εἶπε «ἐξέτευνα», ἀλλὰ «διεπέτασα» διέκλυαν αὐτῶν τὴν πολλὴν δαΰσιν τῆς καρδίας ἢ ὅποια μόνον ποῦ δὲν σπεύδει νὰ πληθύνῃ ἐξω ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ νὰ πρέξῃ πρὸς τὰ ἄνω πρὸς τὸν Θεόν. Ὡς Γεμᾶτος ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ, λοιπὸν, ποῦ ἐνέπνευεν ἡ ἀνάμνησις τῶν κατορθωμάτων, καὶ φέρων εἰς τὸν νοῦν ὁλητὴ τῆς φιλοφροσύνης καὶ τὴν δακρυοειδῆ τῶν συμφορῶν διαπαιδαγωγίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Δὲ τῆς ἀπάλλαγής ἐκ τῶν κακῶν, πάλιν κατέφηνεν εἰς Σὲ «Ἡ ψυχὴ μου ζητεῖ σέθεν, ὡς ἡ διψασμένη γῆ τὸ νερό». "Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει. «Σὺν δὲ ψαλμῶν γῆ πρὸς Σὲ πάντοτε»· ὅτι αὐτὸ εἶπα τὰ «Δ' ἀνταῖμα». Καὶ εἰς τὰς συμφορὰς καὶ εἰς τὰς στενοχωρίας εὐτυχίας καὶ εἰς κάθε μεταβολὴν τῶν περιστάσεων λέγει ὁ ψαλμωδός, τὴν ἰδίαν ἐπεδεκτικὰ φροντίδα. Ἦ δὲ σημαίνει, ὅπως ὅσοι ὡς ἡ διψασμένη γῆ ποθεῖ τὴν θρόον ἔσται καὶ ἐγὼ ποθεῖν νὰ εὖμαι διαρκῶς κοντὸν σου. Το μέγεθος δὲ τῶν θλίψεων αὐτῆς ἐπερὶ θλίψεως αὐτῆς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ψαλμωδοῦ εἶδ' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ αἰζηθῶν αἱ θλίψεις, δὲ κινῶν αὐτῶ τὴν πολλὴν ταπείνωσιν. Δὲ οὐ δὲν ἐποίησεν ἀπλῶς τὰ δημιουργήματα ἄλλα καὶ φροντίζε δι' ὅσα ἐγὼ καὶ ἄλλοι. Δὲ αὐτοὺς ἀνθρώπους καὶ δ' ὅλα τὰ ἄλλα. Αὐτὸ πρᾶγμα γνωρίζων καλῶς ὁ Παῦλος ἔλεγε «Δὲ ὅτι μέσα εἰς τὴν σφαίραν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ζώμε καὶ κινουμένου καὶ ὑπαρχομένου».⁶¹ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει «Δὲ αὐτὰ τὰ πάντα συνκρατοῦνται εἰς τὴν ὑπαρξίν».⁶² Ὁ δὲ Δαβὶδ λέγει «Ὅλα τὰ

⁶⁰ Πράξ. 17, 28.
⁶¹ Κορ. 1, 17.

δημιουργήματα περὶ μένου ἀπὸ Σέθεν νὰ τοὺς δώσῃς τὴν τροφήν των εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Ὅταν δὲ τοὺς δώσῃς αὐτὴν, αὐτὰ τὴν μαζεύουσιν ὅταν ἀπλῶνῃς τὸ χεῖρ σου. ὅταν τὸ σπῆσαν γεμίσει ἀπὸ καλωσύνης καὶ ἀγαθότητος ἐνῶ τοῦναιτίσι ὅταν στρέψῃς μακριὰ ἀπὸ τὰ πλάσματά σου τὰ πρόσωπόν σου αὐτὰ καταλαβάνοντα ἀπὸ ταραχῶν».⁶³ Δὲ καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει ἐν συνειδέσει «Πᾶσι τὸ δαίμα σου εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνε νὰ τρέμῃ».⁶⁴ Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει «Σὺ εἶσαι, αὐτὸς εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου εὐρίσκειται ὁλητὴ γῆ».⁶⁵ Καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς λέγει ὁ ψαλμωδός «Ἐάν ὁ Κύριος δὲν ἀνοικοδομήσῃ οἶκον, μάταια ἐκουρόσθησαν οἱ οικοδομοί».⁶⁶ Καὶ πάλιν λέγει «Αὐτὸς εἶναι ποῦ κάνει νὰ κατοικήσῃ ὡς σπιτὶ ἡ στείρα γυναῖκα καὶ τὴν κάνει μητέρα ποῦ χαίρεται διὰ τὰ παῖδιά της».⁶⁷ Δὲ αὐτὸ ὁ Θεὸς κάνει, τὴν γῆν ὡς σπιτὶ καὶ ἐγγίζει, τὰ θεία καὶ αὐτὰ θνῶσκουν καπνοὺς.⁶⁸ καὶ μετὰ αὐτὰ δεικνύει τὴν κυριαρχίαν του. Κάνει τὸν ἥλιον νὰ χάσῃ τὸ φῶς του καὶ νὰ ἐξαφανίζετα καὶ μετὰ τὴν τοῦ τὴν ἐνέργειαν διακηρύσσει τὸν δημιουργικόν του χαρακτήρα.⁶⁹ Καὶ εἰς τὰς Γραφὰς δὲ βλέπεις τὸν ἥλιον νὰ σταματᾷ τὴν πορείαν του⁷⁰ καὶ μετὰ αὐτοὺς νὰ σταματᾷ καὶ τὸ φεγγάρι καὶ πολλὰ ἄλλα θαύματα παρατηρεῖς. Ὡς αὐτὰ δὲ συνέβαινον ὅταν ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξοπλισθῇ πολὺ, τῶρα δὲ μὴς δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη αὐτοῦ τοῦ τρόπου διδασκαλίας ἀφοῦ τὰ ἴδια τὰ πράγματα φωνάζουν καὶ ἀποδεικνύουν τὸν Δεσπότην. Εἶδες τὰ σκοτάδι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, Ἐὰν δὲ μὴς κανεὶς ἠθέλει εἶπῃ διὰ τὴν ἐκκλινῆς (τοῦ ἡλίου) ἡτο φασκὸν φαινόμενον καὶ δὲν συνέθῃ κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ (ὡς μὴς εἶπη αὐτός, πῶς τὸ ἴδιον φαινόμενον συνέθῃ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς σκουραρώσεως (τοῦ χρόνου). Διὸς ἡ ἐκκλινῆς ἐλάθε χάραν, καθ' ἣν σὺ γῆν δὲν ἦτο ὁ κατάλληλος καιρὸς, ἀλλὰ τοῦναιτίων ἡ στιγμή ἦτο ἐν

⁶² Πράξ. 17, 29.
⁶³ Πράξ. 103, 33.
⁶⁴ Πράξ. 40, 22.
⁶⁵ Πράξ. 96, 1.
⁶⁶ Πράξ. 117, 9.
⁶⁷ Πράξ. 103, 32.
⁶⁸ Πράξ. 38.
⁶⁹ Πράξ. 10, 18.

τελούς ἀποροδοκῆτος.^{65b} Α καὶ παρὰ τὴν φυσικὴν πο-
ρεῖαν,⁶⁶ ὅταν μάλιστα ἦτο ἡ σελήνη δεκά τεσσάρων ἡμέ-
ρων καὶ ἦτο πανσέληνος. Αἱ δὲ ἐκλε ψεῖς δὲν γίνονται ὑπ'
αὐτὰς τὰς φυσικὰς συνθήκας. Δὲν θὰ ἡμπορούσε λοιπὸν
κανεὶς νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὸ τὸ φαινόμενον. Ὡστε εἶναι φα-
νερὸν, ὅτ' ὅλα αἱ ἐκλείψεις γίνονται, ὅπως ὅλα τὰ ἄλ-
λα φαινόμενα, μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ.

«Κυριε, ἀκούσέ με ἀμέσως καὶ θρήνησέ με, ὅτ' ἐγὼ
πνεῦμα μου μὲ ἐγκατέλειψε» (στ' χ, 7). Ἰ λέγε ς, Βιά-
ζεαις τοὺς ἰατροὺς διὰ τὴν θεραπείαν. Ποτὲ εἶναι, ὅμως καὶ
αὐτὸ συνθεταί ε ς τὰς ψυχὰς, ποὺ ὑποφέρουσι ὅπως καὶ
εἰς τοὺς κουρασμένους καὶ πάσχοντες ἀνθρώπους, νὰ
παρακαλοῦν τοὺς ἰατροὺς ἐστὶ καὶ αἱ δὲν τὸ ἐπιτρέπη
ὁ καιρὸς, καὶ νὰ ζητοῦν καχεῖαν ἐπέμθεαι Δ, αὐτὸ καὶ
ὁ ψαλμωδὸς προσθετεῖ τὴν αἰτίαν λέγων «Τὰ πνεῦμα
μου μὲ ἐγκατέλειψε» Β. Ἄν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἱκανὸς καὶ
νεκροὺς νὰ ἀναστήσῃ, πολὺ περισσότερον ἡμπορεῖ νὰ
ἐπιμυθεῖν προτοῦ νὰ ἐλθῇ ὁ θάνατος. Ἀλλ' ὅπως εἶπα
καὶ προηγουμένως ἀπὸ αὐτῆς τὴν παράκλησιν τοῦ ψαλ-
μωδοῦ ἐλέγχεται ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως. Ὅτ' ἐγνώρι-
ζεν ἀκριθῶς, ὅτ' ὅλα εἶναι ἐκκολλη ε ς Αὐτόν, ὅλα δὲν
ὑποφέρει τὰ κακά, ποὺ τὸν εὖρον.

«Μὴ στρέψῃς μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ πρόσωπόν Σου
διότι τότε θὰ γίνω ὁμοῦς μὲ αὐτοὺς, ποὺ εἰσέρχονται
εἰς τὸν τάφον, ἦτοι τοὺς νεκρούς.» Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέ-
γει «Μὴ κρυφῇς ἀπὸ ἐμὲ τὸ πρόσωπόν Σου» Καὶ πᾶς γι-
νεται ἡ ἀποστροφή τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς ὁ ἴδι-
ος ὁ Θεὸς λέγει, ὁ αὐτοῦ ἱσάσαι «Μηπως δὲν ἔχει τὸ χέρ-
μα τὴν δυνάμειν», Ὅμως αἱ ἁμαρτίαι σὰς δημιουργοῦν
τὴν ἀπόστασιν ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ σὲ σὰς.» Ὅταν,
λοιπὸν, κἀνώμεν κατὰ τὸ πονηρὸν τότε φευγεῖ (ὁ Θεὸς)
ἀπὸ κοντά μας. Ὅστι λέγει, ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου
«Ὁ ὀφθαλμὸς μου εἶναι καθαρὸς, ὥστε δὲν ἡμπορεῖ νὰ
θλέπῃ τὰς πονηρίας καὶ δὲν θὰ ἡμπορῇ νὰ ρίπῃ τὸ
θλέμμα μου εἰς τοὺς πόνητας.» C Δ' αὐτὸ ἀποστρέφε-
ται (ὁ Θεὸς) καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ χάνουσι τὸν νοῦν
τὸν Δι' αὐτὸ λέγει «Εἰς ποῖον νὰ ρίψω τὸ θλέμμα μου
ἐκτός ἀπὸ τὸν ἥρεμον καὶ τὸν ἡσυχὸν καὶ αὐτὸν, ποὺ

65. Mt 8, 27 45.
66. Mt 28, 1-2
67. Mt 1, 1

φοβᾶται τὰ λόγια μου».⁶⁸ Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἃς
ἐπιδιώκωμεν, διὰ νὰ κερδίσωμεν τὸν Θεόν καὶ νὰ μὴ πέ-
σωμε μέσα εἰς τὰ θάρατρα τῆς κακίας, ὅπου ἐπ' κρατεῖ
πολὺ σκοτάδι. Εἶναι δυνατόν ὅμως νὰ σηκωθῶμε ἀπὸ
πέσωμεν ἐκεῖ. Πρέπει, λοιπὸν, αὐτοί, ποὺ πιπτοῦν μέσα
εἰς τὸ σκοτάδι, νὰ μὴ μένου ἐκεῖ κάτω. Ὅτ' ἡ φύσις
τῆς ἁμαρτίας εἶναι σὰν τὸν λάκκον ποὺ ἔχει φοβερά θη-
ρία καὶ εἶναι γεμάτος ἀπὸ σκοτάδι. Λοιπὸν ἃς καταβάλω-
μεν πᾶσαν προσπάθειαν, ποὺ μᾶς συν στούν αἱ Γραφαὶ καὶ
ἃς ἐντενῶμεν τὴν θέλησιν Ὡ καὶ τότε γρήγορα θὰ ση-
κωθῶμε, ἔστω καὶ ἀν' πέσωμεν. Πῶς ὅμως νὰ κἀνώμε
τὴν ἀρχὴν. Μὲ τὸ νὰ μὴ ἀδιαφορήσωμεν, ὅταν πέσωμεν,
οὔτε νὰ ἀπογοητευθῶμε ἀλλὰ νὰ ἐπαναλαμβανώμεν τὰ
ἐξῆς, προφητὴ καὶ λόγια «Μηπως αὐτὸς, ποὺ πέφτει, δὲν
σηκώνεται».⁶⁹ Καὶ ἐπίσης «Σήμερον, ἔαν ἀκούσεται τὴν
φωνὴν μου, νὰ μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας, ὅπως
κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως σας».⁷⁰ Καὶ μὲ αὐτὰς τὰς
σκέψεις ἀπὸ ὀπλισθῶμεν ἃς σηκωθῶμε ὕψιλά «Κάνε
με νὰ ἀκούσω καὶ ἀσθενῶ τὴν εὐσπλαγχνίαν Σου τὸ
πρωί, ὅτ' ἐγὼ ἐστήριξα τὴν ἐλπίδα μου» (στ' χ, 8).
Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Κάνε με νὰ ἀκούσω καὶ ἀί-
σθανθῶ τὴν εὐσπλαγχνίαν Σου ἐνωρίς τὸ πρωί», ἦτοι
γρήγορα.

Εἴθεος ψυχὴν ποὺ θλίβεται καὶ ἀνησυχεῖ. Ὅτ' ὁ Θε-
λεῖ νὰ ἀκούσῃ προτοῦ λάθῃ πείραν, ὥστε νὰ ἀνυψωθῇ
μὲ τὰς ἐλπίδας καὶ τὴν προσδοκίαν. Ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς
ζει, εἶναι τὸ ἔξῃς «Κάνε με νὰ σηκωθῶ, ὅπως μου ὑπε-
σχέθηκες.» Ἀκολουθῶς ἀναφέρει καὶ τὴν δικαιολογίαν διὰ
τὴν ὁποῖαν ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ τυχῇ τῆς βοηθείας λέ-
γουσαι «Διότι σὲ ξένα ἐστήριξα τὴν ἐλπίδα μου» Διότι
τίποτε δὲν ζητεῖ ὁ Θεὸς τόσο πολύ, ὅσον τὸ νὰ ἀτενί-
ζωμεν εἰς αὐτὸν συνεχῶς.⁷¹ 4 «Κάνε μοι γνωστὸν Κυ-
ριε, τὸν δρόμον πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ θεδύσω διότι σὲ ξέ-
να ἐστρέψας τὴν ψυχὴν μου.» Τ' ἱσχυρίζεσαι. Ὅταν ἔγῃς
τὸν φυσικὸν νόμον, παῖ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν δημιουργίαν ἐ-
θαλὲ μέσα σου, καὶ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ποὺ ἀναεῖ
ναι τὸν φυσικὸν τοιαύτον πῶς λέγεαι εἰς τὸν Θεὸν κάμνι
κατὰ τρόπον ἀπειρηκόν «Κάνε μοι γνωστὸν Κυριε,

68. Mt 26, 2
69. Mt 24, 4
70. Mt 24, 8 9

τόν δρόμον, πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ βαδίσω», Ἡ λογὸν μὲ τὰ λόγια αὐτὰ εἶπα· σὺ νὰ λέγῃς «Επεὶ κατεργασθήναι ἡ συνειδησίς μου ἀπὸ τῆς κακίας, θέλω νὰ τὴν ἀνανεώσῃς». Ἡ δὲ αὐτοῦ «ὁδὸς» ἐδῶ ἐννοεῖ πολλὰ πράγματα, ποὺ ἀγνοοῦν οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἀκριβῶς δηλώνει ὁ Παῦλος λέγων «Ὅτι, δὲν γνωρίζομεν, πῶς πρέπει νὰ προσευχώμεθα».⁶⁶ Ἐάν ὁ Παῦλος ἀγνοῇ, μετὰ τὴν εὐρεσίαν γινώσκῃ ποὺ εἶχε, ὅτι ἐκπληττεῖται. Ἐπεὶ δὲ ὁ ψαλμωδὸς λέγει αὐτὰ τὰ λόγια, **Β** Κύτταξε, ὅτι αὐτὸς ἐδῶ δὲν ζητεῖ κατὰ τὸ χειροπιαστόν, ἀλλὰ τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸν Θεόν, καὶ διδὼν μόνος τὸν τὴν ἀφορμὴν. Διότι, δὲν εἶπεν ἀπλῶς καὶ μόνον «Ἰκέμεν μοι γνωστὸν, Κύριε, τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ πλοῖοις Σου»· ἀλλὰ τι εἶπεν, «Ὅτι, σὲ Σένα ἐστρεψά τὴν ψυχὴν μου» ἤτοι, σὲ Σένα ἐστράφη. Ἐσένα θέλω πῶς. Ὅτι αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς προσέχει περισσότερον δι' αὐτὸ, ὅταν τὸν ἐρωτοῦσαν διὰ τὴν ὁμιλίαν μὲ παρασώλας εἰς τοὺς ἰουδαίους, ἔλεγε δι' αὐτούς «Ὅτι, ἐνῶ ἔχουν ὀφθαλμούς καὶ κυτταροῦν δὲν βλέπουν καὶ ἐνῶ ἔχουν αὐτιά καὶ ἀκούει, δὲν ἀκούει καὶ δὲν καταλαβαίνουν».⁶⁷ Τὸ δὲ ῥῆμα «ἦρα» σημαίνει ὁδηγήσα καὶ μετέφερα πρὸς Σέ τὴν ψυχὴν μου «Ἀντρώπε με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, Κύριε σὲ Σένα ἐζήτησα καταφύγιον σωτηρίας» (στῆχ 9). **Γ** Κύτταξε, ὅτι πάντοτε προσφέροντα, ἀπὸ τὸν παρακαλοῦντα «αἰμωδὸν καὶ αἰ αἰτίαι τῆς αἰτησεως βοηθείας λέγει δὲ οὗτος «Μὴ στρέψῃς μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ πρόσωπόν Σου, δὲ σὲ Σένα ἐστήριξα τὴν ἐλπίδα μου. Ἰκέμεν μοι γνωστὸν τὸν δρόμον, ὅτι σὲ Σένα κατηύθυναι τὴν ψυχὴν μου. Ἀντρώπε με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, ὅτι σὲ Σένα ἐζήτησα καταφύγιον». «Διδοῦέ με νὰ ἐκτελέω τὸ θέλημά Σου» ὅτι Σέ ἀναγνωρίζω ὡς Θεὸν μου» (στῆχ 10). Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «Διδοῦέ με τὸ θέλημά Σου», ἀλλὰ «Νὰ κάνω τὸ θέλημά Σου» ἤτοι, ὁδηγήσέ με εἰς αὐτὰ τὰ ἔργα. Ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχη κανεὶς τὴν δύναμιν καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ θαλάξῃ τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ὅτι ἔργα δὲν γίνονται, ὅταν ἡ μὲν ὁμιλοῦμεν, ἀλλ' ὅταν καὶ ἡμεῖς προσφέρωμεν τὴν συνδρομὴν μας. «Ὅτι Σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου». Βλέπετε, ὅτι τὰ αἰτήματα τοῦ ψαλμωδοῦ εἴναι πνευματικὰ. Δὲν

66 Ρωμ. 8, 26
67 Ματθ. 13, 12

παρακαλεῖ τοι Θεὸν δὲ αὐτὸν χρημάτων, ἐξουσίας καὶ τιμῆς, ἀλλὰ ζητεῖ βοηθείαν, ὅτι νὰ ἐκτελέῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· αὐτὸ δὲ εἶναι ἡ ἀποθήσασθαις ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ δικαιοσύνης πλουτοῦ καὶ ἡ ἀφειρία καὶ ἡ θάλας καὶ τὰ μέσα καὶ οὐκ ὁκνῶς τῆς εὐπυχίας. «Τὸ δὲ πνεῦμα Σου το ἀγαθὸν ἂς μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν σωστὸν δρόμον», βλέπεις, πῶς μανθάνομεν καὶ πῶς διδασκόμεθα νὰ ἀναγνώμεν τὸν δρόμον πρὸς σωτηρίαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε «Εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐφανερώσῃ τὰς ἀληθείας τοῦ οἴα τοῦ Πνεύματος τοῦ».⁶⁸

«Εἰς τὸν εὐθὺν καὶ ὀρθὸν δρόμον» Κατὰ κυριακὴν, ὅταν ὁ ψαλμωδὸς ἐννοεῖ τὴν πατρίδα τοῦ ἁληγὰρ καὶ δὲ ἐννοεῖ τὸν δρόμον, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς δὲ λέγει «διὰ τῆς θυμῆς χώρας»· ὅτι τὸ πῶς δὲν εἶναι, θυμῆς χωρᾶς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ἡ ὁποία εἶναι ἀπληλαγμένη ἀπὸ θυμῆς καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴν.

«Ἐνεκα τοῦ ὀνόματος Σου, ποὺ ἐκπροσωπεῖ τὴν εὐσπλαγχνίαν Κυρίου, θὰ μὲ κἀνὴς νὰ ζήσω» (στῆχ 11). Βλέπεις πάλιν, ὅτι ὁ ποιητὴς καταφεύγει εἰς τὸν Θεόν καὶ δὲν στηρίζεται εἰς τὸ ἰδικόν του θάρρος.⁶⁹ **Δ** «Κατὰ τὴν δικαιοσύνην Σου θὰ θγάλης τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν θλίψιν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Κατὰ τὴν ἐλεημοσύνην Σου». Βλέπεις, ὅτι, εἶναι ἀληθές, αὐτὸ ποὺ ἔλεγα προηγουμένως, ὅτι, δηλαδὴ πολλὰς φορές ὁ ψαλμωδὸς ἐνομαζέ, τὴν φυανθρώπιαν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην. «Θὰ θγάλης ἀπὸ τὴν θλίψιν τὴν ψυχὴν μου» διότι ὁ ψαλμωδὸς λέγει «νὰ εὐχεσθῇς νὰ μὴ πέσῃ μεσὰ εἰς δοκιμασίαν».⁷⁰

«Καὶ μὲ τὴν εὐσπλαγχνίαν Σου θὰ ἐξαφανίσῃς τοὺς ἐχθρούς μου» (στῆχ 12). Ὁ ψαλμωδὸς λέγει καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, «Νὰ μὲ ἀπολλάξῃς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου καὶ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τοὺς οὐκ ἐπιμένοντες καὶ ἐναντίον μου καὶ νὰ μὲ ἐλαφρώσῃς ἀπὸ τῆς θλίψεως μου. ὅχι, διότι, μοὶ ἀρέσει, ἀλλὰ διότι, Σὺ εἶσαι φιλάνθρωπος». Καὶ θὰ καταστρέψῃς ὅλους αὐτοὺς πρὸς με σὲ νοχλοῦν, διότι, ἐγὼ εἶμαι δοῦλός Σου». **Ε** Κύτταξε πάλιν, πῶς θέτει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποία ζητεῖ νὰ σωθῇ. Διότι δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ζητοῦμεν νὰ ἱκανοποιηθῇται

68 Α Κορ. 9, 10
69 Μάρκ. 14, 34

τά ατήματά μας, ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νά καθιστῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀξίους, διὰ νά λαμβάνωμεν, ὅτι, ζητοῦμε καὶ νά συνεισφέρωμεν καὶ τὴν ἰδικήν μας συνδρομήν καὶ μέ αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν νά πλησιάζωμεν εἰς τὸν Θεόν, διότι, δὲν εἶναι ἀρκετὸν ἰμῶνον νά προσευχώμεθα· διότι, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προσεύχοντο ὅμως ὁ Θεὸς τοὺς ἔλεγε «καὶ ἂν ἀκόμη πολλαπλασιάσετε τὰς προσευχάς σας δὲν θὰ σᾶς ἀκούσω».⁷⁰ Καὶ διὰτὶ ἐκπλήττεσαι, ἐπεὶ δὴ δὲν εἰσηκούοντο αἱ προσευχαὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀκούει καὶ τὸν Ἰερεμίαν, ὁ ὁποῖος προσεύχεται δι' αὐτοὺς, ἐπιτιμοῦσεν ὁ Θεὸς καὶ τοῦ ἔλεγε καὶ μία καὶ δύο φορές «νὰ μὴ προσεύχεσαι διὰ τὸν λαὸν αὐτόν, διότι δὲν θὰ σὲ ἀκούσω».⁷¹ Καὶ διὰτὶ ἀπορρέει, ἐπεὶ δὴ δὲν ἀκούει ὁ Θεὸς τὸν Ἰερεμίαν· διότι λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ «καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Νόε ἢ ὁ Ἰώβ ἢ ὁ Δαυὶδ προσευχέσθαι δι' αὐτοὺς, δὲν πρόκειται νὰ σωσῶ τὰ παῖδιά των καὶ τὰ κορίτσια των».⁷² Αὐτὰ λοιπὸν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅχι μόνον νά προσευχώμεθα, ἀλλὰ μοῦν μὲ τὰς προσευχάς μας θὰ προστασσευάζωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας διὰ νά λυθώμεν ὅτι, ζητοῦμε, ὥστε νά τύχωμεν καὶ τῶν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα εἶθε ὁλοι μας ν' ἀπολαύσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἰησοῦ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνίκα ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

70 ῥωμ. 1, 15.
71 ἱερ. 7, 16.
72 ἱερ. 14, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΜΓ (43) ΨΑΛΜΟΝ

Δεὺλογητὸς εἶναι ὁ Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ ὅποιος κατενθύνει τὰ χέρια μου κατὰ τὴν παρὰ τὰ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ δακτύλῳ μου κατὰ τὴν ὥραν τοῦ πολέμου» (στῆχ 1)

Τ. Ἰσχυρίζεσαι, εἶναι ὁ Θεὸς ὁ δασκαλὸς εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὴν μάχην καὶ εἰς τὴν πολεμικὴν παράταξιν. Καὶ θεοῦ· δὲν θὰ ὁ ἐπράττειν ἀμαρτίαν κανεὶς, ἐὰν ἀπέδιδεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν νικὴν ἐναντίον των ἐχθρῶν κατὰ τὰς μάχας καὶ τοὺς πολέμους. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ εὐνοία τῶν λόγων· «Αὐτὸς ποὺ κατευθύνει τὰ χέρια μου»· ἦτο, θελαδὴ, Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐκείνος, ποὺ καὶ νὰ φανώμεθα ἀνώτεροι τῶν ἐχθρῶν νὰ τοὺς νικήσῃ καὶ νὰ ἀνάσῃ κινώμεθα τροπαιοῦχο· διότι καὶ ὅταν ἐνικοῦσε τὸν Γολιάθ, ὁ ἑκεῖνος ἦτο ὁ αἰτίας τῆς νίκης καὶ ὅταν ἐνίκησεν (ὁ Δαβὶδ) εἰς πολλοὺς πολέμους καὶ δαήμερε τροπαιοῦ καὶ κατέλαθε μερικὰς ἐχθροὺς πόλεις μαζί με τοὺς κατοικοὺς των. Αὐτὸς (ὁ Θεός) ἔκανε αὐτὸν (τὸν Δαβὶδ) νὰ νικήσῃ δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς ψάλλει· ἔλεγε· «Ὁ Κύριος εἶναι ἰσχυρὸς καὶ δυνατὸς ὁ Κύριος εἶναι δυνατὸς εἰς τὸν πόλεμον».¹ Καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωυσέως δὲ, πολλὰς παραποικίας πράξεις ὁ Θεός ἐκακε. Πλὴν δὲ, ὡς ὑπάρχει καὶ ἄλλος πόλεμος, πολὺ χειρότερος ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὸν ὅποιον ἡμεῖς κατ' ἐξοχὴν ἔχουμε ἀνάγκην τῆς ἀπὸ Θεοῦ βοηθείας ὅταν εἰμεθα ἀντικαταστήσει τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ. Ὅτι δὲ κάνομεν πολεμοὺς ἐναντίον αὐτῶν τῶν δυνάμεων ἡμπορεῖ νὰ τὸ θεοφωθῇς ὅταν ἀκούῃς τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ·² «Ἡ πόλις δὲ εἶναι ἐναντίον αἰετοῦ καὶ σαρκὸς θελαδὴ ἀνθρώπων· ἀλλ' ἐναντίον τῶν ἀρχῶν καὶ των ἐξουσιῶν,

1 ῥωμ. 8, 37.

ἐναντίον τῶν κοσμοκρατόρων τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου»² διατάξοι ὁ πόλεμος εἶναι καὶ φοβερώτερος, διότι αἱ φάλαγγες εἶναι διαφορετικοὺ χαρακτήρους καὶ μάχιστα ἀφοράτου καὶ ὅτι ὁ ἀγὼν, πού γίνεται, θέν εἶναι, διὰ μικρά πρόγματα ἀλλὰ διὰ τῆ σωτηρίας ἢ τῆ καταστροφῆς. Εἰς αὐτὴν τὴν μάχην δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτοὺς τοὺς σφάζοντάς, οὔτε νὰ μάθῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ὥραν τῆς μάχης ἢ τῆν δυσκολίαν αὐτῆς ἢ τὸν τόπον, πού θὰ γίνῃ ἡ μάχη, οὔτε ἄλλο τιποτε ἀπὸ τὰ παρόμοια. Δὲν καὶ εἰς τὴν ἀγοράν καὶ εἰς τὸ στίτι, καθὰ οἱ ἄνθρωποι παίζουν ἢ ἀδικοφρου, αὐταὶ αὖ φάλαγγες κάνουν τὴν ἐπίθεσιν των. Β δὲ, αὐτὸ πρέπει συνεχῶς νὰ εἴμεθα ὠχλωμένοι. Δὲν ὁ πόλεμος, δὲν γνωρίζει ἀνακούσας καὶ ἀνακωχὴν οὔτε διαθέτει κήρυκας, οὔτε προσευτὰς, οὔτε τιποτε ἄλλο παρομοίον, ἀλλὰ εἶναι, μα μάχη, πού θέν ἔχει, ἐπ' ὁμοῦ καὶ διὰ κήρυκας, ἀρχοῦ, διὰ τοῦτο, λοιπόν, πρέπει, κατ' ἐξοχὴν νὰ προφύλασσόμεθα ἀπὸ δια τὰ μέρη καὶ νὰ ἐνσχυόμεθα με ὀγιεῖς τροφάς. Τροφή δὲ ἐννοῦται αὐτοῦ τοῦ πολέμου καὶ ὅπλα τῶν στρατιωτῶν, καὶ διεξάγει αὐτὸν τὸν πόλεμον εἰναι ἡ ἀκράσας καὶ παρακολογησας τῶν θεσπῶν Γραφῶν. Ὅποιος δὲν ἀπολαμβάνει αὐτὴν τὴν τροφήν λειώνει ἀπὸ πέναν. Λέγει δὲ ὁ προφήτης «Διότι, θὰ δώσω εἰς αὐτοὺς ὄχι πείραν διὰ ψωμί, οὔτε διψαί διὰ νερό, ἀλλὰ θὰ τοὺς κἄνω νὰ ποθήσων, σὰν πεινασμένο, νὰ ἀκούσων τὸν λόγον τοῦ κυρίου»³. Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον, ὅπως ἀκροθῶς καὶ εἰς τοὺς ὁρατοὺς πολέμους χρεάζεται ἡ ἀνύψωσις τοῦ θέναι. Ἐ λέγει δὲ ἐπ' αὐτοῖς ὁ ψαλμωδὸς «Διότι δὲ, σώζεται, ὁ θαυμάσιος λόγος τῆς πολλῆς ἰσχύος τοῦ Ἀπατάσαι, ὅποιος στήριζται εἰς τὸ ἱππικὸν διὰ νὰ σωθῇ καὶ δὲ, θὰ σωθῇ σὸς πο ἀγῶν ζῆτα με τὰς πολλὰς δυνάμεις του»⁴. Κατ' αὐτὸν λοιπόν τὸν τροπὸν πολλοὶ καὶ τετρόπωναν τοὺς ἐχθρούς, ἀπὸ προηγουμένων ἔκαναν προσευχὰς καὶ ἐνίκησαν τὰς ἐχθρικούς φάλαγγας.

«Αὐτὸς εἶναι τὸ ἔλεος μου καὶ τὸ καταφυγιόν μου καὶ ὁ προστάτης μου καὶ ὁ λυτρωτής μου» (στ' χ 2). Βλέπετε πάλιν, ὅτι ὁ ψαλμωδὸς ζητεῖ νὰ σωθῇ με τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Μᾶλλον ὅμως ἐδῶ ὑπαινίσσε-

² Ἰωαν. 6, 12.
³ Ἰαλμ. 8, 1.
⁴ Ἰαλμ. 22, 16, 17.

ται καὶ κάτ' ἄλλο. Διότι με τὰ λόγια τοῦ φανερώμε καὶ λέγει, «ὅτι αὐτὸς θὰ ἡμῶν ἄξιος καὶ αὐτῆς τῆς εὐσπλαγγνίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐξὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς δὲν ἐθέλει με εὐσπλαγγνίαν σέ μεναι. Αὐτὸς, λοιπόν, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, εἶναι τὸ ἔλεος μου». Δὲν ἐκέρδισα δὲ ἐγὼ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ με τὰ ἔργα μου. Διότι αὐτὸς εἶναι εὐσπλαγγνὸς ὁ Θεός, ὅμως δὲν ἐπισκέπτεται, ὅλους ἀδικητάς. Λέγει δὲ «Διότι, θὰ ἔλεω, ὅποιον θὰ ἠθέλω νὰ ἐλεήσω, καὶ θὰ συμπονώ, ὅποιον θὰ ἠθέλω νὰ συμπονώσω»⁵. Ἐάν πρὸς κατὰ λοιπὸν νὰ ζητήσωμε, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, πρέπει καὶ ἡμεῖς μόνο, νὰ προσφέρωμε τὰς ἀφορμὰς, ὥστε νὰ ἔρχεται αὐτῇ ἡ φιλανθρωπία τοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ ψαλμωδὸς ὁ αὐτὸς ἐλεῖ, λέγει, καὶ ἐκθέτει τὴν ἔκκλησιν τοῦ καταστασῶν καὶ προσφορὰ. «Εἴδες ψυχὴν γεράτην ἀπὸ συντριβῆς, εἴδες εὐνοκίονα διάβειν γέλεις, πῶς τὰ πάντα ἀποδόξαι εἰς τὸν φιλάνθρωπον Θεόν. Αὐτὸς εἶναι προστάτης μου καὶ λυτρωτής μου καὶ με υπερασπίζεται, καὶ ἐγὼ ἐσθαρῶ εἰς Αὐτόν, τὴν ἐλπίδα μου». Ἐ συνεχῶς ἀναφέρει τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα του, διδάσκων ὅλους νὰ μὴ θυβίζωνται, μέσα εἰς τὰς νεοπαθήματα ἀλλὰ καὶ, ὅταν εἶναι μέσα εἰς τὰς συμφορὰς ἐπέ' (εἰς τὸν Θεόν) νὰ προσθλέταιν καὶ νὰ μὴ ἀπελπίζονται καὶ ἀδωφοροῦν. Διότι, αὐτὸς εἶναι, ὁ συμπαροστατής μου καὶ ὁ λυτρωτής μου. Ὡστε καὶ αὐτὸς ἀκόμη δὲ, θὰ ἐσθαρῶ (ὁ Θεός, ὅταν μᾶς εὕρουν τὰ πρῶτα τὰ κακὰ καὶ αὐτὸς ἀκόμη δὲν μᾶς αὐτρώσῃ, ὅμως εἰς Αὐτόν πρέπει, νὰ ἐλπί καὶ εἰς ἐμπιστοσύνην. Διότι, ἐάν Αὐτὸς εἶναι ὁ συμπαροστατής, ἀφοπλῶς θὰ σώσῃ ὅλους ἀπὸ τὰς δοκιμασίας. Διότι, τότε ὑπάρχει, κατ' ἐξοχὴν ἐλπίς, ὅταν, ἐνὶ ἡ πραγματικότης καὶ τὰ φαινόμενα μᾶς ἀπογοητεύουν. 460. Αὐτὴ μᾶς προετοιμάζει, νὰ ἐχωμεν θάρρος διὰ τὰ μέλλοντα.

«Αὐτὸς εἶναι, ὁ ὅποιος, ποτάσας, τὸν λαόν μου εἰς ἐμέ». Καλῶς ὠμύλησεν ἐστὶν Διότι, καὶ ἐδῶ χρεάζεται ἡ ἀπὸ Θεοῦ βοήθεια, ὥστε νὰ ὑποτάσσωνται αἱ ὕψηλοι καὶ νὰ μὴ ἐπαναστατοῦν καὶ ἐξεργωνται. Ἡ ἀκώθειν, λοιπόν, βοήθεια δὲν μᾶς χρεάζεται μόνον διὰ νὰ ἐποτάσσωμεν τοὺς ἐχθρούς καὶ ἀντιπάλους μᾶς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδικοὺς, αὐ. Διότι καὶ οὗτο εἶναι σπουδαῖον ἔργον, τὸ νὰ ὁ ἀβέβαιον εὐμένως ἀπεινῶνί μας τοὺς δικούς μας ἀνθρώπους καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ὅλ γῶτερον σπουδαῖον

⁵ Πσλμ. 9, 15.

πράγμα από τό να νικῶμεν τοὺς ἐχθρούς. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι, πολλές φορές ἀτήγερτοι τρόποι εἰς τοὺς πολέμους, ὅτε ἐν καρᾷ ὁμοῦ εἰρήνης κατεσφάγησαν διότι δὲν ἐγνώριζαν, πῶς νὰ ὁδηγοῦν καὶ κυβερνοῦν τοὺς ἑπ' αὐτοὺς τῶν ἄλλων. Ὁμοίως, τὸ νὰ ὑποτάξῃ κανεὶς τὰ ἐχθρικά στρατεύματα δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θαυμάσιας δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ αὐτὴν (τὴν θεϊκὴν δύναμιν) ἐπιτυγχάνονται αἱ νίκαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ μὲ αὐτὴν ἐπίσης ὑποτάσσονται οἱ ἰδιοὶ μας. «Κύριε, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ τοῦ ἀποκαλύπτῃς τὸν ἑαυτὸν σου, ἢ, τί εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τὸν ὑπολογίζῃς», (στῖχ 3). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει. «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε θὰ τὸν γνωρίζῃς», καὶ ἄλλος λέγει. «Ὅστε νὰ τὸν γνωρίζῃς»· Ἄρα λοιπὸν, πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τὸ σπουδαῖον αὐτός, ποὺ θὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, μᾶλλον αὐτός, ποὺ πρόκειται νὰ γνωρισθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· δὲν εἶναι ὁμοῦς μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος (εἶναι σπουδαῖος), εἰς τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ ἀποκαλυφθῇ. Ὁ δὲ αὐτὸ καὶ ὁρθῶς ταῦτα οἱ Ὁ εἶπεν τὸ «Ἀπεκαλύφθης εἰς αὐτόν», δεικνύοντες, ὅτι δὲν ἐθροῖεν ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἀλλὰ αὐτὸς μᾶς ἐφανερώθη. Διότι δὲν εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ σε ἐγνώρισεν» ἀλλὰ «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ φανερωθῇς σὺ εἰς αὐτόν».

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος συνεχῶς ἀναφέρει αὐτὸ λέγων. «Τότε δὲ θὰ γνωρίσω κατὰ τρόπον τέλει οὐ ὅπως ἀκριβῶς ἐγνωρίστην»⁶. Καὶ ὁ ἰσὸς ὁ Χριστὸς λέγει. «Δὲν με ἐκίλεξατε αἰεὶ ἀλλ' ἐγὼ σας ἐξέλεξα»⁷. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος προσθετέ. «Ἐάν κάποιος ἀγαπᾷ τὸν Θεόν αὐτὸς ἔχει γνωρισθῇ ἀπὸ αὐτοῦ»⁸. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν συνεχῶς ὁ Παῦλος καλεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ «καθημένου» δεκνύων, ὅτι δὲν ἔπρεξεν αὐτὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ προηγουμένως ἐκλήθη. Ἔτσι δὲ λέγει καὶ εἰς ἄλλοι σημεῖον. «Τρέχω δὲ καὶ ἐπιδιώκω ἥτις διωκθῶ καὶ συλασθῶ ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ συνεληφθην»⁹. Δὲν εἶπεν «συνελάβη» ἀλλὰ «καὶ συνεληφθην». Πῶς λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς λέγει. «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος»· Ἄν καὶ καὶ

6. Α' Κορ. 13, 12.
7. Ἰωάν. 15, 16.
8. Α' Κορ. 8, 3.
9. Φίλιπ. 3, 12.

ποῖος ἄλλος λέγει. «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μεγάλο πρᾶγμα καὶ πολυτίμιον πρᾶγμα εἶναι ὁ φιλανθρώπος ἄνθρωπος»¹⁰. Καὶ ἄλλος λέγει. «Ὁ Θεὸς τὸν ἔκτισε (τὸν ἄνθρωπον) κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ»¹¹. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγίνετο ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς ἑλπίδος τῆς δημιουργίας¹². Ὑπάρχοντες δὲ μερικαὶ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ὁποῖους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκριθῇ ὁλος ὁ κόσμος¹³. Ἀλλ' αὐτὰ μὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι μερικαὶ τὴν ἀσκοῦν. Ὁ δὲ ἔκφρασις ὁμοῦ «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος», ἀναφέρεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Διότι θεοειδὴς καὶ ἡ φύσις εἶναι μεγάλο πρᾶγμα εἶναι θεοειδὴς μεγάλη ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ὅν ὁμοῦ ἴδῃς τὴν γνῶσιν, τῆς ὁποίας ἡξιώθη ὁ ἄνθρωπος τότε ἡ φύσις εἶναι κατὰ πολὺ μ. κρεττέρα αὐτῆς τῆς γνώσεως. Ἀς ἀκούσῃ οἱ ἀπόγονοι τῶν αἰρετικῶν, ὅτι κατεχόνται ἀπὸ τέτοιαν τρέλλαν, ὅπου ξεπερνῶν τὰ ὅρια τοῦ καὶ ὑποφέρουν ἀπὸ αὐτοῦ ἀγνοῦν. ἂν οἱ λέγουσιν, ὅτι γνωρίζουν αὐτὰ, ποῖ εἶναι πέραν ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῶν¹⁴. Ἀ. Δι' αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ ὁ πάρεχον γνῶσις εἰς τὴν ἀγνοῖαν καὶ ἀγνοῖα εἰς τὴν γνῶσιν καὶ ἂν θέλετε, ἀς ἐξετάσωμεν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Ἦς τὰ αἰσθητὰ πρόγματα. Διότι εἶπε μοι ἑάν κάποιος λέγῃ, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ μετρήσῃ τὴν θάλασσαν καὶ νὰ μάθῃ πόσα ποτήρια νερὸ ἔχει, αὐτὸς λοιπὸν δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κατ' ἐξαγνὴν δὲν γνωρίζε. Τέλειος πάντων εἶναι ἡ θάλασσα, ἢ ἐκεῖνος ποὺ λέγει ὅτι δὲν γνωρίζε, ἀλλ' ἐπεκτείνει τὴν ἔκτασιν τῆς εἰς τὸ ὅπερον αὐτὸς κατ' ἐξαγνὴν γνωρίζε, τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ θάλασσα. Πι δὲ δυνατόν νὰ εἰπωμεν περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἄν εἴτῃ κανεὶς ὅτι εἶδε τὸν Θεόν καὶ τὸν ἀντηλήθη μετὰ τὸ βλέμμα του. Ἦρά γε αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κατ' ἐξαγνὴν δὲν γνωρίζε τὸν Θεόν καὶ ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι τὸ ἀόρατον δυνατόν νὰ γινῇ ὁρατόν. Β. καὶ μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι γνωρίζε περισσότερο ὁλοκαυτεῖς, καὶ αὐτὰ ποῖ εἶναι δυνατόν νὰ μάθῃ, Ἄν δὲ κάποιος εἴπῃ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος καὶ κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὸν ἴδῃ, αὐτὸς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κυρῶς γνωρίζε τὸν Θεόν. Πι δὲ θὰ συμβῇ ἑάν ἕνας ὀνομάσῃ τὸν Θεόν ἀκατάληπτον, ὅλ-

10. Τροίμ. 20, 6.
11. Γεν. 1, 27.
12. 1ος Πέτρ. 1, 2.
13. Ἰηρ. 1, 8B.

λος δὲ εἶπε, ὅτι ἤμπορεῖ νὰ τὸν κατανοήσῃ ἀρὰ γε ὁ πρῶτος δὲν εἶναι αὐτός, ποὺ τὸν ἀγνοεῖ καὶ ὁ δεύτερος αὐτός, ποὺ τὸν γνωρίζει, δὲν βλέπεις ὅτι καὶ ὁ Παῦλος ἀκολουθεῖ αὐτὴν τὴν πορείαν καὶ λέγει «Ἰωρὰ ἐν ἡμέραι γνωρίζωμεν καὶ ἐν ἡμέραι προφητευόμεν». Σκεψοῦ πόσα συνέθεσαν δὲ νὰ μὴ θωμῶμεν ὅτι πόλα εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός. Αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ Παῦλος ὅτι «Ἄντις πρεπε αὐτός ποὺ πληροῦσε τὸν Θεόν, νὰ πιστευσῇ, ὅτι ὑπάρχει. (ὁ Θεός)»¹⁴ «Ὅλη ἡ δημιουργία τὸν θεοκρηττεῖ» («Ἄντις ἀπὸ τὸ μέγεθος» λέγει, «καὶ τὴν ὁμορφίαν τῶν δημιουργημάτων ἀνάλογα κατανοεῖται ὁ δημιουργός»¹⁵) (τὸν διακρηττεῖ) αὐτὴ ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὅπ' αὐτοῦ διδόμεναι τιμαί, αἱ τιμωραὶ, αἱ εὐεργεσίαι, οἱ τρόποι διακυβερνήσεως τοῦ κόσμου, τὰ κηρύγματα τῶν προφητῶν ποὺ προανήγγελλαν διὰφορα γεγονότα, τὰ διὰφορα θαύματα. Μετὰ δὲ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἦλθεν ὁ ἴδιος ὁ Μονογενὴς υἱὸς τοῦ καὶ ἐξεπλήρωσε τὰ θαυμάσιον καὶ φανερόν ἐκεῖνο σχεδὸν τῆς θείας οἰκονομίας. Καὶ ὅμως ὑπάρχουν μερικοὶ ἄνθρωποι ποὺ ποτὲ μὲν ὥρα δὲν ἐγνώρισαν τὴν ἀληθειαν καὶ οὐ λέγεις, ὅτι δύνασαι μὲ τὴν σκέψιν σου νὰ κατανοήσῃς, τὴν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ. Ὁ Ἀρσένιος ἀγνοεῖ τὸν Θεόν λέγει «Ὅχι τοῦναντίον γνωρίζω μὲν, ὅτι ὑπάρχει (ὁ Θεός), καὶ ὅτι εἶναι φανθρωπὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ πρὸς» δὲ τὰ πάντα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα (γνωρίζω) ὅσα εἶπαν οἱ Γραφοί. Τὸ ποῖα εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ δὲν γνωρίζω. Καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐνόησεν ὅτι θὰ ἐμάνθανε περισσότερα, περὶ τῆς πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν διὰβολόν ὅμως μὲ τὴν πλεονεξίαν τοῦ, ὅπως λέγει καὶ ὅτι κατεῖχεν. Αὐτὸ δὲ παθολογικὸν καὶ ἐκεῖνο ποὺ δὴ γινώσκονται ἀπὸ τὰς σκέψεσιν καὶ δὲν ἀκούον ὅτι ὁ Κύριος διδὲ σοφίαν καὶ ἡ γνῶσις καὶ ἡ σύνεσις προσέρχονται ἀπὸ Αὐτοῦ. Αὐτοὶ δὲν ἀκούον τὸν Παῦλον, ποὺ λέγει. Ἐ «Διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῶς ἐφανέρωσεν» καὶ ἔτσι ζητεῖ (ὁ Παῦλος) νὰ ἐκφανεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς περὶ τοὺς συλλογισμούς, ὅτι λέγει «Γκρεμίζοντες τὰς αὐθαρεῖας σκέψεις καὶ καθ' ὅσον ἀφελόφρασαν τὴν τοῦ ὕψους

14. Α. Εὐα. 19, 9.
15. Εὐα. 1, 6.
16. Σοφ. Σαλ. 3, 5.
17. Α. Εὐα. 2, 10.

μετα, ὡς ἐμπόδιον κατὰ τῆς γνῶσεως τοῦ Θεοῦ»¹⁶. Καὶ ἄλλος σοφὸς λέγει. «Οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰναι βεβηλοὶ καὶ αἱ σκέψεις των εἰναι ἀσταθεῖς»¹⁷. Ἐἶναι ὁ ἀνθρώπος ὥστε ἐφανερώθη εἰς αὐτόν»¹⁸. Προσπάθησε νὰ καταλάβῃς τὸ ἀπεραντὸν ἐκεῖνο μέγεθος μᾶλλον ὅμως καὶ αὐτὴν τὴν ἐκφρασὴν χρῆσιμοποιῶν δὲν ὁμολῶ κατὰ τρόπον, ποὺ ταράζει εἰς τὸν Θεόν ἄλλα δὲν γνωρίζω, πῶς νὰ ἐκφρασθῶ, ὅτι ὅταν ἀποδίδωμεν μεγαλὰς ἀστάσεις εἰς τὸν Θεόν, οὔτε τότε κυρὸν οὐλοῦμεν ἀλλ' ἐπεὶ δὲ δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ ἐκφρασθῶμεν κατ' ἄλλους τρόποι. 442 Α. μεταχειρίζομαι οὐκ ἐπὶ σμέντας ἐκφράσεις. Διότι καὶ ὅταν τοὶ ἀνθρώποι «ἴδωσιν», δὲν τὸν περιριζῶ εἰς ἕνα τόπον, ἀλλὰ ζητῶ ἀδηλώσας τῆς φουσεως τοῦ ἀπεραντοσύνης καὶ τοῦ μεγαλείου, τὸ ὁποῖον εἶναι πανταχὺ ἐσκορπισμένον καὶ ἀπερρέει παρὰ τὰ Δι' αὐτὸ λέγειν ὁ ψαλμωδός «Τὸ εἶναι ὁ ἀνθρώπος, ὥστε νὰ φανερώθῃς εἰς αὐτόν», Διότι δὲ αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὸν ἔπλασε ταπεινὸν καὶ τοῦ ἐχάρισε μεγαλὰς δωρεάς, δὲ νὰ μὴ καυχῇ, ἐπειδὴ ἔχει παρὰ πολὺ μὲ γάλην δικαιοσύνης νὰ εἶναι μετρητῶν λόγων τῆς εὐτελούς φουσεως τοῦ. 443 Η (τὴν εἶναι) ὁ μὲν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τὸν ὑπολογίζης. Εἶδες, πόσον μεγαλεῖα ὡδὴς εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ. Β.

Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὁμοίος μὲ τὴν ματαιότητα (σολ. 4) «Ἄλλος ἐρμήνευσε τῆς ἀντι τοῦ «Ματαιότητι» ἐπεὶ ὁ Ἀτμῶν» Δὲ δὲ τῆς λέξεως «Ματαιότητι» ὁ ψαλμωδός τι ποτε ἄλλο δὲν εἶναι; Ἀλλὰ ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὑποκειμένος εἰς φθοράν, προσωρινὸς θρασυχρῆστος. Ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀβραάμ, λέγειν «Εἴ γὰρ δὲ εἶμαι χυλὸς καὶ σπαραχτῆς»¹⁹ ὁ δὲ Ἰωάννης λέγει «Κάθε σάρκα εἶναι σὰν τὸ χοιρᾶρι, καὶ καθὲν ὅστις καὶ τιμῇ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σὰν τὸ λαλοῦν τοῦ χρισταίου»²⁰. Τὸ δὲ σηαίει τὸ «ἐγὼ νῦν ὁμοίος μὲ τὴν ματαιότητα». Ἐννοῶ ὅτι ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὅσος πρὸς τὸ μῆδεν, τὸ τίποτε, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν εἶναι σταθερόν, οὔτε μόνιμον, ἀλλὰ τὰ πάντα περνοῦν καὶ ἐξαφανίζονται.

14. Α. Εὐα. 1, 5.
15. Σοφ. Σαλ. 9, 6.
16. Εὐα. 1, 24.
17. Εὐα. 1, 6.
18. Εὐα. 1, 6.

«Α ἡμέραι του σάν σκιὰ φεύγουν» ἦτοι, καὶ ὅταν ἀκόμη αἱ ἡμέραι του εἶναι παρούσαι, καίμωσαν ἰσχύον καὶ δύναμιν δὲν ἔχουν. Ὁ ἀλλὰ καὶ γρήγορα πετοῦν καὶ φεύγουν. Ἰώρα κίττασε τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς τῆς ἀληθείας εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα, εἰς τὴν ζωὴν, σκεπτόμενος αὐτοὺς, ποὺ κατέχουν ἀξιώματα, αὐτοὺς, ποὺ καθόνται σὲ ἀμάξις αὐτοὺς, ποὺ ἐξουσιάζουν καὶ αὐτοὺς, ποὺ ρίχνου εἰς τὰς φυλακάς καὶ μαστιγώνουν τοὺς ἀνθρώπους. Διότι κατὰ τί διαφέρουν αὐτοὶ ἀπὸ τῆς σκιάς, ὅχι μόνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Διότι, ὅταν ἀπαλώσων τὴν ἐξουσίαν, ὅλα ἐκεῖνα ἐξάρων ζόντα, καὶ φεύγουν τὰ ἀληθινὰ ὁμῶς πράγματα ἀρχίζουιν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχώρησιν. Ὡς τότε καὶ αἱ εὐθύναι καὶ αἱ τιμωρίαι αἱ ἀληθιναὶ καὶ τὰ ἀληθῆ ἀγαθὰ καὶ ὁ κριτὴς δὲν ἐξαιρετοῦται. Ἰὰ ἐπίγειαι πράγματα εἶναι ὅμοια μὲ τὰ παιδιὰ, ποὺ παίζουν. Διότι αὐτοὺς, ποὺ κρίνει καὶ δικάζει σήμερα, αὐροὺν θά σταθῇ νὰ κριθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ καὶ ἀμετρητο εἶναι αἱ μεταβολαὶ καὶ ἀνώμαλοι αἱ μεταβάσεις ἀπὸ τῆς μίαν κατὰστασι εἰς τὴν ἄλλην.

«Κύριε, χαμήλωσε τοὺς οὐρανούς Σου καὶ κατέβα Ἥγγε τα θούνα καὶ θα ὀγαλοῦν κοπιούς» (στχ. 5) «Ἄλλος ἐρηνηνότης ἔχει.» «Ὅταν ἐχαμήλωσε τοὺς οὐρανούς Σου καὶ κατέβησεν καὶ ἤγγισεν τὰ θούνα, αὐτὰ ἐὼγαλα κοπιούς» Ποῖα ὁμῶς εἶναι ἡ σχέση τῶν λόγων αὐτῶν. Εἶναι μεγάλη ἡ σχέση καὶ ἡ συνάφει αὐτῶν τῶν λόγων μὲ τὰ προηγουμένα. Διότι ἀφοῦ ὁμολῆσε περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μηδαμυότητος. Ἐ καὶ τὸ ἐπατένιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφοῦ περιέγραψε καὶ ἔδωκε πάλιν σῆμαι τὴν ἀνυστασίαν αὐτῶν, ποὺ φλέγονται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ματαιοδοξίαν καὶ μὲ ὅσα προσέθεσε εἶναι σάν νὰ λέγη «Ἐπρεπε αὐτοὶ μὲν νὰ ἔξερουν ἀπὸ μόνον ταὶ τὴν μηδαμυότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ νὰ μὴ ἐπερηφανεύωνται, ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν θέλουν νὰ μάθουν αὐτοὶ, δεῖξε (κύριε) μὲ τὰ ἔργα Σου εἰς ποῖον σημεῖον μὴ βαμυμυότητος ἐόρσκονται. ἔχ. ρ.ε. χαμήλωσε τοὺς οὐρανούς καὶ κατέβα.» Λέγει δὲ αὐτὸ, ὅτι ὁ Θεὸς κατέρχεται διότι πῶς κατέρχεται. Αὐτός, ποὺ εἶναι πανταχόθεν παρών, 443 Α. Το λέγει ὁμῶς κατὰ τρόπον πρὸς ἀντίληπτόν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτῶς ὥστε μὲ τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ λόγια νὰ ἐξαφανίσῃ τοὺς πρὸς ἀπαθείας ἀπὸ τοῖς ἀκροστας, διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἐκὼν ψηλαφησὶς τῶν ἀρε-

ων, ἂν καὶ θεωρητὰς ζωνορὰ καὶ ἐντονος, ὁμῶς εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς ἀξίας τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀναγκὴν ψηλαφησέως, διὰ νὰ κάνη τὰ ἔργα νὰ ὀγαλοῦν κοπιούς, ἀλλὰ οὔτε καὶ ψυχήματος ἀπλῶς ἀρκεῖ νὰ τὸ σκεφθῇ καὶ νὰ τὸ θελήσῃ καὶ αὐτὸ γίνεται. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς ὁμολῆσε περὶ τῆς μηδαμυότητος τοῦ ἀνθρώπου, ὁμολοῖ καὶ διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τρόπον προσετόν εἰς τὸν ἀνθρώπον διότι καὶ τὰ λεγόμενα περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ὑπολείπονται πολὺ τῆς μεγάλης ἐκείνης τοῦ Θεοῦ.

«Ῥίψε τὴν ἀστρατὴν Σου καὶ θὰ τοὺς σκορπίσῃς, σπῆλε τὰ θέλη Σου καὶ θὰ τοὺς καταπομάξῃς» (στχ. 6) Μετὰ τὰς λέξεις «ἀστρατὴν» καὶ «θέλη» ἐδὼ δὲν ἐννοεῖ τὴν φυσικὴν λάμπην οὔτε τὰ θέλη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὀνομάζει, ἔτσι, τὰς τιμωρίας. Ἡ προσπαθὼν μὲ αὐτὰς τὰς γνωστας ἤδη εἰκόνας τῆς ἀστρατῆς καὶ τῶν δειλῶν νὰ πεσῇ τὸν ἀδύνατον καὶ τὸν ὀκνηρὸν καὶ νὰ τοὺς κάνη νὰ τρέμουν καὶ νὰ φοβούνται καὶ νὰ ὑποτάσσωνται. Διότι, ἔτσι κοπιεῖς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀστρατὴν ἂν καὶ αὐτὴ δὲν στέλλετο πρὸς τιμωρίαν, ποῖος θὰ ὑπομένη ἐπὶ ἡβελειν (ὁ Θεός) νὰ πεσῇ εἰς κ. νησιν τὴν τιμωρίαν τοῦ θυγατρῶν, τὰ δὲ θέλη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ πεῖναι, αἱ ἀσθενεῖαι αἱ θεαμηνία καὶ αἱ διαφόροι ἐλπίδιαι τιμωρίαι.

«Στείλει τὸ χεῖρ Σου ἀπὸ τῶν οὐρῶν λυτρώσθαι με καὶ σώσθαι με ἀπὸ πολλὰ νερά ἀπὸ τῶν χερῶν τῶν ξένων» (στχ. 7) Ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δὲν προσορίζεται μόνον διὰ τὴν μωρίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ σώσῃ. Ὁ χεῖρ δὲ ἐδὼ ὀνομάζει τὴν βοήθειαν καὶ τὴν ἀντιπαράστασιν. Ὁ αὐτὸ δὲν εἶπεν «ἀπλώσθαι», ἀλλὰ «σπῆλε» ζητῶν νὰ δηλώσῃ αὐτὸ (τὴν ἐσῆθησιν) ἔάν τις κατὰ λέγει «ἀπλώσθαι» καὶ τότε τὸ ἴδιον ὑπονοεῖται. Καὶ «νερά» δὲ ὀνομάζει τὴν ἀτακτον ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν γ. μάτην ἀπὸ συγχυτοῦ καὶ τὴν ἐρχομένην μὲ πολλὰν ὀρμὴν ἐπίθεσιν. Ὅτι, δὲ ὁ λόγος δὲν εἶναι διὰ τὰ νερά τὰ φυσικὰ τοῦτο γινέται φανερόν καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκόλουθεῖ. Διότι λέγει «Ἀπὸ τῶν χερῶν τῶν ἀλλοφύλων». Νομίζω δὲ ὅτι ἀλλοφύλους ἐδὼ ἐννοεῖ αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν ἀποξενωθῇ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς θεωροῦμε τοὺς π. στοὺς ἰδικούς μας καὶ ὁμοίους, ἔτσι καὶ τοὺς ἀπίστους (θεωροῦμε) ξένους. Ὁ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναγνωρίζομεν τοὺς ἰδικόν μας καὶ τὸν ξένον. Διότι ἰδικὸς μας εἶναι αὐτός, ποὺ ἀναγνώ-

ρίξει τὸν Ἰβ. οὐ μὲ μίαν πατέρα καὶ μετέχε τῆς ἰδίας
 τροφῆς μάλλον. παρὰ αὐτοῦ τοῦ ἀνέχεις τὸ ἰδ.
 νειος καὶ διότι εἶναι. αὐτὸ ἀκριβὲς αὐτοῦ ὁ νόμος τῆς
 συγγενείας ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ ἰδέα τῆς σπουδαίωσης
 ποὺ ἀπάρχει. ἀπὸ τὰς ἀντιθέσε. εἶναι πρὸς μεγάλη ἀπό
 ἕκ. νη. τοῦ καθαρῶτα ἀπὸ τοῦ γενος. Μὴ λοιποῦν, κυ-
 τάξης αὐτοῦ, ὅτ. δηλαδὴ διακρίβωται κάτω ἀπὸ τὸν ἰβ.
 οὐρανόν, καὶ, μόνον ἐ. τὴν ἰβ. αὐτὸν οὐρανὸν διότι ἐγὼ
 ἐπὶ δ' αὐτῶ ὅλῳ, συναναστρέφει, αὐτὴν δηλαδὴ ποὶ εἶ-
 ναι ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν εἶ-
 ναι ἡ πολιτεία μας καὶ ἡ ζωὴ μας διότι λέγει ὁ Παῦ-
 λος. * Ἡ ζωὴ μας εἶναι. κρυμμένη μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς
 τὸν Θεόν. * Ἐὰν δὲν κατοικεῖ μετ' ἡμῶν, ἀλλὰ ἐχο-
 μεν μεταφερθῆ εἰς τὴν οὐρανὸν ἀνθρώποι. Ἐχόμεν
 ἄλλο φῶς, ἄλλην πατρίδα καὶ ἄλλους συμπολίτας καὶ
 συγγενεῖς. * αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος φέλει. * Ἀρα, λοιπὸν.
 δὲν εἰσθε ἐξέ. κα. προσωρινῶν κατοκῶν ἀλλὰ εἰσθε
 συμπολίται τῶν θνίων. * Πᾶς λοιποῦν λεγε. ὅτ. ὁ Χρ-
 στός εἶπει ὅτ. ὁ Σααριετὴς εἶναι. γε τὸν αὐτὸν τοῦ ὅτ.
 μεγάλῳ ἦτο ὁ μετὰ τῶν χωσῶ. * Ὅμως δὲν εἶπει.
 αὐτὸ σωματικῶς μετ' ὅσον τῆς φύσεως. Ὅταν εἶναι
 ἀνέγκη ναὶ κἀνθε ἐλθῇ εἰς αὐτὸν τότε καὶ ἀνθρώπος εἶ-
 ναι. γε. τοῦ αὐτοῦ. ⁴⁶⁴ * Ὡς δὲν ὅπως δοκῶναι τῇ ἁλ-
 βια. τότε ναὶ ἐκχωρήσῃ τὸν ἰβ. οὐ. ἀπὸ τὸν ἐξου. ὅ-
 τι καὶ ἀκόμη ἔχεις ἀδελφόν. ἀπὸ τὸν ἰβ. οὐ πατέρα καὶ
 τὴν ἰβ. αὐτὴν καὶ ὅποιος δὲν σμῶνται μετ' ἐμένα ὡς
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν τότε ναὶ τὸ θεωρήσῃ τὸν ἀποθῶκον καὶ
 ἀπὸ τὸν Σκ. οὐ. * ὅταν δὲν γενησὶ τὴν ἀρὰ δὲν ἐν τῷ

[illegible]

δογματὴν αὐτὴν καὶ ἔχη τὴν ὡσαύτησιν μετέσθεν· ἔστω καὶ ἀνείνων· Σκοπῆς ἡ Ζαυροματινῶν, αὐτὸν τὰν τῶν θεωρῆς ποιεῖν καὶ σὺν καὶ πρὸς τὸ κοινὰς τοῦ σώματος σκευασμὸς ἀπὸ ἐκείνων· ποὺ γεννηθὲν ἀπὸ τῆς ὕλης καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος καὶ τὸν θάνατον· καὶ τὸν μὴ θύσαντων ὅς ἐξαρχωμένην, ὅχι ἀπὸ τῆς γλῶσσης· ποὺ ὁμιλεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ γένους, ποὺ κατὰ γένος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς γνώμης· ποὺ ἔχει, καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ἢ ἀπὸ αὐτῶς εἶναι· καὶ κατ' ἐξουσίαν ἀνθρώπου, ἐκείνου διηλασθῆναι ποὺ πρὸς τῆς ἀκριβοῦς αὐτὸν δογματῶν καὶ ποῦ ἔχει συνετὴν δι' ἀγαθῆς.

Ἄλλ' ὅς τ' ὦλεν καὶ τοὺς ξένοις πῶς τοὺς ὑπέθεε
καὶ ὁ ἴος ὁ προφήτης λέγων· Ἀνθρωπὸς με ἀπὸ τοῦ χεῖ-
ρι τῶν ἀλλοφύλων· Ἀὐτὰ, με τὰ σπλάχνα ἐξάληται· ἡ δὲ
πράξις καὶ τὸν ὅποιον τοῦ θεοῦ, γέρε, εἴνα· γέρε, ἔδει
καὶ» (στγ. 8 Εἶθε, πῶς οὐκ ἀνέστη ξένους, Αὐτοῦς
πρὸ ἔξω μέσα εἰς τὴν πόλιν καὶ οὐκ ἀναστῆναι με πάθος
τὴν ἀδικίαν που λέγουν ἀνόμιτα πράγματα, καὶ που δι-
εκφράζου καμῖαν χρῆσιν σέβει. Ὡς προσταθῆς
λοιπὸν καὶ ὁ βουληθὴς τοὺς ξένους ἀπὸ τῆς ὁμιλίας τῶν
καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ὅπως ἀκριβῶς λέγει, καὶ ὁ Χρι-
στὸς· Ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν ὅτων τοῦ διακρινέται»· δι-
ὅτι οὐκ ἀκριβῶς εἰς τὰ σπλάχνα δίδονται πολλά
καὶ διάφορα συνήθησιν καὶ συμβολαῖς· ἐκφράσεις οὖ-
τως ὥστε, ἔαν ποτε ἦθελε λάβεῖ χρωρὸν μόνον κατὰ τὴν
νύκτα ἢ προηληθείς ἀνέμους ἡθελε σὺ στελεσθῇ ὥστε τὴν
γῆναται δραστὰ τὰ πράγματα τῆς νύκτας, ἢ καὶ ὅποια
δήσαντες ἄλλη σωγλυοὶ καὶ ταραχὴ ἡθελε σὺ εἶ, καὶ μὴ

2000-2001-2002-2003-2004-2005-2006-2007-2008-2009-2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678-2679-2680-2681-2682-2683-2684-2685-2686-2687-2688-2689-2690-2691-2692-2693-2694-2695-2696-2697-2698-2699-2700-2701-2702-2703-2704-2705-2706-2707-2708-2709-2710-2711-2712-2713-2714-2715-2716-2717-2718-2719-2720-2721-2722-2723-2724-2725-2726-2727-2728-2729-2730-2731-2732-2733-2734-2735-2736-2737-2738-2739-2740-2741-2742-2743-2744-2745-2746-2747-2748-2749-2750-2751-2752-2753-2754-2755-2756-2757-2758-2759-2760-2761-2762-2763-2764-2765-2766-2767-2768-2769-2770-2771-2772-2773-2774-2775-2776-2777-2778-2779-2780-2781-2782-2783-2784-2785-2786-2787-2788-2789-2790-2791-2792-2793-2794-2795-2796-2797-2798-2799-2800-2801-2802-2803-2804-2805-2806-2807-2808-2809-2810-2811-2812-2813-2814-2815-2816-2817-2

[illegible]

27 May 7.16.

ἐκλάσθῃ κάποιος τὸν συνάδελφόν του, ὡς ἐχθροί, οὕτε τὸν ἐχθρὸν ὡς συνάδελφον ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ προφήτης σοὶ διδὼκεῖ συνθήματα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἡμπορέσης νὰ διακρίνῃς τὸν ἰδὸν σοὶ ἀνθρώπον ἀπὸ τὸν ξένον· ἵεταια δὲ συνθήματα εἶναι, τὰ λόγια πού λέγει ὁ ἐχθρὸς ἢ φίλος καὶ τὰ ἔργα, ποὶ πράττει, καθὼς λέγει ὁ προφήτης· «Τὼν ὁποίων τὸ στόμα εἶπε μάταια, πράγματα καὶ τὸ δεξιὸν χέρι εἶναι ἀδίκον χερ» (D) Καὶ τοῦτο συμβαίνει, ὅ ὅτι καὶ τώρα διεξάγεται πόλεμος καὶ μάχη καὶ διὰ σκολιὰτῃ νικτὴρ νῆ μάχη· ὅταν οἱ διαβόητοι ἐπιτίθενται καὶ οἱ ἐπιθυμία σκέπτονται, δόλια καὶ κακὰ καὶ οἱ σκεψέες ξεσηκώνονται καὶ ἐπαναστατοῦν· Ὑπάρχουν δὲ συνθήματα καὶ λέξεις καὶ συμβόλων καὶ ἐκφράσεις καὶ οἱ αὐτοὺς, ποὶ ἐχούσι μὴθ' (εἰς τὴν ἀληθειάν, καὶ ἀν' ἐλησώμεν νὰ ἀναγκασώμεν κάποιον ἀμφιβάλλοντες εἰ εἶναι ἀμνηστὸς ἢ ἔχει μνηθῆ, ἡμποροῦμε νὰ τὸ μάθωμεν ἀφοῦ τὸν ἐρωτήσωμεν αὐτὰ τὰ λόγια.

«Τὸ δεξιὸν χέρι εἶναι ἀδίκον χερ»· Τὸ πῶς χειρότεροι πράγματα ἤθελε συμβῆναι, ὅταν τὸ χέρι ποὶ δὲ νερὰ δὲ ἀποθήκευαν τὸ μεταβάλλωμεν σὲ χερ πού κάνει δόλια πράγματα· Δι' αὐτὸ ἀλλωστε ἐχομεν δεξιὰ χέρια, διὰ νὰ προστατεύωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τοὺς ἄλλους, ὅταν ἀδικοῦνται διὰ νὰ ἐξαφαιλῶμεν τὰς παρανομίας· E καὶ διὰ νὰ γινώμεθα λιάνει καὶ καταφυγόν δι' αὐτοὺς, ποὶ κινδυνεύουσι· Διὸτι, ποίαν ἀντιλήψιν θὰ ἐτυγχάνοι αὐτοὶ, ποὶ δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὸ τὸ ὅπλον τὸ χερ, διὰ νὰ σώσωσι τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ τὸ χρησιμοποιοῦν διὰ ἰδ-κῆν τῶν καταστροφῶν, «Θεέ μου, θὰ ψάλλω σὲ Σένα νέον ἄσμα» (στ.χ. 9)· Ποῖα εἶναι, πάλιν αὐτὴ ἡ σχέση μετὰ τῶν προηγούμενων, Ὑπάρχει, πράγματα, σχέσις ἐδῶ καὶ μάλιστα μεγάλη· Δὲν, ἀφοῦ εἶπεν ὁ ψαλμωδὸς· «Στελε τὸ χερ, Σου» καὶ «Λύτρωσέ με» καὶ ὅσους αὐτοὺς, τώρα ὑπόσχεται νὰ ἀμείψῃ αὐτὸν δὲ τὴν συμπαράστασίν του με ἀμοιβὴν ἢ ὅποια ὅμως εἰς Εκείνον (τὸν Θεόν) τιποτε περισσότεροι δὲν προσφέρουσι, εἰς αὐτὸν δὲ ποὶ τὴν προσφέρει προσπορίζε κέρδος 465 A Ποῖα δὲ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ αὕτη· «Θεέ μου, θὰ ψάλλω σὲ Σένα νέον ἄσμα»· Ἄν καὶ αὕτη ἡ ἀμοιβὴ εἶναι μικρά ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας (τοῦ Θεοῦ), ὅμως ὁ ψαλμωδὸς προσφέρει, ὅτε εἶπε· Δὲν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐνδεεῖς τιποτε ἄλλο δὲν ἐπιζητοῦμεν παρὰ μόνον τὸν ἔπαινον καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην· Ἀλλὰ ἡμεῖς μὲν ζητοῦ-

μεν αὐτὰ διὰ νὰ γινώμεν πὶ ὁ ἔνδοξοι ὁ δὲ Θεός, ὅχι, ὅ ὅτι, ἔχει ἀνάγκην, (ἀλλὰ ζητεῖ τὴν ἀμοιβήν) διὰ νὰ κἀνῃ αὐτοὺς ποὶ ψάλλουσι πῶς ἐνδόξους καὶ, μὲ ἀφορμὴν αὐτὴν τὴν ἀπογνωρίσιν, νὰ τοὺς εὐεργετήσῃ πάλιν· «Μὲ δεκάχορδον ψαλτήριον θὰ ψάλλω σὲ Σένα» ἦτοι, θὰ Σε εὐχαριστήσω, Ἀλλὰ τότε μὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ψαλμωδοῦ ὑπῆρχαν ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκαλλοῦν τὰ ἄσματα· τώρα ὅμως, ἀντὶ ἀνθρώπων, εἶναι δι' ἐκείνων νὰ χρησι-μοποιούμεν τὸ σῶμα· B Διὸτ' εἶναι δυνατόν νὰ ψάλλῃ κανεὶς καὶ μὲ τὰ μάτια, ὅχι μόνον μετὰ τὸ στόμα καὶ μὲ τὰ χέρια καὶ μετὰ τὰ πόδια καὶ μετὰ τὴν ἀκοήν· Δὲν, ὅταν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πρῶτῃ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα δοξάζουν καὶ ὁμνοῦν τὸν Θεόν, ὅπως πῃ· ὅταν τὸ μάτι, δὲν, κυττάζῃ ἄσμενα πράγματα, ὅταν τὰ χέρια δὲν διαπράττουν κλοπὰς ἀλλ' ἐλεημοσύνην, ὅταν τὰ πόδια εἶναι ἑτοιμα νὰ ἀκούσῃ ψαλμωδίας καὶ πνεύματ' ἅγιον ὁμνῶντας, ὅταν τὰ πόδια τρέχουν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν ἡ καρδία δὲν μηχανεύεται δόλια πράγματα, ἀλλὰ ρῆθ' ἀγάπην, τότε τὰ μέλη τοῦ σώματος γίνονται ψαλτήριον καὶ κιθάρα C καὶ ψάλλουν νέον ἄσμα ὅχι μετὰ λόγια, ἀλλὰ μετὰ ἔργα· «(Θὰ ψάλλω σὲ Σένα) ὁ ὁποῖος παρέχει σωτηρίαν εἰς τοὺς δαυδαίς» (στ.χ. 10) Διὸτ' οὐτε τὰ στρατιώτῃς, οὐτε τὰ πλεῖστα τῶν στρατιωτῶν, οὐτε οἱ σωματοφύλακες, ἀλλὰ μόνον ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ συνήθιζε νὰ αὐτῇ.

«(Σὲ σένα θὰ ψάλλω) ὁ ὁποῖος σώζεις τὸν δούλον Σου Δαβὶδ» (στ.χ. 10)· Αφοῦ ἀνέφερε τὴν κοινὴν σωτηρίαν ποὶ παρέχει, ὁ Θεός, λέγει, τώρα καὶ τὴν ἀτομικὴν τοῦ περικτενοῦ καὶ διὰ εἶπεν· «εἰς αὐτοὶ πού ἔσωσεν»· ἀλλὰ «εἰς αὐτόν» ποὶ σοῦζει· δὲν ἔστι· ἔτσι τὴν σὴν κτ' φρονεῖ· δὲν τὸν Θεόν.

Κατόπιν πάλιν ζητεῖ, ἀπὸ τῶν Θεῶν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καὶ προσηυμένως ἐζητήσε προσέειπεν, εἰς τὰ ἡνυστάς καὶ παρακαλῶν· δὲν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῶν κακῶν ἀνθρώπων· καὶ λέγει· τὰ ἐξ ἑσῶ· D «Σώσε με ἀπὸ κακῶν ἐσῶν καὶ ἀπὸ πρῶν μετὰ τὸ χέρι τοῦ ξένου· τῶν ὁποίων τὸ στόμα εἶπε· ὅσα αὖ πρὸς ἐμένα καὶ τὸ δεξιὸν χερ εἶναι ἐδὲ καὶ χερ καὶ τῶν ὁποίων τὰ παιδία εἶναι σὰ νεοσφά δένδρα εἰς τὴν ἀκμὴν των» (στ.χ. 11) 2α· Εδῶ ὁ ψαλμωδὸς περιγράφει τὰς περιστάσεις ἐπὶ γὰρ καὶ τὸν πλοῦτον καὶ ἀκατάρκῃ· ὅτε οἱ ἡθῶς θεωρεῖται πρὸς τὸν εἰς τὴν σὴν τῆς ἐπὶ χάρις· ὅταν τὸ νὰ ἔλθῃ κανεὶς πρὸς αὐ-

γεμάτα από σφριγός και άκμης και από τα δυο φιλία. Διότι προσέθεσε «Τὰ κοριταῖα τῶν εἶναι καλλωπισμένα καὶ στολισμένα σὰν ἀγαλμαῖς καὶ» (στίχ. 126). Μαζὶ μέτα νεῖα τὸνίζει. ὁ ψαλμῳδὸς τὴν μεγάλην πολυτέλειαν καὶ τὰ διαδημάτων τῶν γυναικῶν καὶ ἐξαιρεῖ τὰ γυναικεία στολίσματα ὅποια εἶναι ἀποτέλεσμα μεγάλης εὐτυχίας. Ἐξ ἀκολούθως ἐκείνου, που θεωρεῖται δεύτερον εἰς τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἴσως ὅμως τώρα εἶναι πρῶτον, δηλαδὴ τὸν πλοῦτον, πάλιν τοῖς ζεῖ. ὁ ψαλμῳδὸς λέγων «Α' ἀποθήκῃ τῶν εἰναι γεμάται ὑπερέκχε λιβίου σὰν ἀπὸ καθῆ εἰδους ἀγαθῶν» (στίχ. 13α). Ἰ. σημαίνει τὸ «ἐξευρευόμενα», δηλ. νεῖα «στενά» ἦτοι λέγει ὁ πλοῦτος τῶν δέν χωρῶς, εἰς τὰς ἀποθήκας «Τὰ προβάτα τῶν εἶναι πολυτόκῃ, πολλὰ πτασιάζονται δι' εἰς τοὺς ἀνέκτους χώρους, ὅπου θόσκουσιν» (στίχ. 13β). «Τὰ θόδια τῶν εἶναι παχέα» (στίχ. 14α). Ἡσὰ αὐτῶν τοῦ εἰδους ἡ εὐημερία θεωρεῖτο σπουδαία. ⁴⁶⁶ Α' ὅτι εἰς τοὺς ἀρχαίους λαοὺς τὰ πλοῦτη αἰνίσταντο εἰς αὐτὰ, δηλαδὴ εἰς τὰ κοπάδια τῶν βοδῶν, εἰς τὰ ποιμνία καὶ τοὺς καρπούς, προτοῦ ἐφευρεθῇ αὐτὴ ἡ σημερινὴ μεταβολὴ καὶ νοθεύσῃς «Δεν ὑπάρχει κανένα ῥήγμα εἰς τοὺς φράκτους καὶ εἰς τὰ τείχη τῶν οὔτε ἀνοχίμων» (στίχ. 14β). «Ἦτοι, οἱ ἀγροὶ τῶν ἀπολασσάντων μεγάλῃς ἀσφαλείᾳς, μεγάλῃς φροντίδος καὶ μεγάλῃς ἐκτιμήσεως καὶ ἐπιμελείας οὐ καρποὶ μεγαλύνονται μετὰ μετὰ ἀλλοτρίεσσιν οὐ φρούκται στέκονται ἀμετακινήτοι τοῖς ἀνέμοις εἶναι καταφυγὴν ἀπὸ βλαστὰς μέρη καὶ περ φραγμένοι. «Οὔτε κραυγὴ θρήνου ἀκούεται εἰς τὰς πλατείαις τῶν» (στίχ. 14γ). «Ἄλλος ἐρμὴ εἰς τὴν λέγει. «Εἰς τὰς ἀγροτικὰς κατοικίας. Αὐτὸ εἶναι ἄλλο εἶδος εὐημερίας ἢ ὅποια εὐημερία δὲν συνδέεται μετὰ τοῦ πλούτου ἦτοι, ὑπάρχει εἰρήνη, ἀσφάλεια καὶ ἀσφάλεια. Β' Δὲν ὑπάρχει κανεὶς τοῖς νατοὺς ἐπιθυμῶνται ἢ τὰ τοὺς πολέμῃ οὔτε θορυβῶς, οὔτε ἀναστάσιως ὑπάρχει. «Εὐερίσθησαν οἱ ἄνθρωποι εὐτυχισμένοι τοῖς λαοῖς ποὶ ἔχει διὰ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ. Εὐτυχισμένοι εἶναι ὅπως ὁ λαός, τοῖς ὅποιαι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Θεὸς Του» (στίχ. 15). Εἰδὲς τὴν ἀρετὴν τοῦ εὐδούς. Διότι ἀφοῦ ἀνέφερε βλὸν τὸν πλοῦτον καὶ ἀφοῦ ὡμίλησε δι' αὐτὸν καὶ ἐμνήμονεν τὴν γνῶμιν τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων γύρω ἀπὸ τὸν πλοῦτον αὐτὸς δὲν παρὰ σέρεται ἀπὸ τὸ ποτε τὸ ἀνθρώπινον οὔτε νομίζει δι' εἶναι ἀξίον εἶναι αὐτό, τοῖς ἔχουσιν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, ἄλλοι δὲ

αὐτοὺς παρέβλεψεν διὰ αὐτὰ ἐπέκτεινεν τὸν μακαρισμὸν τοῦ εἰς τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν. Διότι λέγει, ὅτι εἶναι οἱ ἄλλοι ἐθεωρήσαν εὐτυχεῖς, αὐτοὺς ποὶ ἔχουν τὰ ὅλα ἀγαθὰ ἐγὼ δὲ θεωρῶ εὐτυχεῖς οἱ λαοὶ τοῦ ὅποιου ὁ Κύριος εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ» φανερώσας μὲ μόνον αὐτοῖς τοῖς στίχοις δὲ τὴν εὐημερίαν τῶν τῶν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸν πλοῦτον. Ὁ Διότι ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ ῥέουν καὶ φευνοῦν αὐτὴ δὲ ἡ εὐτυχία μένει διαρκῶς ἀντὶ τῶν προβάτων καὶ τῶν βοδῶν καὶ τῶν βοδῶν καὶ τοῦ φράκτου καὶ τοῦ ἀμπέλου, ὁ μακαρισμὸς τοῦ Θεοῦ θὰ εἶναι καὶ πλοῦτος καὶ ἀσφάλεια καὶ ἀκαταίκητον τέλος. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ σεις ἀφοῦ ἀκούσετε ἢ ἀνυστήσῃτε ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα, ἀφοῦ ἂν ἀφάρησῃτε διὰ τὰ σκώδη πράγματα νὰ μένετε πιστοὶ εἰς τὰ ἄλλα. Ἦναι Δὲ ὅτι καὶ προηγουμένως ὁ ψαλμῳδὸς εἶπε, ὅτι «Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅμοιος μετὰ τὰ μάταια πράγματα καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς τοῦ φεύγουν σὰν σκῆ».

Αἱ λοιπὸν ἱδὲς μερικὸς νὰ πλημμερίζουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ ζοῦν μέσα εἰς τὴν πονηρίαν, καὶ ἂν ἀκόμη δὴ ἡ οἰκουμένη τοὺς θεωρῇ εὐτυχισμένους, οὐ νὰ τοὺς θεωρῇ ἀθλοῦς καὶ νὰ τοὺς νομίζει ἀεὶ ἀλύπητους. Ὁ αὐτοὺς δὲ, ποὺ μένουν κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς θεοῦς ἀεὶ οὐχ ἡλεστοὺς καὶ εὐτυχισμένους. Καὶ εἶναι ἡμεῖς περὶ αὐτοὺς τὸν πλοῦτον ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ αὐτοὺς τὸν μακαρισμὸν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φανθραπείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἡσὺ Χρὶστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ε Σ ΤΟΝ ΡΜΔ (144) ΨΑΛΜΟΝ

«Θά ἐγκωμιάσω Σε πού εἶσα ὁ
Θεός μου καὶ ὁ θασιλευός μου καὶ
θά ἐμνήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν
αἰῶνα καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας»
(στίχ. 1).

Ἐξίζει νὰ προσέξῃ κανεὶς κυρίως αὐτὸν τοῖς ὡαὶ
μοι με πολλὴν ἀκριθεῖαν διότι αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος πού
ἔχει αὐτὰ τὰ λόγια, πού αὐτὰ, πού εἶναι μνημεῖοι εἰς
τὰ μυστήριά μας, ὅπου ὁλλοὶν λεγόντες «Τὰ μᾶτα ὁλων
στηρ ζου» τὴν ἐλπίδα τῶν εἰς Σε καὶ Σὺ τοὺς δίδεις
τὴν προφῆαν τῶν εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν» (στίχ. 15).
467 Ἀ δὲ αὐτὸς, πού ἔγινε υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ μετέχει
τῆς πνευματικῆς τραπέζης θα ἦτο δίκαιον νὰ τιμᾷ τὸν
πατέρα διότι λέγει ὁ προφήτης Μωϋσῆς «Τὸ παιδί τ-
μᾶ τὸν πατέρα καὶ ὁ δοῦλος θά φοβῆται τὸν Κυρίον του»
Σὺ ἔχεις γινεὶ υἱὸς καὶ ἀπολαύδαντες τῆς πνευματικῆς
τραπέζης τρώγων τὸ σῶμα καὶ πίνων τὸ αἶμα, πού σοὺ ἐ-
χάρσεν τὴν ἀναγέννησιν δι' αὐτὸ νὰ ἀποδίδῃς τὴν ἀμο-
γήν δι' αὐτὴν τὴν εὐεργεσίαν καὶ νὰ τιμᾷς αὐτόν, πού
σοὺ ἔδωκε τέτοια δῶρα καὶ δαθάζων τὰ λόγια «Ὁ ρ-
βίς τῆς τῆς σκέψης σου σύμφωνα με τὰ λεγόμενα καὶ λέ-
γων τὸ «Θά ἐγκωμιάσω Σε, πού εἶσα ὁ Θεός μου καὶ
ὁ θασιλεύς μου» νὰ δε κινῇς τὴν μεγάλην οἰκονομίαν,
ὥστε καὶ διὰ σὲ νὰ λέγῃ ὁ Θεός, ὅτι ἔλεγε διὰ τὸν
Ἀβραάμ καὶ τὸν «σαρκ καὶ τὸν Ιακώβ «Ἐγὼ εἶμαι ὁ
Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεός τοῦ «σαρκ καὶ ὁ Θεός
τοῦ Ιακώβ» Δὲν εἶναι αὐτὸ λέγεις «ὁ Θεός μου, ὁ θασι-
λεύς μου» καὶ δὲν προσφέρει μόνον αὐτὰ τὰ λόγια ἀλλὰ
καὶ δε κινῇς τὴν ἀγάπην σου αὐτῇ, τότε καὶ ὁ Θεός θά
εἴπῃ τὰ ἴδια διὰ σὲ «ὁ δοῦλός μου καὶ ὁ ἱππετής μου»,
τα ὅποια λόγια εἶναι καὶ διὰ τὸν Μωϋσῆν «Καὶ θά ὦν ἡ σὺ

1 Ματθ. 1, 6.
2 *Βεβ. 3, 6.

τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας»
Εἶδες, πῶς διεκδικεῖ ὁ ψαλμῶδης καὶ τὰ προνόμια τῆς
μελλούσης ζωῆς, Εὐλογίαν δὲ ἐδῶ ὀνομάζει, διὰ τὴν διὰ
λόγων ἀνυμνήσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων. Ἐστὶ
πράγματι καὶ ἐγκωμιάζεται ὁ Θεός καὶ τιμᾶται. Αὐτὸ
δὲ μᾶς προτρέπει, νὰ λέμε καὶ ἡ εὐχή «Ὁ Θεὸς γίνῃ ἀ-
γων τοῦ ὀνόματός σου» ἥτοι, ὡς δοξασθῇ.

«Καθημερινῶς θά Σε ὕμνω καὶ θά δοξολογῶ τὸ ὄνο-
μά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας» (στίχ.
2) Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει. «Εἰς τὸν αἰῶνα συνεχῶς»
Αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς εὐσεβοῦς ψυχῆς τὸ
νὰ ψάλλῃ ὕμνους εἰς τὸν Θεόν ἀφοῦ προηγουμένως ἀ-
παλλαγῇ ὁλων τῶν θωπικῶν φροντίδων. Καὶ ταῦτα, διότι
θά ἦτο αἰσχρὸν πρᾶγμα, ὁ λογικὸς ἄνθρωπος ὁ ὅποιος
εἶναι πρὸ πολὺ μᾶς ἀπὸ ὅλα τὰ ὀρατὰ δημιουργήματα,
νὰ προσφέρῃ ὀλιγώτερα ἐγκώμια εἰς τὸν Θεόν ἀπὸ ὁ-
λῶν τῶν ἄλλων δημιουργῶν δὲν θά ἦτο μόνον αἰσχρὸν
αὐτό, ἀλλὰ καὶ παράλογον. Πῶς δὲ δὲν θά ἦτο παράλο-
γον ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ δημιουργία καθε ἡμέραν καὶ καθε
ῶραν ἀναπέμπει δοξαλογίαν εἰς τὸν Δεσπότην. Διότι
λέγει ὁ ψαλμῶδης Δ «Οἱ οὐρανοὶ ὁμολογοῦν τὴν δόξαν
τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ σπέρμα ἀναγγέλλει τὸ ἔργον τῶν
χειρῶν Του. Ἡ μία ἡμέρα μετὰθιβάξει, εἰς τὴν ἄλλην ἡ-
μέραν κάποιον μυστικὸν λόγον καὶ ἡ νύκτα ἀναγγέλλει
εἰς τὴν ἄλλην νύκτα κάποιον γνώσιν (περὶ τοῦ Θεοῦ)». 4
Καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ποικίλος χορὸς τῶν
ἀστέρων καὶ ἡ ἀρμονία πάντων τῶν ἄλλων δημιου-
ργημάτων διακηρύσσου τὸν δημιουργὸν τῶν. Ἐάν αὐτὸ
συμβαίη μετὰ ἄλλα δημιουργήματα, αὐτὸς πού εἶναι
πρὸ πάντων, πᾶσιμα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ποιᾶς συγγω-
μῆς θά τύχῃ, ἐάν δὲν κἀν αὐτὸ ἄλλα ζῇ κατὰ τρόπον,
ὥστε νὰ θαυμάζηται ὁ δημιουργὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί θά
ἀπολαύσῃ αὐτός, ἀφοῦ ἐδοῖμ συρτήθῃ δ' αὐτὸν ἐξαρ-
εστὴν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς μελλούσης
θασιλείας, Ἐ καὶ παραμελεῖ αὐτόν τοι τὸν προσομιλῶν
καὶ τοῦνοντο ἀσχαλεῖται μεθ' ὅτι καὶ πράγματα καὶ κο-
σμικὰς φροντίδας. Ὅμως ὁ ψαλμῶδης δὲν ἦτο τέτοιος
ἄνθρωπος, ἀλλὰ ταπεινός, καθ' ὅλον τὸν ὅσον ὁ-
μνῶσε τὸν Θεόν καὶ μετὰ τὰ λόγια καὶ μετὰ τὰ ἔργα

3. Ματθ. 6, 9.
4. Ψαλμ. 18, 2-3.

τον Διότι ὀφειλόμεν πολλὰ εἰς τὸν Θεόν ἀπεδοῦν μᾶς ἐδημιουργήσεν ἐκ τοῦ μηδενός καὶ μᾶς ἔκανε παύσημα πλάσματα καὶ ἄφου μᾶς ἐποίησε, μᾶς σὺ κρατεῖ εἰς τὴν ζωὴν καὶ καθημερινῶς φροντίζει διὰ τοῦ καθένα χωριστὰ καὶ δικαίους μᾶς, καὶ φανερά καὶ μυστικά καὶ ὅταν τὸ βλέπωμεν καὶ ὅταν δὲν τὸ ἀντιλαμβάνομεθα ⁴⁶⁸ Δ Δὲ τοῖς θά ἡμποροῦσε νὰ ἀπαρθίμῃ τὰ ὀρατὰ πράγματα, ποὺ ἔκανε ὁ Θεός β ἡμᾶς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τὴν ὅπου αὐ μᾶς δίδουν, τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς, τὴν καθημερινὴν φροντίδα καὶ διακυβέρνησιν τοῦ μέ τοῦ σώματος, μέ τοὺς νόμους, μέ τὰς τιμωρίας, τὴν πλημμελίαν τοῦ προνοοῦν ἢ ὅπου εἶναι ἀσύνληπτος, τὸ ἀποκορύφωμα ὅλων τῶν ἀγαθῶν, ἀφοῦ δὲν ἐλυπήθη β ἡμᾶς οὔτε τὸν Μονογενῆ Του υἱόν, τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔδωκε διὰ τοῦ ἁγίου baptismatos, δ αὖ τῶν μισητῶν τὰ ἀγαθὰ, ποὺ πρόκειται νὰ ἀπολαύσωμεν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, τὰ μυστὰ καὶ ἐκεῖνα ἀγαθὰ, ἥτοι τὴν βασιλείαν τοῦ, τὴν ἀνάστασιν, τὴν κληρονομίαν ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ κάθε μακαρίου ὅντος καὶ εὐτυχίας Β Διότι, ἐὰν καὶ εἰς ἀπαρθίμῃ καθεὶνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, θὰ καταλήξῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀπέραντον πλεονεξία τῶν εὐεργεσιῶν καὶ θὰ εἶδῃ διὰ τὸν ὅσα ἀγαθὰ εἶναι ὀφειλόμενα εἰς τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ὅχι δὲ μόνον δ' αὐτὰ ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μεγαλειότητα Του δοξάζει καὶ διὰ τὴν ἀναλλοκίαν οὐσίαν Του. Δὲ καὶ διὰ αὐτὴν τὴν οὐσίαν Του τοῦ χρεωστούμε ὕμνον καὶ εὐλογίαν καὶ διαρκὴ εὐχαριστίαν καὶ λατρείαν καὶ συνεχῆ ἀφοσιώσιν καὶ ὑπηρεσίαν.

Αὐτὸ λοιπὸν φανερώων καὶ ὁ προφήτης λέγει ὁ Κύριος εἶναι μέγας καὶ πρέπει νὰ ὑμνῆται ὑπερθολικά καὶ τοῦ μεγαλείου Του δὲν ὑπάρχει τέλος (στίχ 3) Δὲ ἀφοῦ εἶπε «Θα ἐκλογίσω καὶ θὰ ὑμνήσω», τώρα δεῦν κινεῖ ὅτι ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τοῦ ὕμνου μᾶς οὔτε ἀπὸ τὰς δοξολογίας μᾶς, οὔτε προστίθεται κάτι εἰς τὴν δόξαν Του διὰ τῶν ἐγκωμίων αὐτῶν, ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν C Διότι ἡ οὐσία Του εἶναι ἀκαλλοίωτος καὶ, μὴ ἔχουσα ἀνάγκη οὐδενός τιποτε ἄλλο δὲν χρειάζεται ἐπὶ πλέον ἔκείνοι δὲ, ποὺ τὸν ὕμνον αὐτοῦ γινονται ἐνδοξότεροι Ὅχι δὲ μόνον δ' αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν δόξαν Του ὀφείλοιν νὰ τὸν ἐγκωμιάζωμεν Δ' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης, θελὼν αὐτὸ νὰ δηλώσῃ, λέγει «Ὁ Κύριος εἶναι μέγας καὶ πρέπει νὰ ὑμνῆται ὑπερ-

θολικά» ἦτοι, τιποτε δὲν τοῦ χρειάζεται. Πι σημαίνει «Ἀλ-μετός», Σημαίνει, ὅτι ὁ Θεός ἀείζει νὰ δοξάζεται καὶ μέ ἐγκώμια καὶ ὕμνους νὰ δοξολογῆται ὅχι, ἀπλῶς εἶναι «Ἀλμετός» ἀλλὰ καὶ «ὑπερθολικά» δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς προσέθεσε καὶ τὸ ἐξῆς, πόσον ὁ Θεός εἶναι ἀξίος ἑπαινοῦ, ὁ ψαλμωδὸς δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ καὶ δι' αὐτὸ λέγει ἐκπαρασθετως «καὶ τοῦ μεγαλείου Του δὲν ὑπάρχει ὄριον» Αὐτὸ ἄλλος ἐρμηνεύτης τὸ εἶπε μέ τὸ «... ὅριον» Ὁ ἡ ἐννοία τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι ἡ ἐξῆς «Επεὶ δὲ ἔχεις μέγαν Δεσπότην, νὰ γίνῃς καὶ Σὺ μέγας καὶ νὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὰ θωπικά πράγματα. Νὰ ἀποκτήσῃς φρόνημα ἀνωτερον ἀπὸ τὴν μηδαμινότη-τη τῶν πραγμάτων τῆς παρουσίας ζωῆς, ὅχι διὰ νὰ γίνῃς παρόλογος καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃς μεγαλόφρων καὶ μεγαλόψυχος. Διότι, εἶναι ὅλοιον πρᾶγμα ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἄλλον ἢ μεγαλοψυχία Διότι ὑπερήφανος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ καυχᾶται διὰ μικρά πράγματα καὶ περιφρονεῖ τοὺς συνδούλους τοῦ ὑψηλοφρονος δὲ εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι ταπεινόφρων καὶ ἀδιανοεῖ δὲ τὰ φαιταστικά πράγματα τῆς παρουσίας ζωῆς.

Ε. Που, λοιπὸν εἶναι αὐτοὶ τοῦ λέγουσι ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν πόσον δόξαν Αὐτός γνωρίζει τὸν ἑαυτοῦ Του, «Ἄς ἀκούσων τοῦ προφήτην, ποὺ λέγει. «Τὸ μέγαλειόν Του δὲν ὑπάρχει ὄριον» καὶ ἄς αἰσθανθοῦν ἐντροπὴν διὰ τὴν τρέλλαν τῶν «Ἡ καθεὶ γενεὰ θὰ ἐγκωμιάσῃ τὰ ἔργα Σου» στίχ 4) Ὁ ψαλμωδὸς κάνει ἐδῶ, ὅτι, συνήθως πράττει. Δὲ ἀφοῦ θαυμάσῃ τὴν μεγαλύνωσιν τοῦ, τὴν δόξαν τοῦ κατόπιν ἔρχεται καὶ εἰς τὴν ἀπόδεξιν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ Τὸ ἴδιον λοιπὸν, κάνει καὶ ἐδῶ καὶ λέγει ⁴⁶⁹ Δ «Ἡ καθεὶ γενεὰ θὰ ἐγκωμιάσῃ τὰ ἔργα Σου», δὲ κινῶν ἐπὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τὴν μεγαλύνωσιν Του. Δηλαδὴ αὐτὸ δὲ ἀνεῖθι μόνον ἐπὶ εἰς ἡ δυο ἢ τρία χρόνια καὶ μετὰ ἐλησημονήθη. ἀλλὰ ἐπεκτείνεται εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα, ὥστε ἡ καθεὶ γενεὰ νὰ μελετᾷ τὰ δημιουργήματά Του Δὲ αὐτὸ σημαίνει τὸ «Ἡ καθεὶ γενεὰ» καὶ ἡ παρούσα λέγει, καὶ ἡ ἐπομένη καὶ ἡ μεθεπομένη καὶ ἡ μετέπειτα καὶ καθένα ἀπὸ τὰς ἐρχομένης γενεάς καὶ ἡ δημιουργία πάλιν ἀσυντάως ἐπεκτείνεται εἰς ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον ἥτοι ὁ οὐρανός, ἡ γῆ, ἡ θάλασσα, ὁ ἀέρας, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, οἱ ποταμοί, τὰ σπέρματα, τὰ φυτὰ, τὰ χόρτα καὶ ἡ ἀπὸ αὐτὰ εὐεργεσία ἡ πορεία τῆς φύσεως οὐδέποτε διακόπτεται ἥτοι Ε

αἱ θροαφαί, αἱ διαρκῶς ἐναλλασσόμενα, μεταβολαί ἡ νύκτα, ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἀστερία, ὅλα τὰ ὅλα ἐπὶ πλεόν διὰ τὰ ἑκτός, ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὅποια ἀνιέται πρὸς εἰς τὴν κοινὴν γενέσιν καὶ εἰς τὴν ἀποκρίνωμαζ ζώην καὶ εἰς τὴν καὶ πάλιν πρὸς βίωσιν, πρὸς ἀνεργασίαν ὅλου κλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τέτοια εἶναι τὰ θαύματα, πᾶσι συνεχῆς ἔχοντα εἰς τοὺς ὁδοιῶν, τὰ θαύματα τοιγάρκα σημεῖα, ἡ φρονίσις τὰ διὰ τῆς εὐφροσύνης τῶν καρπιῶν ἡ πρόνοιος τὸν δὲ τὰ νίκας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἡ πρόνοιος εἰς ὅλα τὰ ὅλα γεγονότα, ὅπως ἔξε διδάσκει κατὰ τὸν χρόνον τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀποστόλων, κατὰ τὴν περὶ οὐδὸν τῶν διωγμῶν, τὰ γεγονότα πάντα ἵσταν περ σπότερα, καὶ πολλὰ, μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ παλαιὰ τέτοια δὲ γεγονότα, σὺν νύμφῃ καὶ κατὰ τὴν ἰδεήν μας γενεαί. Ὁ Διὸς δὲν ὤχηται, καμῶν αἱ πρὶ γῆς τὴν ῥοήν τοῦ χρόνου, τοῦ καὶ ἡ ἐκδηλοῦται ἡ πρόνοιος τοῦ Θεοῦ, ξεχωρῶνται ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα τοῦ ἀναφέρονται εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ

καὶ ἡ δὲ ἐξαγγελία τὴν δύναμιν Σου». Ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, λέγει, ὁ ψαλμωδός, ἐξαγγέλλεται καὶ διακηρύσσεται καὶ μετὰ τὰς εὐαγγελιστάς καὶ μετὰ τὰς τυφώριους. Διούτ. δὲ παραμελεῖς ὁ Θεός να φροντίξῃ διὰ τὴν ζωὴν μας μετὰ τὰς τρεῖς τρόπους καὶ συνεχῶς.

«Τὴν μεγαλειότηθι δοξάζῃς τῆς ἀγιότητός Σου θεὸ διὰ κριθῆναι καὶ θὰ ὁμολογῇσαι τὰ βασιλεῖατα Σοι ἔργα» (στίχ. 5). Ἄλλως ἐρμηνεύει λέγει. «Τὴν φράσιντα τοῦ ἔκδοκλου Σου καὶ τὰ λόγ᾽ αὐτῶν παραδόξως ἐνεργῶν Σου θὰ ὁμολογῇσαι». Ἐπεὶ δὲ ὧς λέγει περὶ τῆς δυναμῆος, τώρα δεκνύει δὴ αὐτὴ τὴν δύναμιν ἐλθῆναι. τεραστὰ. Ὁ Διός, δὲν ἐκνεύει τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν σὺνδιδναμένη καὶ τυχαῖα ἔργα, ἀλλὰ διαρκῶς ἐπὶ τελευστῶ τῶσιν θεαματικαῖς καὶ παραδόξως, πράξεσι, πρὸ ὑπερδυνάμειν τὴν ἰκανότητα τῆς ἀφθρότητος φυσικῆς ὥστε τὰ συμβαίνοντα ἵσαν πλήρη θαυμάτων καὶ θεῶς δόξης. Σκέψαι, λοιπὸν τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Παλαιστίνην, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰωσήφ σκέψαι πάλιν αὐτὰ πρὸ συνέθεσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μωϋσῆος εἰς τὴν ἔρημον καὶ μετὰ τὴν εἰσόδον εἰς τὴν γῆν τῆς παγγελίας) σκέψαι πάλιν αὐτὰ, πρὸ συνέθεσιν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας, ἑπ. Ναυθοδοτοσύνη, εἰς τὴν καὶ νῦν (ἐκ

τοὺς τρεῖς πῦδας) μέ τὰ λοντάρια τὰ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν (εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων) καὶ τὰ αὐθεντὰ κατα τὴν ἐσχάτην προφητείαν Ε Δ. οὗ. ἅα αὐτὰ δ ἐκλήρωται τοῦ ἐνεργούντος Θεοῦ τὴν δουλκίαν, τὴν δόξαν, τὰ μεγαλῆματα καὶ ἥσαν γε, γινῶσθαι ἐκκλητικὰ καὶ κατ' ἐξόχην θαυμαστά.

ἐξοχῇ βασιλεύσας
 «Καὶ βὰς διηγήσονται τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐργάων καὶ θὰ δοξαλοῖσιν τὴν μεγαλαινότητα σου» (στίχ. 6) Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ ψαλμὸς δεικνύει, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἶναι καταλλήλος καὶ ἑτοιμὸς καὶ διὰ τὰ βυθὸ ἡτοῖ καὶ διὰ νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ὅ,τι αὐτὴν φοβῶν καὶ τὰ γεγονότα του ἀνεφίερθαι ἀνωτέρω εἶχον τὴν σφαῖραν διὰ καὶ τὸν βυθὸν αὐτῶν ἐνεργεῖν του, τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὴς τιμωρίας. Πλὴν ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ τῇν κοινῆς αὐτῇ τὴν σφαῖραν τῆς θείας ἐνεργείας διὰ μόνον εἰς τὰ τότε συμβαίνοντα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν 470 Ἀ πολλάκις δὲ εἶπα, τὰ μέσα δι' ἃ ἐν ἐκκρίσει καὶ καθέ μίαν ἀπὸ τῶν δὲ πλεονεξίας τῆς ἐργασίας τοῦ Θεοῦ ὅπως π.χ. τὰ μέσα μετὰ τὰ ὅποια ἐκκρίσσονται, τὰ φοβερά φαίνονται εἶναι αἱ ἀσφαλαὶ αἱ φρονεῖαι, αἱ θεωρήματα, αἱ κέρανα, αἱ ἀσέβειαι καὶ τὰ χιλιὰν, τὸ χαλῶδες ἢ πᾶν τὴν ἐξουσίαν) ὁ πηγαινοὺς αἱ πυρκαϊαί, ὁ κατακλυσμὸς ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ ἔρπετα, εἶναι οἱ δράκοντες, ὁ σκορπιός, τὰ φίδια, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ πετρίαι, ὁ ἀρκὸς δὲ ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ μικροζῶα ἢ σκυλῖον γὰ καὶ ἡ καμνίτη αὐτὰ δὲ κατ' ἐξοχῇ εἶναι μέσα ἐκκρίσεως τῆς θείας προνοίας, τὰ ὅποια κοινὰ τὸν ἀνθρώπου νὰ ἐπιστρέφον εἰς τὸν Θεόν, τοὺς ἀπολλύουσιν σὺν τῇ ὀκνηρίαν τοὺς ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τῶν βάρυν ὅντων καὶ τοὺς διηγήσιν ἀπὸ τῶν ληθαρῶν εἰς τὴν ἀγρυπσίαν. Ἡ δύναμις θείας τοῦ Θεοῦ δὲν στρέφεται μόνον εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα ὅλῃν.

Β Δι' αὐτὸ δ' ψαλμωδῶς, θέλουσι να μᾶς διδάξῃ δι' αὐτὰ. Σφοῦ εἶπεν· «Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φορητῶν ἐνεργειῶν σου θεοῦ ἐκμεταστούμεν καὶ το ἀπέραντον μεγαλεῖόν σου θα διηγούμεθα» προσέθεε· «Ἢν ἐπισημύω τὸν πλάθους τῶν ἐργεσιῶν τῆς καλοκαρδίας σου καὶ ἀκριβοῦς» (στίχ. 7α)· «Ἄλλος ἐρμηνεύτης λέγει»· «Ἦς ἀγαποῦντος σου»· «Καὶ θα χαίρομεν διὰ τὴν ἐκδόχυσιν τῆς δικαιοσύνης σου» (στ' 7β). Το τελευταῖον ἡμῶς οὐ ἀλλος ἐρμην. τῆς ἀπεδοκεῖ ὡς ἔστι· «Καὶ τὰς ἐλπίδας σου» σου θα ἐλπισώμεθα· «Ἡμεῖς δὲ θεωροῦμεν ὅτι»

καὶ οὖν, ὥπως ἀπαριθμήσωμεν ἐκεῖνα τὰ φοβερά μετὰ σωτηρίας, ἔτσι νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἀντίθετα τούτων αὐτὰ δὲ εἶναι τὰ ἐξῆς. Ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ αὐτὰ που εἶναι γύρω μας, εἶναι αἱ ἐτήσιοι μεταβολαὶ τοῦ καιροῦ, αἱ ἡμέραι, οἱ κῆποι, τὰ λείδια τὰ διαφόρα ἔνθη, τὸ πᾶν μὲν νερό καὶ τὸ γλυκὺ νερό, ἡ χρησιμότης τῶν θραυτῶν τὰ γεινήματα τῆς γῆς ὧς οἱ διάφοροι καρποί, τὰ διαφόρα δένδρα, οἱ εὐνοῖκαι άνεμοὶ τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, ἡ σεληνικὴ ἀκτὶ νοσήλαι, ὁ πολυτοκίλος χορὸς τῶν ἀστέρων, ἡ ἡσυχία τῆς νυκτός ἀπὸ δὲ τὰ ἀλόγια ζῶα εἶναι τὰ πρόβατα τὰ θόδια καὶ τὰ γίδια ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῶα εἶναι τὰ ζαρκάδια, τὰ ἐλάφια, οἱ λαγοὶ καὶ ἄλλα ἀκόμη πῶς πολλὰ ἀπὸ τὰ πτηνά, εἶναι αἱ ἰνδ καὶ θρυιθεὶς καὶ αὐαίμεσαι εἰς αὐτὰ τὰ δημουργήματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ ὅχι μόνον αὐτὰ που τιμωροῦν ἀλλὰ καὶ αὐτὰ που εὐεργετοῦν πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅσους φιλᾶπτουν καὶ τιμωροῦν. Τα μὲν μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δημιουργεῖ πρὸς ἐκφῶσιν αὐτῶν ἐάν δὲ κάποτε ἐπιφέρῃ τιμωρίαν μετὰ αὐτὰ τὸ κάνει δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν διορθώνονται μετὰ τὸν ἐκφῶσιν αὐτῶν, λόγω τῆς μεγάλης τῶν ἀνασθησας.

Β Εἰς αὐτοὺς δὲ ἀποδεικνύεται μεγαλοδωρος καὶ λαμπρὸς καὶ στέλλει αὐτὰ πρὸς δοκίμιον ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἀέρας ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς, πᾶν δὲν ἀξίζουσι.

Προσῶν λοιπὸν δ' αὖ τῇ σωτηρίᾳ μας μετὰ διαφόρους τρόπους ὁ Θεὸς τότε κάνει αὐτὰ καὶ τότε ἐκεῖνα, περισσότερα δὲ φορές ἐκεῖνα ἐπειδὴ θέλει μόνον ἐκεῖνα (τὰ φοβερά) Διότι δ' αὐτὸ καὶ ἠπεύλησε μετὰ τὴν γεννησάν, ὅχι διὰ νὰ τὴν στρέψῃ ἐναντὶν μας, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σὺν στρέψῃ καὶ αὐτὴ μετὰ τὴν ἐτοιμάσῃ δ' αὖ τὸν δ' αὖ θόλον Διότι λέγει. «Πηγαίνετε εἰς τὴν φωτίαν, ποὺ εἶναι ἐτοιμασμένη διὰ τὸν διάβολον» ἐν τῇ θουλαίᾳ σου τοῦ ἐτοιμάσῃ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, δε κνὺν ἔστι, δι. δὲν θέλει, νὰ ριψὴ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν γέννησιν.

Ὁ Κύριος εἶναι εὐσπλαγχνὸς καὶ ἐλεήμων καὶ μακρόθυμος καὶ πολυεὐσπλαγχνός. Ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός εἰς τὰ συμπαύτα καὶ αἱ εὐσπλαχνίαι Του ἐπεκτείνονται εἰς ὅλας τοὺς δημιουργήματα (στ' χ 8-9). Βλέπετε, δι. καὶ ὁ προφήτης ἀσφαλεῖται μετὰ τὰ περισσότερα ἀγαθὰ καὶ τὰ ἐμπλουτίζει μετὰ τὸν λόγον. Καὶ κάνει τοῦτο, δι. οὐ γνωρίζε καλῶς, δι. ὁ πλοῦτος τοῦ

Θεὸς εὐρίσκεται κυρίως εἰς αὐτὰ. Διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σωθῇ κανεὶς, ἐάν ὁ Θεὸς δὲν ἔστειλε τὴν πολλὴν τοῦ φιλανθρωπίας καὶ δὲν ἠμπορούσε νὰ παραμεινῇ κανεὶς, ἐάν δὲν ἀπελάμβανε τῆς πολλῆς Του ἀγαθότητος. Δι. αὐτὸ καὶ ἔλεγεν 471 Δ. «Εγὼ εἶμαι, ὁ ὁποῖος σῶναι καὶ διαγράψω τὰς ἀνομίας σου καὶ σὲ προστατεύσω καὶ ὑπεράσσω εἰς τὰς ἀμαρτίας σου. Ὁ Κύριος εἶναι εὐσπλαγχνός καὶ ἐλεήμων» Κότταξε, πῶς δεκνύει τὴν ἀνεκφῶσιν φιλανθρωπίας Του. Διότι δὲν συγκατεῖ μόνον τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἀλλὰ καὶ προβάλλει ἄλλον εἶδος τῆς φιλανθρωπίας ἀξιολόγον, τὴν μακροθυμίαν ὥστε αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν καὶ ὅχι μὲ τὴν φανθρωπῶν τοῦ αὐτοῦ νὰ σωθῶν μετὰ τὴν ἰδικὴν τῶν φροντῶν καὶ νὰ ἀπακτῇ αὐτοὺς θάρρος καὶ παρηγορίαν ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τῶν κατωρθώματα. Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς «εὐσπλαγχνός» ἀλλὰ «πολυεὐσπλαγχνός» δεκνύων, δι. δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ αὐτὸ τὸ πολὺ τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ξεπερνᾷ κάθε περιγραφήν. Ὅμως μετὰ αὐτὰ, ποὺ λέγει, ἐν οὐν χειρὶ περιέγραψε, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Θεοῦ λέγων **Β** «Ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός εἰς τοὺς πάντας καὶ αἱ εὐσπλαχνίαι Του ἐπεκτείνονται εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα Του». Τὶ σημαίνει «εἰς τοὺς πάντας», καὶ εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς λέγει καὶ εἰς αὐτοὺς που ζοῦν εἰς τὴν παροῖον αἰ. Διότι, ὅχι μόνον οἱ δικαιοὶ οὐτε οἱ ἀκούοντες τὴν ἀρετὴν, οὐτε αὐτοὶ, ποὺ μετανοοῦν, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι διὰ μέσου αὐτῶν, τὰ ὅποια παθαίνουν διακηρύττουσι τὴν εὐσπλαχνίαν Αὐτοῦ καὶ τὴν καλοκαγαθίαν Του. Καὶ διὰ μετὰ τὴν καὶ εἰς τοὺς εὐδοκῶντες τὴν ἀγαθότητά Του ὁ Θεός θά τοῦ εἴπω. Τὴν δὲ δεῖξει ὅχι μόνον εἰς τὸν Ἀδελφὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Κἀνδ' ὅχι μόνον εἰς τοὺς Νῶες καὶ εἰς τὰ παιδιά τοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκεῖνους, ποὺ κατεπὸν στήσαν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ Διότι τὰ πάντα ὁ Θεός ἐπέτελε μετὰ κινήσαν τὴν φανθρωπῶν.

Καὶ διὰ νὰ μαθῇς, δι. εἰς ὅλους εἶναι ἀγαθός, σκέψου ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα. Εἶπε μοι δὲν ἦτο ἀποδεχτὸς μεγάλης ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ τὸ γεροντός δι. ἐκεῖνον τὸν ἀδελφοκτόνον (Κάνν), ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ κἀνῃ τέτοια σφαγὴν καὶ νὰ μολύνῃ τὴν δεξιά τοῦ καὶ νὰ καταπατήσῃ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τὸν παρέδωκε εἰς τιμωρίαν.

που ήτο μάλλον νοθεσία παρά τιμωρία, ώστε και εκείνοι τὸν ἴδιον νὰ καθαρίσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν με τὸ μῆκος τοῦ χρόνου· καὶ τοὺς ἄλλους νὰ διαπαιδαγωγήσῃ με ἐκεῖνα· τὰ ὅποια ὑπέφερεν ἐκεῖνος. Εἰπέ μου ἐπίσης, δὲν ήτο ἀπόδεξις τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος τὸ γεγονός, ὅτ' ἐσταμάτησε τὴν κακίαν αὐτῶν, ποὺ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κατακλισμοῦ ήσαν ἀθεράπευτα ἀσθενεῖς καὶ οὔτε με ἀπελάσας, οὔτε με λόγια οὔτε με τιποτέ ἄλλο δὲν μετανοοῦσαν. Ὁ χρησιμοποιοῦσας ἐπὶ φαρμάκου, τὸ κοινὸν χρέος τῆς φύσεως καὶ προκαλέσας ἐνοντίον τὸν τὸν δ' αὖ τῶν ὑδάτων ἐλαφρότατον θάνατον, Τὸ δὲ «εἰς πάντας» εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς ὅχ' μόνον εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ αἰσθητά, εἰς τὰ ζῶα, εἰς τὰ θηρία· καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς ἠθέλει, ἀεθλὴ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ ἐκεῖ θὰ ἴδῃ τὴν πολλὴν ἀγαθότητα καὶ τοὺς πολλοὺς οἰκτιρμούς τοι Θεοῦ· ὅτι κάθε θλῆσιν οὐρανίου ἀπολαμβάνει τῆς πολλῆς τοι φιλανθρωπίας.

Αὐτὸ δὲ ἔχει ὑπ' ἄκρην καὶ ὁ ψαλμωδὸς προσέθεσε «Ἄς Σε διακηρύξω. Κύριε, ὅσα Σοι τὰ ἔργα καὶ οἱ ὅσοι Σοι ἄς Σε ἐγκωμιάσω» (στίχ. 10). Εἴ ήτοι ἄς Σε εὐχαριστήσω» ἀναπέμποντες εἰς Σε ὕμνους, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τιμηθῇ με τὸ χάρισμα τῆς δωλείας καὶ τὰ ἅλα ὄντα, ποὺ δὲν ἔχουν φωνὴν· Διότ' καὶ τὰ καθένα ἀπὸ τὰ ἀφώνα ὅντα ἔτσι ἔχει διηκουρηγηθῇ, ὥστε νὰ στέλλῃ πρὸς τὸν Θεὸν τὴν εὐχαριστίαν τοῦ με τὸν ἴδιόν του τρόπον καὶ αἶψα εἶναι ἀφώνων, ὅς τῶν ἀνθρώπων ποὺ φλέπον καὶ ἀπολαμβάνουν. Καὶ ἐκεῖνα μὲν εὐχαριστοῦν με τὴν οὐσαν τῶν, οἱ δὲ ἄνθρωποι με τὴν διανοήν τω καὶ με τὰς πράξεις τῶν 472 Α Δ· αὐτὸ καὶ δηλώνει αὐτὸ ὁ ψαλμωδὸς με τὴν προσθήκην τοῦ «Οἱ ὅσοι Σοι ἄς Σε ἐγκωμιάσω»· Ὅσους δὲ ἐβδ' ἀνομάζει τοὺς ἁγίους, οἱ ὅποιοι, ἐκτελοῦν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θαδίζονται μέσα εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κατάνυ.

«Τὴν δόξαν τῆς βασιλείας Σοι· θὰ διακηρύξω» (στίχ. 11σ). Τὴ σημαίνει τὸ «θὰ διακηρύξω τὴν δόξαν»· Σημαίνει ὅτι θὰ διακηρύξω, ὅτι δὲν χρειάζεσθαι τιποτέ λέγει ὁ ψαλμωδὸς ἐπίσης θὰ διακηρύξω τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν κηδεμονίαν τὸ ὅτι δὲν χρειάζεσθαι τοὺς ὑπηκόους τὸ ὅτι δὲν δέκνυνται αὐτοὺς τὴν τῶν πρόνοιαν, τὸ ἀπροσπέλαστον φῶς Σοι, τὸ ὅσαρι κρατῶν τῆς οὐσίας Σοι τὴν ἀκατέληκτον φωνὴν Σοι.

«Καὶ τὴν πολλὴν ἰσχὺν Σοι· θὰ ἐξαγγεῖλουν» (στίχ. 11σ). ήτοι θὰ διακηρύξω τὴν ἀκατομήχτην καὶ ἀδούλωτον δύναμιν Σοι· Β ὅχι, ὅτι Σοι ἔχεις ἀνάγκη αὐτῶν τῶν ὕμνων καὶ τῶν ἐγκωμίων, ἀλλὰ χρειάζονται δι' αὐτοὺς, ποὺ τὰ λέγουσι, ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ διδάξουν καὶ νὰ τοὺς κάνουν μετόχους τῆς ὑμνωδίας αὐτῆς. Δι' αὐτὸ προσέθεσεν ὁ ψαλμωδὸς «Δὲν νὰ κάνουν γνωστὰς εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τὴν πολλὴν δύναμιν Σοι καὶ τὴν ἐνδοξὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς βασιλείας Σοι» (στίχ. 12). Δὲ κινεῖ δὲ με αὐτὰ τὰ λόγια, ὅτ' ἐν νὰ μάθουν οἱ ἄλλοι τὴν πολλὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἀποδέχεται αὐτὰς τοὺς ἐπαίνους· Μεγάλῃ λόπον εἶναι ἡ δύναμις, μεγάλη ἡ δόξα, μεγάλη ἡ ἀντιπρέπεια, μεγάλη καὶ ἀνέκφραστος, καὶ ὅχι μόνον ἐπεριτὰ κάθε περιγραφὴν ἀλλὰ καὶ καταβάλλει κάθε νοῦν ἀνθρώπων· Εἴ Ἄλλ' ἡ πολλὴ καὶ ἀνέκφραστος αὐτὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ χρειάζεται αὐτοὺς ποὶ νὰ τὴν διακηρύττουν λόγῳ τῆς ἀποστολῆς τῶν πολλῶν· Δὲ καὶ ὁ ἥλιος εἶναι ἀστέρι φωτεινότερον καὶ ὁμοῦς αὐτοῖς· ποὺ εἶναι ἀρρωστοὶ εἰς τὰ μάτια δὲν θέλουν τὸ φῶς τοῦ ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι λαμπρότερα ἀπὸ κάθε ἥλιον, ἀλλ' αὐτοὶ εἶναι δὲ στραμμένοι εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἔχουν κλεισὰ τὰ αὐτιά των· ἔχουν ἀνάγκη μεγάλης φροντίδος, ὥστε νὰ φωτισθῇ ἡ διανοία των.

Πρέπει λοιπὸν συνεχῶς νὰ ἐπιθυμίζωμε εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀσθενοὺς καὶ νὰ φυτεῖωμε εἰς τοὺς νοῦν των τὴν περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν· Ἀκαλοῦθως ὁ ψαλμωδὸς, ὅτε δὲ ἀνέφερε τὴν δόξαν τῆς βασιλείας καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν· Δ καὶ παρέκαμμεν αὐτὰς χωρὶς νὰ τὰς διασαφήνῃ· ἐπαναλαμβάνει, καὶ λέγει, ὅσον τοῦ εἶναι δυνατόν, τὴν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ προσθέτει· «Ἡ βασιλεία αὐτοῦ, εἶναι βασιλεία αἰώνιος» (στίχ. 13). Εἶναι βασιλεία λέγει ὅχι μόνον τῶν παρόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων· διότι εἶναι ἀτελεύτωτος καὶ ἀπέραντος καὶ μόνῃ αὐτῇ εἶναι αἰώνια· «Καὶ ἡ κυριαρχία Σοι ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς νεκρας» (στίχ. 13). Κόπταται καὶ ἀπὸ οὗτα τὰ λόγια τὸ αἰώνιον χαρὰ κτήρα αὐτῆς τῆς βασιλείας. Επεκτείνεται εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, εἰς ὅλους τοὺς χρόνους.

«Ὁ Κύριος εἶναι ἀληθὴς καὶ ἀξιοπρεπὴς εἰς ὅλα τὰ λόγια τοῦ καὶ ἄν ὅς εἰς ὅλα τὰ ἔργα» (στίχ. 13σ).

Ἄφου ὁμιλήσεν ὁ ψαλμωδὸς διὰ τῶν αἰώνιων χαρακτῆρα τῆς βασιλείας διὰ τὸ θεῖον καὶ σταθερὸν καὶ ἀμετακίνητον αὐτῆς, ἔτιωρα ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς σταθερότητος τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ «Πιστὸς» σημαίνει θεῖος ἀληθινός. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς εἶναι πιστός, τότε πιστὰ θὰ εἶναι τὰ ὅτι αὐτοῦ λεγόμενα. Ὅπως ἀκριβὲς ἡ βασιλεία τοῦ εἶναι ἀνάθρακτος καὶ δὲν γνωρίζει τέλος, ἔτσι καὶ τὰ λόγια τοῦ εἶναι σταθερά καὶ θεῖα. Ὅτε λοιπὸν ἔκεινη (ἡ βασιλεία) σταματᾷ οὔτε αὐτὰ (τὰ λόγια) ἀχρηστεύονται. Ἐὰν δὲ δὲν ἀχρηστεύονται τὰ λόγια, τότε ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν τὰ ἔργα.⁷ Ἀ. Ἐὰν δὲ κάποτε εἶπε κατ' αὐτὸν καὶ ἐγὼ καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀποδείξι τῆς ἀληθείας τοῦ «Εἰς περίπτωσιν» ποὺ θὰ ἀποφασίσω νὰ καταστρέψω ἕνα ἔθνος ἢ μίαν θασυλείαν, ἐκδιδῶν ἀπόφασιν καταστροφῆς καὶ ἐξαφανισμοῦ τοῦ, καὶ ἐκεῖνο τὸ ἔθνος ἐπιστρέψῃ εἰς ἐμὲ καὶ μετανοήσῃ διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ καὶ ἐγὼ θὰ μετενοήσω ὅς' ὅσα εἶπα ὅτι θὰ κἀκὼ ἐναντὶ τοῦ. Καὶ ὅς' αὐτοὺς ἀγαθούς ἀνθρώπους ὁμοίως λέγει. «Ἀγαθὰ προσματὰ θὰ εἶπω ὅ αὐτοὺς καὶ ἂν ἀλλάξουσιν διαγωγὴν, θὰ μεταβάλω καὶ ἐγὼ αὐτὰ, ποὺ εἶπα δι' αὐτούς».

«Καὶ ἄγιος εἰς ὅλα τοῦ τα ἔργα» Τ. σημαίνει «Ὁσιος» Ἀμετάκλητος, σωστός, καθάρος, ἀμόλυντος, μὴ δίδων εἰς κανένα καμμίαν ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν.

«Ὁ Κύριος στηρίζει ὅλους, ὅσοι εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ πέσουν κάτω καὶ σηκῶναι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν καταπέσει, καὶ συντρίβῃ» (στῆχ. 14). Β. Ἀφού εἶπεν ὁ ψαλμωδός, ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπείρατος, καὶ ὅτι τὰ λόγια τοῦ εἶναι ἀληθινὰ, καὶ ὅτι τὰ ἔργα τοῦ εἶναι ἀμετάκλητα καὶ ἀφού ὡμολογῇ διὰ τὴν δοξάν καὶ μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἐπανερχέσθαι εἰς τὴν φιλοanthropian, ἡ ὅσα ἀποτελεῖ καὶ αὐτὴ μεγίστην δοξάν τῆς βασιλείας τοῦ. Τονίζει δηλαδὴ ὁ ψαλμωδός, ὅτι ὁ Θεὸς ὅχι μόνον κρατεῖ ὀρθίους αὐτοὺς ποὺ στέκονται ὀρθοί, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιστρέφει νὰ πέσουν αὐτοί, ποὺ πρόκειται νὰ καταπέσουν καὶ ὅτι ἀνυψῶναι τοὺς πεσμένους καὶ τὸ πλέον ἀφ' ὧν ἀθανάσιοι εἶναι, ὅτι ὅλους στηρίζει ἀνεξαίρετως ὅχι τὸν τάδε μόνον ἀλλὰ ὅλους ἔστω καὶ ὅς' εἶναι δοῦλοι ἢ πτωχοὶ ἢ ἀσήμενοι ἢ κατὰγονται ἀπὸ ἀσήμενον καταγωγὴν Δ.

7. Ἰερ. 23. 7. 8.
8. Ἰερ. 18. 9. 10.

ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Δεσπότης ὅλων καὶ δὲν παραθέλει τοὺς πεσμένους οὔτε ἀφ' αὐτοῦ δι' αὐτοὺς, ποὺ ἀπελαινῶνται με πτώσει. Αὐτοὺς δὲ κἀνε δὲ δὲν τὴν δημιουργίαν, ὅ ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν καθένα χωριστὰ.

Ἐὰν δὲ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ ἔχουν πέσει, δὲν σηκώνονται αὐτοὺς δὲν οφείλονται εἰς αὐτόν ποὺ θέλει νὰ τοὺς σηκώσῃ ἀλλὰ εἰς ἐκείνους τοὺς ἰδίους, ποὺ δὲν θέλουν νὰ σηκωθῶν, Δ. ὅτι καὶ τὸν περὸντα Ἰούδα ἤβηλσε νὰ σηκωσῇ καὶ δι' αὐτὸ ἔκανε τὸ πᾶν ἀλλ' ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἤβηλσε. Τὸν δὲ Δαβὶδ, ὅταν ἔπεσε τὸν ἐσηκώσε καὶ τὸν ἔκανε δυνατὸν. Τὸν Πέτρον, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πέσῃ τὸν ἐσήκωσε καὶ ἀκούσε πῶς τὸν ἐσήκωσε «Σίμων Σίμων», τοῦ λέγει, «νὰ, ὁ σατανᾶς ἠθέλησε νὰ σὰς κοσκινίσῃ ὡς τὸ σιτάρι, ἐγὼ ὅμως προσήχηθην διὰ Σε ὥστε νὰ μὴ γαθῇ ἡ πίστις σου».⁸ Κατόπιν τονίζει καὶ ἄλλο εἶδος ἐορρεσίας, διότι, εἶναι πάλιν κληὸς καὶ παντοεὶς ἡ φρονίς τοῦ Δ. «Τὰ μάτια ὅλων στρέφουν εἰς Σε τὴν ἐλπίδα τῶν καὶ Σε τοὺς διδεις τὴν τροφήν τῶν εἰς τὴν κατάλληλὴν σιγήν» (στ. 13). Εἰ δὲς, πῶς ἐδειξεν ὁ ψαλμωδός, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς εἰς ὅλους καὶ εὐσπλαγχνίζεται ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ, Αὐτὸ ἀκριβὲς ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰ Εὐαγγέλια. «Ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον τοῖς εἰς τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς καλοὺς καὶ διδὲ τὴν ὁροχὴν εἰς τοὺς δικαίους καὶ εἰς τοὺς ἀδίκους»⁹ αὐτὸ καὶ ἐδῶ ὑπανίσταται ὁ ψαλμωδός μετὰ λόγια τοῦ. «Καὶ Σε τοὺς διδεις τὴν τροφήν τῶν εἰς τὴν κατάλληλὴν σιγήν» Διότι δὲν εἶναι αἱ ὁροχαί, τὸ γῶμα καὶ ὁ ἀέρας, ποὺ συνηθίζου νὰ παράγουν τοὺς καρπούς ἀλλὰ ἡ θεὰ τοῦ πρῶτα γινῆσαι τὰ δένδρα καὶ καρποφοροῦν.

Ε. Ἡ δὲ ἐκφράσις ἐν εὐκαίρῳ σημαίνει, ὅτι τὰ πάντα ἔχουν καθορισθῇ εἰς τοὺς ὁσφορούς καιροὺς καὶ παρόντα κατὰ τὰς διαφορὰς ἐναλλαγὰς τοῦ καιροῦ. Διότι αὐτὴ ἡ τάξις δὲ καὶ κατ' ἐξοχὴν τὴν σοφίαν τοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὅχι ὅλα μαζί, οὔτε τὸ καθένα χωριστὰ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν ἀνάγκαν τοῦ χρόνου μορᾶς τὴν παραγωγὴν τῶν τροφῶν, ὥστε καὶ ὁ γεωργὸς νὰ ἀναπαύεται καὶ τὰ προόντα νὰ μὴ καταστρέφονται. Τὸ ἐν ἐκκαίρῳ λόγῳ σημαίνει ἢ αὐτὸ ποὺ εἶπαμε παρανοούμενως,

8. Λ. 22. 31. 32.
10. Ματθ. 5. 40.

ὅτι δηλαδὴ ἔχει διαμορφώσει τὸ κάθε προϊόν εἰς τὴν καταλλήλῃ σιγμῇ. 474 Α ἡ ὅτι διδὲ τὴν τροφήν, εἰς ἐκεῖνους τοὺς τὴν θέλουν καὶ τὴν ἔχουν ἀνάγκη. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει, ὁ ψαλμωδὸς, ὅτι «τὰ μάτια δέλων ἔχουν στερεομένην τὴν ἐλπίδα τῶν σὲ ζῆνα». Ἀν καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ αὐτοὶ δηλαδὴ ποὺ εἶναι ἀπεθελῆς οἱ ὅποιοι λέγουσι, ὅτι τὰ δυνάμει λειτουργοῦν ἀπὸ μόνι τῶν καὶ κατὰ τρόπον αὐτομάτου. Ἐδῶ δὲ ἀναφέρεται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, ὅπως ἀκριβὲς καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα ὅταν λέγῃ «Αὐτὸς δίνει τροφήν εἰς τὰ μικρὰ τῶν κορακῶν, τὰ ὅποια με τοὺς κρωγμούς του τὸν ἐπικαλοῦνται», καὶ καὶ τὰ ζῶα εἶναι ἀλόγιστα. Καὶ πάλι λέγει, ὁ ψαλμωδὸς «Τὰ μικρὰ τῶν λεόντων θρυλῶνται διὰ τὴν ἀρπάξαι καὶ διὰ τὴν ζήτησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ το φεγγῶν τῶν». 475 Ἀν καὶ αὐτὰ εἶναι ἀλόγιστα ζῶα καὶ δὲν ζητοῦν ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Β δὲ ὅτι αὐτὸ πρέπει νὰ ληθῇ, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς διαθέσεως ἐκείνοι τῶν ζώων ἀλλὰ ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων.

«Σὲ ἀπλώνεις τὸ χερὶ σου καὶ γεμίζεις κάθε ζωντανήν, ὑπαρξίαν με ἀφθονίαν ἀγαθῶν» (στίχ. 16). Χερὶ καλεῖ ἐδῶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν δύναμιν με τὴν ὅποیان χορηγεῖ ὁ Θεὸς καὶ με διὰ αὐτὰ σὲ διδάσκει νὰ γνωρίζῃς ὅτι αἱ καρποφοροῦν τῶν ἀγαθῶν δὲν ἔγκεινται εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἀλλὰ εἰς τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Ἡ εἴπε το «Αἰνοῦεις τὸ χερὶ σου, διὰ τὰ διέξῃ τὴν εὐκοίαν με τὴν ὅποیان ὁ Θεὸς χορηγεῖ. Διότι ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι τότε ἀληθεύουσιν τὴν αἴτιαν διὰ τῶν πραγμάτων καὶ προσκυνοῦσιν τὸν ἄρα καὶ τοὺς ἡλίου καὶ ἐνὶ ὧν δὲ τὰ παρῆγον τοὺς καρπούς, ζητῶν ὁ ψαλμωδὸς νὰ θυώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκούει ἀρχὴν καὶ εἰς τὴν αἴτιαν καὶ ἀεσιότητι τῶν δέλων συνεχῶς ἐπαινελαμβάνει αὐτὰ. C δὲ νὰ διείξῃ, ὅτι διὰ πρὸς ἐκείνους ἀπὸ τὸ χερὶ ἑκείνου καὶ ὅτι τὰ ἀγαθὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴν φροντίδα ἑκείνου.

Ἐδῶ δὲ ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς γεμίζει με εὐδοκίαν τὰ πάντα, ἥτοι με εὐχάριστα πράγματα, ὅτι κάθε ζῶον το γεμίζει με τὰ βέλτιστα τὰ το ὅποیان θελημα ἀφέρει εἰς αὐτό. Δ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν δίδει ἀπλῶς τρο-

φήν, ἀλλὰ προσφέρει, σὲ κάθε ζῶοντα ὁργανισμόν, κάθε χρήσιμον πράγμα, κάθε τι ποὺ τὸ δημιουργήμα ἐπιθυμεῖ καὶ τὸ ἱκανοποιεῖ. Ὡς, λέγει, ὁ ψαλμωδὸς ἐδῶ εἶνα το ἐξῆς ὁ Θεὸς δίδει καὶ εἰς τὰ ἀλόγια ζῶα καὶ εἰς διὰ, ὅτι εἶναι εὐχάριστοι καὶ ὅτι ἀφέρει, εἰς τὸ καθένα καὶ δὲν τοῦ διδὲ ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ γεμίζει με ἀγαθὰ ὥστε κοινῶς ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ στερεῖται διπλοῦς. Διὰ αὐτὸ λέγει, «Γεμίζεις κάθε ζῶοντα ὁργανισμόν με εὐχάριστα πράγματα». D ὁ Κύριος εἶναι δικαίος εἰς διὰς τὰς ἐνεργείας του καὶ ἀγίος εἰς διὰς τὰ ἔργα του ἐναντί τῆς δημιουργίας. «Ὅδους» ἐδῶ ἀνομιάζει, ὁ ψαλμωδὸς διὰς τὰς μεθόδους τοῦ Θεοῦ, τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φροντίδα, με τὴν ὅποیان διέπλωσε καὶ ἐτοποθέτησε εἰς τὴν ὑπαρξίαν τὰ πάντα. Διότι λέγει, διὰ τὰ ἔργα του εἶναι ἐναρμόνιος, εἶναι γεμῶν ἀπὸ θαυματουργικῆς ἰδιότητος καὶ ὁ Θεὸς εἰς κανένα δὲν ἔδωσε τὴν παραμικρὰ ἀφορμὴν νὰ τὸν κατηγορήσῃ ἔστω καὶ ἂν ἀκούη μερικοὶ ἄνθρωποι φωνάζοντες ὡς τρελλοὶ καὶ λυσσασμένοι. Τὰ ἔργα, λοιπόν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκ φύσεως τοιαῦτα ὥστε νὰ ἀσπαρασσῶν νὰ ἀκτινοβολοῦν καὶ νὰ διακρυστῶν τὴν πρόνοιαν τὴν φροντίδα τὴν φιλοφροσύνην, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ δημιουργοῦ.

Ε «Ὁ Κύριος εἶναι πολὺ κοντὰ εἰς ὅσους τὸν ἐπικαλοῦνται, εἰς διὰς ὅσοι τὸν ἐπικαλοῦνται, με εὐχάριστα καὶ ἀληθινὰ» στίχ. 18. Νὰ, λοιπόν, καὶ ἀλλή τλεν, ὅτι τῆς προνοίας, ἡ προνοία τῶν ἀγαθῶν. Διότι ἀφοῦ ὁ ψαλμωδὸς ἀνέφερε τὰ ἀγαθὰ ποὺ δίδονται ἀπὸ κοινῶς εἰς διὰς, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἀπίστους, ἦτοι τὴν τροφήν, τὰς βροχὰς, τὴν ἀνάφερι καὶ αὐτὰ, ποὺ δίδονται ὁ ἀπὸ τῶν εἰς τοὺς πιστοὺς Ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ, εἶναι τὰ ἀγαθὰ, ὅτι αὐτὸς εἶναι κοντὰ τῶν, ἦτοι τοὺς βοηθεῖ, φροντίζει, διὰ αὐτοὺς, προνοεῖ πολὺ περισσότερο δὲ αὐτοὺς πρὸς διὰ τοὺς ἄλλους εἶναι πρῶτος, εὐσεβανγνικός καὶ ἐνήμερος εἰς αὐτοὺς. 475 Α καὶ φανερώμε, τὰ ἀγαθὰ τοῦ περισσότερο εἰς αὐτοὺς. Αὐτὸς θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν ποὺ τὸν φοβοῦνται καὶ θὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχὴν τῶν καὶ θὰ τοὺς σώσῃ» (στίχ. 19). Καὶ ὁ Παῦλος ἠθέλει νὰ φηγῇ ἀπὸ κοντὰ τοῦ ὁ ἀγγελος τοῦ σαταναῖ ἦτο οἱ περσῆται αἱ θλίψεις αἱ παγίδες ἡ λέγει κάποιος καὶ δὲν τὸ ἔκακεν ὁ Θεός. Καὶ δὲν τὸ ἔκακεν δὲ

ὅτ' ἐπεὶ ἤξερεν, ὅτι ἐχτοῦσε ὅχι τὰ συμφέροντα, τὸ νὰ θελήσῃ πάλιν καὶ νὰ θελήσῃ ὑπερφυσικά ἢ το ἔργον τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε «Εὐχαριστοῦμαι εἰς τὰς ἀσθενείας, εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τοὺς διωγμούς»¹⁴. Ἐὰν δὲ προηγουμένως ὁ Παῦλος ἤθελε τὸ ἐντίθετον τὸ ἤθελε ἀπὸ ἀγνοίας· ἐπεὶ δὴ ὁμῶς ἔμαθεν, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει αὐτὸ, καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος συμφάνει ἀκολουθῶν. Β Δὲν εἶναι ἄλλο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλο τὸ θέλημα αὐτῶν ποὺ τὸν φοβοῦνται· ἐὰν δὲ καμμία φορά καὶ αὐτοὶ, ὡς ἄνθρωποι, θέλουν κάτι, ὁμῶς κατόπι μετανοοῦν καὶ συνέχοντα.

«Ὁ Κύριος φρουρεῖ καὶ προστατεύει ὅλους ἐκείνους, ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ θὰ ἐξαποθρεύσῃ ὅλους τοὺς ἁμαρτωλούς» (στ.χ. 20). Καὶ αὕτη εἶναι ἐκδήλωσις μεγάλης φροντίδος τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ διατηρῇ, νὰ διασφαλίσῃ καὶ τὸ νὰ παρέχῃ τὴν πρόνοιάν Του. Ὀνομάζε· δὲ ἐδῶ «ἁμαρτωλούς» αὐτοὺς, ποὺ πάσχουν ἀθεορρήματα καὶ δὲν θέλουν νὰ διορθωθοῦν. Ἐὰν δὲ μερικοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ τὸν ἀγαποῦν, τοὺς ἀφήνῃ, ὁ Θεὸς νὰ ἀποθνήσκουν, καὶ αὕτη ἡ δοκιμασία εἶναι μέσον τοῦ προστατεύοντος Θεοῦ αὐτὸ δὲ ἐγένε καὶ μετὰ τὸν «Ἀδελ. Διότ» καὶ δι' ἀκόμη τὰ σώματα τῶν κατεστράφησαν C δ' ὡς ἔγιναν λαμπρότερον, εἰς τὴν ψυχὴν θὰ παροῦν δὲ πίσω καὶ τὰ σώματά των ἀφθάρτα. Ἀφοῦ λοιπὸν, ὁ ψαλμωδὸς ἀνέφερε τὰ εἶδη τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὅσα θεθαίως ἤμπορούσε νὰ ἀναφέρῃ, τὰ ἀναφερόμενα εἰς ὅλους καὶ τὰ ἀσωματικά, τὰ ἐξαιρετικά τῶν ἀγίων, τὴν φροντίδα δὲ αὐτοὺς κλονιζομένους τὴν προνοιάν διὰ τοὺς πεπαικότες τὴν μακροθυμίαν τὴν διώρθωσιν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν φρούρησιν τῶν ἀγίων, τελειώνει τὴν ὁμιλίαν πάλιν μετὰ τὸν καὶ καλεῖ διηγεῖσθαι τὴν οἰκουμένην νὰ συμετάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν δοξολογίαν, λέγων «Τὸ στόμα μου θὰ ἀναπέμψῃ ὕμνον εἰς τὸν Κύριον καὶ ἅς δοξολογῇ κάθε σάρκα τὸ ἅγιον ὄνομα Του εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας» (στ.χ. 21).

Βλῆτε, λοιπὸν, πῶς ὁ ψαλμωδὸς ἀπὸ ἀγαθὴν δόξης καλεῖ ὅχι μόνον αὐτοὺς, ποὺ ἐνεργετοῦνται, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦνται (διότι καὶ ἡ τιμωρία εἶναι μορφή φροντίδος) καὶ ὅχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλογα ζῶα καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ ὅλα τὰ ὄν-

τα, ποὺ δὲν αισθάνονται· ὅ,τι ὅλα εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά Του. Ἄς μὴ, λοιπὸν, παραλείπωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ὑμνολογοῦμεν συνεχῶς τὸν τόσον ἀγαθὸν καὶ φιλόφρονον Θεόν· τὸν παρέχοντα τὴν ἐνεργείαν Του παντοῦ καὶ ὅς τὸν ὑμνοῦμεν μετὰ λόγια καὶ μετὰ ἔργα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὅποιον ἀνῆκε ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΜΕ (145) ΨΑΛΜΟΝ

476 Α Ψυχὴ μου, νὰ ὁμιλήσῃς τὸν Κύριον·
Εγὼ θὰ ὑμνήσω τὸν Κύριον εἰς
δύστην τῆς ζωῆς μου. Θὰ ψάλλω εἰς
τὸν Θεόν μου, ὅσον θὰ ὑπάρχω» (στίχ. 2).

Ὁ ψαλμωδὸς ἀρχίζει ἐδῶ παλιν ἀπὸ το σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐτέλειωσε τὸν προηγούμενον ψαλμόν, δηλαδὴ τὴν ἀνυμνήσιν καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτὴ ἡ συνήθεια καθιερώθη, πέρα πολλὰ τὴν ψυχὴν "Υμνον δὲ ἐννοεῖ, ὅπως συνεχῶς λέγω, τὴν δια τῶν ἔργων δοξολογίαν αὐτῷ ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Χριστὸς «Ὡς λάβωμεν τὸ φῶς σας ἐμπρός εἰς τοὺς ἀδελφούς, δια νὰ ἴδωμεν οὕτω, τὰ καλά σας ἔργα B καὶ νὰ δοξάσωμεν τὸν οὐράνιον σας πατέρα»¹ Καὶ ὁ Παῦλος ἐπαυλασθάνει «Νὰ δοξάζετε, λοιπόν, τὸν Θεόν ἐν τῷ σώματι, ὡμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι, ὡμῶν»² Καὶ ὅπως ἔλεγεν εἰς τὸν προηγούμενον ψαλμόν «καθημερινῶς θὰ Σε δοξολογῶ», ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγει «Θὰ ψάλλω καὶ θὰ ὑμνῶ τὸν Θεόν μου, ὅσο θὰ ὑπάρχω εἰς τὴν ζωὴν» Ἐπειτα, θέλων ὁ ψαλμωδὸς νὰ κινή παλιν μετόχους τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, διηγέται τὰς φανερὰς τοῦ Θεοῦ καὶ οὐρανίου δόξης, διότι ἐκείνη ἐξάγει καὶ ζεσταίνει τὸν πᾶσαν πόθον καὶ διατρέχων ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ συγκεντρῶν ὅλους εἰς τὴν χορωδίαν του. Διότι αὐτὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ὕμνος καὶ αὐτὴ εἶναι πραγματικὴ τιμὴ εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειτα ζητῇ τοὺς πολλούς, οἱ ὅποιοι πρόκειται νὰ ἀπολαύσῃ τῆς σωτηρίας Του.

«Μὴ ἔχετε πεποιθῆσιν εἰς τοὺς ἄρχοντας, εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ εὕρετε σωτηρίαν» (στίχ. 3) Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Εἰς τὸν μὴ διεισδυμένον νὰ σώσῃ» Ἀς ἀκούσωμεν αὐτὴν τὴν προ-

1 Ματθ. 10, 5.
2 Α Κορ. 6, 30.
3 Ψαλμ. 144, 2.

τροπὴν καὶ συμβουλὴν αὐτοί, ποῦ ἀπενίσταν με καρφὰ μένα μάτια εἰς τὴν ἀνθρώπινην σοφίαν, τὴν πρόσκαιρον καὶ διεφθαρμένην. Τὶ δὲ σημαίνει τὸ «εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει σωτηρία», Ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι αὐτοὶ δὲν δύναται νὰ σώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς των, οὔτε δύναται νὰ συμπαρασταθῶν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι ἐὰν ἤθελεν ἔλθῃ ὁ θάνατος, αὐτοὶ θὰ κοίτωνται ἀφρονότεροι καὶ ἀπὸ τὰ λιθάρια. Τοῦτο, δηλαδὴ, σημαίνει, αὐτὸ ποῦ προσθέτε, ὁ ψαλμωδὸς λέγων «Θὰ θυγὴ τὸ πνεῦμά σου καὶ αὐτὸς θὰ γυρίσῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν σου. Εκείνην δὲ τὴν ἡμέραν θὰ καταστραφῶν δακ. αἱ σκέψεις σου» (στίχ. 4) B Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει, «Αἱ προθέσεις σου», Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εἶναι ἡ ἐξῆς, αὐτοὶ ποὺ δὲν δύναται νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὸν ἑαυτόν του, πῶς θὰ σώσῃ ἄλλους, Διότι, τίποτε δὲν εἶναι, ὅσον ἀσταθὲς καὶ σάπαι, ὅσον αὐτὴ ἡ ἐλπίς.

Τὸ φανεραίνει, δὲ αὐτὸ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὁμολῶν περὶ τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν, ἔλεγεν «Ἡ δὲ ἐλπίς δὲν ντροπιάζει»¹ Τὰ ἀνθρώπινα πράγματα διὰ τὸ δὲν εἶναι ὅμοια μετὰ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, δηλαδὴ σταθερά, ἀλλὰ εἶναι πῶς ἀσθενῆ καὶ ἀπὸ τὴν σκίαν. Διότι, μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι εἶναι ἄρχων. Διότι καὶ ὁ ἄρχων δὲν διαθέτει κατὰ περισσώτερον ἀπὸ τὸν κοινὸν ἀνθρώπων ὑπόκειται, δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἀθεβαιότητα. Ἐὰν δὲ πρέπη νὰ εἴπῃ κάτι θαυμάσιον, ἢ περὶ εἶναι ἄρχων B καὶ δι' αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν δὲν πρέπει νὰ καυχῶται. Διότι αἱ ποιαὺτα, ἐξουσίαι εἶναι, ὡς καὶ ἐπισημαίνει. Καὶ ἀν' ἀκόμη δὲν πέσῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ὥστε νὰ γινέται ἀγνωστὸν καὶ ἀχάριστος καὶ ἔτσι δὲν πρόκειται νὰ τηρήσῃ τὸν λόγον του καὶ νὰ εἶναι ὑπεύθυνος ἀπάναντι. Ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὴν ὑπόθεσιν του. 477 Α Ἐὰν δὲ φανῇ εὐγνώμων, τότε θὰ ἔχῃ με ταπτώσεις καὶ ἐναλλαγὰς εὐκολωτέρας ἀπὸ ὅτι οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι καὶ μάλιστα ὅσοι εὐκολωτέρας, ὅσον μεγαλύτεροι καὶ περισσότεροι εἶναι αἱ παγίδες, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἐκτεθειμένος καὶ ἔτσι, αὐτὸς εἶναι ὅσον περισσότερο εὐάλωτος, ὅσον περισσότεροι εἶναι, αὐτοί, ποὺ τὸν ἐπιβουλεύονται. Διότι, τὴν χρειάζονται οἱ σωματοφύλακες καὶ τι αἱ πολλὰ φρουραὶ. Πῶς λοιπὸν δυνατόν, νὰ σώσῃ ἄλλους αὐτὸς ποῦ, ἐνῶ εἴ μεσὰ εἰς πόλιν, εὐνο

4. Ρομ. 8, 6.

μουμένων δὲν δύναται. νὰ ἐλπίη οὔτε εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ σώματος του, ἀλλ' εἶναι διαρκῶς τόσον ἀνήλικος καὶ ἀγωνιᾷ, ὥσταν νὰ εὕρισκεται ἀνάμεσα σὲ ἐχθρούς, Πῶς δύναται νὰ καταστήσῃ ἀσφαλεῖς καὶ νὰ σώσῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοὺς ἄλλους αὐτός, ποῦ ἀνὰ ἐπικρατεῖ εἰρήνη, φοβέται. περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ μάχονται ἐκ τῶν πολέμων. Β. Διὰ πολλοὺς δὲ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι θύναται νὰ ζοῦν χωρὶς φόβου μόνον τῶν αὐτῶν ἢ στήριξις τῆς ἐλπίδος τῶν εἰς τέτοιους ἀρχοντας ἐγίνεν ἐνέδρα καὶ παγίδα καὶ ἐτοίμασαν ἐκεῖνοι οἱ ἀρχόντες ἔπασαν ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, μᾶλλον τῶν παρεσυρθησάντων εἰς τὴν πτώσιν καὶ αὐτοὶ εἰς ἄλλους δὲ ἀρχόντας οἱ φρουροὶ τῶν ἐγίναν προδοταί.

Ὡμῶς ὁ προφήτης, ἀφοῦ παρέβλεπεν ὅλα αὐτά, ἐπεὶ δὲ πολλοὶ διέφυγον αὐτὰς τὰς παγίδας ἀναφέρει, μόνον τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός τοῦ θανάτου Διότι, καὶ ἂν ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὴν ζωὴν σοῦ ἔλθουν κατ' εὐχὴν, καὶ ἂν εἶναι φιλόφρων καὶ ἂν, λέγει, ἀναγνωρίζῃ τὴν χάριν καὶ οὐκοῦτον νὰ τὴν ἀνταποδώσῃ ἀφοῦ πεθάνει, ὅταν ἀκόμη δὲν ἔχουν ἐκπληρωθῇ αἱ ὑποσχέσεις τότε σε ἀφήσει, μὲ κενὰς ἐλπίδας διότι ἡ ζωὴ δὲν διήρκεσε διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων. Ὅταν δὲ βέβαιον αὐτὸς ἀρκετὴν ζωὴν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων, τότε σὺ καταφεύγεις εἰς ἀθεοταίαν συμμαχίαν. Ἡ μήπως δὲν γνωρίζετε, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν πάθει αὐτὸ. οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ ἔπασεν ὁ συμμαχὸς τῶν ἔχασαν τὸν προστάτην καὶ ἐνεκα τούτου μάλιστα κατέπεσαν καὶ αὐτοὶ. Καὶ τί λέγω διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι γίνεταί καὶ ἀφανίζεται, ὅταν ὁ κύριος καὶ πρωτοεργάτης αὐτῆς τῆς ὑποσχέσεως χάνεται. Διότι λέγει, ὁ ψαλμωδὸς «Θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γῆν ταύτην». Ἐάν δὲ ἐκεῖνος χάνεται, πολλοὶ περισσότεροι καὶ αἱ ὑποσχέσεις του. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς προσέθεσε τὸ «Ἐκείνην τὴν ἡμέραν θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλα αἱ σκέψεις σου» δεικνύων, ὅτι, ἐκ μόνον δὲν θὰ ἐκπληρωθοῦν αἱ ὑποσχέσεις, Ὡς ἀλλὰ καὶ αὐτός, ποὺ ἔδωκεν αὐτάς, θὰ χαθῇ. Τί ζητεῖ λοιπὸν νὰ κἀν ὁ ψαλμωδὸς μὲ αὐτὰ ποὺ λέγει, «Αφοῦ ἐργάσῃ καὶ ἀπεμακρυνθῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἐλπίδας, δεῖ κινεῖται τώρα τὸ ἀσφαλὲς λιμάνι καὶ τὸν ἀπόρρητον πύργον καὶ συμβουλεύει. Διότι αὐτός ἐστὶν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀριστος τρόπος συμβουλῆς, τὸ νὰ φεύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ

ἀσθενή καὶ σάπια καὶ νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ ἰσχυρά νὰ γκρεμίσῃ τὰ μάταια πράγματα καὶ νὰ ἀνυψῶν τὰ ἀληθινὰ νὰ ἐλέγῃ τὰ σπατάλια καὶ ψεύτικα καὶ νὰ δεικνύῃ αὐτά, ποὺ εἶναι χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα.

«Εὐτυχισμένος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποῖου βοηθὸς εἶναι, ὁ Θεὸς τοῦ ἀκῶς καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ ὁποῖου στηρίζεται εἰς τὸν Κύριον, τὸν Θεόν του» (στich. 5) Εἶδες ἀποθνήσκον συμβουλήν καὶ νουθεσίαν, Ε. Ὅταν δὲ λεγῇ «μακαρισμὸν» ἔννοει ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ ὑποδηλώνει τὴν ἀσφαλὴ ἐλπίδα. Ἀφοῦ, λοιπὸν, ἐμακάρισεν αὐτόν, ποὺ ἐλπίσει εἰς τὸν Θεόν, λέγει ἐν συνεχείᾳ τὴν δύναμιν τοῦ βοηθοῦτος Θεοῦ, δεκνύων, ὅτι ὁ μὲν εὐτυχὴς, εἶναι ἄνθρωπος, ὁ δὲ βοηθός, Θεὸς ὁ ἕνας χάνεται. ὁ ἄλλος μένει. καὶ δεῖ μένει μόνον αὐτός (ὁ Θεός), ἀλλὰ μένουσι καὶ τὰ ἔργα του. Δ' αὐτὸ καὶ προσέθεσε «(Ἡ ἐλπίς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι εἰς Αὐτόν), ποὺ ἔκανε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τὴν θάλασσαν καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτά» (στich. 6) 476 Α. Ἐάν δὲ τὰ ἔργα τοῦ μένου διὰ παντὸς, πολὺ περισσότερον αὐτὸς εἶναι καὶ αἰώνιος καὶ ἰσχυρός καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος καὶ ἰσχυρός, δεκνύων τὰ ἔργα του, τὴν δύναμιν Του. Τι λοιπὸν ἂν καὶ εἶναι, αἰώνιος καὶ ἰσχυρός, ὅμως δὲν θέλει, διότι πολλοὶ ἀνοήτοι λέγουσι αὐτὰ Κύριε διὰ τὸ πᾶς ὁ ψαλμωδὸς ἀντακουσάζει καὶ αὐτὴν τὴν ὑπόμειναι. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν «... Αὐτόν, ποὺ ἔκανε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς αὐτά», κατόπιν προσέθεσε «... εἰς Αὐτόν, ποὺ θαυμάστει, τὴν ἀλήθειαν αἰώνως καὶ ἀπονέμει δικαιοκρασίαν εἰς αὐτούς, ποὺ ἀδικοῦνται» (στich. 7) Ἡ ἔννοια τῶν λεγόμενων εἶναι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον του, ἡ συνθέσις του, αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν ἀρμοζει εἰς τὸν Θεόν. Β. τὸ νὰ μὴ ἀδιαφορῇ δι' αὐτούς, ποὺ ἀδικοῦνται, τὸ νὰ μὴ παραστέλῃ αὐτοὺς, ποὺ ἀπελαύνονται, τὸ νὰ δίδῃ χερί βοήθειας εἰς αὐτούς, ποὺ πᾶς δέχονται καὶ αὐτὰ τὸ κάνα. ὁ Θεὸς διαρκῶς. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν «εἰς τὸν αἰῶνα» ζητῶν αὐτὸ νὰ δηλώσῃ καὶ δὲν εἶπε μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμέσως ἐπόμενον «Αὐτόν, ποὺ δίδει τροφήν εἰς τοὺς πενηταμένους. Ὁ Κύριος λύει τὰ δεσμά αὐτῶν, ποὺ εἶναι δεμένο» (στich. 7) «Ὁ Κύριος κάναε, σφαύρος τοὺς τυφλοὺς» (στich. 8) Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «φωτίζει».

«Ὁ Κύριος ἀνεγείρει αὐτούς, ποὺ εἶναι καταστρεπτιμῆνοι. Ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους. Ὁ Κυρὸς

φυλάττει τούς ξένους καὶ παροίκους· θὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸ ὄφρανον καὶ τὴν γῆραν καὶ θὰ ἐξαφανίσῃ τὸν δρόμον τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων» (στῆχ. 8-9). Εἶδες, πῶς ὁ ψαλμωδὸς δεικνύει, ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐστραμμένη εἰς ὅλα ὧ καὶ ὅτι ἔργον του εἶναι νὰ διαλύῃ τὰς συμφορὰς, νὰ θεραπεύῃ ἀπὸ τὴν πείναν, νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά. Αὐτὰ ὅμως ἐν μέρει δύνανται νὰ τὰ κάνουν καὶ οἱ ἄνθρωποι· τὰ ἐπόμενα ὅμως οὐδὲν ἤμπορούν νὰ κάνουν. Διότι ὁ Θεὸς διορθώνει καὶ αὐτὴν τὴν φυσικὴν τύφλωσιν, ἀνασταίνει αὐτούς, ποὺ ἔχουν καταπέσει ἀνεπανόρθωτα, λέγει ὁ ψαλμωδός, ἐπαίνει αὐτούς, ποὺ διατρέπουν εἰς τὴν ἀρετὴν, σώζει τοὺς ἀπραστατέυτους, παρηγορεῖ δὲ καὶ ἀπακαθιστᾷ εἰς τὴν εὐτυχίαν αὐτούς, ποὺ ὑποφέρουν καὶ θρηνοῦν ἐξ αἰτίας τῆς ὀρφάνιας καὶ τῆς στερήσεως τοῦ συζύγου.

Ἐπειτα, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «Ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους», δεικνύει, ὅτι πολλοὺς τοὺς ἐβοήθησε λόγω τῆς συμφορᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο. Διότι καὶ ἐκεῖνους, ποὺ τρέφει, τοὺς τρέφει μόνον διότι πεινοῦν καὶ οὐχὶ διότι εἶναι ἐνάρετοι. Ὡ καὶ τοὺς δεμένους, τοὺς λύει λόγω τῶν δεσμῶν οὔτε οὕτῃ του ἡ πράξις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀρετῆς τῶν δεμένων, ἀλλὰ ἐπεμβαίνει ὁ Θεὸς πρὸς ἀποτροπὴν τῆς συμφορᾶς. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς τυφλοὺς, τοὺς χαρίζει τὸ φῶς ἐξ αἰτίας τῆς τυφλώσεως, ἢ ὅποια δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα κατωρθώματος, ἀλλὰ συνέπεια συμφορᾶς. Ὡσαύτως καὶ ἡ κατάπτωσις καὶ ἡ κατὰστασις τοῦ νὰ εἶναι κανεὶς ξένος καὶ παροίκος καὶ ἡ ὀρφάνια καὶ ἡ χηρεία εἶναι μαρφαὶ συμφορᾶς. Ἐάν ὅμως οὕτως ὁ Θεὸς αὐτούς, ποὺ εὐρίσκονται εἰς συμφορὰς, πολὺ περισσώτερον σώζει αὐτούς, ποὺ εἶναι ἐνάρετοι. Ὅταν, λοιπόν, καὶ ἡμπορῇ καὶ θέλῃ ὁ Θεὸς καὶ ὅταν μόνιμα καὶ παντοτεῖς νὰ εἶναι ὅλα τὰ περὶ τὸν Θεόν καὶ ὅταν δέχεται τὴν ἀρετὴν καὶ ὅταν ἐλεῇ ἐκεῖνους, ποὺ ὑποφέρουν, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐγκαταλείπει τὸν φθειρόμενον, τὸν ἀδύνατον, τὸν πρόσκαιρον ἔ καὶ δὲν καταφεύγει εἰς τὸν ἰσχυρόν καὶ ἀκαταμάχητον, εἰς αὐτόν, ποὺ δὲν περιγενεῖ τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ τὰς διορθώνει, εἰς αὐτόν, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ κἀν ὅλα ὅσα θέλει. Παρατήρησε δὲ μὲ πᾶσιν ἐκρίθειαν ὁ ψαλμωδὸς εἶπε τὸ τελευταῖον. Διότι δὲν εἶπεν ὅτι θὰ ἐξαφανίσῃ τὰς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ τὸν δρόμον

τῶν, δηλαδὴ τὰ ἔργα τῶν. Διότι δὲν ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς τὴν φύσιν, ἀλλὰ μισεῖ τὴν κακίαν.

«Θὰ βασίλευσῃ ὁ Κύριος αἰώνως, ὁ Θεὸς σου, Σιών, εἰς ὅλας τὰς γενεάς» (στῆχ. 10). 479. Ἄ, λοιπόν, ὁ Θεὸς βασίλει· διαρκῶς καὶ μένη ἀμετακίνητος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφισβᾷ κανεὶς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀόκμῃ δὲν δώσῃ τὴν ἀνταπόδοσιν ἐδῶ, θὰ τὴν φυλάξῃ διὰ μεγαλύτερα ἀγαθὰ. Ἄς μὴ, λοιπόν, ἀνησυχούμεν καὶ ταρασσόμεθα κατὰ τὰς δοκιμασίας, ἐάν ἡ λύσις αὐτῶν δὲν ἀκολουθῇ ἀμέσως, ἀλλ' ἄς δίδωμεν εἰς τὸν Κύριον τὸν χρόνον καὶ τὴν προθεσίαν διὰ τὴν λύσιν οὗτε, ἐν κἀνοίμεν μίαν ἀγαθὴν πράξιν, ἀμέσως νὰ ζητοῦμε τὴν ἀμοιβήν, ἀλλὰ καὶ πάλιν νὰ περιμένωμεν τὸ θέλημα Του· διότι, ὅταν θραδύνη, τότε δίδει μεγαλύτεραν ἀμοιβήν· καὶ δι' ὅλα αὐτὰ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ διαρκῶς νὰ τὸν ὁμολοῦμεν. Διότι ἔτσι καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν θὰ ζήσωμεν μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ θεοδοσίᾳ καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τὸν ἀνεκφράστῳ ἀγαθῶν. Ἐ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀναρχόν Του πατέρα καὶ τὸ ζωοποιόν Πνεῦμα, νῦν καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΗΣ' (146) ΨΑΛΜΟΝ

«Αναπέμφατε ὕμνους εἰς τὸν Κύριον, διότι εἶναι καλὸν νὰ ψάλλῃ καὶ νελς πρὸς δόξαν του» (στίχ. 1α).

Πιὸ πρὶν εἰς τὸν ἑκατοστὸν τεσσαρακοστὸν τέταρτον ψαλμὸν, ἔλεγεν ὁ ψαλμωδός: «Ὁ Κύριος εἶναι μεγάλος καὶ πάρα πολὺ ἀξίζει νὰ ὑμνῆται» καὶ ἀναφέρει πολλὰ διὰ τὴν δόξαν Του· ἐδῶ δὲ δεικνύει, ὅτι εἶναι καλὸν καὶ θεάρεστον ἔργον τὸ νὰ ἀνυμνῇ κανεὶς τὸν Κύριον καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς ψαλμωδίας εἶναι αἰτία καὶ πρὸς ἐνός ἀπειρίων ἀγαθῶν. Διότι ἀπομακρύνει τὴν σκέψιν ἀπὸ τὰ γήινα καὶ ἀναπτερόνει τὴν ψυχὴν, ἐξαλαφρύνει καὶ δουφώνει τοὺς ἀνθρώπους. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Νὰ ψάλλετε ᾠδαὶ καὶ ψαλμοὺς μετὰ τὰς καρδίας σας εἰς τὸν Κύριον».

«Εἰς τὸν Θεὸν μας εἶθε νὰ εἶναι εὐχάριστος καὶ εὐπρόσδεκτος ἡ αἴνεσις, ποὺ ἀναπέμπεται» (στίχ. 1β). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ἀλληλουῖα (=ὕμνετε τὸν Κύριον), διότι ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι καλὸν ἔργον». Τί ὅμως σημαίνει; «Ὁ ἄς εἶναι εὐχάριστος ἡ ἀνύμνησις εἰς τὸν Θεόν»; Ἄς γίνῃ, λέγει, καὶ εὐπρόσδεκτος. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ ψάλλῃ ἀπλῶς κανεὶς, διὰ νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτος ἡ ψαλμωδία εἰς τὸν Θεόν. Δ' ἄλλ' ἀπαιτεῖται καὶ ὁ φόος καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ ψαλμωδοῦ. Μιμῶω δὲ ὅτι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἀνήκει εἰς τοὺς ψαλμοὺς τῆς ἐπιστροφῆς. Καὶ τὸ δεῖχνει ὁ ψαλμωδός αὐτὸ μετ' ὅτι λέγει ἐν συνεχείᾳ. Προσθέτει δὲ: «Διότι ὁ Κύριος ἀνοικοδομεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ θὰ συγκεντρώσῃ πάλιν αὐτοὺς, ποὺ εἶναι διεσκορπισμένοι ἀπὸ τὰ πέτρατα τῆς γῆς ἀπὸ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ» (στίχ. 2). Διότι ἀν καὶ ὁ βασιλεὺς Κύριος τοὺς ἐπέτρεψε νὰ φύγουν καὶ νὰ

1. Ψαλμ. 146, 8.
2. Ἑρεο. 5, 19.

ἐπιστρέφουν εἰς τὴν χώραν των, αὐτὴ ἡ ἀπόφασις δὲν ἦτο ἰδικὴ τοῦ γνώμη, ἀλλ' ὅλα ἐγίναν μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ «οἰκοδομῶν» ἔχει «θα οἰκοδομήσῃ» καὶ ἀντὶ τοῦ «δισκοπαρμένους» ἔχει «ἐξορίστους». Τὴ τέλος πάντων σημαίνει αὐτό; Ὅτι δὲν συγκεντρώθησαν ὅλοι μαζί, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφήν ἐμαζεύοντο ὅλοι - ὅλοι.

«Διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ λατρεῖ αὐτοὺς, ποὺ ἔχουν συντριμμένην τὴν καρδίαν καὶ ὁ ὁποῖος δίνει καὶ ἐπουλώνει τὰς πληγὰς των» (στίχ. 3). Ἐ. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Τὰ σπασμένα των μέλη». Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ ψαλμωδός δὲν εἶχε τὸ θάρρος ἀπὸ τὸν ἐνθιμον εἶον διὰ νὰ ἀμύλησῃ εἰς τὸν Θεόν, προσβάλλει πάλιν, σὰν αἰτίαν, τὴν συμφορὰν καὶ τὴν συνθήκειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ παρηγορῇ τοὺς ταπεινωμένους, καὶ τὸ ἰδιαίτερον Του γνώρισμα εἶναι αὐτὸ ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος: «Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτός, ποὺ δίδει ζωὴν εἰς τοὺς νεκρούς». Καὶ πάλιν β-ταν ὁ ἴδιος λέγει: «Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ καλεῖ τὰ μὴ ὑπάρχοντα, ὥς νὰ ὑπάρχουν», τονίζον τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ Θεοῦ. ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ὁ ψαλμωδός λέγει: «Ὁ θεραπεύων τοὺς συντριμμένους». Ἐδῶ δὲ δεικνύει, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα ἀνάξιοι, ἐπειδὴ ὁμως εἴμεθα δημιουργήμα Του, δὲν λησμονεῖ τὸ ἔργον του καὶ δὲν ἀφήνει τὴν συνήθειάν Του. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ἀλλ' αὐτός, ποὺ παρηγορεῖ τοὺς ταπεινωμένους, παρηγόρησεν ἡμᾶς». Καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει: «Αὐτός, ὁ ὁποῖος δίδει θάρρος καὶ ὑπομονὴν εἰς τοὺς ὀλιγοψύχους». Καὶ ὁ ἴδιος προφήτης - ψαλμωδός εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Ὁ Θεὸς δὲν ἀπορρίπτει καρδίαν, ποὺ ἔχει συντριβὴ καὶ ἔχει ταπεινωθῇ». Ὅταν, λοιπόν, θελήσῃς νὰ τύχῃς παρηγορίας, ταπεινώσου, σπάσε τὴν ἀλαζονείαν τῆς δικαιοσύνης σου. Διότι αὐτὸ εἶπε περὶ τῆς θελήσεώς Του, τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς φιλανθρωπίας Του, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον Του, τὸ νὰ παρηγορῇ αὐτοὺς, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰς συμφοράς. ὅτι δὲ ἀκολουθεῖ, τὸ εἶπε διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Β' Αὐτός, ὁ ὁποῖος με-

3. Ρωμ. 4, 17.
4. Ρωμ. 4, 17.
5. Β' Κορ. 1, 6.
6. Ἦα. 57, 16.
7. Ψαλμ. 50, 19.

τράει τὰ πλήθη τῶν ἀστέρων» (στίχ. 4α), ἦτοι ὁ ὁποῖος γνωρίζει αὐτὰ καλῶς. Διότι, ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἀνεφέρετο εἰς πλῆθος διεσκορπισμένων, ποῦ δὲν ἦτο τότε ὁρατὸν, εὐλόγως ἀνέφερε αὐτὸ τὸ παράδειγμα δεικνύων δι' αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἡμπορέσῃ νὰ μαζέψῃ τοὺς διεσκορπισμένους, διότι εἶναι συνήθεια εἰς τὸν Θεὸν νὰ θεραπεύῃ τοὺς συντετριμμένους καὶ νὰ τοὺς παρηγορῇ καὶ γνωρίζῃ μὲ κάθε λεπτομέρειαν τὰ ἀμέτρητα πλήθη τῶν ἀστέρων. Λοιπὸν καὶ ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους ὑποσχέθη ὅτι θὰ εἰσέλθῃ σὺν τῷ πλῆθος ἐκείνων, θὰ μαζέψῃ μὲ κάθε λεπτομέρειαν.

«Καὶ καλεῖ κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὸ ὄνομά του» (στίχ. 4β). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Καλεῖ κάθε ἓνα μὲ τὸ ὄνομά του». Ἄλλος λέγει· «Ὅλους αὐτοὺς ὀνομαστικῶς θὰ τοὺς καλέσῃ». Ὁ Νομίζω, ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ ἐλέγχθησαν διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ὁ προφήτης λέγει τὸ ἴδιον, τὸ ὅποιον καὶ ὁ Ἰσαΐας εἶπεν ἀργότερα· «Μὴ φοβᾶσαι, Ἰσραὴλ· σὲ ἐκάλεισεν ἀπὸ θαλάσσης τὰ σημεῖα τῆς γῆς καὶ οὐ εἶπεν· «Εἰσαὶ υἱός μου». Τί δὲ σημαίνει, ὅτι «Ὅλους αὐτοὺς θὰ τοὺς καλέσῃ ὀνομαστικῶς»; Καλεῖς, λέγει ὁ ψαλμωδὸς, ἀπὸ αὐτοὺς δὲν θὰ χάσῃ, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς αὐτοί, ποῦ φανάζουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ ὀνόματά των, ἔτσι καὶ αὐτὸς θὰ τοὺς μαζέψῃ ὅλους μὲ κάθε λεπτομέρειαν. «Ὁ Κύριός μας εἶναι μέγας καὶ μεγάλη εἶναι καὶ ἡ δύναμίς Του» (στίχ. 5). Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐμνημόνευσε σπουδαιότατον καὶ μέγιστον γεγονός, ὅτι δηλαδὴ θὰ συγκεντρώσῃ τὴν πλειάδα, ποῦ εἶναι διεσκορπισμένοι εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀκολούθως ὁμιλεῖ ὁ ψαλμωδὸς περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ ζητεῖ νὰ τὸν ὀνόσῃ τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων, ποῦ ἔχουν ἀνησυχήσει ζῶντά. D

«Καὶ τὴν σοφίαν Του κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ μετρήσῃ» (στίχ. 5β). Μὴ ζητᾶς, λοιπὸν, νὰ μάθῃς πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον καὶ ποῦτο, διότι ἡ μεγαλωσύνη Του εἶναι ἀπέραντος. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν ὁ ψαλμωδὸς· «Ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχει ὅρα». Ἄλλ' ὅπως ἡ μεγαλωσύνη Του εἶναι ἀπέραντος, ἔτσι καὶ ἡ σοφία Του. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ψαλμωδὸς ἀφ' οὗ εἶπε· «Ὁ Κύριός μας εἶναι μέγας» προσέθεσε· «Καὶ τὴν σοφίαν Του κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ με-

8. Ἠσ. 41, 9.
9. Ψαλμ. 144, 3.

τρήσῃ». Ἀλλὰ καὶ ἡ γνώσις Του εἶναι ἀξιοθαύμαστος δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν ὁ ψαλμωδὸς· «Μοῦ κινεῖ τὸν θαυμασμόν ἡ γνώσις σου· εἶναι κραταιὰ καὶ ισχυρά καὶ δὲν ἡμπορῶ νὰ τὴν συλλάβω». 10 Καὶ αἱ κρίσεις Του ἐπίσης εἶναι ἀνεξερευνήτοι δι' αὐτὸ καὶ πάλιν ἔλεγεν ὁ ψαλμωδὸς· «Αἱ κρίσεις σου εἶναι σὺν τὴν ἀπέραντον ἀβυσσῶν». 11 Ἐ. Ὅταν λοιπὸν καὶ μέγας εἶναι καὶ ισχυρὸς καὶ σοφὸς ὁ Θεός, μὴ εἰσαὶ περιέργος νὰ μάθῃς, πῶς θὰ συμβῶν αὐτὰ τὰ γεγονότα.

Ἐννοαμένῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν Του ὁ Κύριος τοὺς πρῶτους καὶ ταπεινώνει μέχρι τὸ ἔδαφος τοὺς ἀμαρτωλοὺς» (στίχ. 6). Διὰ νὰ μὴ, λοιπὸν, λοχυρίζονται μερικοὶ ἀνόητοι καὶ λέγουν εἰ μὴς ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ἂν ὁ Κύριος γνωρίζει μὲ λεπτομέρειαν τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ; ὁ ψαλμωδὸς ἀναφέρει καὶ τὴν ἐκδηλουμένην μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον φροντίδα τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς· «Ὁ Κύριος βαθεῖ τοὺς πρῶτους», ἀλλὰ καὶ πολλὰ μεγαλύτερον· «Ὁ ἀνολαμθάνων ὑπὸ τὴν προστασίαν Του», 12 Ἀ διμῶν ὡς περὶ στοργικοῦ πατρός, τί δὲ σημαίνει τὸ Ἐννοαμένῃ; Ὁ ἐπιγινώσκων, ὁ φέρων, ὁ υποσώσας, ὁ εἰδὼς πάλιν τὴν δύναμίν Του νὰ κατευθύνεται καὶ εἰς τὰ δύο, ἦτοι καὶ εἰς τὸ νὰ ἀναιμῶν τοὺς ταπεινοὺς καὶ εἰς τὸ νὰ ταπεινῶν τοὺς παραλόγους; Ὅχι, δὲ ἀπλῶς ταπεινώνει καὶ κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν· διότι αὐτὸ δηλᾷ τὸ «Μέχρι τοῦ ἔδαφους». Ἐρχίσαστε νὰ ὑμνήτῃ τὸν Κύριον μὲ δοξολογίας» (στίχ. 7α). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἀπαριθμήσατε». Ἀφ' οὗ ἀνέφερε τὰ κατορθώματά Του, ὁ ψαλμωδὸς καλεῖ πάλιν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ὁμολογήσιν λέγων· «Ἀρχίσαστε νὰ ὑμνήτῃ τὸν Κύριον μὲ δοξολογίας» ἦτοι μὲ εὐχαριστίας, μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ μὲ ζήλον. «Ψάλλετε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρᾳ» (στίχ. 7β). B Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Μὲ λύραν».

Αὐτὸν (ψάλλετε), ποῦ περιβάλλει τὸν οὐρανὸν μὲ νεφέλας καὶ προστατεύει τὴν ὁρογὴν πρὸς ποτισμὸν τῆς γῆς» (στίχ. 8α). Διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀναισθητοὺς ἀνθρώπους· καὶ τί μὲ ἐνδιαφέρουν τὰ οὐράνια; Δι' αὐτὸ ὁ ψαλμωδὸς προσέθεσε τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάγκην, δεικνύων διὰ τῆς προσθήκης, διὰ ποῖαν αἰτίαν πε-

10. Ψαλμ. 138, 6.
11. Ψαλμ. 36, 7.

ριβόλλει τὸν οὐρανὸν μὲ νεφέλας. Λέγει λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς: Αὐτὸ τὸ κάνει διὰ σένα, διὰ τὴν σοῦ ἐτοιμασίαν θροῦν. Καὶ ἡ θροῦν πίπτει διὰ σένα, διὰ τὴν θύγατρί χορτάρι. Καὶ κύτταξε τὴν σαρφίαν ἀναφέρει οὕτως τὰ γενικά ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς ὅλους, κλείαν ἔτσι τὸ στόμα αὐτῶν μὲ τὴν ἀφθονίαν. Ἐάν δὲ ἐχρησιμοποίησε τέτοιαν ἀφθονίαν διὰ τοὺς ἀπίστους, ὥστε καὶ σὺ νὰ μαζεύῃ καὶ νὰ προκαλῇ τὴν θροῦν καὶ νὰ φουντώνῃ τὴν γῆν, πολὺ περισσότερον θὰ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀφθονίαν δι' ἡμᾶς, ποὺ εἴμεθα ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς Του.

«(Ψάλατε) Αὐτόν, ποὺ κάνει νὰ θλασταῖν τὸ χορτάρι εἰς τὰ θυνά καὶ ἡ γλῶσσις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀνθρώπων» (στῆχ. 86). Κύτταξε ἀπεριόριστον φροντίδα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ μόνον εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θυνά στρών πλούσιον τὸ τραπέζι του, τὸ μέσον διατροφῆς τῶν κτηνῶν, τὰ ὅποια προσρίζονται διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρώπων. Δι' αὐτὸ καὶ προσθέτει: «(Ψάλατε) Αὐτόν, ποὺ δίδει εἰς τὰ κτήνη τὴν τροφήν των καὶ εἰς τὰ μικρά τῶν κορακιῶν, τὰ ὅποια μὲ τοὺς κρωγμοὺς των τὸν ἐπικαλοῦνται» (στῆχ. 9). Ὁ ψαλμωδὸς ἐδῶ ἀναφέρει ἄλλην γενναιοδωρίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ Αὐτὸς παρέχῃ τροφήν ὅχι μόνον εἰς τὰ κτήνη, ποὺ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἄλογα ζῶα. Διότι λέγει: «Καὶ εἰς τὰ μικρά τῶν κορακιῶν, ποὺ μὲ τοὺς κρωγμοὺς των τὸν ἐπικαλοῦνται». Ἐάν δὲ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα καὶ εἰς τὰ ἀγροδίαιτα ἄλογα ζῶα, τὰ ὅποια δὲν προσφέρουν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Θεὸς δεικνύῃ τὴν φροντίδα, πολὺ περισσότεραν φροντίδα θὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα εἰς ἀνθρώπους, ποὺ τὸν δοξολογοῦν, τοὺς ὁποίους καὶ ἐθεώρησεν ἐκλεκτὸν λαόν καὶ ἐκλεκτὴν μερίδα Του. Ἐπίσης, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι ἦσαν ἀνίσχυροι καὶ ἐσπεροῦντο ὅλων (δοῦλοι) καὶ γυμνοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, διὰ τὴν μὴ φοβούνται, λόγῳ αὐτῆς τῆς καταστάσεως των, κύτταξε, πῶς καὶ αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν θεραπεύει, λέγων: Ἐ «Δὲν θὰ εὐαρεσθῇ ὁ Κύριος εἰς τὸ ἰσχυρὸν ἱππικὸν ὅτε θὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὰ εὐκίνητα πόδια τοῦ πολεμιστοῦ ἀνδρός. Εὐαρεστεῖται ὁ Κύριος καὶ εὐνοεῖ ἐκείνους, ποὺ τὸν φοβῶνται καὶ ποὺ ἐλπίζουν εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν Του» (στῆχ. 11-12). Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Εὐαρεστεῖται μὲ ἐκείνους, ποὺ περιμένουν τὴν εὐσπλαγχνίαν Του». Ἄν ἔχετε αὐτά, λέγει ὁ ψαλμωδός, δηλαδὴ τὸν φόβον καὶ

τὴν τελείαν ἐλπίδα εἰς Αὐτόν, τότε θὰ κερδίσετε τὴν εὐνοίαν Του· κερδίζοντες δὲ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ εἰσθε ἰσχυρότεροι ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, ποὺ διαθέτουν ἱππικὸν καὶ ὄπλα.

412 Α Ἐνὰ λοιπὸν πρῶγμα χρειάζεσθε νὰ ἀποκτήσετε: ἦτοι νὰ μὴ ὀλιγοψυχῆτε, οὔτε νὰ ἀνηυχῆτε, ἀλλὰ νὰ περιμένετε τὸ θεῖον ἔλεος· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐλπίς, τὸ νὰ μὴ ἀπογοητευθῆτε ἐάν δὲν λαμβάνωμεν κατὰ ἡμέρας, οὔτε νὰ ἀποκάνωμεν. Ὅρθως δὲ εἶπεν ὁ ψαλμωδός: «Τὸ ἔλεος Του». Διότι αὐτοὶ δὲν εἶχον τὸ θάρρος ἀπὸ τὴν προσωπικὴν των ἀρετὴν. Ἀλλ' ὁμῶς λέγει, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχετε προδοθῇ ἀπὸ τὰ ἔργα σας, ἔχετε δὲ τὴν ἐλπίδα σας εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ τύχετε τῆς φροντίδος καὶ τῆς βοηθείας Αὐτοῦ· αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ δὲ εἶθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλελεονείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Β εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δυνάμις εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.